ISSN 1302 - 6938 84

GÜNEY

84

nisan · mayıs · haziran '18
nisan · gulan · heziran '18
10 tl · 5 euro

ÜÇ AYLIK KÜLTÜR · SANAT · EDEBİYAT DERGİSİ

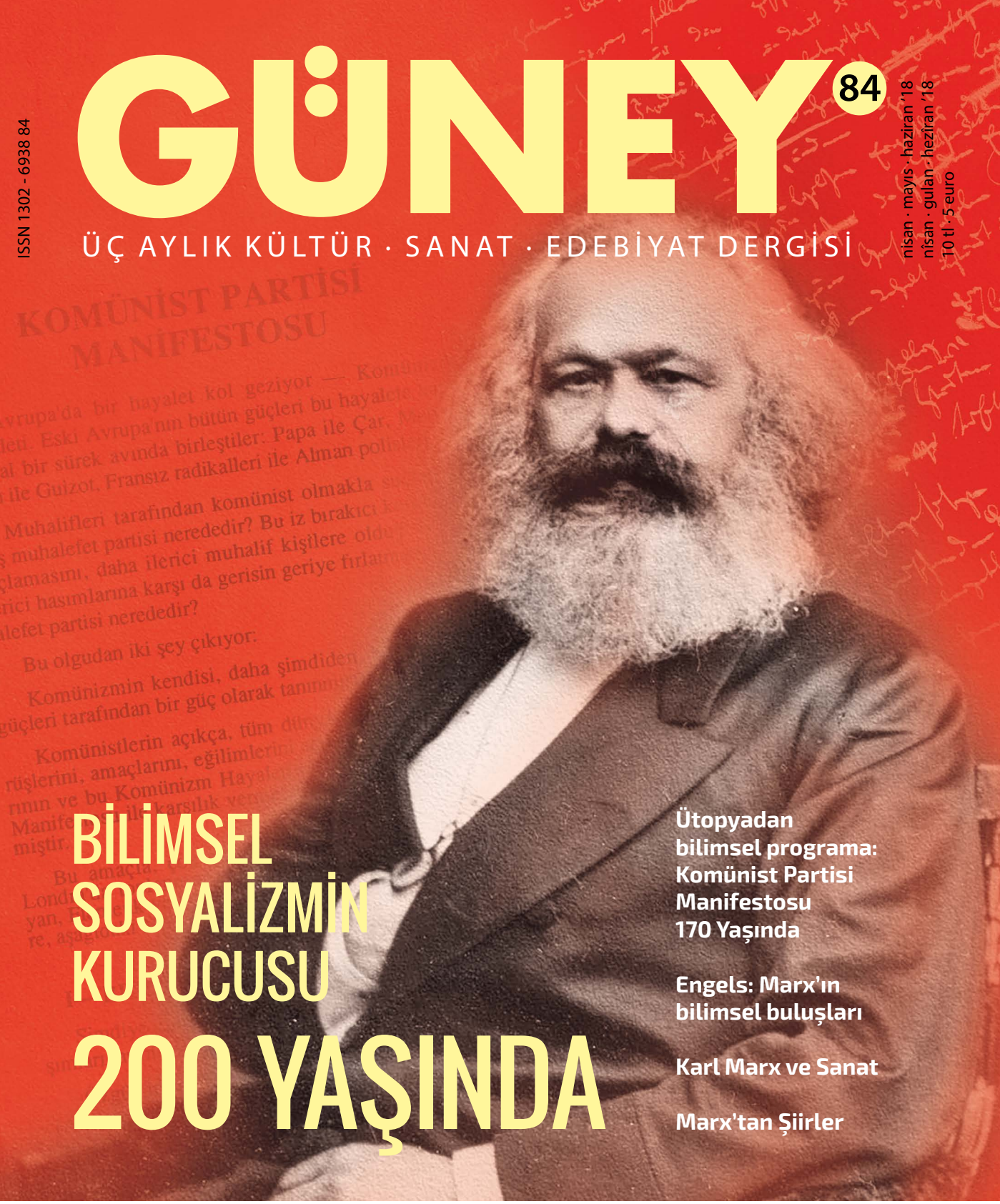

BİLİMSEL SOSYALİZMİN KURUCUSU 200 YAŞINDA

Ütopyadan bilimsel programa: Komünist Partisi Manifestosu 170 Yaşında

Engels: Marx'ın bilimsel buluşları

Karl Marx ve Sanat

Marx'tan Şiirler

Berlinale

SİNEMA NOTLARI

68. BERLİNALE ÜZERİNE

me too

HOLLYWOOD'DAN BAŞLAYAN KADIN İSYANI DÜNYAYA YAYILIYOR!

ARTIK YETER!!!

"MAYIS ÇİÇEĞİNDEN BARIŞ TÜRKÜSÜNE..."

'68 MÜZİĞİ

'68 HAREKETİ VE CİNSEL ÖZGÜRLÜK VE KADIN HAREKETİ

PROLETER KÜLTÜR-SANAT
CEPHESİNDE
25
YIL
GÜNEY

GÜNEY'DEN SİZLERE

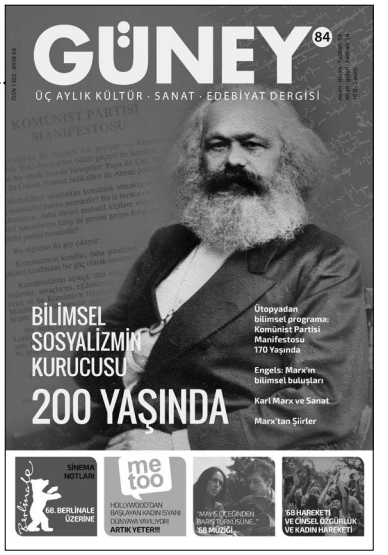

Yeni bir sayıyla daha merhaba...

İlk "Merhaba!"yı 25 yıl önce yurtdışında demiştik...

"Proletaryanın kültür-sanat cephesinde devrimci bir mevzisi" olma hedefiyle yayın hayatına atılmıştı GÜNEY...

Daha sonra Türkiye'de yayın hayatına devam ederek 84. sayısına ulaştı. Yurtdışı geçmişiyle birlikte ele alındığında 25 yıllık bir süre, bir kültür-sanat-edebiyat dergisi için oldukça uzun bir süre. Arkasında büyük sermaye gruplarının olduğu kültür-sanat dergileri bile bu kadar uzun ömürlü olamazken Güney bu kalıcılığını neye borçlu?

Bu sorunun tek bir yanıtı var: Sizlere!

Sizlerin Güney'i sahiplenmesidir Güney'i uzun ömürlü yapan! Geçtiğimiz 25 yılda hep kendisini geliştiren, yenileyen Güney, çıktığı yolculuğuna daha geniş emekçi kesimlere ulaşarak devam edecektir.

* * *

Birçok ürün geldi sizlerden... Bu ürünlerin bir bölümünü sayfalarımız elverdiği ölçüde değerlendirdik. Ama yayınlanmayan ürünleriniz de var ve sonraki sayılarımızda yayınlanmak üzere dosyamızda...

Yeri gelmişken Güney'e ürün gönderen yazar, çizer ve şair dostlarımızdan bir isteğimiz var:

Güney'de yayınlanmak üzere ürün gönderen dostlarımızdan gönderdikleri ürünlerin başka bir yayın organında ya da internet ortamında yayınlanmamış olmasına dikkat etmelerini rica ediyoruz.

Ürün gönderen yazar, çizer ve şair arkadaşlarımızın bu konuda duyarlı davranacaklarına inanıyoruz.

Yeni sayımızda buluşmak üzere...

GÜNEY

KÜLTÜR • SANAT • EDEBİYAT DERGİSİ

Sahibi ve
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Hüseyin Gül

Yönetim Yeri ve Adresi:
Asmalımescit Mah.
Terkoz Çıkmazı Sok.
Terkoz İşhanı No: 1/62
Beyoğlu - İstanbul

Tel.: 0212 - 25 111 91

Yayın Türü: Yerel Süreli
Dizgi & Grafik: Güney Grafik

Baskı: Ezgi Matbaası
Çobançeşme Mah. Altay Sokak No: 10
Yenibosna/İstanbul
Tel: 0212 452 23 26

Banka Hesap Numaraları:
TL Hesabı İçin:
Hüseyin Gül
İş Bankası İstanbul Esenyurt Şubesi
Hesap No: 1247 0336697
IBAN No: TR51 0006 4000 0011 2470 3366 97

Posta Çeki:
Hüseyin Gül Hesap No: 11939375

Abonelik Koşulları:
Yurtiçi: Yıllık (4 sayı): 60 TL
Yurtdışı: Yıllık (4 sayı): 25 Avro
(Posta Ücreti Dahil)

Aboneliğin başlatılması için; yıllık abone bedelinin banka hesap numaralarımıza yatırılması, banka dekontunun Güney'i göndereceğimiz adresle birlikte mail adresimize gönderilmesi gerekmektedir.

İlan koşulları:
Ön ve arka kapak içleri (renkli)
Tam sayfa: 2.000 TL • **1/2 sayfa:** 1.000 TL
İç sayfalar: (En fazla yarım sayfa)
1/2 sayfa: 500 TL • **1/4 sayfa:** 250 TL
(Yayınevi ve kitapçılara %30 indirim yapılır.)

Avrupa Temsilciliği:
İlyas Emir
Allee Str. 32 · 42853 Remscheid
Tel: 02191- 40401 · Fax: 02191/460 15 20

Förderverein Güney e.V.
E-Mail: guney-verein@gmx.de

Yurtdışı (Almanya)
Banka Hesap Numarası:
Berliner Sparkasse
IBAN: DE86 1005 0000 0190 6046 70
BIC: BELADEBEXXX

İnternet: www.guneykultursanat.org ■ **E-Mail:** guneydergisiistanbul@gmail.com
www.facebook.com/Güney-Kültür-Sanat-ve-Edebiyat-Dergisi
www.instagram.com/guneykultursanatdergisi

GÜNEY dergisinde yayınlanan tüm yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir. Yazılar elektronik adresimize Word dosyası ve ataç olarak gönderilmelidir. Son redaksiyon tarihi: Her sayı için, sayı çıkmadan üç hafta öncedir.

İÇİNDEKİLER

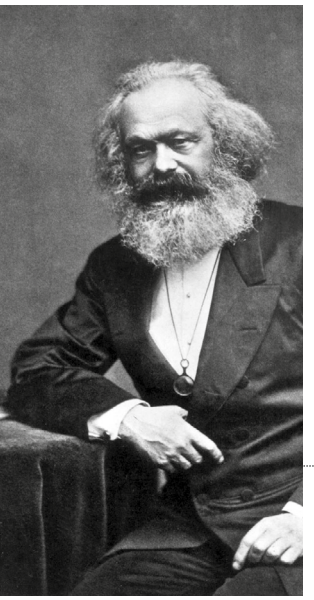

	3	Güney'den sizlere	
	5	Sosyal medyadan	
	6	Sizlerden GÜNEY'e	
şiir	**7**	Neda/Neda	A. KARABAX
güncel	**8**	Sözün tükendiği yer...	Derya GÜMÜŞ
	10	Halkın yılmaz savaşçısı	
		81. doğum günün kutlu olsun	Mustafa DEMİR
	13	Ermeni soykırımı üzerine	Yılmaz GÜNEY
kapak	**14**	Bilimsel sosyalizmin kurucusu	
		Karl Marx 200 yaşında	GÜNEY
şiir	**29**	Herkes Kendi Gözleriyle Ağlardı	Haydar DOĞAN
deneme	**30**	Sonsuzluk + Ölümsüzlük = Devrim Kahramanları	Temel DEMİRER
anma	**36**	Oktay Ağabey(imiz)...	Sibel ÖZBUDUN
şiir	**37**	Unuttum Bağışlamayı / Min ji bîrkir bexişandin	Nevin KOÇOĞLU
biyografi	**38**	hasretinden prangalar eskiten şair Ahmed Arif	Mehmet DESDE
deneme	**45**	Şekilde Görüldüğü Gibi	Gülbin SODAN
şiir	**45**	Diren	Semih ÖZAKÇA
güncel	**46**	MeToo - Ben de! Artık yeter!!!	Gülfer UĞUR
öykü	**48**	Yaşamın sırrı	Turan DAL
dosya	**50**	'68 Hareketi ve cinsel özgürlük ve kadın hareketi	GÜNEY
	54	Joan Baez'dan Mahzuni'ye... '68 Müziği	Gülsen GÜLBEYAZ
deneme	**58**	Susturulmuşlar konuştuğunda	Ganime GÜLMEZ
çeviri	**59**	Kadın Kültür Devrimi	Karin S. KLEBERT
	60	Vietnam ve Aydın Namusluluğu	Noam CHOMSKY
	61	İnsana Ait Matematik	Claude LÉVİ-STRAUSS
	63	Denizde	Claudia PİCCİNNO
kitap	**63**	"Ne çok 'Susmalar'ı var bizlerin"	Turan DAL
	64	Mısır Koçanlarını Kızartan Koku Nibel Genç	Göksu BAYKAL
şiir	**65**	Ahmet	Fatma NAZZAL
kitap	**66**	Başlangıç	H. DEMİRCİYAN
	67	Selahattin Demirtaş / Seher	HD
	68	Zamansız Ölümler Ülkesi	Halil YENİ
	68	Fîstansorê	Ahmet KARLI
	70	Yazar Yusuf Nâzım ile röportaj	Mehmet UTKU
sinema	**73**	68. Berlinale Üzerine Sinema Notları	Anuş PAZARCIYAN
	98	Karikatür	K. ÖNTAŞ

SOSYAL MEDYADAN

Geçtiğimiz dönemde sosyal medya üzerinden paylaştığımız bazı görseller...

Arkadaşlar... Dağlarımız, ovalarımız ve ırmaklarımız bizi bekliyor. Biz bütün ömrümüzü gurbette geçirip gurbet türküleri söylemek istemiyoruz. Biz yiğitliklerle destanlar yazmış bir halkız ve önümüzde duran bütün güçlükleri yenecek azme, kararlılığa ve koşullara sahibiz. Türk, Acem ve Arap devrimci-demokratları, Kürt ulusunun kendi kaderini tayin hakkının en candan savunucuları olarak, bu kavganın bir parçasıdırlar ve ortak düşmana karşı savaşmaktadırlar. Ezilen sınıfların sınıf kardeşliği, en güçlü silahlarımızdan biridir. Dost ve düşman herkes bilsin ki;

KAZANACAĞIZ, MUTLAKA KAZANACAĞIZ!
BİR KÖLE OLARAK YAŞAMAKTANSA, BİR ÖZGÜRLÜK SAVAŞÇISI OLARAK ÖLMEK DAHA İYİDİR!

GÜNEY
KÜLTÜR · SANAT · EDEBİYAT DERGİSİ

GÜNEY SATIŞ NOKTALARI

ADANA
- Kitapsan-Gazipaşa Bulvarı
- Kitapsan-Çakmak Plaza
- Kitapsan-T.Özal Bulvarı

AMED
- Lilav Kitabevi

AKHİSAR/MANİSA
- Kültür Kitabevi

ANKARA
- Dost-Kızılay
- Turhan-Kızılay
- İmge-Kızılay

DERSİM
- Etnik Kitabevi

ESKİŞEHİR
- Aşiyan Sahaf

ELAZIĞ
- Nehir Kitabevi

MERSİN
- Kitapsan-Mezitli
- Kitapsan-Akdeniz
- Kitapsan-Yenişehir

KONYA
- Kitapsan-Selçuklu

İSTANBUL
- Mephisto-Kadıköy
- Mephisto-Beşiktaş
- Mephisto-Taksim
- Semerkant-Taksim
- Pandora-Taksim
- Medya Kitabevi-Taksim
- Güney Dergisi Bürosu/Taksim
- Güney Kültür Merkezi-Esenyurt
- Rotinda Cafe-Avcılar
- Yaşam Agacı Derneği-Osmanbey
- Nostalji Kitap Cafe-Osmanbey
- Beyaz adam Kitabevi/Bakırköy

İZMİR
- Kitapsan-Konak
- Kitapsan-Alsancak
- Kitapsan-Gaziemir
- Kitapsan-Balçova
- Pan Kitabevi-Karşıyaka
- Yakın Kitabevi-Alsancak

SAMSUN
Tutunamayanlar Kitabevi/İlkadım

Emek Kitap
- http://www.emekkitap.com

SİZLERDEN GÜNEY'E

■ **Desen: Fehmi Karaman**

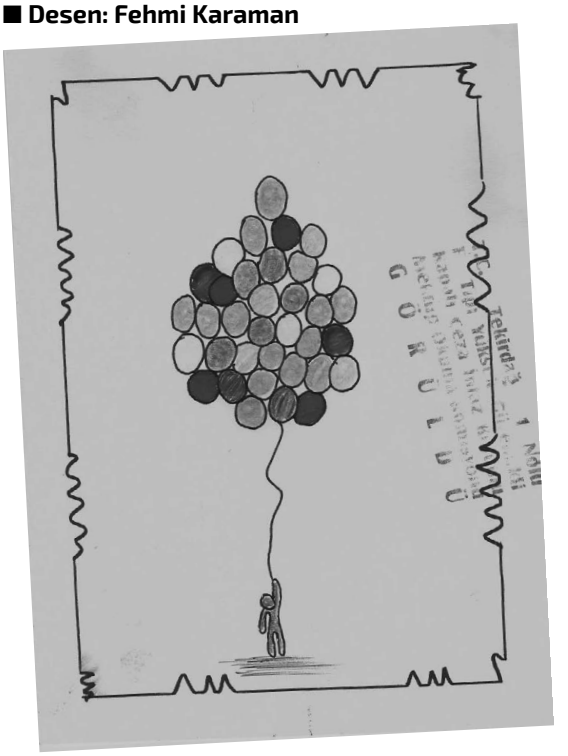

■ **Karikatürler: Mehmet Boğatekin**

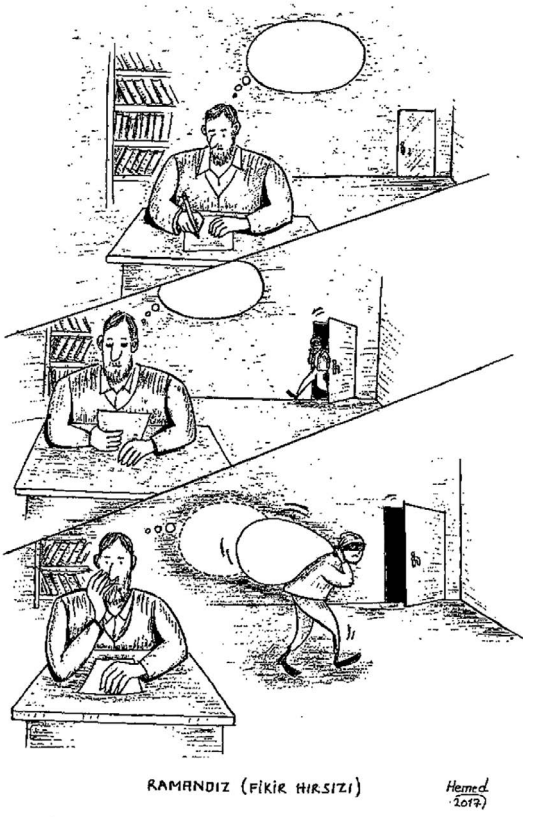

Neda

■ A. KARABAX

Neda,
Li şûnwarên gel û gulên herî kevnare
bêdem û yekser di cihê xwe de çilmisîn
ne li gorî gulên mînanî we ne!..

Neda,
Roj xemrîn dikevin ber şevan li Tehranê
salon bi lêvên gulîn deriyên xwe vedikin
li vedana xemên bi gilî û gazinan.

Neda,
Hezîran germ dibin li Tehranê
bi pêlandin wek agirên li bedenan
Li kolanan meş û xwepêşanên bêparastin
Neda, li me mirin, tavbûn in li siberojan!

Neda,
Di berbanga vejîna gel û gulên rengîn de
dest û mil vala, xwebûn û azadî xwastin
li kolanên bajarê Tehranê zor dijwar in
Bi xwe re mirinan tînin...
Neda, li me mirin, tavbûn in li siberojan!

Neda,
Gulan û hezîran heyna çinîna gulan in
Li rast û beriyên Kirmanşanê
wek xezalek raweste li gul û gulbenan
ew dîmen li dilê te, yê ku bi guleyekê
perçe perçe dibe
Û çavên xwe weke stêrkan dicemidin
Neda, li me mirin, tavbûn in li siberojan!

Neda,
Di nav çend kesan de li navenda Tehranê
Taxa Emîrabadê, Kolana Karîger
berî wê te gotibû: *guleyek tê, can diqede*
Niha li ser piştê, li erdê, çav li asîmanan
çi bû peyva ku ji dil de hatibû ber lêvan
Neda, li me mirin, tavbûn in li siberojan!

Neda,
Wek ew gotin di kêliyê de li min diyar be
ya ku hatî ser zimanê te û lê mayî:
ka li ku ne qîz û zilamên li tenişta çiyayan
mil û pişt, serdil bi arastin!

20.01.2018

Neda

■ A. KARABAĞ

Neda,
Gül ve zerdeştî halkların ana yurdunda
zamansız ve birdenbire dal üzeri solmak
senin gibi güllere göre değildir!..

Neda,
Gün mor sarılı devrilir Tahran akşamlarına
salonlar gül kıvrımlı dudakla açar kapılarını
ilenci keder ve dertlerin deşilmesine.

Neda,
Haziran ayları sıcak olur Tahran'da
ulu beden boyuna yürüyen alev gibi
Kentin korumasız yürüyüş ve gösterilerinde
Neda... bizde ölüm, güneş olmaktır yarınlara!

Neda,
Gül ve halkların bir arada doğuş şafağında
eli kolu boş, kendin olmak, özgürlük istemek
zordur meydan ve sokaklarında Tahran'ın
Gölge gibi ölüm taşır yanında
Neda... bizde ölüm, güneş olmaktır yarınlara!

Mayıs ve haziran ayları gül derleme zamanı
Bozkır ve düzlüklerinde Kirmaşah'ın
bir ceylan salınır gibi gül ve dallar arasında
o süzülüş bir yüreğin resmidir... bir kurşunla
paramparça yüreğin
Ve gözlerin bir çift yıldız gibi yerinde donan
Neda... bizde ölüm, güneş olmaktır yarınlara!

Neda,
Tahran merkezinde ve başında birkaç kimse
Emirabad Mahallesi ve Kariger Caddesi'nde
bundan önce demiştin: *bir kurşun gelir, biter*
İşte bir kenarda ve gözlerin şehrin semasında
Neydi derinden kanayıp dilde kalan son sözün
Neda... bizde ölüm, güneş olmaktır yarınlara!

Neda,
Sanki o anda diyeceklerin içime doğar gibi
dilinin ucuna gelip ve kalan:
Hani kol ve bağırları donanımlı civanlarımız
Hani dağlara yaslanan özgürlük yolcularımız!

20.01.2018

SÖZÜN TÜKENDİĞİ YER...

■ **DERYA GÜMÜŞ**

Medya'da savaş bültenleri ve her gün yükselen ölü sayıları…

Ölümlere sevinilebilir mi? Sevinenler, ölü sayıları üzerinden zafer türküleri söyleyenlerin sayısı hiç de az değil.

Nazım'ın 1930'da yazdığı gibi;

"Hava kurşun gibi ağır"

Ve ne yazık ki, yine onun yazdığı gibi…

"Yüreklerin kulakları sağır"

Böyle bir ortamda ne yazılır?

Yazıldığında kim okur, kim dinler, kim kendine pay çıkarır?

İçimden hiç yazmak gelmiyor.

Bugün yerimi bir Alman yazarının, **Wolfgang BORCHERT**'in 1947'de ölümünden kısa süre önce yazdığı son şiirine bırakıyorum:

SONRA YAPILACAK TEK ŞEY VAR

Sen. Makine başındaki adam ve atölyedeki. Sana yarın su boruları ve vanalar yerine çelik miğferler ve makineli tüfekler yapmanı emrederlerse, yapılacak bir tek şey var:
HAYIR de!...

Sen. Tezgahın ardındaki kız ve bürodaki kız. Sana yarın bomba doldurmanı ve keskin nişancı tüfekler için hedef dürbünleri monte etmeni emrederlerse, yapacağın bir tek şey var:
HAYIR de!...

Sen. Fabrika sahibi. Sana yarın pudra ve kakao yerine barut satmanı emrederlerse, yapacağın bir tek şey var:
HAYIR de!...

Sen. Laboratuardaki araştırmacı. Sana yarın eski yaşama karşı yeni bir ölüm icat etmeni emrederlerse, yapacağın bir tek şey var:
HAYIR de!...

Sen. Odasındaki ozan. Sana yarın aşk şarkıları yerine nefret şarkıları söylemeni emrederlerse, yapacağın bir tek şey var:
HAYIR de!...

Sen. Hastası başındaki doktor. Sana yarın savaşa adam yazmanı emrederlerse, yapacağın bir tek şey var:
HAYIR de!...

Sen. Kürsüdeki din adamı. Sana yarın savaşa dair kutsal sözler söylemeni emrederlerse, yapacağın bir tek şey var:
HAYIR de!...

Sen. Vapurdaki kaptan. Sana yarın buğday yerine top ve tank taşımanı emrederlerse, yapacağın bir tek şey var:
HAYIR de!...

Sen. Havaalanındaki pilot. Sana yarın kentler üzerine bomba ve fosfor yağdırmanı emrederlerse, yapacağın bir tek şey var:
HAYIR de!...

Sen. Dikiş masası başındaki terzi. Sana yarın üniformalar dikmeni emrederlerse, yapacağın bir tek şey var:
HAYIR de!...

Sen. Cübbesi içindeki yargıç. Sana yarın savaş mahkemesine gitmeni emrederlerse, yapacağın bir tek şey var:
HAYIR de!...

Sen. İstasyondaki adam. Sana yarın cephane treni ve kıt'a nakli için kalkış sinyali vermeni emrederlerse, yapacağın bir tek şey var:
HAYIR de!...

Sen. Kentin varoşlarındaki adam. Sana yarın gelir de siper kazmanı emrederlerse, yapacağın bir tek şey var:
HAYIR de!...

Sen. Normandiya'daki ana ve Ukranya'daki, sen Frisko ve Londra'daki ana. Sen Hoangho ve Missisippi' deki ve Hamburg ve Kore ve Oslo'daki ana, bütün toprak parçaları üzerindeki analar, dünyadaki analar, sizden yarın yeni kırgınlar için hemşireler ve çocuklar doğurmanızı isterlerse, dünyadaki analar, yapacağınız bir tek şey var:

HAYIR deyin!... Analar, HAYIR deyin!...

Çünkü eğer hayır demezseniz, eğer hayır demezseniz analar, sonra, sonra:

Gürültülü vapur dumanlarıyla yüklü liman kentlerinde büyük gemiler inildiye inildiye sessizleşecek, dev mamut kadavraları gibi su üstünde ölgün ve hantal, su yosunu, deniz bitkileri ve midye kabuklarıyla kaplı, önceleri öyle ipildeyip çınlayan gövdesi mezarlık ve çürümüş balık kokusuyla yüklü, yıpranmış, hasta ve ölü gövdesi rıhtım duvarlarına karşı, ölü ve yalnız rıhtım duvarlarına karşı yalpalanacak.

Tramvaylar beyinsiz, ışıltısız, cam gözlü kafesler gibi yamru yumru olacak. Çürümüş hangarların arkasında, büyük çukurlar açılmış yitik caddelerde raylar öylece duracak.

Çamur grisi, pelteleşmiş, kurşuni bir sessizlik dönenecek ortalığı, her şeyi unutarak, büyüyecek okullarda ve üniversitelerde ve tiyatro salonlarında büyüyecek, stadyumlarda ve çocuk parklarında, korkunç ve hırslı kesintisiz bir sessizlik büyüyecek.

Güneşli taze bağlar yıkık yamaçlarda çürüyecek, kuraklaşan toprakta kuruyacak, pirinç ve patates ekilmeyen tarlalarda donacak ve sığırlar katılaşmış bacaklarını devrilmiş iskemleler gibi dikecek gökyüzüne.

Enstitülerde büyük doktorların dahi buluşları asitlenecek, çürüyüp, mantarsı küfle kaplanacak.

Mutfaklarda, hücre odalarda ve kilerlerde, soğuk hava depolarında ve ambarlarda son torba un, son kase çilek, kabak ve diğerleri bozulup gidecek, ekmek ters çevrilmiş masaların altında, parça parça olmuş tabakların üstünde yemyeşil kesilecek, ortalığa yayılan yağ arap sabunu gibi kokacak, tarlalarda buğday paslanmış karasabanların yanına düşüp kalacak, yok edilmiş bir ordu gibi ve tüten tuğla bacalar, demirci ocakları ve yıkık fabrika bacaları sonsuz çimle kaplanarak ufalanacak, ufalanacak, ufalanacak.

Sonra son insan dökülüp parçalanmış barsaklarıyla ve kirlenmiş ciğerleriyle zehir gibi kızaran güneşin altında yalnız ve yanıtsız ve yalpalayan yıldızların altında bir yanılgı gibi ordan oraya dolaşacak, o kocaman beton yığınları, tenha kentlerin soğuk putları ve gözden kaçması olanaksız toplu mezarlar arasında yalnız, son insan, kupkuru, delirmiş, allaha küfrederek, yakınarak o korkunç soruyu soracak: NEDEN? Bu ses bozkır derinliğinde yiterek duyulmaz bir hale gelecek, yıkıntılar üzerinde esecek, çatlaklar arasından akacak, bu ses, ibadethane enkazları içinde ve sığınaklara çarparak şaklayacak, kan birikintileri üzerine düşecek, duyulmayacak, yanıtlanmayacak, son insan-hayvanın son hayvanca bağırışı.

Tüm bunlar olacak, yarın, yarın belki, belki hemen bu gece, belki bu gece, eğer-eğer-eğer siz.

HAYIR demezseniz!...

Çeviri: Rahman HAYDAR ■

(http://www.siir.gen.tr/siir/w/wolfgang_borchert/wolfgang_borchert.htm
https://www.youtube.com/watch?v=bQuLbbjtfYo)

Wolfgang BORCHERT: Alman şair, öykücü ve oyun yazarı Wolfgang Borchert 20 Mayıs 1921'de Almanya'da Hamburg'da doğdu, 20 Kasım 1947'te İsviçre'de Basel'de yaşamını yitirdi. Kitapçılık ve bir süre oyunculuk yapan Borchert, İkinci Dünya Savaşı sırasında askere alınarak gönderildiği Rus cephesinde ağır yaralandı (1942), ancak muhalif kimliği nedeniyle kendi kendini yaralamakla suçlandı, ama aklandı. Nasyonal sosyalizme karşı görüşlerini mektuplarına yansıttığında, bu durum devlet güvenliğini sarsıcı nitelendirilerek tutuklandı; difteri ve sarılığa yakalanmış olarak sekiz ay cezaevinde tutuldu, daha sonra yeniden cepheye gönderildi. Çürüğe ayrılacağı sırada, Goebbels'i bir parodisine konu edindiği için bir daha tutuklandı ve bu kez dokuz ay hapis yattı (1943). Berlin'de yakalanmasının ardından Borchert yeniden cepheye gönderildi, ancak 1945'te birliği Fransızlara teslim olunca, ordudan kaçmayı başardı. Hamburg'a gitti, Devlet Tiyatrosu'nda yönetmen yardımcısı olarak çalışmaya ve kabare gösterilerinde yer almaya başladı. Sağlığının giderek kötüleşmesi üzerine İsviçre'ye gönderildi, yatırıldığı bir sanatoryumda genç yaşta öldü.

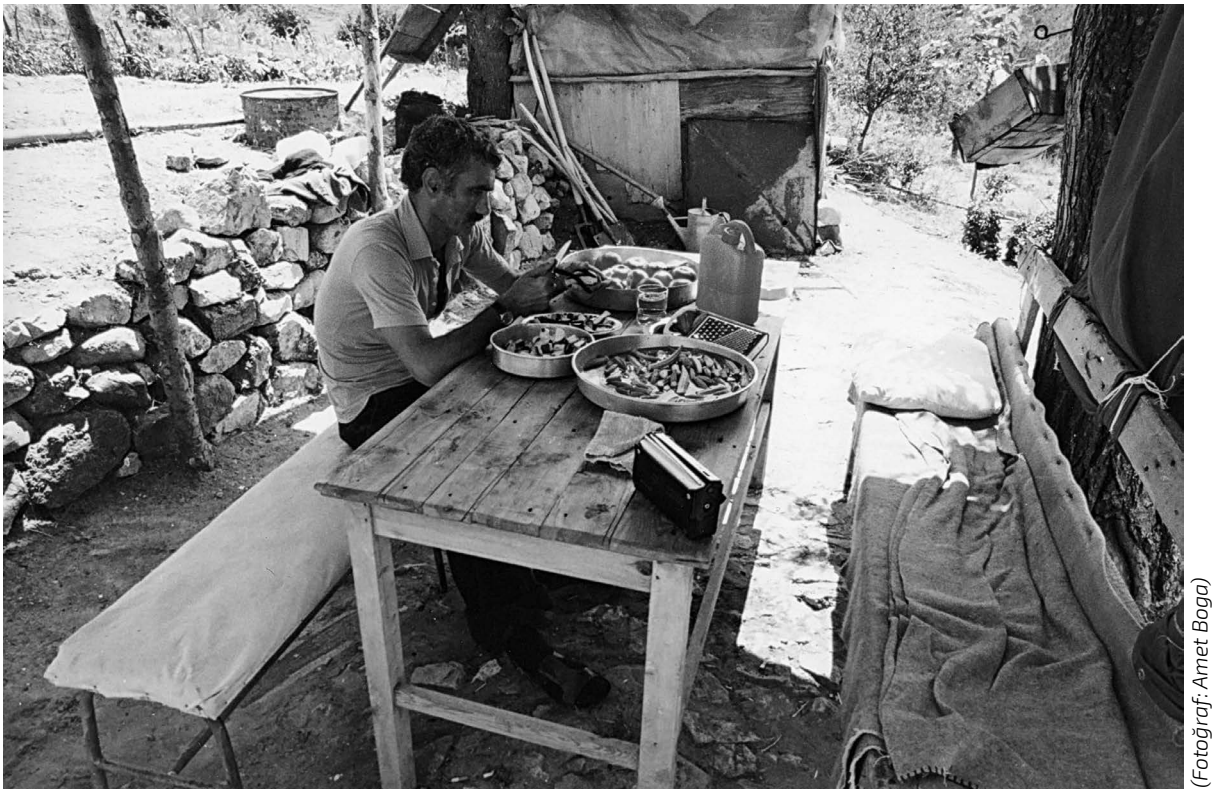

(Fotoğraf: Amet Boga)

HALKIN YILMAZ SAVAŞÇISI 81. DOĞUM GÜNÜN KUTLU OLSUN...

■ **MUSTAFA DEMİR**

Yılmaz Güney'i anlatmak çok zordur. O bir halk savaşçısıdır ve halkın savaşçıları yazılara, konuşmalara, kitaplara, belgesellere, filmlere sığdırılamazlar. Hakkında otuz kadar kitap yazılmış, on kadar belgesel çekilmiş, o henüz anlatılamamıştır. Onu anlamak için yaşadığı dönemin toplumsal, siyasal ve sanatsal koşullarına bakmak gerekir.

Kayıtlara göre bir Nisan 1937 yılında Adana'ya 27 kilometre uzaklıktaki Yenice Köyü'nde dünyaya gelmiştir. *"Gerçek adım Yılmaz Hamitoğlu Pütün. Adım zorluklar karşısında eğilmez, umutsuzluğa kapılmaz, yılgınlığa düşmez ve baş eğmez anlamına gelir. Soyadım Pütün ise bir dağ meyvesinin kırılmaz çekirdeğine verilen addır"* diye yazar kendisi özgeçmişinde.

Dokuz Eylül 1984'te Paris'te yakalandığı hastalık sonucu hayata gözlerini yumar. 47 yıllık bu kısa ömrün 12 verimli yılı hapishanelerde, son üç yılı da sürgünde, yurtdışında geçmiştir.

Sürgün onun için aslında sürgün değildir. Daha yurtdışına çıkar çıkmaz, yoğun bir çabayla, büyük bir azimle, Yol filmini yeni bir ruhla monte ederek Cannes Film Festivali'ne hazırlar ve Mayıs 1982 de Altın Palmiye ödülünü Costa Gavras'ın Kayıp filmiyle birlikte paylaşır. Bu Türkiye sinemasının aldığı en büyük uluslararası ödüldür.

Siyasi faaliyetlerini aralıksız sürdürür. Ekim 1982'de sürgünü şöyle tarif eder:

"Benim için sürgün, ülkemin taşına, toprağına, havasına, suyuna, ağacına, kuşuna, insanına, aşına özlem demektir...

Benim için sürgün, ülkeme yeniden dönebilmek için, kararlı bir mücadele demektir...

Benim için sürgün, dünyanın çeşitli halklarıyla ilişki kurmak demektir...

Benim için sürgün, bir anlamda sansürsüz film

yapabilmek ve özgürce düşünebilmek demektir…

Benim için sürgün, sürgün demek değildir!.."

Mart 1984 de: "*Dağlarımız, ovalarımız, ırmaklarımız bizi bekliyor. Biz bütün ömrümüzü gurbette geçirip, gurbet türküleri söylemek istemiyoruz*" diye hitap edecektir.

Mayıs 1984'te demokratik dünya kamuoyuna: "*Bizler, bugün ülkesinden uzakta sürgündeyiz. Ama bir gün ülkemize döneceğiz. Ülkemizin gelecekteki yöneticileri olarak bizlere kulak vermelisiniz*" diye seslenecektir.

Yılmaz Güney adı ellili yılların ortalarından itibaren duyulmaya başlar. 1956 yılında Üç Bilinmeyenli Eşitsizlik Sistemleri adlı öyküsü On Üç dergisinde yayınlanır. Dönemin gerici çevreleri Yılmaz Güney'i isyancı olarak damgalarlar ve Yılmaz Güney bu öyküsünden dolayı "komünizm propagandası" yaptığı gerekçesiyle bir buçuk yıl hapis ve altı ay Konya'ya sürgün cezasına çarptırılır.

Hücrem kitabında: "*İlk hücreyi altmış bir Mayıs'ında tanıdım. Sözde demokrasinin ve özgürlüğün geldiği ilk yıl. Onun içindir ki, "özgürlük" ve "demokrasi" denildiğinde aklıma şu sorular gelir: Kimler için demokrasi, kimler için diktatörlük? Kimler için özgürlük, kimler için esaret?*" diye yazar.

60'lı yıllar çok yoğun film çalışmalarıyla ve bir halk kahramanı olan "Çirkin Kral" efsanesinin oluşmasıyla geçer. O dönemde tüm devrimciler Türkiye İşçi Partisi'ni desteklemektedir. Yılmaz Güney'de TİP'i destekler ve toplantılarına katılır.

60'lı yılların sonuna doğru, ülkede halkın devrimci mücadelesi yükselmeye, kitleselleşmeye ve örgütlenmeye başlar. Mücadelenin öncülüğünü devrimci öğrenci gençlik yapmaktadır. Yüreği halk sevdası ile dolu olan Yılmaz Güney elbette bu çabanın içinde olacaktır!..

Kasım 1970'te Atilla Dorsay ile yaptığı bir söyleşide: "*Gençlik bugün en doğru eylemi yapıyor*" diyecektir. Denizler'in ilk silahlı eylemlerini radyodan duyduğunda: "*Gençler devrim ateşini yaktılar. Bu arkadaşlara elimden gelen her türlü yardımı yapmalıyım*" der ve yapar da.

Halkın devrimci mücadelesinin yükselişi karşısında, emperyalistler ve yerli işbirlikçileri korku ve telaşa düşerler. Aralarındaki çatışmalar hızlanır. 12 Mart muhtırasının ardından Türk devleti, devrimcilere azgınca saldırmaya başlar. Devrimciler sokaklarda kurşunlanır, hapishaneler tıklım tıklım doldurulur. İşkence tezgâhları kurulur, devrimci önderler işkencelerde, köy evlerinde, idam sehpalarında katledilirler.

Yılmaz Güney bu dönemde THKP/C davasından 12 numaralı sanık olarak yargılanır. "*Anarşistlere silah ve para yardımı yapmakla*" suçlanır.

Diğer birçok devrimci gibi Yılmaz Güney'de cezaevini bir okula dönüştürür. Gittiği her cezaevinde bir kütüphane oluşturur.

Hücrem kitabını bu ikinci hapislik döneminde kaleme alır. Hücrem genel anlamda sosyalizm taraftarı olan Yılmaz Güney'in bilinçli devrimci mücadeleye katılışının bir muhasebesidir. Siyasi Yılmaz Güney'i tanımak ve anlamak isteyen herkese bu kitabı yeniden okumalarını öneririm.

Hücrem'de: "*…bundan sonra yazacaklarım, hayatın çeşitli yönleri ve derinlikleriyle, bir bütün olarak kavranması çabasını içerir ve bu, kavrama sürecindeki birikimlerin, sınıf mücadelesi anlayışımdaki değişikliklerin sanatsal planda yansıması biçiminde anlaşılmalıdır.*

Amacım gelişigüzel hikâyeler, romanlar, yazmak değildir. Açıklanmasını zorunlu gördüğüm toplumsal, siyasal olayların yazılması, hayatın diğer alanlarında yaşayan ürünlerle kaynaştırılması, sınıf mücadelesinin yükselişine, yaygınlaşmasına, derinleşmesine katkıda bulunarak, toplumsal oluşum içinde devrimci düşünceye yeni boyutlar, etkinlik kazandırarak yeni sentezlere vardırılmasıdır…"

"*Proleter sanatı, proletaryanın iktidar mücadelesinin dışında, yalnızca yardımcı bir unsur olarak değil, bizzat o mücadelenin ayrılmaz, canlı bir parçası olarak görüyorum*" diyerek Yılmaz Güney bundan sonraki yönelimini açıkça ortaya koymuştur.

O sözü ve pratiği çelişmeyen bir devrimcidir.

"*Özgürlük yolunda atılacak ilk adım, bilincimizi yanlış etkilerden, yanlış mirasların esaretinden kurtarmak için, onun maddi temeline karşı mücadele vermek olmalıdır. İşte bize düşen tarihi görevde budur. Halkımızın ve dünya halklarının maddi ve manevi esaretinin temel nedeni olan ve dünya halklarının gelişmelerini hayatın her alanında engelleyen emperyalizm ve burjuva uşaklarının, feodal kalıntıların ekonomik, ideolojik, toplumsal, siyasal ve kültürel bütün gerici kurumlarına karşı uzlaşmaz bir savaş vererek, pençelerinden, boyunduruklarından kurtulmak.*

İşte ben bunun için yazıyorum. Ve bu nedenle halkın sanatçısı, halkın savaşçısıdır, diyorum" diye yazacaktır Hücrem kitabında.

20 Mayıs 1974'te aftan yararlanarak hapishaneden çıktı. Hapishanede "*İnsanı ayakta tutan kinler, öfkeler, inatlar vardır. Aşılmaz engelleri aştıran duygular vardır. İşte ben o duygularla beslendim Selimiye'de… o duygular kan oldu damarlarımda… kan!..*" diye özetler bu dönemi. Büyük bir heyecanla düşüncelerini hayata geçirmek için durmaksızın çalışmaya başladı. Tarım işçilerinin filmini yapmak

üzere ekibiyle birlikte Adana'ya gitti. Filmin çekimine başladılar. Fakat kısa bir süre sonra faşist provokatör hâkim Sefa Mutlu'yu vurduğu gerekçesiyle Eylül 1974'te yeniden tutuklandı. Fakat halkın çığ gibi büyüyen mücadelesinden kopmadı. En güzel filmlerini cezaevinden yazdı, çekimlerde danışmanlığını yaptı. Romanlar, hikâyeler yazdı. Siyasi yazılar kaleme aldı. On dört sayı proleter devrimci kültür Mücadelesinde Güney dergisinin çıkışına öncülük etti. Yasa dışı, 5 sayı Yurtsever Devrimci Demokrat ve iki sayı Demokrasi Bayrağı adlı dergilerin yayınlanmasını örgütledi. Ekim, Birlik yayınlarını kurarak siyasi broşürler yayınladı.

Bütün bu faaliyetler karşı devrimin gözünden kaçmıyordu. Yılmaz Güney'in yazdığı her yazıdan yüzlerce yıla varan davalar açılıyordu.

Devletin bütün baskılarına, katliamlarına, sivil faşist sürülerinin saldırılarına rağmen halkın halk demokrasisi ve sosyalizm mücadelesi ve Kürtlerin özgürlük mücadelesi yükselişini sürdürüyordu.

Emperyalistler ve yerli ortakları gelişmeleri tekrar kontrollerine alabilmek için 12 Eylül 1980'de idareye generalleri aracılığıyla yeniden el koydular. Generaller halka azgınca saldırıyorlardı.

Halkın devrimci güçleri için zor bir dönem başladı. Yüzbinlerce devrimci tutuklandı, işkence tezgâhlarından geçirildi, sokaklarda çatışma süsü verilerek katledildi. Onlarcası askeri mahkemelerce idama mahkûm edildiler ve idam edildiler. Halka büyük bir korku salındı…

Bu ortamda Yılmaz Güney: "O duvarlarınız vız gelir bize" deyip yurtdışına çıktı. Yurtdışına çıkışını kendi şöyle gerekçelendirdi: *"Ülkemden ayrılmamı gerektiren esas neden, hakkımda düşüncelerimden ötürü açılan ve yüz yılı aşan davalar değildir. Bunlar 78 yılından beri süregelmektedir. Benim için, cezaevlerinde daha uzun süre kalma korkusu olsaydı, yurdumdan daha önce ayrılırdım, çünkü her zaman, hangi koşullarda olursa olsun ister kapalı ister sivil, aşamayacağım cezaevi, duvar yoktu. Bu olanaklara her zaman sahip oldum. Her zaman da bir yurtsever olarak, kendi kültür ve alışkanlıklarına bağlı bir insan olarak, ülkemin en kötü hücresi, başka ülkenin en güzel, en rahat yerlerinden daha iyidir dedim kendime. Gelgelelim bu iyimser bakışımı karartan çok şeyler oldu son zamanlarda. Ben bir sanatçıyım ve sanatımın odak noktası sinema. Sinema yapmak benim için hayat bulmaktır, yeniden hayat kazanmaktır. Ne yazık ki, son uygulamalar beni can damarımdan koparttı.*"

Yukarıda da belirttiğim gibi, Yılmaz Güney yurtdışında aralıksız sanatsal ve siyasal faaliyetlerine devam etti. Yol filminin ödül almasından hemen sonra çevresindeki bütün devrimci arkadaşlarla birer birer görüştü. 6-7 Şubat 1982 tarihlerinde onlarla bir toplantı düzenledi. Türkiye-Kürdistan devriminin temel sorunları demokratik bir ortamda uzun uzun tartışıldı. Toplantıya katılan devrimciler ve Yılmaz Güney bir örgüt platformu yaratma görüşünde birleştiler.

Bu toplantının tutanağı bu 2017 yılın 1 Nisan'ında, Yılmaz Güney'in 80. doğum gününde Güney Kitaplığı tarafından okuyucuya sunuldu. İsteyenler bu kitabı okuyarak Yılmaz Güney'in siyasi çizgisi ve birikimi hakkında bilgi edinebilirler.

Görüşüme göre Yılmaz Güney sıradan bir devrimci sanatçı değildir. O Türkiye-Kürdistan devrimine kafa yoran, makaleler yayınlayan, Türkiye-Kürdistan Birleşik Komünist Partisi'ni örgütlemeye uğraşan devrimci bir önderdir. Yazık ki, sınıfsız bir topluma giden yolda, halk demokrasisi ve sosyalizmin gerçekleşmesine ömrü yetmemiştir. Ölümünün ardından Türkiye-Kürdistan halkının acısını yazar Ömer Polat şöyle ifade etmiştir: *"Bizler, yurtdışında olan bizler. Alın teri döken, senin uğruna canını verdiğin insanlarımız. Aydınlarımız, gençlerimiz, yiğitlerimiz. Yurtdışında, sürgünde, ekmek parası peşinde olan bizler doya doya yanıyoruz acına. Acını aramızda paylaşmaya çalışıyoruz. Yaşı kırkı geçmiş bir Kürt işçi ne dedi ardından biliyor musun? 'Yılmaz sağken, öyle biliyordum ki, Paris'te bir ordumuz var, ama şimdi?' İşte aynen böyle söyledi, yaşı kırkı geçmiş, beli el kapısında kamburlaşmış bir Kürt işçi."*

81. doğum gününde, onu ve devrime hizmet etmiş tüm devrimcileri saygıyla selamlıyorum.

Yılmaz Güney'i anmak ve anlamak günümüzde ne anlama gelir? Her geçen gün daha da otoriterleşen faşist sistem muhaliflerini susturma ve İslami diktatörlüğü pekiştirme ve kalıcılaştırma yolunda ilerliyor. Tüm direniş kalelerini dağıtmayı amaçlıyor. Türkiye'de yaşama hakkı bulamayan binlerce aydın, akademisyen, gazeteci, muhalif yaşamını yurdundan, mücadelesinden uzaklarda sürdürmek zorunda bırakılmıştır. On iki Eylül'ün kara günlerinde Yılmaz Güney Mayıs Dergisi Bildirge'de halkına şöyle sesleniyordu: *"Direniş ateşi sönmeyecektir. Direnen tek kişi bile kalsa, direniş sürüyor demektir. Birin binler, on binler, milyonlar* olduğuna *tarih tanıktır. Tarih bizim zaferimize de tanık olacaktır!.."*

Yılmaz Güney'i anmak ve anlamak ülkedeki demokratik cumhuriyet ve sosyalizm mücadelesine, Kürtlerin özgürlük mücadelesine omuz vermek anlamına gelmektedir. Hiçbir diktatörlük kendi isteği ile çekip gitmez. Diktatörlüklerin yıkılması güçlü halk hareketinin oluşmasına bağlıdır. ■

ERMENİ SOYKIRIMI ÜZERİNE

Sinemacı Yılmaz Güney'in Kalıcı Halk Mahkemesi Başkanlığı'na Seslenişi (1984)

■ YILMAZ GÜNEY

1915'ten itibaren, kolektif katliamlardan ve kitlesel sürgünlerden oluşan planlı ve sistemli bir politika Türkiye Ermenilerinin yok olmasıyla sonuçlandı.

Sayın Başkan,

Saygıdeğer mahkemenizin Ermeni Soykırımı üzerine bir oturum düzenleyeceğini ilgiyle öğrendim.

Adalete aşık insanlar, hele ki benim gibi Türkiye kökenliyseler, bu sorun karşısında kayıtsız kalamazlar. Bu nedenledir ki izninizle birkaç düşünceyi dikkatinize sunmak istiyorum:

1. Kanımca soykırımın gerçekliği tartışma götürmez. Öldürücü bir milliyetçiliğin etkisi altındaki dönemin Türk yöneticileri, Türkiye'den Orta Asya bozkırlarına uzanan Panturancı bir imparatorluk kurmayı hayal ediyorlardı.

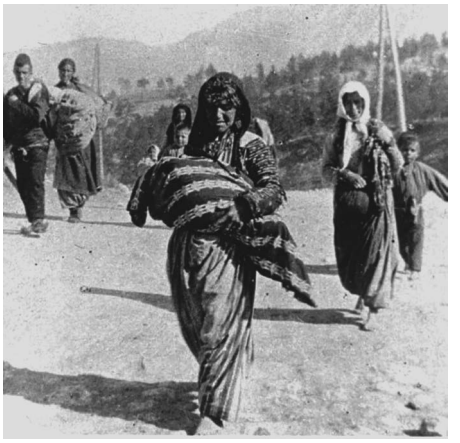

Oysa Türkiye'nin Türk toprakları ile Kafkasya ve Asya'nın Türkçe konuşan halklarının yaşadığı topraklar, Kürt ve Ermenilerin yaşadığı bölgelerle birbirinden ayrılmaktaydı. Bu "engel"i ortadan kaldırmak için İttihat ve Terakki hükümeti bu iki halkı fiziksel olarak tasfiye etmeye karar verdi. 1915'ten itibaren kolektif katliamlardan ve kitlesel sürgünlerden oluşan planlı ve sistemli bir politika Türkiye Ermenilerinin yok olmasıyla sonuçlandı. Birinci Dünya Savaşı boyunca aynı politika çerçevesinde 700 000'in üzerinde Kürt İç Anadolu'ya sürgün edildi;

2. Eğer soykırım zamanında uluslararası topluluk tarafından tanınmış olsaydı, 1920'li yıllarda Cemiyet-ül Akvam insanlığa karşı bu suçu yargılayıp ağır bir biçimde cezalandırsaydı, Kemalist yöneticiler Kürtlere Ermenilerin başına gelenleri uygulamaya, 1924-1940 arasında yönetimi altındaki Kürt nüfusun yaklaşık üçte birini katletmeye ve sürmeye cesaret edemezdi.

3. Hiç kuşku yok ki, demokratik bir rejim tarihsel gerçekliği kabul eder, anlamsız maceralarında neredeyse bizzat Türkleri de felakete sürükleyen bu cinayetin faillerini mahkûm ederdi. En azından şehit Ermeni halkından özür dilerdi. Adalet ve onur kaygısı onu Ankara'da gerçekliği tüm çıplaklığıyla ortaya koyacak sizinki gibi bir mahkeme oluşturmasına yol açardı.

Ne yazık ki kendi halkına eza eden, terörle hüküm süren Türk rejimi böylesi onurlu bir tutumu benimsemenin çok uzağında. Onca kanıta karşın, toprakları üzerinde nüfusun en az dörtte birini oluşturan milyonlarca Kürt'ün varlığını inkar eden bir rejimden başka ne beklenebilir ki? Ve Kürtler özgül haklar talep ettiklerinde Ankara'daki otoriteler onları Ermenilerin yazgısını paylaşmakla tehdit ediyor. Gerçeklikte, diktatörlük dışarıya, müttefiklerine ve destekçilerine yönelik propagandanın damıttığı yalanları pek önemsemiyor.

4. Türk askeri diktatörlüğünün, büyük güçlerin yaptırımından korkmak bir yana, onların, özellikle de özgürlük ve insan hakları üzerine nutuklardan hiç eksik kalmayan ABD ve Federal Almanya'nın yardımından yararlandığını ifade ediyorum.

5. Tarihsel gerçekliğin kabulü ırksal nefreti körüklememeli, bu denli ateşlerle sınanmış bölge halklarını karşı karşıya getirmemelidir.Günümüz Türkleri bundan altmış yıl önce atalarının, sona ermekte olan bir İmparatorluğun despotik, cani rejiminin işlediği suçlardan sorumlu tutulamazlar. Bence Türk aleyhtarı ırkçılık Ankara'daki yöneticilerin Ermeni aleyhtarı, Kürt aleyhtarı histerisi kadar mahkûm edilmelidir.

Bu gözlemlerimin ardından, Sayın Başkan, Mahkemenizin kararının uluslararası mercilerce dikkate alınması ve suskunluk ve kayıtsızlık içinde Ermenilerin başına gelenlerin bir daha asla tekrarlanmaması yolundaki dileğimi dile getirmeme izin verin. ■

Çeviren: Sibel Özbudun
Halkların Kalıcı Mahkemesi, Le Crime de silence, Pierre Vidal-Naquet'nin önsözü, Paris, Flammarion, 1984.

BİLİMSEL SOSYALİZMİN KURUCUSU KARL MARX 200 YAŞINDA

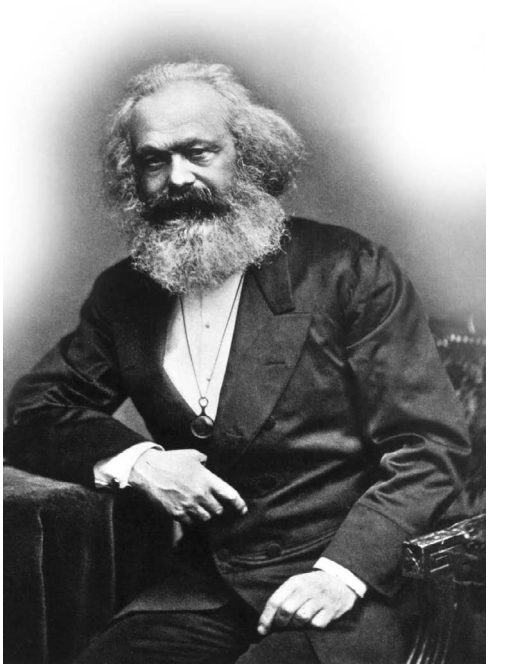

Sevgili Okurlarımız;

2018 yılı, bilimsel sosyalizmin kurucusu Karl Marx'ın doğumunun 200. yıldönümüdür. Bu büyük dehanın doğumunun 200. yıldönümünde, on yıl önce dergimizin 44. sayısında yayınladığımız Karl Marx dosyasını küçük değişikliklerle yeniden yayınlıyoruz.

■ GÜNEY

Karl Marx'ın 200. doğum yıldönümü nedeniyle bu yıl dünyanın birçok ülkesinde etkinlikler yapılacak. Bu etkinliklerde herkes onu kendine göre yorumlayıp anacak. Burjuvazinin ideologları bile onun adına yapılan " bütün kötülüklere" onun "bütün yanılgılarına" rağmen, onun getirdiği kimi görüşlerin bu günü de açıklamak için önemli olduğunu söyleyip, onu burjuvazi için de kabul edilebilir bir filozof, bir ekonomist derekesine düşürecekler. Onun ve onun en yakın çalışma arkadaşı, yoldaşı Engels'in düşüncelerinin bugünkü gerçek savunucuları olanlar ise Marks'ı onun gerçek kimliği ile "Proleter Dünya Devrimi" kuramının kurucusu ve yaşadığı dönemde bu kuramın en önemli pratikçisi olarak anacaklar. Marx'ı anarken, onu Friedrich Engels'ten ayrı anmak neredeyse imkânsızdır. Buna rağmen dosyamızda özellikle Karl Marx'ı ele aldık. Ancak şu açıktır: Karl Marx ile Friedrich Engels'in görüşleri birbirlerinden ayrı değildir. Tam tersine bunlar birbirini tamamlar. Bu nedenle Marx'ın düşüncelerine ait bölümler aynı zamanda Friedrich Engels'e ait düşünceler olarak ta okunabilir. Yine de bilgi olması amacıyla dosyamıza Friedrich Engels'in kısa yaşam öyküsünü ve Marx ile birlikte yaratıkları ortak eserlerinin bir dökümünü de yayınlıyoruz.

Karl Marx, 5 Mayıs 1818'de o dönemin Prusya Renanya'sının Trier kentinde doğdu. Babası, 1824'de Protestanlığı benimsemiş Yahudi kökenli bir avukattı. Ailesi, hali vakti yerinde, kültürlü idi ama devrimci değildi. Trier'de Lise'den mezun olduktan sonra Marx, önce Bonn'da daha sonra Berlin'de üniversiteye devam etti. Esas dalı hukuk öğrenimi idi. Ancak o üniversitede öğrencilik yıllarında tarihe ve felsefeye ağırlık verdi. Üniversite öğrenimini, Epikür felsefesi üzerine bir tez hazırlayarak 1841'de tamamladı. O sıralar Marx, görüşleri yönünden o dönemin en önemli felsefecilerinden olan Hegel'ci bir idealist idi. Berlin'de iken, Hegel felsefesinden, tanrıtanımaz ve devrimci sonuçlar çıkarma çabasında olan (içinde Bruno Bauer ve başkalarının da bulunduğu) "Sol Hegelciler" çevresine dâhildi.

Üniversiteden mezun olduktan sonra Marx, profesör olma umuduyla Bonn'a gitti. Ancak, 1832'de Ludwig Feuerbach'ı kürsüsünden uzaklaştıran ve 1836'da üniversiteye dönmesine izin vermeyen; 1841'de de Profesör Bruno Bauer'in Bonn'da ders vermesini yasaklayan hükümetin gerici politikası, Marx'ın akademik kariyer yapma düşüncesinden vazgeçmesine yol açtı. O sıralar Sol Hegelci görüşler Almanya'da hızla gelişiyordu. Yine dönemin önemli felsefecilerinden olan Ludwig Feuerbach,

BİLİMSEL SOSYALİZMİN KURUCUSU **KARL MARX**

"Dünyayı yorumladığımız yeter, artık değiştirelim" derdi ve yerden göğe kadar haklıydı. Marx'ı anlamadan bugünü, sınıflar arası çatışmaları anlamak mümkün değildir.

Yeryüzündeki tüm zenginliklerin %82'sinin nüfusun %1'lik kesiminin kontrolünde olduğu günümüzde bu durumun mutlaka değişmesi gereklidir.

Marx, *"İnsan doğaya, kendi ürününe, birbirine, kendi doğasına yabancılaştı"* derdi, yerden göğe kadar haklıydı. Kapitalizm öyle bir tüketim toplumu yarattı ki, istisnasız herşey meta/akıl/fikir/din, hertürlü meslek vs. vicdansız ticaret özgürlüğüne tabii kılındı. İnsan da ekseni para olan dünyamızda alınıp/satılan birer meta oldu.

Marx, kapitalist sistem aşılmalı derdi, yerden göğe kadar haklıydı. Yaşadığımız gezegende bütün gelişmeler gösteriyor ki, insanlık, kapitalizmi ortadan kaldırmayı beceremezse, kendi dışkısında boğulacaktır. Bunun için, ya barbarlık ya sosyalizm seçeneği doğrudur

Marx, üretim ilişkilerinin emek lehine düzeltilmesi üretim araçlarının kamulaştırılması gerçekleşmeden, kapitalizmin insan doğasında yarattığı tahribat tamir edilemez, diyordu. Yerden göğe kadar haklıydı. Bunun için proletarya diktatörlüğünü bu süreçte ilk durak gördü.

Marx bilime inanıyordu ve onun her türlü cehaletin panzehiri olduğunu bize öğretenlerdendi. Çünkü cehalet her türlü aldatılmanın ön koşuludur.

Marx bir rüya gördü; öngördüğü sosyalizm, komünizm rüyasıydı. İnsanın insana hükmetmesinin sonunun göründüğü bir rüya, insanın olumlu yönlerinin özgürce geliştiği bir toplum rüyasıydı. Bu rüya bizim de gerçekleşmesi uğruna can siperhane mücadelesini verdiğimiz rüyadır. Geleceğimiz bu rüyanın gerçekleşmesine bağlıdır. Bu rüyanın gerçekleşmesi kavgasında yolumuzu aydınlatan meşalemizi başka yerlerde aramaya gerek yok! O meşale Marksisizm'dir.

İnsan emeği kaçınılmaz olarak doğal bir kapasite gerektirir ama bu da insan bilincinin aktif rolüne de sıkıca bağlıdır, derken verdiği örnek;

"Örümcek, işini dokumacıya benzer şekilde gördüğü gibi, arı da peteğini yapmada pek çok mimarı utandırır. Ne var ki, en kötü mimarı en iyi arıdan ayıran şey, mimarın, yapısını gerçekte kurmadan önce, onu hayalinde kurabilmesidir." İşte tarihi ve diyalektik materyalizmin kuramcısı büyük dehanın hayalinde kurduğu ve hayatının son nefesine kadar uğruna mücadelesini yürüttüğü hayal emeğin kurtuluşuydu.

özellikle 1836'dan sonra teolojiyi eleştirmeye başladı ve 1841'de felsefesine egemen olan materyalizme yöneldi . Onun "Hıristiyanlığın Özü" adlı eseri bu yönelimin somut göstergesidir . 1843 yılı, Feuerbach'ın *"Geleceğin Felsefesinin İlkeleri"* adlı yapıtının yayınlanmasına tanık oldu. Daha sonraları Engels, Feuerbach'ın bu yapıtları hakkında *"kurtarıcı etkisini, bir kimsenin bizzat tatması gerekir"* diye yazıyordu. *"Bizler (yani, Marx dâhil Sol Hegelciler), hepimiz hemen Feuerbach'çı olduk." Tam o sıra, Sol Hegelciler ile temasta olan Renanya'daki bazı radikal burjuvalar Köln'de, Rheinische Zeitung adında bir muhalif gazete kurdular.* (İlk sayısı 1 Ocak 1842'de yayınlanmıştır). Marx ile Bruno Bauer, başyazarlar olarak çağrıldı; 1842 Ekim'inde Marx, yazı işleri müdürü oldu ve Bonn'dan Köln'e taşındı. Marx'ın editörlüğü altında gazetede devrimci, demokrat eğilim gitgide belirgin hale geldi ve hükümet önce gazete üzerine ikili, üçlü sansür koydu ve ardından da 1 Ocak 1843'de kapatmaya karar verdi. Bu tarihten önce Marx editörlükten ayrıldıysa da bu ayrılma gazeteyi kurtarmaya yetmedi. 1843 Mart'ında gazete kapandı. Marx'ın Rhenische Zeitung'a yazdığı, aşağıda belirtilen başlıca makalelerden başka, Engels, Mosel Vadisi'ndeki üzüm üreticisi köylülerin durumları üzerine yazılmış bir makaleyi kaydetmektedir. Marx'ın gazetecilik faaliyetleri onu, ekonomi politiği yetkince bilmediğine inandırdı ve o tutkuyla bu konuyu incelemeye koyuldu.

1843'de Marx, daha öğrencilik yıllarında nişanlandığı çocukluk arkadaşı Jenn von Westphalen ile Kreuznach'ta evlendi. Eşi Prusya soyluluğunun gerici bir ailesinden geliyordu; ağabeyi, en gerici dönemde (1850-58) Prusya İçişleri Bakanıydı. Jenn von Westphalen ilerici, devrimci bir kadın olarak Marx'ın aynı zamanda en yakın yoldaşlarından biri idi. 1843

güzünde Marx, Arnold Ruge (1802-1880, Sol Hegelci; 1825-30'da hapis; 1848'i izleyen yıllarda politik sürgün ve 1886-70'den sonra Bismarkçı) ile birlikte, bir dış ülkede radikal bir gazete çıkarmak için Paris'e gitti. Bu gazetenin, Deutsch-Französische Jahrbücher [Alman-Fransız Yıllıkları], tek bir sayısı yayınlandı; gazetenin Almanya'da gizlice dağıtılması güçlüğü ve Ruge ile anlaşmazlığa düşmesi nedeniyle yayınına devam edilemedi. Marx'ın bu gazetedeki makaleleri daha o zamanda, "var olan her şeyin amansızca eleştirisini" ve özellikle de eleştiri silahının yerini gerektiğinde "silahın eleştirisi"nin alması gerektiğini savunması bakımından; yığınlara ve proletaryaya çağrıda bulunan bir devrimci olduğunu gösterir.

1844 Eylül'ünde Friedrich Engels birkaç gün için Paris'e geldi ve o tarihten sonra Marx'ın en yakın arkadaşı, yoldaşı oldu. Her ikisi de o sıralar Paris'te devrimci grupların kaynaşan hayatında en faal yerlerini aldılar. O sıralar Proudhon'un öğretisi özel bir önem taşıyordu. Marx bu öğretiyi 1847'de yazdığı *"Felsefenin Sefaleti"* adlı eseri ile yerle bir etti. Marx ve Engels küçük-burjuva sosyalizminin çeşitli öğretilerine karşı zorlu bir mücadele vererek, devrimci *proleter sosyalizmin* ya da komünizmin (Marksizmin) teori ve taktiklerini geliştirdiler. Prusya hükümetinin ısrarlı talepleri üzerine Marx, tehlikeli bir devrimci olarak 1845'de Paris'ten sürüldü. Brüksel'e gitti. 1847 baharında Marx ile Engels, **Komünist Birlik** (Birlik hakkında bilgi için Manifesto bölümüne bakınız.) adı verilen gizli bir propaganda derneğine katıldılar. Birliğin İkinci Kongresi'nde (Londra, Kasım 1847) seçkin bir rol oynadılar ve Kongrenin isteği üzerine, 1848 Şubat'ında yayımlanan ünlü **Komünist Manifesto**'yu kaleme aldılar. Duru ve pırıl pırıl bir dehanın yansıması olan bu yapıt yeni bir dünya anlayışını, toplumsal yaşam âlemini de kucaklayan kendi içerisinde tutarlı bir materyalizmi; en kapsamlı ve derin gelişme öğretisi olarak diyalektiği; sınıf mücadelesi ile proletaryanın –yeni komünist toplumun yaratıcısının– dünya tarihindeki rolünün kuramını açıklar.

1848 Şubat Devrimi'nin patlak vermesi üzerine Marx Belçika'dan sürüldü. Paris'e döndü. 1848 Mart Devrimi'nden sonra, Almanya'ya, Köln'e gitti ve burada, 1 Haziran 1848'den, 19 Mayıs 1849'a kadar yayımlanan Neue Rhenische Zeitung'un editörlüğünü yaptı. Yeni teori, 1848-49 devrimci olayları sırasında, doğrulandı. 1848 devriminde, karşı devrimin zafer kazanması üzerine Marx hakkında adli kovuşturma açıldı. 9 Şubat' 1949'da Marx beraat etti. Buna rağmen onu Almanya'dan sürdüler (16 Mayıs 1849). Önce Paris'e gittiyse de 13 Haziran 1849 gösterilerinden sonra tekrar sürüldü. Londra'ya geçti ve ömrünün sonuna kadar burada yaşadı. Jenn von Westphalen hep onun yanında oldu.

Marx'ın siyasi sürgün olarak yaşamı, Engels ile arasındaki yazışmaların da (bu yazışmalar ilk kez 1913'te yayınlanmıştır) açıkça gösterdiği gibi çok zordu. Yoksulluk Marx ve ailesi üzerine bütün ağırlığı ile çökmüştü; eğer Engels'in sürekli ve özverili parasal yardımları olmasaydı Marx yalnız Kapital'i tamamlayamamakla kalmayacak, belki de sefalet içerisinde yok olup gidecekti. Bu yetmezmiş gibi, o günlerde egemen olan küçük-burjuva sosyalizmi ile ilgili öğretiler ve eğilimler ve genelde proleter olmayan sosyalizm Marx'ı bunlar ile sürekli ve amansız mücadeleye zorluyor, kimi zaman da seviyesiz ve aptalca kişisel saldırılara karşı koymak durumunda kalıyordu. Bu dönemde kaleme aldığı "Herr Vogt" adlı eseri, onun bilimsel çalışmanın yanında nelerle, kimlerle uğraşmak zorunda kaldığını gösteren somut bir örnektir . Siyasi sürgünler çevresinden mümkün olduğunca uzak durmaya çalışan Marx, kendi materyalist teorisini birkaç tarihsel yapıtında geliştiriyor ve kendini bütünüyle ekonomi politik incelemelerine veriyordu. Marx bu bilimi devrimci hale getirmişti.

1850'li yılların sonları ile 1860'lı yıllardaki demokratik hareketlerdeki canlanma Marx'ı pratik eyleme dönmeye zorladı. 1864'te (28 Eylül), Uluslararası Çalışanlar Birliği –ünlü 1. Enternasyonal– Londra'da kuruldu. Marx bu örgütün kalbi ve ruhu, 1. Çağrı'nın, bir dizi kararın, bildiri ve tebliğin yazarı idi. Çeşitli ülkelerdeki işçi hareketlerinin birleştirilmesinde, proleter olmayan, Marksizm öncesi sosyalizmin çeşitli biçimlerini (Mazzini, Prouhon, Bakunin, İngiltere'de liberal sendikacılık, Almanya'da Lasalcılığın sağa kaymaları) ortak bir harekette birleştirme çabalarında, bütün bu fraksiyonların ve akımların teorileriyle amansız ideolojik mücadele içinde Marx, çeşitli ülkelerde işçi sınıfının proleter mücadelesi için ortak bir taktik oluşturdu. Marx'ın "Fransa'da İç Savaş 1871" adlı eserinde derinlikli, isabetli ve parlak biçimde, etkin ve devrimci olarak değerlendirdiği, övüp yücelttiği **Paris Komünü**'nün (1871) düşmesinden ve Enternasyonal'in Bakuninciler tarafından ele geçirilmeye kalkılmasından sonra, Avrupa'da Enternasyonal'in varlığı imkânsız hale geldi. Enternasyonal'in Lahey Kongresi'nden (1872) sonra Marx, Enternasyonal Genel Konseyi'nin New York'a kaydırılmasını sağladı. Birinci Enternasyonal tarihsel rolünü oynayıp yerini, dünyanın bütün ülkelerinde işçi hareketinin eşi görülmedik biçimde geliştiği bir çağa, işçi hareketinin **genişlediği**, tek tek ulusal devletler zemininde sosyalist işçi **kitle** partilerinin

yaratıldığı çağa bıraktı.

Enternasyonal'deki yorucu faaliyet ve daha da yorucu olan teorik çalışmaları Marx'ın sağlığını iyice bozmuştu. Politik ekonomiyi yeniden ele alıp işleme ve "Kapital"i tamamlama çalışmalarını sürdürüyor, bu amaçla birçok yeni malzeme topluyor, bir dizi dili inceliyordu (örneğin Rusça), ne var ki hastalığı "Kapital"i bitirmesini engelledi.

2 Aralık 1881'de eşi öldü. Mart 1883'te ise Marx, koltuğunda sessizce geçti gitti. Londra'daki Highgate Mezarlığında Jenny von Westphalen'in ve neredeyse aile üyelerinden biri haline gelmiş sadık yardımcıları Helene Demuth'un yanına gömüldü. Çocuklarına gelince, birkaçı Londra'da, aile sefalet içerisinde yaşarken daha çocuk yaşta öldüler. Yetişkin üç kızı İngiliz ve Fransız sosyalistleri ile evlendiler: Eleanor Aveling, Laura Lafargue ve Jenn Longuet. Sonuncusunun oğlu, Fransız Sosyalist Partisi'nin üyesi idi. (Dayanılan kaynak: Lenin "Seçme Eserler", c. 11, s. 20-24, İnter Yayınları, Aralık 1997, İstanbul)

Sefalet ve ölüm acıları

Marx yaşamı boyunca sürgünlere, baskıya uğramış, sefalet çekmiş ama buna rağmen proletaryanın kurtuluşu için mücadeleyi bırakmamıştır. En zor günlerinde bile bilimsel araştırmalarını sürdürmüş, yıllarca en temel eseri olan Kapital'i bitirebilmek için çalışmıştır. Marx'ın dehası Engels'in yardımları ile kendisini göstermiştir.

Engels babasının Manchester'deki ticaret işlemlerini yürütmüş ve böylece Marx'a çalışmalarını sürdürebilmek için maddi olanak yaratmıştır.

Marx ve ailesi 1850 yılında evlerini boşaltmak zorunda kalmışlar, önce Leicester Meydanı'nda bir otele daha sonra Dean Sokağı'nda bir eve yerleşmişlerdi. Ev küçük bir tuvaleti olan bir oda ile aynı zamanda mutfak, çalışma ve oturma odası olarak kullanılan bir yerdi.

1851'de kızı Franzisca doğar. Bu doğum üzerine Marx Engels'e şunları yazar: *"... Doğum kolay oldu ama eşim, sağlık nedenlerinden çok ekonomik sıkıntılardan dolayı yataktan çıkmıyor... Evde tek kuruş yok, bakkalın, kasabın, fırıncının pusulaları eksik değil... Bütün bunları hiç de hoş olmayan bir manzara oluşturuyor ve ben boğazına kadar küçük burjuva batağına batmış durumdayım: Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, bir de işçileri sömürmekle, diktatörlük peşinde koşmakla suçlanıyorum. Ne korkunç şey!.."* (*"Marx-Engels Anıları", s. 303, Evrensel Basım Yayın, Nisan 1999, İstanbul)*

8 Eylül 1852 tarihli mektubunda ise şunları yazıyordu: *"Eşim hasta... annem yatakta. Helene'in sinir nöbetleri tuttu... İlaca verecek param olmadığı için doktor da çağıramıyorum... Son hafta ailemi ekmek ve patatesle doyurdum...bugün bunları da alıp alamayacağım kuşkulu..." (Age. s. 303)*

Helene aile arasında Lenchen diye çağrılan Helene Demuth'tur. Marx'ın eşi Jenny von Westphalen'in hizmetine dokuz yaşında girmiş olan Helene, Jenny ve Marx'ın ömrünün sonuna kadar onlarla birlikte yaşamış, her ikisinin ölümünden sonra da Engels'in evine taşınmıştır. Helene, Marx ailesinin bütün çocuklarının doğumuna, birçoğunun ölümüne tanıklık etmiş, sefaletin dehşetini, açlığı, yoksulluğu aileyle birlikte çekmiş, çocukları yetiştirmiş, politik göçmenlere yardım etmiş, çamaşırlarını yıkamış, hastayken başuçlarında onlara bakmıştır. Helene, Marx ailesi ile birlikte Highgate Mezarlığı'nda aynı toprağı paylaşmaktadır.

1855 Ocak'ında altıncı çocukları dünyaya gelir. Bu çocuğa Tussy adı konur. Aşırı zayıflığından ötürü Tussy'nin her an öleceği beklenir. Ancak birkaç ay sonra tek oğlu Edgar, Marx'ın kollarında can verir. Bu olay Marx'a büyük bir acı verir. 30 Mart tarihli mektubunda Marx, dostu Engels'e acısını şöyle anlatır:

"En sonunda hastalığın en alt karın boşluğunda iltihaplanma olduğu anlaşıldı; bu ailede kalıtımsal bir şey... Doktorlar bütün umudu kestiler. Kalbim kan ağlıyor, başım ateşler içinde... Oysa benim soğukkanlılığımı korumam gerek... Hastalığı boyunca çocuk yine de iyi dayandı, bir an bile kendini kaybedip etrafı tedirgin etmedi." (Age. s.304)

2 Nisan 1855'te ise tekrar Engels'e şöyle yazar Marx: *"Evimiz, onun ruhu olan, ona canlılık veren bu çocuğun ölümünden sonra tamamen boş ve ıssız kaldı. Sana onu evin her köşesinde nasıl aradığımızı anlatamam. Her türlü ızdırabı çektiğimi bilirsin ama şimdi gerçek mutsuzluğun ne olduğunu anladım ve tattım. Tamamen çökmüş durumdayım; onu gömdüğümüz günden beri öylesine başım ağrıyor ki sanki yaşamıyor gibiyim. Bu günlerde geçirdiğim korkunç ızdıraplar arasında, seninle olan dostluğumuz ve bir de bu dünyada hâlâ yapacağımız anlamlı şeylerin bulunduğuna olan inancım beni ayakta tutuyor." (Age. s. 304)*

Bundan birkaç ay sonra Jenny'nin annesi ölür. Kalan küçük bir miras ile aile, Grafton Meydanı'nda daha sağlıklı bir daireye taşınır.

Marx'ın çok küçük yaşta ölen bir çocuğu daha olur. Bu ölüm olayı daha önceki olaylarla birleşince Marx "birkaç gün, aklını kaybeder gibi olur." Bu ölümler Marx'ta derin üzüntü yaratır. Ölümlerin en önemli nedeni sefalet ve yokluktur.

Karl Marx 1850'li yıllarda birkaç yıl boyunca *New*

York Tribune gazetesi için makaleler yazar. Buradan aldığı ücret yaşamlarını biraz olsun kolaylaştırır ancak bu paranın kesilmesi ile birlikte sefalet tekrar başlar. Hem de bu kez öncekilerden daha büyük bir şekilde... Marx bu nedenle Engels'e çocuklarını dostlarına emanet etmeyi, Helene Demuth'a yol vermeyi, eşiyle tek bir odaya sığınarak, kasiyerlik gibi bir iş aramayı düşündüğünü yazar.

1863 yılında Marx'ın da annesi ölür ve ardından dostu Wilhelm Wolff. Bu ikisinin ölümleri ardından kalan miras ile yaşamları düzelir. Marx borçlarını öder ve sağlığının izin verdiği ölçüde kendisini bilimsel çalışmalara verir. Ancak sürekli karaciğer hastalığı, astım nöbetleri ve şirpençe çıbanları ile uğraşır. Bu sağlık sorunları nedeniyle birkaç kez ölüm tehlikesi geçirir.

"Görkemli bir çalışma ve mücadele hayatı

Marx'ın bütün bu maddi, manevi ve sağlık sorunlarına karşın, böylesine dev bir görevi başarmasının öyküsünü anlatmak hem güç ve hem de ilginç bir iştir.

Kâğıda geçirdiğim bu notları çok uzatmamak için önce şunu söylemeliyim ki Marx, bütün gününü, sabah ondan akşam yediye kadar British Museum [Britanya Müzesi] kitaplığında, *Mavi Kitapları*, parlamento dökümanlarını, işçi sağlığı raporlarını daha önce yazılmış toplumsal ve ekonomik yapıtları inceleyerek geçirmiş ve bütün gece de evde aldığı notlar üzerine çalışarak uykusuz kalmıştır.

Entelektüel çalışmalar ile hayatını kazanmak için sayısız girişimlerde bulunmuş ama yayıncı bulması genellikle zor olduğu gibi Engels de ikincil derecede önemli yapıtlar üzerinde zaman kaybetmesinin doğru olmayacağını düşünerek bütün zamanını yazmayı planladığı büyük eserinin hazırlanmasına harcaması konusunda daima onu teşvik etmiştir. İşte bunun için de ona sürekli yardımlarda bulunmuştur.

Ne yazık ki bu yardım yine de diğer harcamaları karşılamaya yetmemişti *Yeni Ren Gazetesi* Marx'a borçtan başka bir şey getirmemiştir.

Bu yüzden de 1851'den başlayarak *New York Tribune* için çalışmayı kabul etmiştir. Bu durum çeşitli incelemeler yapmasını gerektirmiş, bu incelemeler bazen asıl çalışmalarına yardımcı da olmuştur. Bu gazeteye yazdığı makaleler, modern zamanların genel ve ekonomik tarihine hiç kuşkusuz değerli katkılarda bulunmuştur.

Ne yazık ki mali açıdan bu makalelerin üçte biri karşılığında hiç para alamamış, buna neden olarak da bunların basılmadığı bu yüzden de para ödenmesinin imkânsız olduğu öne sürülmüştür. Bu durumda Marx da ailesini bile geçindiremeyen bu karşılıksız çalışmayı bırakmak zorunda kalmıştır.

1852 yılı boyunca vaktinin büyük bir kısmını **Komünist Birliği**'n Köln ve diğer kentlerdeki üyelerinin tutuklanmasına ve bunlara karşı açılan davalara ayırmak zorunda kalmıştır.

Marx, bıkıp usanmaksızın Londra'daki arkadaşları ile birlikte bu davanın polis ve hükümetin bir komplosu olduğunu kanıtlamaya ayırmıştır ...

En sonu şunu da unutmamak gerekir ki Marx, bu ağır yüklerin altında kaldığı sırada, araştırmayı gerektiren ve olayların özünü ortaya çıkaran yapıtı, **18. Brumaire**'i kaleme almayı başarmıştır.

Bütün bu süre boyunca Marx, giysilerini, rehine verdiği için sokağa çıkamıyordu!..

Yıllar böylece geçip gidiyordu; aynı maddi sıkıntılar, uzun hastalık günleri, soluk aldırmayan bir çalışma ... ancak her şeye karşın 'büyük' yapıt tamamlanmaya doğru gidiyordu. Bu bir mücadele ve düşünce adamının, kendisini, dört duvarla sınırlandırmayan bir yaratıcının eseriydi; Marx, o muazzam teorik çalışmalarının yanı sıra, **Uluslararası İşçi Birliği**'ni yönetme işini de üzerine almış gibiydi.

Bütün bunlara karşın evi, hele Maitland Park'da otururken, her ulustan sığınmacıya, emek mücadelesine katılanlara açıktı.

Çocukluk yıllarımda, Marx'ın eşiyle -öyle bir eş ki, ölümlere, sefalete ve açlıklara karşın, çoğu göçmen olan- konuklara karşı daima güler yüzlü olan kızları Jenny, Laura (sonraları Paul Lafargue'ın eşi) ve Eleanor'la birlikte yaşadıkları bu evin havasını aynen anımsıyorum. Burada şunu da eklemeliyim ki, zekâları, kültür birikimleri ve incelikleriyle her an göz kamaştıran bu üç genç hanımın her birinin ayrı bir biyografisi yazılsa yeridir.

Kızlarının taparcasına sevdikleri Marx, bütün çocuklara hayrandı; bu nedenle, kaybettikleri çocukları ardından duyduğu derin acıyı anlamak gerekir. Evet, Marx bütün çocuklara aynı büyük sevgiyi gösterirdi ve bunlarla olduğu zaman daima sevecen ve keyifliydi.

Bu gözü pek savaşçının kalbinin derinliklerinde, bir duygusallık, sevecenlik ve derin bağlılık hazinesi yatıyordu. Çocuklarla sanki akranlarıymış gibi oynardı ve mahallesindeki çocuklar için o, cebinde her zaman şeker türünden bir şeyler bulunan "Marx baba" idi.

Sonraları bu sevgiyi torunlarına aktardı; anneme yazdığı mektupları hep, *"sana ve küçük delikanlılara öpücükler"* sözcükleriyle noktalardı.

Çocukların sözü edilmeyen tek mektubu yoktur: *"Jean ile diğerlerinin ne yapıp ettiklerini bana uzun*

uzun yaz!" cümlesi her mektubunda yinelenirdi.

188l'de anneme yazdığı bir mektupta şu satırlar vardı: *"Tussy, daha az önce Engels'in yardımıyla, çocuklar için hazırlanan Noel armağanları kutusunu paket postanesine götürdü. Helene benden, Harry ve Eddy (yani ben) için ceketle, Pa için (yani kardeşim Mareel için) küçük bereyi özellikle kendisinin gönderdiğini belirtmemi istedi. Laura da Pa'ya ayrıca küçük bir mavi elbise yolluyor. Benden sevgili Jean'a bir bahriyeli elbisesi ... Anne, yaşamının son gününe kadar Laura'ya, seninle benim, Jean ile birlikte Paris'e gidip, Jean'a bir elbise seçtiğimizi ve onun bu giysi içerisinde 'Bourgeous Gentilhomme'a (Moliere'in Kibarlık Budalası-ÇN) nasıl benzediğini anlatarak kahkahalarla güldüğünü şimdi kalbim sızlayarak anımsıyorum ... "*

Jean en büyüğümüz olduğu için büyükbabayı en sık görmeye giden oydu. Bir başka mektubunda anneme, *"Jean'a söyle,"* diyordu, *"dün Maitland Park'da yürüyüşe çıkarken, kapıcı büyük bir saygıyla yanıma yaklaştı ve 'Johnny nerelerde' diye sordu."*

Torunlarından söz ederken kullandığı deyimler orijinal olduğu kadar sevimliydiler: *"Yığınla ve yığınla öpücükler Jean'a, Harry'ye soylu 'Wolf'a! Son kez 'leyleğin getirdiğine' ise böylesine samimi davranamıyorum."* (1881 Nisan'ında doğan ve henüz görmediği kardeşim Marcel'i kast ediyor.)

Büyükannemin ölümünden kısa süre sonra anneme yazdığı mektubun son satırı onun torunlarına duyduğu içten sevgiyi çok iyi yansıtır*: "Umarım gelecek güzel günlerde sizlerle birlikte olurum da büyükbaba olarak torunlarıma olan görevimi yerine getiririm ..."*

Ne yazık ki Karl Marx bu isteğini gerçekleştiremedi.

Birbirini izleyen hastalıklarla bitkin düşmüş, sevgili eşinin kaybıyla perişan olmuş, birkaç ay sonra, en büyük kızı, annem Jenny Longuet'in ölümüyle onulmaz bir yara almıştı. Uzun yıllar çektiği ızdırap ve sefaletin üzerine gelen bu son darbe, 14 Mart 1883'te, bütün yaşamını proletaryanın boyunduruktan kurtulmasına adamış ve son nefesine kadar insanlığın mutluluğu için çırpınmış bu büyük dehayı kaybetmemize neden oldu." (Marx'ın torunu Edgar Longuert'in anlatımları. "Marx-Engels Anıları", s. 300-308, Evrensel Basım Yayın, Nisan 1999, İstanbul)

14 Mart 1883'te koltuğunda otururken sessiz sedasız bir şekilde hayata gözlerini kapayan Karl Marx, ardından onlarca kitap, yüzlerce makale bıraktı. O, Friedrich Engels ile birlikte insanlığa Bilimsel Sosyalizmin teorisini sunarak, insanlığı bir bütün olarak sınıfsız, sınırsız bir yaşama götürecek olan biricik yolu gösterdi. Marx'ın arkasından dünyanın birçok ülkesinden milyonlarca işçi gözyaşı döktü. Mezarına dünyanın her yerinden işçiler, komünistler çiçekler gönderdiler.

Marx'ın ölümü ile Dünya Komünist Hareketi büyük bir önderini kaybetti. Yoldaşı Friedrich Engels onun bu mirasını, eserleri ile birlikte devraldı. Engels, Marx'ın ömrü boyunca üzerinde çalıştığı Kapital'in 2. ve 3. ciltlerini yayımladı. Ayrıca daha birçok el yazması Marx'ın ölümünün ardından Engels tarafından yayımlandı.

"Onun adı çağlar boyu yaşayacak, yapıtları da."

Karl Marx, 17 Mart 1883 Cumartesi günü Highgate Mezarlığı'na, on beş ay önce eşinin gömüldüğü aynı mezarlığa gömülür. Mezarın başında en yakın dostu, çalışma arkadaşı, yoldaşı Friedrich Engels aşağıdaki konuşmayı yapar:

"14 Mart günü, öğleden sonra saat üçe çeyrek kala, yaşayan en büyük düşünür, düşünmeye son verdi. Ancak iki dakikalık bir süre yalnız bırakmıştık ki, yanına döndüğümüzde koltuğunda huzurlu bir uykuya daldığını gördük ... Ama bu sonsuza dek sürecek bir uykuydu. Bu insanın ölümüyle hem Avrupa ve Amerika'nın militan proletaryası ve hem de tarihsel bilim, ölçüye sığmaz bir kayba uğradı. Bu muazzam ruhun aramızdan ayrılmasıyla doğan boşluk çok geçmeden kendini belli edecektir.

Tıpkı Darwin'in, organik doğanın gelişme yasasını keşfetmesi gibi, Marx da, insan tarihinin gelişme yasasını keşfetti: İdeolojinin aşırı derecede büyütülmesi nedeniyle şimdiye değin gizli kalan şu yalın gerçek; yani, insanlığın, politikayı, bilimi, sanatı, dini, vb. izleyip geliştirmeden önce, yemek, içmek, barınmak, örtünmek zorunda olduğu ve dolayısıyla da, hemen gerekli maddi yaşam araçlarının üretiminin ve buna bağlı olarak, belli bir çağda ulaşılan ekonomik gelişme derecesinin üzerinde, devlet kurumlarının, hukuk kavramlarının, sanatın ve hatta söz konusu halkın dinsel inançlarının dayandıkları temeli oluşturduğu; bu yüzden de bütün bu son sayılanların, şimdiye kadar yapıldığı gibi temel alınarak, insani gereksinmelerin bunlardan değil, bunların insanın maddi gereksinmelerine -yani, söz konusu toplumun ekonomik gelişme düzeyine- bağlı olarak açıklanması gerektiği savı kanıtlanmıştır.

Ama hepsi bu değil. Marx ayrıca, bugün kapitalist üretim biçimini yönlendiren özel hareket yasasını ve bu üretim biçiminin yarattığı burjuva toplumunu çözümlemiş ve açıklamıştır. Artı-değerin keşfi, bu sorunu aydınlığa kavuşturmuştur; oysa daha önce bu

sorunu ele alan hem burjuva iktisatçıları hem de bunları eleştiren sosyalist iktisatçılar daima karanlıklar içerisinde bir çözüm bulmaya çalışıyorlardı.

"Böyle iki büyük buluş bile bir insan hayatı için yeterli olabilirdi. Böyle tek bir buluşu bile gerçekleştiren insan kendisini mutlu sayardı. Marx'ın araştırdığı her bir konuda -o pek çok alanda araştırmalar yapmış ve hiçbirini yüzeysel olarak geçiştirmemiştir- ve her alanda, matematikte bile bağımsız keşiflerde bulunmuştur. O böyle bir bilim adamıydı. Ama bütün bunlar onu yarı yarıya bile tanımlamış olmaz. Marx için bilim, tarihsel olarak dinamik ve devrimci bir güçtür. Pratik olarak uy- gulanması henüz olanaksız bulunan bazı teorik bilimlerde bile her yeni buluşu büyük bir memnuniyetle karşıladığı gibi, bir buluşun sanayide ya da genel olarak tarihsel gelişmede hemen devrimci bir çığır açtığını görünce de bir başka türlü sevinci yaşardı. Örneğin, elektrik alanında yapılan buluşlarda gelişmeleri -daha yakın zamanda Mareel Derez'in buluşlarını- yakından izlerdi.

"Çünkü Marx her şeyden önce bir devrimciydi. Onun hayattaki gerçek misyonu: Şu ya da bu şekilde, kapitalist toplum ile, onun yarattığı proletaryanın kendi durumunun ve gereksinmelerinin bilincine varmasına; kurtuluş koşullarının ne olduğunu anlamasına ilk işaret eden insan olarak işçi sınıfının bağlarından kurtulmasına yardımcı olmaktı. Bu yolda tutkuyla, kararlılıkla mücadele etmiş ve çok az insana nasip olan bir başarı kazanmıştır. Rheinische Zeitung (1842), Paris Vorwärts (1844) Deutsche Brükseller Zeitung (1847), Neu Rheinische Zeitung (1848- 49), New York Tribune (1852-61) gazetelerindeki katkıları ve bunlara ilaveten bir yığın militan kitapçıklar; Paris, Brüksel ve Londra'da örgütlenme işleri ve en sonu, bütün bunları taçlandıran Uluslararası İşçi Derneğinin oluşturulması ... Bütün bunlar bir insanın başka hiçbir şey yapmasa bile, kurulmalarına katkıda bulunduğu için gerçekten övünebileceği başarılardır.

İşte bütün bunlar nedeniyle Marx, zamanının en nefret edilen ve saldırıya uğrayan insanı olmuştur. Mutlakiyetçi olsun, cumhuriyetçi olsun hükümetler onu topraklarından dışarı atmışlardır. Tutucu ya da sosyal demokrat kesiminden bütün burjuvazi birbirleriyle iftira yarışına girmişlerdir. Bütün bunları o; örümcek ağları gibi bir yana itmiş, duymazlıktan gelmiş; büyük zorunluluk olmadıkça yanıt vermeye bile tenezzül etmemiştir. Ve o gözlerini, sevilen, sayılan ve Sibirya'dan Kaliforniya'ya kadar madencilerin, Avrupa'nın ve Amerika'nın her yanından emekçilerin, milyonlarca devrimci işçinin ardından gözyaşı döktüğü bir lider olarak toprağa verilmiştir ve şunu da rahatlıkla söyleyebilirim ki: Ona şiddetle karşı çıkanlar çok olmuş ama kişisel düşmanı hemen hiç olmamıştır.

Onun adı çağlar boyu yaşayacak, yapıtları da." ("Marx-Engels Anıları", s. 400-402, Evrensel Basım Yayın, Nisan 1999, İstanbul)

Friedrich Engels (1820-1895)

Friedrich Engels, 28 Kasım 1820'de Prusya Krallığı'nın (Almanya) Ren eyaletindeki Barmen'de (şimdiki Wuppertal) doğdu. Babası bir pamuklu dokuma fabrikatörüydü. Üniversitede felsefe öğrencisiyken geleneksel dinin ve varolan devletin, Prusya Devleti'nin yıkılmasını hedefleyen Sol Hegelcilerin toplantılarına katıldı. Sol Hegelciler dönemin devrimci düşüncelerini savunuyorlardı. 1837'de babasının baskısıyla dokuma fabrikasında çalışmaya başladı. Daha sonra okulu bırakmak zorunda kaldı.

Bu fabrikada çalışırken araştırmalarını sürdürdü. Kapitalist üretim tarzının İngiliz işçi sınıfı üstündeki etkileri konusunda araştırmalar yaptı. İşçilerin yaşamını yakından izledi. Tanık olduğu işçilerin yoksulluğu ile sarsıldı. 1845 yılında yayımlanan bir yazı kaleme aldı: "1844 Yılında İşçi Sınıfının Koşulları".

Aynı yıl, editörlüğünü Paris'teki Karl Marx'ın yaptığı "Fransız-Alman Yıllığı" adlı dergiye yardım etmeye başladı. Marx'la mektuplaşmaya başladı. Bu tanışma onların ölümüne dek sürecek büyük bir dostluğu ve ortak çalışmayı sağladı. Marx'ın 1845 yılında Fransa'dan sürülmesinden sonra, Belçika'ya (Brüksel) gitmeye karar verdiler.

1845 Temmuz'unda İngiltere'ye geçtiler. Engels burada, İrlandalı emekçi bir kadın olan Mary Burns'la tanıştı ve Burns ölünceye dek (1863) onunla birlikte yaşadı. Mary Burns'un sayesinde içlerinde George Harney'in de olduğu Çartist hareketin liderleriyle tanıştılar. Daha sonra tekrar Brüksel'e döndüler. Burada Komünist Yazışma Komitesi'ni kurdular. Tasarıları Avrupa'nın çeşitli bölgelerindeki sosyalist liderleri birleştirmekti. Bu komiteler Avrupa'da birçok kentte kuruldu. 1847'de İngiltere'deki sosyalistler Londra'da bir toplantı yaparak "Komünist Birlik"i kurdular. Engels bu toplantıya delege olarak katıldı ve birliğin eylem stratejisinin geliştirilmesinde büyük etkisi oldu.

Engels Mary Burns'un ölümünden sonra Mary'nin kız kardeşi Lizzi Burns ile evlendi. 1878 yılında Lizzi Burns da öldü.

1848 devrimi sırasında, Marx'la birlikte Köln'e geçtiler ve ayaklanmalara katıldılar. Engels Elberfeld'deki ayaklanmada aktif olarak bulundu, Prusyalılara karşı düzenlenen Baden Seferi'nde Baden-Pfalz ayaklanmasındaki serbest güçlerin

komutanı olan August Willich'in yaveri olarak savaştı. Aynı yıl Komünistler Birliği'nin isteği üzerine Marx ile birlikte "Komünist Partisi Manifestosu"nu yayımladılar. Ancak Engels birçok kez Manifesto'da ortaya konulan düşüncelerin temelinin Marx'a ait olduğunu söyledi.

Tutuklanma tehlikesi nedeniyle Engels Belçika'ya gider. Ancak burada tutuklanarak Fransa'ya getirilir. Paris'te bir süre kaldıktan sonra İsviçre'ye geçer, Bern'e yerleşir. 1849 yılı başında Köln'e döner. Marx ile birlikte radikal bir gazete olan Yeni Ren Gazetesi'ni çıkarırlar. Gazeteye sürekli dava açılır.

1864'te Uluslararası Çalışanlar Derneği'nin (1. Enternasyonal) kuruluş çalışmalarına katıldı. Derneğin yürütme organında görev aldı.

Marx'ın Belçika'dan da sürgün edilmesinden sonra, 1870'te Londra'ya taşınmadan evvel, Marx'a yeterli geliri sağlayabilmek için babasının Manchester'deki fabrikasında çalışmaya gitti.

1883'te Marx'ın ölümü üzerine Kapital'in ikinci ve üçüncü ciltlerini tamamlayarak yayınladı. "Anti-Dühring", "Doğanın Diyalektiği", (1873-1886), "Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni" (1884) en temel eserleridir.

Engels, "Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni"nde üretim ilişkilerinin aile üstünde en belirleyici rol oynadığını gösterdi. Tek eşli evliliğin erkeklerin kadınlar üzerinde baskı kurmak için ortaya attığı tek taraflı bir yalan olduğunu söyleyerek kadın hareketinin gelişmesine önemli katkılarda bulundu. Komünist teoriyi aileyle ilişkilendirerek, erkeklerin kadınlar üzerindeki egemenliğinin, kapitalist toplumlarda burjuvazinin işçi sınıfı üzerindeki egemenliğine benzediğini ortaya koydu.

Engels, 5 Ağustos 1895'de Londra'da öldü. Hiç çocuğu olmadı. Cesedi isteği üzerine yakıldı. Külleri vasiyetinde belirttiği gibi, en sevdiği yer olan Eastbourne'un kayalık sahillerinde, yakınları tarafından iki mil kadar açıkça okyanusa bırakıldı.

Karl Marx ve Sanat

Karl Marx ve Friedrich Engels'in hayatları boyunca yazdıkları onlarca kitap arasında sanatsal görüşlerini toplu bir şekilde ortaya koydukları bir kitap yoktur. Bu nedenle çokça Marx ve Engels'in sanat hakkında özgün bir düşünce geliştirememiş oldukları, bilimsel sosyalizmin tutarlı bir sanatsal görüşünün olmadığı söylendi. Uzun bir süre boyunca marksist estetiğin kurucusu olarak G. Plehanov görüldü. Ancak 1920'de açılan arşivler ve ilk kez Lunaçarski yönetiminde Sovyetler Birliği'nde oluşturulan bir komisyonun 1933 yılında yayınladığı "Marx ve Engels: Sanat Üstüne" adlı yapıt ile gerçek ortaya çıktı. Ne Marx ne de Engels sanat üzerine derli toplu bir çalışma yapmamışlardı ancak yazdıkları kitaplarda, makalelerde, yazışma ve mektuplarında sanat hakkında görüşlerini ortaya koymuşlardı. Ve bu görüşler geliştirdikleri bilimsel sosyalizm ile bir bütünlük oluşturuyordu. Marx'ın gençlik yazıları, "1844 Ekonomi ve Felsefe Elyazmaları", "Alman İdeolojisi", "Kapital", "Doğanın Diyalektiği", "Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni", "Louis Bonaparte"in 18. Brumaire"i, "Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı" kitapları, Minna Kautsky, Marget Harkness ve Lassalle'le yazışmaları, Marx ve Engels'in sanat-estetik üzerine görüşlerini ortaya koydukları başlıca kaynaklardır.

"Amerikan Ansiklopedisi" için "Estetik" maddesini yazması önerisi geldiğinde, Marx bu öneriyi geri çevirmişti. Bunun en büyük nedeni diğer yapıtlarını yarım bırakmamak ve eylemin dışında kalmamaktı. Marx ve Engels sanata ilişkin ilgi ve bilgilerine rağmen, bu konuya özel olarak yoğunlaşacak zaman bulamamışlardı. Her ikisi de bireysel olarak sanata ilgi göstermiş, birçok sanatçının eserlerini incelemişti. Hatta Engels 70 yaşına geldiğinde, on dili çeviriler yapacak kadar çok iyi bilmesine rağmen, Norveçli yazarlar Henrik Ibsen ve Alexander Kielland'ın eserlerini okuyabilmek için Norveççe öğrenmeye başlamıştı.

Marx ve Engels'e göre sanat dünyanın yalnızca açıklanması değil, aynı zamanda değiştirilmesi için geliştirilmeliydi. Sanat ve edebiyatı anlamak için üretim ilişkileri ile üretici güçlerin karşılıklı ilişkilerinin çözümlenmesi gerekliydi. Çünkü sanat toplumsal bir bilinç biçimiydi. Sanat egemen düşüncelerin üzerinde değil, tersine bu egemen düşüncelere bağlı olarak gelişmekte, üretim biçimi tarafından belirlenen ideolojinin bir yansımasıydı. Yani sanat insanlığın gelişme seviyesine uygun olarak gelişme göstermekteydi.

Sanatsal yaratım ve insanlığın estetik duyuları yine insanın emeğinin bir ürünüydü. Ve insan emeğinin ulaştığı yüksek boyutlara bağlı olarak sanatsal yaratım ve estetik duyularda gelişme göstermekteydi. Bu konuda Engels şöyle demektedir: *"ilk çakıl taşının insan eliyle işlenerek bıçak haline getirilmesi için öylesine uzun bir zaman geçmiştir ki, bizim tarih diye bildiğimiz zaman, bunun yanında önemsiz kalır. Ama zorunlu adım atılmış, insan eli özgürleşmiştir, bundan böyle de yeni hünerler kazanacak, bu yolla edinilen büyük el yatkınlığı insan soyundan soyuna geçecek, gittikçe artacaktır. Onun için, emeğin sadece bir organı değil, ama aynı zamanda da bir ürünüdür el. Ancak emek yoluyla (...)*

insan eli mükemmellik derecesine ulaşabilmiş; Raffael tablolarını, Thorvald heykellerini, Paganini müziğini mucizevi bir biçimde ortaya koyabilmiştir."

Aynı şekilde Marx da *"Beş duyunun oluşması, şimdiye kadarki dünya tarihinin bir sonucudur. Müziksel bir kulak, içimdeki güzelliği görecek göz... Sadece beş duyu değil, ama zihinsel denen duyular da pratik duyular (istek, sevgi vb.) tek kelimeyle, insani duygularda... insanileştirilmiş doğa sayesinde var olurlar"* demektedir.

Marx ve Engels sanatı gerçeğe ulaşabilmenin ve aynı zamanda gerçekliği yansıtabilmenin bir aracı olarak görmüşler, sanat ile gerçek arasındaki ilişkiyi çözümlemişlerdir. Ayrıca kapitalist toplumda sanatçının yarattığı eserinin herhangi bir tüketim nesnesi konumunda olduğunu, bu nedenle sanatçıların yaşayabilmek ve sanatlarını devam ettirebilmek için üretimlerini piyasa için gerçekleştirmek zorunda olduklarını, böylelikle de sanatçıların dolaylı veya dolaysız burjuva sınıfın basit işçilerine dönüştürüldüğünü açıklamışlardır. Marx "Artı-değer teorileri"nde "Bir yazar da üretken bir emekçidir, ama düşünce üretisiyle değil, eserlerini basan yayımcıyı zengin edişiyle, ya da bir kapitalistin yanında ücretli bir emekçi olarak çalışıyorsa. (..) Böylelikle her şeyin para ile ölçüldüğü kapitalizmde sanat insanlığın yararına gelişemez" diye yazar. Marx "kapitalist üretim, bir takım manevi üretim dallarına, örneğin, sanata ve şiire düşmancadır" der. Modern insanlık tarihi bu gerçek ile doludur. İnsanlığın en büyük idealleri olan özgürlük ve insani yaşam koşullarını savunan sanatçılar egemen sınıf burjuvazinin hışmına uğramaktadırlar. Bu nedenle sanatçıların, insanlık için yaratılan eserlerin paraya dönüştürülmesine, sanatsal özgürlüğün kısıtlanmasına karşı olmaları, dolayısıyla kapitalizme karşı olmaları bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Sanatta taraflılık ilkesi olarak tanımlanan bu durum marksist sanatın en önemli ilkelerinden birini oluşturmaktadır.

"Üretim, ihtiyaca maddi bir nesne sağlamakla kalmaz, o maddi nesne için bir ihtiyaç da doğurur. Tüketim, kendi ilk doğal kaba ve dolayımsız halinden sıyrıldığı zaman (ki onun o durumda kalışı üretimin hâlâ ilkelce kaba oluşuna bağlıdır) bir talep biçiminde nesne yoluyla ortaya çıkar. Nesneye duyulan gereksinme, o nesnenin algılanışından doğar. Sanatın nesnesi de (herhangi bir başka ürün gibi) sanat duyusu olan ve güzellikten haz alabilen bir izleyici kitle yaratır. Onun için, üretim, özne için bir nesne üretmekle kalmaz, ama nesne için de bir özne üretir." (Karl Marx, 1857-58 Ekonomi Elyazmaları "Giriş")

Engels: Marx'ın bilimsel buluşları

"Bilim yıllıklarında Marx'ın adını taşıyan pek çok buluştan biz burada ancak iki tanesi üzerinde duracağız.

Bunlardan ilki, dünya tarihi kavramı üzerinde onun yarattığı devrimdir. Daha önceki bütün tarih görüşü, "bütün tarihi değişikliklerin en son nedeni, insanoğlunun düşüncelerindeki değişmede aranmalıdır" tezine dayanıyordu; yani, tarihteki bütün değişiklikler içerisinde politik değişmeler en önemlisiydi ve bütün tarihe egemendi. Ne var ki burada, düşüncelerin insanın aklına ne zaman ve nasıl girdiği, politik değişikliklerin itici gücünün ne olduğu sorusu hiç sorulmuyordu. Ancak, daha yeni Fransız Okulu ile kısmen de İngiliz Okulu'ndan tarihçilerde en azından Ortaçağdan beri şu düşünce egemendi ki, Avrupa tarihinde itici güç, sosyal ve politik egemenlik için, gelişmekte olan burjuvazi ile feodal aristokrasi arasındaki mücadeledir. Şimdi Marx şunu kanıtlıyordu; şimdiye değin bütün tarih, bir sınıf mücadelesinin tarihidir; çok katlı ve karmaşık politik mücadeleler içerisinde önemli olan tek şey, toplumsal sınıfların, sosyal ve politik egemenliğidir; daha önceki sınıfların kurdukları egemenliğin devamı, yeni yükselen sınıfların bu egemenliği ele geçirme mücadelesi. Peki bu sınıflar, kendi kökenleriyle varoluşlarını neye borçludurlar? Bu sınıflar varlıklarını, toplumun belli bir dönemde kendi tüketim araçlarını ürettiği ve bölüştüğü madde ve fiziksel olarak duyumlanabilir koşullarına borçludurlar. Ortaçağın feodal egemenliği, küçük köylü topluluklarının kendi kendine yeterli ekonomisi üzerine dayanıyordu; bu topluluklar hemen hemen bütün gereksinmelerini üretiyorlardı; değişim yok gibiydi; silahlı soylular bunları dışarıya karşı korudukları gibi dâhilde de en azından politik çalkantılara karşı savunuyorlardı. Kentler oluşup da bunlarla birlikte, ayrı ayrı el zanaatları, sanayi ve ticari ilişkiler gelişince, önce ülke içinde, ardından da uluslararası boyutta kent burjuvazisi doğup gelişti; bu burjuvazi Ortaçağ boyunca soylularla mücadele ederek hem feodal düzene ve hem de bu düzenin sağladığı ayrıcalıklara dahil oldular. Ancak, Avrupa dışında da bir dünyanın varlığını keşfederek, on beşinci yüzyılın ortasından itibaren bu burjuvazi, ticaret alanında daha geniş bir yer elde etti; eşzamanlı olarak küçük sanayide bir atılım görüldü; önemli zanaat kolları, manifaktürle desteklendi; şimdi fabrika boyutlarına ulaşan üretim bu kez de geniş boyutlu sanayi ile desteklenir oldu; bu son gelişmeler, bir önceki yüzyılın buluşlarıyla, özellikle buharlı makinelerin icadıyla mümkün oldu. Geniş ölçekli sanayi şimdi, eski

el emeğine dayanan üretimi geri kalmış ülkelere doğru sürdü ve daha gelişmiş olanlarda, buharlı makineler, demiryolları, elektrikli telgraf gibi günün yeni iletişim ve ulaştırma araçlarını yarattı. Böylece burjuvazi gitgide, toplumsal servet ile toplumsal erki bir arada eline geçirdiyse de daha uzun süre politik erkten uzak kaldı; bu erk soylular ile, soyluların desteklediği monarşinin elindeydi. Ne var ki belli bir aşamada –Büyük Devrimden sonra Fransa'da– politik erki de ele geçirdi; şimdi de bizzat kendisi proletarya ve küçük köylü üzerinde egemen sınıf haline geldi.

Bu açıdan bakıldığında, bütün tarihsel olaylar – toplumun belirli ekonomik koşulları konusunda yeterli bilgi sahibi iseniz ki, bizim profesyonel tarihçiler bundan büsbütün yoksundurlar– oldukça basit bir şekilde açıklanabilir; aynı şekilde, her tarihsel döneme ait kavramlar ve fikirler, kendileri de belli ekonomik koşullar tarafından belirlenen hayatın içinde geliştiği ekonomik koşullar ve o dönemin toplumsal ve politik ilişkileri ile çok yalın biçimde açıklanabilir.

Böylece tarih ilk kez gerçek temeli üzerine oturdu; apaçık ama daha önce görmezlikten gelinen gerçek şuydu; önce insan, yemek, içmek, barınmak, giyinmek, yani çalışmak zorundaydı; bütün bunları, egemenlik kurmak, politika yapmak, din ve felsefeden ve benzeri şeylerden önce yapmak zorundaydı; ve işte bu apaçık gerçek, en sonu tarihsel dayanaklarına kavuşmuş oldu. Bu yeni tarih anlayışının, sosyalist görüş için çok büyük bir önemi vardı. Bütün tarihi hareketlerin sınıf çatışması ve sınıf mücadelesi içerisinde cereyan ettiği, her zaman yöneten ve yönetilen bir sınıf olduğu, sömüren ve sömürülen sınıfların daima var olduğu; insanlığın büyük bir çoğunluğunun daima çetin bir emek ve alınteri dökme ama buna karşılık pek az zevk alma durumunda bulunduğu gösterilmiş oluyordu.

Peki bu niçin böyle olmuştu? Çünkü insanlığın başlangıçtaki bütün gelişme aşamalarında, üretim öylesine az gelişmiştir ki, tarihsel gelişme ancak bu antagonist biçimde yürüyebilmiştir; bir bütün olarak alınırsa tarihsel gelişme, küçük bir ayrıcalıklı azınlığın tekeline geçmiş, oysa büyük bir kitle, kendi emekleriyle yine kendi zavallı ge.im araçlarını üretebilmeye mahkûm olmuşlar ve bu arada da ayrıcalıklı sınıfın gitgide artan zengin geçim araçlarını üretmeye devam etmişlerdir. Tarihin aynı biçimde araştırılması, daha önceki sınıf egemenliklerinin doğal ve akla uygun bir açıklamasının yapılmasını sağlar; böyle yapılmadığı zamanlar, tarihteki olaylar ancak birtakım insanların pislikleriyle açıklanabilir; oysa bu bilimsel tutum bizi, üretken güçlerde günümüzde görülen muazzam artışın sonucu olarak, insanlığın –en azından çok gelişmiş ülkelerde– egemenler ve egemenlik altına alınanlar, sömürenler, sömürülenler diye ayrılması için elde kalan son bahanenin de ortadan kalktığını anlamaya götürür; yönetimi elinde bulunduran büyük burjuvazi artık tarihsel görevini tamamlamış, topluma öncülük etmek şöyle dursun artık ona, üretimin gelişmesini engelleyerek ayak bağı olmaya başlamıştır; bu gerçeği, ticari bunalımlar, özellikle son büyük ekonomik çöküş, bütün ülkelerde görülen sanayinin bunalımlı bir döneme girmesi kanıtlanmış bulunmaktadır; tarihi öncülük görevi artık proletaryaya geçmiştir; bu sınıf, toplumda işgal ettiği durum bakımından, bütün sınıf egemenliklerini ve her türlü köleliği ve sömürüyü ortadan kaldırmak suretiyle ancak kendisini özgür kılabilir; burjuvazinin artık denetlemeyeceği büyüklüğe ulaşan toplumsal üretken güçler, toplumun bütün üyelerinin, yalnız üretime değil, toplumsal servetin dağılımına ve yönetimine de katılabileceği bir durumu meydana getirmek üzere el ele vermiş, proletaryayı beklemektedir; böylece, bütün üretimin planlı bir çalışmayla, toplumsal üretken, güçlerdeki artış ve alınan sonuçlar öylesine artmış olacaktır ki, her türlü makul gereksinmelerin karşılanması, gitgide artan ölçüde olmak üzere herkes için sağlanmış olacaktır.

Marx'ın ikinci önemli buluşu, sermaye ile emek arasındaki ilişkinin nihai bir biçimde açıklığa kavuşturulmasıdır; bir başka deyişle, şimdiki toplum içerisinde, mevcut kapitalist üretim ilişkileri altında, işçinin kapitalist tarafından sömürülmesi nasıl gerçekleşmektedir. Ekonomi politiğin, emeğin her türlü servetin ve değerin yaratıcısı olduğu önermesini öne sürmesinden beri şu sorun kaçınılmaz olmuştur. Durum böyle olunca nasıl oluyor da ücretli emekçi, emeğiyle yarattığı değerin toplamını almıyor da bir kısmını kapitaliste teslim etmek zorunda kalıyor?

Burjuva iktisatçıları olsun, sosyalistler olsun bu soruya geçerli bir yanıt bulmaya çalıştılarsa da boşuna; en sonu Marx bu sorunun tam karşılığını buldu. Bu sorunun çözümü şöyledir: Halihazır kapitalist üretim biçimi iki ayrı sınıfın varlığını öngörür; bir yanda, bütün üretim ve tüketim araçlarına sahip bulunan kapitalistler; öte yanda, anılan bu araçlara sahip bulunmadıkları için, satabilecekleri biricik meta olan emek-gücüne sahip bulunan proletarya; işte bu yüzden proletarya, tüketim nesnelerine sahip olabilmek için, kendilerinde bulunan şeyi, emek-güçlerini satmak durumundadırlar.

Ne var ki bir metanın değeri, üretimi sırasında dolayısıyla yeniden üretiminde kendisinde somutla-

MARX'TAN ŞİİRLER

Karl Marx, on üç yaşına kadar evde eğitim gördü. On üç yaşından sonra eğitimine Trier'de devam etti. 17 yaşında ise hukuk öğrenimi görmek için Bonn Üniversitesi'ne kayıt yaptırdı. Marx'ın hedefi edebiyat ve felsefe okumaktı. Zaten öğrenimi boyunca da felsefe ve edebiyat ile uğraştı. Ancak babasının karşı çıkması nedeniyle bu isteğini gerçekleştiremedi. Bir yıl sonra babası onu Bonn Üniversitesi'nden alarak, o dönem daha saygın olan Berlin'deki Friedrich-Wilhelm Üniversitesi'ne gönderdi. Marx bu dönemde edebiyat ile yakından ilgilendi. Bir çoğu çocukluk aşkı olan ve bir ömrü birlikte geçirdiği Jenny'ye adanmış şiirler yazdı. Marx bu dönem yazdığı şiirlerden bazılarını babasına adayarak 23 Ocak 1841'de "Yaban Şarkılar" adıyla yayımladı. "Sol Hegelciler" çevresinin görüşlerini benimsediği bu yıllarda şiirlerde bu görüşlerin izleri görülür. Şiirlerinde tanrıdan, Hegel'den, Kant'tan ve Goethe'den bahsetti.

Ayrıca birkaç deneme ve tiyatro oyununu da bu dönemde yazdı. Ancak bu girişimleri gençlik hevesi olarak kaldı, ilerleyen yıllarda tekrar şiir yazmadı.

Gençlik döneminde Engels de şiir yazmıştı. Hatta Engels ciddi bir biçimde şair olmayı düşünmüş, ancak felsefenin ilgisini daha çok çekmesi nedeniyle bu fikrinden vazgeçmişti.

Marx'ın bu dönemde yazdığı şiirlerden örnekler...

Uyanış

I
Işıyan gözlerin aralanınca
Kendinden geçmiş ve titreyerek,
Mırıldanan yaylı sazlar örneği
Anaç ve mahmur,
Lirle iç içe;
En kutsal gecenin
Yarıp peçesini
O zaman yukarlardan
Sonsuz yıldızlar
Pırıldarlar bakıp sevgiyle.

II
Sarsılarak gömülürsün
Kabaran göğsünle;
Altında üstünde
Sonu gelmeyen
Bitimsiz dünyalar,
Erişilmez, engin
Yüzerler cümbüş zincirinde
Huzursuz boşluğun;
Bir atom,
Düşer durursun evrende.

III
Uyanışın
Sonsuz bir yükseliştir,
Yükselişin
Sonu gelmez bir düşüş.

1837

şan toplumsal bakımdan gerekli emek miktarıyla belirlenir; öyleyse ortalama bir insanın, bir gün, bir ay, bir yıl boyunca harcadığı emek-gücünün değeri, bu emek gücünün, bir gün, bir ay, bir yıl boyunca hayatta kalabilmesi için gerekli tüketim nesnelerinde somutlaşan emek miktarıyla belirlenecektir.

Diyelim, bir işçinin bir günde harcayacağı tüketim araçlarının üretimi için altı saatlik emek gerekse ya da aynı şey demek olan, bu araçların içerdikleri emek, altı saatlik emek miktarını temsil etse; bir günlük emek-gücünün değeri, altı saatlik emeğin somutlaşması olan para miktarı ile ifade olunur. Yine varsayalım ki, bizim işçiyi kullanan kapitalist, harcadığı emeğe karşı bu miktarı ödese; böylece onun emek-gücünün tam değerini ödemiş olur. Eğer işçi, günün altı saatini kapitalist için çalışıyorsa, kapitalistin ödediği parayı tamamıyla karşılamış olacaktır; yani altı saatlik emek için altı saat çalışmış olacaktır. Ama bu durumda kapitaliste bir şey kalmayacaktır; oysa kapitalist, duruma tamamen farklı bir biçimde bakar. Kapitalist şöyle der; ben bu işçinin emek-gücünü, altı saatliğine değil tam bir günlüğüne satın aldım ve buna uygun olarak o işçiyi altı saat değil, koşullara göre 8, 10, 12, 14 ya da daha fazla çalıştırırım. Bu suretle, yedinci, sekizinci ve daha sonraki saatlerin ürünü, karşılığı ödenmemiş emeğin ürünü olur ve bu ürünün karşılığı doğrudan kapitalistin cebine girer.

Dolayısıyla, kapitalistin hizmetindeki işçi, yalnız emek-gücünün değerini üretmekle kalmaz –bunun için kendisine zaten bir ödeme yapılmıştır– bir de bunun üzerinde ve ötesinde, kapitalistin çaktırmadan cebe indirdiği bir artı değer üretmiş olur. Üretilen bu artı değerler ise belirli ekonomik yasalara

Matematik Bilgeliği

I
Her şeyi özetleyip indirgedik imlere,
Kesin matematik imlerle artık Uslamlama.
Tanrı bir noktaysa eğer, silindir sayılamaz,
İnsan - üstü otururken, kafa üstü
duramaz.
II
a sevilense eğer ve b de seven,
Öç tutarım gömleğimin on keresiylen
Ki a ile b toplandığında
Sevişen bir çift çıkar ortaya.
III
Ölç çizgilerle dünyanın dört yanını,
Yine de boşaltamazsın onun canını.
a'yla b'yle kavgalar yatışsaydı eğer,
Ne işe yarardı mahkemeler.

1837

Jenny'ye

I
Jenny! Gülerek sorarsın
Neden şarkıları "Jenny'ye",
Yalnız senin için yüreğim hızla çarparken
Şarkılarım yalnız senin için ağlarken
Yürekleri yalnızca senden esinlenirken
Her hece söylerken yalnız senin adını
Alırken her ses yalnız senden tınılarını
Soluklarım Tanrıça'dan atmazken adımını.
Çünkü sevgili adın öyle tatlı çınlıyor,
Bana neler söylüyor onun uyacıkları,
Dopdolu, çeşit çeşit sesler yankılanıyor,
Uzaklarda titreşen Ruhlara gider sanki,
Altın telli Sitem'in dalgalanan uyumu,
Bilinmeyen, güpgüzel, tılsımlı bir şey gibi.

II
İşte! Binlerce cilt doldurabilirim,
"Jenny" yazarak yalnız her satırına,
Gizleniverir yine düşünceler, duygular,
Sonsuz yapı, mutlak İstenç, dizeler arasına,
Taptatlı dizeler ki yumuşacık özlerler,
Bütün ışımaları Esir pırıltısını,
Kutsal sevinci, korkunç kederin acısını,
Benim olan tüm Yaşam ve Bilginin tadını.
Yukardaki yıldızlarda okuyabilirim,
Zefir'den yankılanıp geri gelir o bana,
Kuduran dalgaların uğultusundan gelir.
Evet, nakarat gibi yazabilirim onu,
Görebilsinler diye gelecek yüzyıllara –
AŞK JENNY'DİR, JENNY DE AŞKIN ADI.

Kasım 1836

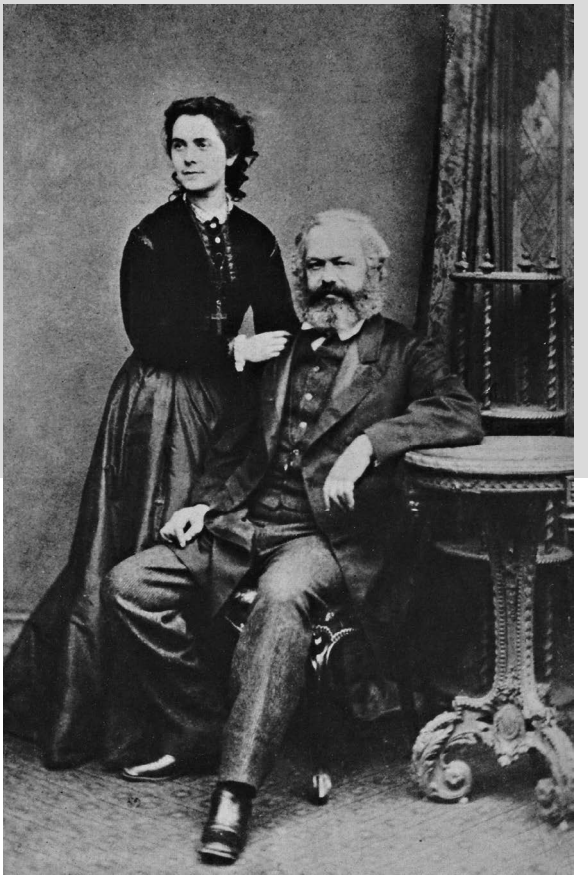

uygun olarak tüm kapitalist sınıf arasında bölüşülür ve toprak rantının, kârın, sermaye birikiminin doğduğu temeli, kısacası emeğiyle yaşamayan sınıfların tükettiği ya da biriktirdiği servetin esasını oluşturur. Bütün bunlar şunu kanıtlamaktadır ki, bugünün kapitalistlerinin ele geçirdikleri servet tıpkı, köle sahibinin ya da serf emeğini sömüren feodal beyin, karşılığı ödenmeyen emeğe el koyması gibidir. Bütün bu tür sömürüler sadece karşılığı ödenmeyen emeğe el koyma biçimi ve yöntemindeki farklılıklar ile birbirinden ayrılır. Ne var ki bu, mülk sahibi sınıfların, hâlihazır toplumsal düzenin haklı ve adaletli olduğu, hak ve görevlerde eşitlik bulunduğu, çıkarlar konusunda genel bir uyumun sağlandığı biçimindeki her türden ikiyüzlü haklı gösterme çabalarını çürütmüş olur. Aslında bu, hâlihazır burjuva toplumunun tıpkı kendisinden önceki toplumsal düzenler gibi, büyük bir halk kitlesinin, küçük ve gitgide küçülen bir azınlık tarafından sömürülmesine dayanan muazzam bir kurum olduğunun kanıtıdır.

İşte modern bilimsel sosyalizm, bu iki önemli gerçeğe dayanır. Kapital'in ikinci cildinde bu ve kapita-

list toplum düzeniyle ilgili yine önemli bilimsel buluşlar daha geniş biçimde irdelenecek ve böylece, ekonomi politiğin birinci ciltte ele alınmayan diğer yönleri devrimleştirilmiş olacaktır. Dileğimiz Marx'ın bu cildi de yakın zamanda baskıya hazır hale getirmesidir." (Engels bu kısa incelemeyi 1877 Haziran'ında yazmış; Brunswick'de çıkan Volkskalender almanağında yayınlamıştır. Bkz.: Marx-Engels, Seçme Yapıtlar III, s.101-105, Sol Yayınları, Birinci Baskı, Aralık 1979, Ankara)

Ütopyadan bilimsel programa: Komünist Partisi Manifestosu 170 Yaşında

Komünizm düşüncesinin ilk kapsamlı metni sayılan Manifesto hâlâ dünyanın en etkileyici politik metinlerinden biridir. Pembe kapaklı olan baskısı Türkiye'de "komünist" sözcüğünün kullanımının sakıncalı sayıldığı dönemde pembe kitap olarak anılmıştır.

İlk baskılarında yazarlarının belirtilmemesine rağmen, sonraki basımlarında Manifesto'nun ilk sayfasında yazar olarak Friedrich Engels ve Karl Marx'ın isimleri birlikte yer alır ve ortak yazım şeklinde geçer. Ancak Marx'ın ölümünden sonra Engels, 1883 Almanca baskısının önsözüne şöyle yazar: "'Manifesto' boyunca sürüp giden temel düşünce, bu temel düşünce, yalnızca ve tamamıyla Marx'a aittir."

Komünist Manifesto'nun 1848 tarihli ilk baskısı Londra'da Almanca olarak, koyu yeşil bir broşür olarak basılmıştır. İlk İngilizce çevirisini 1850'de Helen Macfarlane yapmıştır. Manifesto 1872'den 1893'e kadar değişik önsözlerle birçok kez basıldı: Marx ve Engels'in 1871 Paris Komünü deneyimiyle ilgili bazı düşüncelerini kapsayan bir önsözle, 1882 Rusça baskıya yazılmış bir önsözle ve Marx öldükten sonra Engels'in 1883 Almanca, 1888 İngilizce, 1890 Almanca, 1892 Lehçe, 1893 İtalyanca baskıya önsözleriyle birlikte. 1888 yılında Samuel Moore'un Engels ile birlikte yaptığı İngilizce çeviri, en çok kullanılan İngilizce baskısıdır.

Manifesto, "Burjuvalar ve Proleterler", "Proleterler ve Komünistler", "Sosyalist ve Komünist Yazın", "Komünistlerin Çeşitli Muhalefet Partileri Karşısındaki Konumları" şeklinde dört ana bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde komünizm bütün Avrupa'nın üzerinde dolaşan, egemenlerin korkusu olan bir hayalete benzetilir: *"Avrupa'da bir hayalet dolaşıyor – Komünizm hayaleti. Eski Avrupa'nın bütün güçleri bu hayaleti defetmek üzere kutsal bir ittifak içine girdiler: Papa ile çar, Metternich ile Guizot, Fransız radikalleri ile Alman polis ajanları."*

Aradan 170 yıl geçmesine rağmen, güncelliğinden, bilimselliğinden bir şey kaybetmeyen Komünist Partisi Manifestosu'nun yazılış öyküsü kısaca şöyledir:

Marx ve Engels'den çok önceleri de sosyalizm ve komünizm hakkında düşünceler vardı. Bu düşünceler sadece istekler, özlemler, umutlar, düşlerdi. Onların en meşhur temsilcilerinden biri, ütopik sosyalist Saint-Simon, bütün yaşamı boyunca, sosyalist bir toplumun gerçekleştirilmesi için kendisine para verecek, toplumsal sorumluluk duygusuna sahip ve fakir emekçi halka samimi olarak acıyan zengin bir burjuvayı bekledi. Bu, bütün ütopik sosyalistler için tipikti ve onun böylesi bir burjuvayı bulamaması da doğal olarak tipikti.

Marx ve Engels, ütopik sosyalizmle zıtlık içinde, Manifesto'da toplumsal gelişmenin yasaları bulunduğunu, karşı konulmaz bir şekilde tarihsel zorunluluğun gerçekleştirildiğini ve sosyalizmin belirleyici gücünün proletarya olduğunu, onun sınıf mücadelesinin kaçınılmaz bir sonucu olduğunu açık ve belirgin bir biçimde ortaya koydular.

Komünist Manifesto, sadece bilimsel temele dayalı ilk proleter devrimci program olarak öne çıkmakla kalmamaktadır. Aynı zamanda Manifesto, kendisinden önceki bütün ve kendisinden sonraki hemen hemen bütün devrimci programlardan bir noktada ayrılmaktadır. Manifesto, talepler öne sürmekle ve hedefler koymakla yetinmeyip aynı zamanda bu talep ve hedeflerin neden ve niçin er geç gerçekleşeceğini ikna edici mantıkla ortaya koymaktadır. Manifesto, komünistlerin ne istediklerini söyleyip kalmamakta, aynı zamanda ulaşmak istedikleri şeyin tarihsel bir zorunlulukla neden gerçekleşeceğini, gerçekleşmesi gerektiğini de söylemektedir.

Karl Marx ve Friedrich Engels'in Eserleri:

1839: "Demokrit'in Doğal Felsefesi ile Epikür'ün Doğal Felsefesi Arasındaki Farklar" Doktora Tezi.
1842: "Son Prusya Sansür Yönetmeliği Üzerine Notlar"
1843: "Alman-Fransız Yıllığı" adlı yayını çıkarır. Yıllıkta "Yahudi Sorunu" ile "Hegel'in Hukuk Felsefesi'nin Eleştirisine Giriş" makalelerini yayınlar.
1844: Alman Vorwärts (İleri) gazetesinde yazmaya başlar "1844 El Yazmaları"
1845: (Engels ile birlikte) "Kutsal Aile ya da Eleştirel Eleştirinin Eleştirisi Bruno Bauer ve Ortaklarına Karşı"
1845: "Feuerbach Üzerine Tezler"
1856: (Engels ile birlikte) "Alman İdeolojisi"
1847: "Felsefenin Sefaleti" Sefaletin Felsefesine Yanıt
1847: (Engels) "Komünizmin İlkeleri"
1848 24 Şubat: (Engels ile birlikte) "Komünist Partisi Manifestosu"
1848 Mart: (Engels ile birlikte) "Almanya'da Komünist Partisinin Talepleri"
1848 Haziran: (Engels ile birlikte) Yeni Ren Gazetesi'ni çıkarır.
1849: "Ücretli Emek ve Sermaye"
1850: "Fransa'da Sınıf Mücadeleleri, 1848-1850", (Engels) "Almanya'da Köylü Savaşı"
1851: "Louis Bonaparte'ın 18. Brumaire"
1853: "Köln Komünist Davası Üzerine Açıklamalar"
1855-1857: Marx ve Engels, Neue Oder ve New York Dail Tribune gazetelerinde makaleler yazarlar. Nova Encyclopeadia Americana'ya katkıda bulunurlar.
1858 Mart: "Ekonomi Politiğin Eleştirisinin Temel Çizgileri"
1858 Haziran: "Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı", Cilt 1
1860: "Herr Vogt" kitapçığı
1863: "Artı Değer Teorileri"
1864: Uluslararası Çalışanlar Derneği'nin (1. Enternasyonal) "Açılış Bildirisi" ve "Geçici Tüzüğü"
1867 14 Eylül: "Kapital"in 1. cildi yayımlandı. Marx 2. ve 3. cilt için çalışmaya devam eder.
18**71:** "Fransa'da İç Savaş"
1875: "Gotha Programı'nın Eleştirisi"
1878: (Engels) "Anti-Dühring"
1880: (Engels) "Ütopik ve Bilimsel Sosyalizm"
1882: (Engels) "Doğanın Diyalektiği"
1883 14 Mart: Karl Marx ölür.
1884 Ekim: (Engels) "Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni"
1885: Engels "Kapital"in 2. cildini yayınlar.
1888: (Engels) "Ludwig Feuerbach ve Klasik Alman Felsefesinin Sonu"
1891: Engels, Marx'ın "Gotha Programı'nın Eleştirisi"ni yayınlar.
1894: (Engels) "Fransa'da ve Almanya'da Köylü Sorunu"
1894 Aralık: Engels, "Kapital"in 3. cildini yayınlar.
1895 5 Ağustos: Friedrich Engels ölür.

Böylece komünistlerin talepleri Manifesto'da hiç de en ön sırada durmamakta, bilakis onun merkezinde sınıf tahlili ve proletarya ve burjuvazinin iki ana sınıfı olarak karşı karşıya durdukları modern çağda toplumsal gelişme yasalarının açıklığa kavuşturulması durmaktadır.

Marx ve Engels mükemmel bilim adamları, dahiyane teorisyenlerdi. Kütüphanelerde ve masa başında da çokça zaman geçirdiler. Ancak bu onların belirleyici özelliği değildi. Onlar esas olarak sadece bilim adamı, hele hele teorisyen değillerdi. Onlar devrimci teori ve devrimci pratiğin ayrılmaz bir şekilde sürekli bağ içinde bulunduğu komünist devrimciler, meslekten devrimcilerdi. Marx veya Engels'in sadece teori ile uğraştıklarına dair tek bir kitap, tek bir makale, dahası herhangi bir yerde tek bir pasaj bile yoktur. Onlar muazzam kapsamlı teorik bir çalışma yaptılar. Devrimci pratiğe dair dar, kısıtlı bir anlayışa sahip olmamalarına karşın, pratik devrimci çalışmaya sürekli olarak berrak bir bakışla yaklaştılar. Aynı zamanda bunun belirleyici biçimini devrimci propagandada gördüler. Onlar nezdinde esas işin daima devrimci teoriyi baz alan devrimci pratik olduğu da söylenebilir. Bu, Komünist Manifesto'nun hazırlanması ve kabul ettirilmesi örneğinde apaçık kendini göstermektedir.

Marx ve Engels bilimsel komünizmin temel anlayışlarını hazırladıkları zamanda, yalnızca Fransa'da değil, bir dizi ülkede devrimci gizli birlikler vardı. Bu birliklerde, özellikle zanaatkârlar ve ileri işçilerin de artarak katıldıkları komünist düşünceler önemli rol oynuyordu. 1815 Viyana Kongresi'nden ve karşıdevrimin bunu izleyen azgın saldırılarından sonra, özellikle de Almanca konuşulan bölgelerden birçok devrimci Fransa'ya, İngiltere'ye ve diğer ülkelere göçtü. Bunların içindeki en ileriler, Londra'da, Fransız gizli devrimci birliklerini örnek alarak, başlarda küçük burjuva devrimci niteliğe sahip olan ve yaklaşık 500 üyeye ulaşan "Lanetliler Birliği" denilen birliği kurdular. Bu birlik 1836'da düşünceleri birbirleri ile çelişen küçük-burjuvalar ve proleterler nedeniyle bölündü.

Üyelerinin yaklaşık 400'ü, bileşimi ve görevlerini koyuşu açısından zaten proleter devrimci olan ve doğrudan komünist düşünceleri savunan "Haklılar Birliği"nde örgütlendiler.

Bu görüşler esas olarak bütünüyle proleter sınıf içgüdülü, çok yetenekli, ama komünist kanılarının henüz hiçbiri bilimsel temele sahip olmayan bir terzi kalfası olan Wilhelm Weitling'e aitti.

Marx ve Engels, onun çok olumlu gelişmesine rağmen, uzunca bir süre boyunca bu birliğe girmeyi uygun bulmadılar. Onlar sağlam bir ideolojik temel ortaya koyulmadan kendilerini sosyalist veya komünist olarak adlandıran bütün grup ve yönelimleri mümkün olan en kısa süre içinde biçimsel olarak birleştirmeye, o zamanlar sıkça propaganda edilen planlara hiç mi hiç rağbet etmediler. Fakat onlar en azından bu grupların en ileri ve en ufku geniş güçleriyle bağ kurmaya ve tartışmaya çalıştılar. Bu amaçla 1846 yılında Brüksel'de görüşlerini mevcut gruplar içinde ve bunların içindeki ve dışındaki en ileri kişiler nezdinde yaymak için örgütsel ve ideolojik merkez olarak bir "Haberleşme Komitesi" kurdular. Brüksel "Haberleşme Komitesi", her şeyden önce Fransa ve İngiltere'de, diğer Avrupa ülkelerinde de kısmen de denizaşırı ülkelere yollanan devrimci siyasetin temel sorunları üzerine "sirküleri" gittikçe artarak kabul görmeyi ve nüfuz kazanmayı ve özellikle "Haklılar Birliği" içinde bilimsel komünizme sağlam konumlar sağlamayı gerçekten başardı.

Haziran 1847 başında Londra'da "Haklılar Birliği'nin Birinci Birlik Kongresi" toplantıya çağrıldı. Karl Marx, Friedrich Engels ve onların yakın dostu ve mücadele arkadaşı Wilhelm Wolff, Kongre'ye katılmaya davet edildiler. Marx'ın, salt Londra'ya gitme parasını çıkaramadığından, bu kongreye gidememesi, ama hiç kimseden zamanında gerekli parayı istememesi, Marx'ın durumunu gösteren bir örnektir. Kongre buna karşın, çok verimli bir çalışma yaptı ve kendisini pratikte bilimsel bir zemine oturttu. Aslında sonuçlandırılmış, dört dörtlük kararlar almadı. Bilakis önce yalnızca Birliğin tek tek taban örgütlerinde yürütülecek tartışmalardan sonra, başka bir kongre tarafından sonal olarak karara bağlanacak önerge ve tavsiyeleri karara bağladı. Bu önergelerden biri, Birliğin adının "Komünistler Birliği" olarak değiştirilmesiydi; diğerleri hiyerarşik örgüt yapısı yerine demokratik-merkeziyetçi bir yapının konması, darbeciliğin reddi, Birliğin evet, gizli çalışan, ama kitlelerin kazanılmasını hedefleyen propaganda topluluğuna dönüştürülmesi ve buna uygun yeni bir tüzük taslağına ilişkindi. Bütün Birlik içerisinde bu önergeler üç aydan fazla bir süre esaslı bir şekilde tartışıldı. Bunun üzerine aynı yıl, yine Londra'da Kasım sonundan Aralık 1847 başına kadar yapılan "İkinci Birlik Kongresi"nde kesin karar alma gerçekleşti. Bu kongrede Marx ile Engels, Birliğin bundan sonraki çalışmasını yönlendirecek olan "Komünist Partisi Manifestosu"nu yazmakla görevlendirildiler.

Bu kongreye katılan Marx, hemen Brüksel'e döndü ve Engels tarafından hazırlanan taslağa kesin, toparlanmış biçimini verdi ve metni Londra'ya yolladı. Hazırlanan metin Birlik tarafından hiçbir değişiklik yapılmadan kabul gördü ve Fransa, Avusturya ve Almanya'da devrimin patlak vermesinden hemen önce, Şubat 1848'de Londra'da "Komünist İşçi Eğitim Derneği"nin matbaasında broşür olarak basıldı.

Marx ve Engels "Haklılar Birliği"ni bir "Komünistler Birliği"ne dönüştürdüler. Ancak Birliği bir Komünist Partisi haline getirebilmek için gerçekleştirdikleri en önemli değişiklik (Marx ve Engels'in çoğu kez "Komünist Manifesto"dan söz etmelerine karşın "Komünist Partisi Manifestosu" adını seçmeleri hiç de rastlantı değildir), Birliğin merkezi şiarında yaptıkları değişikliktir.

"Haklılar Birliği"nin temel sloganı şöyleydi: "Bütün insanlar kardeştir!" Marx ve Engels, bu bulanık cümlenin yerine "Bütün ülkelerin işçileri, birleşin!" şiarını önerdiler. Aynı zamanda "Komünist Parti Manifestosu"nun son tümcesi olan bu şiar önerisi oybirliğiyle kabul edildi.

Tek başına böyle bir değişiklik bile, Marx ve Engels'in "Haklılar Birliği" üyeleri ve sempatizanları nezdinde yaptıkları siyasi aydınlatma çalışmasının nasıl temelli değişime ve nasıl gerçekten devrimci dönüşüme yol açtığını göstermektedir.

"Komünistler, kendi görüşlerini ve amaçlarını gizlemeye tenezzül etmezler. Hedeflerine ancak şimdiye kadarki tüm toplumsal düzeninin şiddet (kullanarak-ÇN) yıkılmasıyla ulaşılabileceğini açıkça ilan ediyorlar. Varsın egemen sınıflar bir komünist devrim korkusuyla titresinler. Onda, proleterlerin zincirlerinden başka kaybedecek bir şeyleri yok. Kazanacakları bir dünya var."

Bütün ülkelerin işçileri, birleşiniz! ■

Kaynaklar:

_ *Marx–Engels Anıları, Marksizm Leninizm Enstitüsü, Evrensel Basım, Birinci Baskı, Nisan 1999, İstanbul*

_ *Sanat ve Edebiyat, Marx-Engels-Lenin, Evrensel Basım, Birinci Baskı, Eylül 1996, İstanbul*

_ *Karl Marx-Friedrich Engels, "Komünist Partisi Manifestosu", İnter Yayınları, Aralık 1998, İstanbul*

_ *Marx: "Jenny'ye Adanmış Şiir Albümlerinden", Sol Yayınları, Ekim 1998, Ankara*

_ *Karl Marx-Friedrich Engels, "Seçme Mektuplar", Evrensel Basım, Ekim 1996, İstanbul*

_ *Pierre Durand, "Karl ile Jenny Marx", Logos Yayınları, 1990 İstanbul*

Herkes Kendi Gözleriyle Ağlardı

■ **HAYDAR DOĞAN**

tahta beşiğin can çekişen sesini
şişelerin ışığı kırarak geçirdiği pencere ardını
ve güneşin tenekeden korkan yalnızlığını
günlerce saydım başım yorgan altında

aramızdan geçip giderdi bit sürüsü
en çok başıma üşüştüklerinde
kemik tarak kan toplardı ince yanıyla
gazete kanardı kucağımda

kireçli duvar oyukları benden bilinirdi
ne çok severdim, tadına doyum olmazdı

çok geç öğrendim
süt annemin güneşi her sabah eşikte öptüğünü
yazmasına isim işlediğini bir ben bilirdim
karanfil saklardı kufisinin içinde
üç çöp kadardı
kokusunu kimseden esirgemezdi

ustamız bir çekiç taşırdı taşın yüzünde
elini kaldırdı mı sinerdi kerkenkele
bir kötü haber en çok iki damla kadardı
herkes kendi gözleriyle ağlardı

kağnı boyunduruğu altında bir gelincik
ne de çabuk dökerdi boş başaklara eldeki kınayı
en fazla üç gün sürerdi kanlı döşünde kurşuni aşk
hiç görülmemiş duvak yedi renk üstüne inerdi
alnında beyaz akıtmalı tay ürkek
damdan atılan elma kırmızı
eşikte cam bardak ayak altında ezilirdi
bütün gecelerde
gözlerini saklardı gelincik
kazan altına kibrit çaktığında utanırdı

SONSUZLUK + ÖLÜMSÜZLÜK = DEVRİM KAHRAMANLARI[1]

■ **TEMEL DEMİRER**

"Ölümsüzlüğün ilk koşulu ölümdür."[2]

Buraya 28 Ocak 1921'de Karadeniz'de katledilen TKP önderi Mustafa Suphi ve 15 yoldaşı ile 17 Ocak 1981'de Akyazı'da düşen Metin Adil Toraman ve Ali Aktürk'ü ve de 29 Ocak 1983'te idam edilen Ömer Yazgan, Mehmet Kanbur, Erdoğan Yazgan ile Ramazan Yukarıgöz'ü; hasılı ocak ayında bizleri bırakıp gidenleri anmak için toplandık.

Onları, devrim kahramanlarını anmak; insan olmak ve kalmak fiilinin yeniden bilince çıkartılması açısından müthiş önemlidir; hem de içinden geçtiğimiz karanlıkların orta yerindeyken; Afrin'leyken…

Anıları dava(mız)da kararlılığın manifestosudur; ve mücadele(miz)de yaşayan Onlar yolumuzu aydınlatan birer kızıl meşalelerdir…

Ben onların öldüğüne inanmayanlardanım; Onlar sonsuzluğun, ölümsüzlüğün simgeleridirler.

Hayır; bugün burada Mustafa Suphi ve 15 yoldaşı ile Akyazı'ya ilişkin malumatları tekrarlamak yerine devrimcilerin sonsuzluğundan, ölümsüzlüğünden söz edeceğim…

Biliyorum kimileriniz yadırgayacak; ama bu konuda birkaç kelime etmeme izin verin…

● ● ● ●

Öncelikle, "Biz halkız her gün yeniden doğarız ölümlerde" haykırışıyla, "Dünyaya birçok kez gelmişim/Yok olmuş yıldızların dibinden/Ellerimde tuttuğum/ Ölümsüzlük bağlarını dokuyarak/Şimdi öleceğim yeniden/ Vücudumu örten toprağa sarınarak!" diyen Pablo Neruda'yı düşünün; dizeleri yüreğinizde ve beyninizde hâlâ yaşayan ve sonsuza dek de yaşayacak olan O, ölmüş olabilir mi?

Ya da şu an hepimizi burada yan yana getiren Mustafa Suphi ve 15 yoldaşı ile Akyazı kahramanları; Onların birleştirici gücünden daha canlı ne olabilir ki?

"Ölüm" sözcüğü yokluğa eşitlenen bir genelleme olmaktan kurtarılmalıdır!

Unutulmasın: "Causa motris/ Ölüm sebebi," sonsuzluğa kapı açabileceği gibi, yok olmaya da eşitlenebilir.

Bütün mesele "ölüm" denilenle sonsuzla, ölümsüzlük arasındaki ilişkiyi kavrayan tarzda yaşamaktadır. Eğer sonsuzluğa kapı açacak ise ölüm acı vermez; acı veren şey, yaşarken ölmektir.

Ölümden sonra yaşamın asıl sorunu, bunun hangi anları taşıyıp, soru(n)ları çözeceğidir.

Tam da bunun için William Shakespeare'in, "Ölen, tüm borçlarını öder" ya da "Ölümün son iyiliği, bir daha ölümün olmamasıdır,"[3] saptamalarını ciddiye almam. Çünkü yaşam sona ermek için başlamıştır. Fiziki bir sonu vardır; ona anlam veren ise "Nasıl" sorusunu yanıtlamayan ölüm(süzlük)dür.

● ● ● ●

Blaise Pascal'ın, "Ölümsüz varlık, bir kez var olandır," notunu düşüp; Gılgameş'ın peşine düştüğüdür ölümsüzlük.

Albert Einstein'in belirttiği gibi, hiçbir enerji asla yok olmaz ve olmayacaktır. Bu saptamadan yola çıkarsak, evet ölümsüzlük mümkündür; tarihe adını yazdırıp ölümsüz olunabilir.

Eğer diyalektik bir bakış açısına sahipseniz bütün atomlarınız, moleküleriniz, enerjiniz bu evrende kalacaktır. Genleriniz devam edecektir. Düşünceleriniz, duygularınız da buradadır. Eşleri mutlaka evrende vardır.

'Al İmran Suresi'nin "Külli nefsin zâikatü'l-mevt" yani "her nefis ölümü tadacaktır,"[4] saptamasındaki "İmmortal (tanrısal bir ölümsüzlük)" değil sözünü ettiğim.

Bir efsaneye göre, Cebrail'in köprüde Lokman Hekim'in karşısına çıkarak, kitabındaki ölümsüzlüğü sağlayan şifalı bitkinin yapraklarını nehre düşmesini sağlamasıyla, insanlara yasaklanan durum falan da değil![5]

İfadeye çalıştığım; ismen mümkün, bedenen mümkün olmayan hâlken; "Hayal gücü sınırlı olanlar 'ölümsüzlük otu alt tarafı bir masaldır' der, geçerler. Oysa dünya, binde bir de olsa yanılma payı bırakanlara aittir bana kalırsa,"[6] demeden edemez İhsan Oktay Anar.[7]

● ● ● ●

Çok şeyler anlatan sonsuz(luk) işte tam da burada başlar.

Ebedi; ucu, bucağı, sonu olmayan; sonrasız; her şeyi aşabilen veya sonu olmayan; sonluyu aşan ve bir sayı değil, bir kavram olarak sonsuzluk/ ölümsüzlük en çok aşka ve başkaldırıya yakışır!

Bir şaire göre "aşkın aşkla çarpımı" olan O; düşünebileceğimiz en büyük sayıdan daha büyük, en uzak mesafeden daha uzak olup, sonu olmayan şeydir.

Ya da "an"ların birleşiminden oluşan süreklilik; devamı olandır.

İşte bunun için "ad infinitum"[8] hâli sonlu şeylerin azalabilir/artabilir özelliğini; sonsuz kavramını sembolize eder.

Nasıl mı? "Orman sonsuzdur, çünkü ölür, ölür ve böylece yaşar,"[9] bilmiyor olamazsınız…

Tam da bunun için Edvard Mun-

ch'un, "Benim çürüyen bedenimden çiçekler büyüyecek ve onların içinde olacağım ki bu sonsuzluktur"; Herman Melville'in, "Ölümsüzlük, zaman içinde iki yerde birden bulunmaktır"; Nikolay Berdyaev'in, "Gerçek aşk, sonsuzluğun kanatlanmasıdır," saptamalarını anımsayın…

Platon'a göre; zaman, sonsuzluğun hareketli bir imgesiyken; sonsuzluk ölmemek değildir. Sonsuzluk öldükten sonra bile insanların kalbinde sevgini bırakmaktır. Sevginin, aşkının sonsuza kadar yaşamasıdır.

● ● ● ●

Çoğumuz için çelişkilerle dolu bir kavram olarak "sonsuzluk", küllerinden doğmaktır; ölüm kadar gerçek, hayat kadar sıcaktır…

Ucu bucağı olmayan anlamına gelen kelimedir; ebediyetten meydana gelen vicdandır sonsuzluk; en yalansızından…

Rakamı anlamsız kılan sonsuza dek var olmak, tükenmemek, bitmemektir…

Hiç bitmeyecek, başı ve sonu olmayan bir büyüklüğün ifadesidir...

Mekânsızlığın ve yersizliğin adıdır; istenendir, özlenendir, beklenendir…

Uçsuz, bucaksız, dipsizdir...

Sonsuzluğa ulaşmamızın nedeni yine sonsuzluktur ve sonsuzluğa duyulan bu özlemin tek çaresidir yıldızlı bir gecede gökyüzüne bakmak...

Sonlu içinde sonsuzu aramak da mümkün değildir; sonluyu aşarsanız ortaya çıkar sonsuz.

İnsan(lık)ın düşünme sınırlarını zorlayan kavramdır.

Turgut Uyar'ca "Aşkın aşkla çarpımı/Garip bir şekilde/Hep sonsuzluktur"; aşkın ve isyanın kapsadığı "hacim"dir.

"Sonsuzluk" dediğimiz kavramın özü aslında, bambaşka bir "âlem"e açılan kapıdır.

Yeri geldi belirteyim: Sonsuzluk 0 (sıfır) noktasıdır; hiçliğin olduğu yerden başlar; ancak, sonu yoktur sonsuzluğun.

"0" noktasında yoğunlaşmış durum. 0'dan + sayı düzenine doğru genişlemeye başlar ve aynı zamanda genişleme hızını da artırır. Hem büyüklüğü hem de büyüme hızı artan ve artışı hiç durmayan olaylar dizisidir; "sonsuzluk" denen kavramı oluşturmamıza neden olandır.

Kelimelerin yetersiz, zamanın hiç olduğu kör nokta olarak sonsuzluk, düşünülebilen son noktadan bir adım ötesidir!

● ● ● ●

"Ölüm ile ölümsüzlük arasında bir karşılaştırma yapmak"[10] noktasındaki Stefan Zweig'dan; "Ölüm birey için her şeyin sonu mudur?"[11] sorusunu[12] dillendiren James G. Frazer'e uzanan tartışmada; Gabriel García Márquez, "Ölmek sanıldığından çok daha zor"[13] derken; "Yaşayanlar ölür ama yaşam ölmez,"[14] diye ekler Bruno P. Schliephacke ile Hermann Broch: "Çünkü şekil olmanın ötesindedir Yaradılış,/Bir ayırt etme eylemidir,/Ayrılmasıdır Kötünün İyiden, evet,/Yalnızca bu ayırt edebilmedir gerçek ölümsüzlük."[15]

Evet, Ferit Edgü'nün, "Saçmalık mı, değil mi bilmiyorum/ Bir tek şey istiyorum/Çaresizliği yenmek,"[16] dizelerindeki şeydir ölümsüzlük; tıpkı Ataol Behramoğlu'nun, 1986 Paris'indeki dizelerindeki gibi:

"Ne çıkar?" dedim, "Ömrümüz kısaysa.../Bazen bir an bedeldir sonsuzluğa...

Ve kim demiş, ölümsüz değil yaşam/Ölümsüzüm, eğer üretiyorsam...

Sonsuz gençlik de sonsuz bir emektir/Yaşamayı her an yenilemektir...

Ürün vermek için akıttığın ter/ Yeni yaşamlarla gelişip sürer

Anlarsın ki ölümsüzlük bizdedir/O bizim yaratan gücümüzdedir

Emeğimizin ürünü ne varsa/Yaşarız biz de onlarla sonsuzca

İnsan bunu kavradığı gün/Çözmüştür sırrını ölümsüzlüğün..."[17]

● ● ● ●

Toparlarsak: Yeryüzünün ilk yazılı destanı Gılgamış'ın insanın ölümsüzlük arayışını anlattığını unutmadan; ölümlülerin aşkında ölümsüzlük aranamaz.

Çok büyük soru(n)lardan malûl bir yerkürede yaşıyoruz. Etrafımızı olumsuzluk sarmış ve toplumumuzdaki birçok kişi dümensiz gemiler gibi savruluyorken; onları kayalık kıyılara çarpmaktan koruyacak olan fener ölümsüzlük arayışıdır.

İnsan(lık) ölümsüzlük kazanma yeteneğine bu arayışla sahip olurken; kimileri de bu konuda "irtihâl-ı dâr-ı beka" yani "ölümsüzlük yurduna göç"ten[18] söz ederler.

Sözü edilen hâl "çözüm(süzlüğ)ü", "öte dünya"da(!?) aramaktır ki bu konuda Karl Marx şunları der:

"Ölümsüzlük özlemi sonsuza kadar yaşama hakkı tasavvuru, temelinde bencilce ve gerçek dışıdır. Varolmayan 'öteki dünya' için zamanını boşa harcamaktansa, bu dünyayı yaşanacak bir yer hâline getirmek için çaba harcamak gerekir. Çünkü bu dünyaya doğmuş insanların büyük çoğunluğu için, sorun ölümden sonra yaşamın olup olmadığı değil, aksine ölümden önce yaşamın olup olmadığıdır."[19]

Evet, ölümden önce yaşam içindir her şey ve ölümsüzlük, "Ölümsüzlüğe, doğanın kanunlarını reddetmeden ulaşabiliriz, ama sadece gelecek nesillerin hafızasında. Ölümlülerin peşinden koşma hakkına sahip oldukları tek ölümsüzlük budur,"[20] diyen Karl Marx açısından…

● ● ● ●

Hatırlayın: Kadim Hint felsefesinde özgürlüğe, ölümsüzlüğe ve yaşamın anlamına yönelik sorular

en ağırlıklı sorulardı.

Kadim Çin düşüncesinde de soru daha baştan beri günlük davranışa ve toplum içinde yaşayışa, yani töreler ve erdem konusuna yöneltilmişti.

Yunan felsefesi ise bu soruların üçünü de ama daha çok bilgiye ve davranışa ilişkin ilk ikisini sormuştur.

Ortaçağ Batı felsefesinde öncelik yine üçüncü soruya, ölümsüzlük, iyilik ve kötülük gibi zamansız konulara verilmişti.

Yani hep bir meseleydi… Ta ki kapitalizmin ölümü, endişelerle bezeli bir atık olarak sıradanlaştırmasına dek!

Endişenin, olumsuzlukları yok edemeyip; aksine, olumsuzluk ihtimalini güçlendirdiğini unutmadan, erdemin ve bilginin peşinde koşar ölümsüzlük. Çünkü o, toplumsala içkin düşüncenin eylemidir.

İnsan(lık) tarihi, yanılsama ve hayal kırıklıklarıyla dolu bir döngüye mahkûm değilken; onu bundan kurtaran ölümsüzlüktür.

Okumanın yerini seyretmenin, kitapların yerini ekranların, umutların yerini vazgeçişin ikame edildiği verili tabloda kimilerine "iddialı" gibi gelecek olsa da geçmişi korumak, geleceği yaratmak için ölümsüzlüğü yaratmaya muhtacız.

Ölümsüzlüğü inkârın bedeli, kapitalizmi "gerçeklik" olarak yaşama işkencesine mahkûmiyetken; böyle bir yaşam da atıktan başka bir şey değildir; yararsız bir atık!

● ● ● ●

O hâlde kapitalist bugünü aşma ve eşitlikçi özgür bir geleceğe uzanma umudu, sadece ölümsüzlüğe dayandırılabilirken; "Ölümsüzlük fanilerin aptal bir icadıdır," diyen Charles Bukowski'nin zırvasını ciddiye alamayız.

Tıpkı post-yapısalcı Jean Baudrillard'ın, "Kendi ölümü sayesinde yeniden yaşama dönebileceğini düşünmek. Varlığını bunalım, olumsuzluk ve iktidar-karşıtı bir aynayla sürdürebileceğine inanmak. Bunlar bildik (déjà-vu) ve ölüp gitmiş (déjà-mort) her türlü iktidarla kısırdöngüleşmiş bir sorumsuzluk ve asal bir biçime dönüşmüş yokluklarına bir son vermek isteyen her türlü kurumun başvurabileceği türden çözüm bahaneleridir"[21]…

Tıpkı post-Marksist Zygmunt Bauman'ın, "Ölüm, aklın en büyük yenilgisidir"[22]…

Tıpkı feminist Simone de Beauvoir'ın, "Ölümsüzlük bir lanettir"[23]…

Veya Jorge Luis Borges'in, "Ölümsüzlük anlamsızdır";[24] John Gray'ın, "Ölümsüzlük bütün illetlerimizin en kötüsü olurdu";[25] Mihail Nuayme'nin, "Ölümün olmadığı bir dünya, sıkıcı bir şekilde var olan bir dünyadır, çünkü ölümsüzlük ölümdür"[26] …

Ya da Güray Süngü'nün, "Ölümsüzlük iyi değildir, insan bazen şöyle rahatça ölüp, gitmek ihtiyacı hisseder";[27] Gündüz Vassaf'ın, "Ölümden sonraki yaşama duyulan ilginin yerini, ölümsüzlük arzusu almış";[28] Ahmet Ümit'in, "İnsanın en büyük trajedisi ölümlü olduğunu bilmesidir"[29]…

Sonra da "İnsan yapısındaki çelişkiler, onun ne ölüme ne de sonsuzluğa bir türlü dayanamadığını gösteriyor. Sonsuzluk da ölüm kadar ürkütücü bir gerçektir. Sonsuzluk, yalnız Allah'ın dayanabileceği bir güçtür… İnsan bir kere daha anlıyor ki bazen sonsuzluk bile Amerikan filmleri kadar sıkıcı bir şey,"[30] diyen (tutunamayanlardan!) Oğuz Atay'ın sözleri, vb'i "iddia"lar gibi...

● ● ● ●

Çünkü ölümde ölümsüzlüğü yaşamak; tarihin tüketilemeyen bir coşku seliyken; ölümsüzlük her insan için bir imkândır; nasıl öleceğini bilirse…

Evet, ölümden ölümsüzlük yaratılabilir; ölümsüzlük için de ölümsüz bir ölüm lazım!

Ölümsüzlük dokunduğu her nesneye sonsuzluk verirken; insan hayal ve tutkularıyla var olur, onlarla birlikte ölürken; ölümsüzleşir.

Bu konuda "Ama bizi hayattan uzaklaştıran bu son adım, ölümsüzlüğün ilk adımı değil midir sanki?"[31] vurgusuyla ekler Mehmed Uzun:

"Herkes yaşar, herkes ölür. Ama herkes ölümsüzleşmez. Ölümsüzleşmek, yapılan işlerin bir sonucudur; onurlu bir yaşam, vicdanlı bir ruhtur. Ruh ve vicdan müsterih olmak, zaman harcını karmaktır. Ülke, halk, dil, kültür sevgisi ve uğraşıdır. İnsaniyet ve hakşinaslıktır. Akılsızlık, mantıksızlık, insafsızlık ve zulme akıl ve mantıkla cevap vermektir. İlim ve irfan, hüner ve eserdir. Tarihe bağlılık, geleceğe umuttur. Toprağa tohum ekmek, filize su vermektir. İnsanı sevmek, insan için çalışmaktır. Ölümsüzlük, bir sümüklüböcek gibi sessizce yaşamak, iz bırakmadan, eser yaratmadan ölüp gitmeye isyandır."[32]

Evet, "Bir kısım insanların düşüncesi etraflarını yansıtan bir aynadır, onlar başkalarının kaydettiklerini bıkmadan tekrarlayan plaklar gibidirler; ruhları yoktur, üstün zekâlı hayvanlardan pek az daha mükemmel mekanizmalardır; dünyaları vücutlarıyla sınırlıdır ve vücutlarıyla beraber yok olurlar.

Bir kısım insanlarsa kendilerini aşarlar ve kendilerini feda etmesini bilirler, bir fikre, bir dâvaya adarlar kendilerini, anıta, olaya, kitaba dönüşürler; ruhları ışık ve sevgi kaynağıdır; ruhları doğa gibi devamlı verimlidir ve doğa gibi ölümsüzdür."[33]

Yani "İnsan ancak kişi olarak gelip geçici, ölümlüdür. İde olarak, cins olarak, var olanın aslı olarak zamanın dışındadır. İnsan

için ölümsüzlük, zamanın dışında bulunmadır. Ölümsüzlük, kişinin cinsiyle devam etmesi, tabiata döndükten sonra tabiatla devam etmesidir;[34] ölümsüzlük ancak cinsin ölümsüzlüğüdür, kişilerin -'aktörlerin'- değişmesiyle sağlanan ölümsüzlüğü..."[35]

Özetle Albert Camus, "Kimi insanlarda kendilerini yiyip bitiren ölümsüzlük ateşi kendilerini çevreleyenlerin de yüreklerini yakmalarına yol açacak kadar büyüktür,"[36] derken hatırlatır Kürşat Başar da:

"Eğer ölümsüzlük diye bir şey varsa, sizi, zamanın acımasızlığına karşı direnerek uzaklara taşıyabilir."[37]

Özetin özeti: İnsanın değeri varlığı ile ilgili değil, varlığını en iyi biçimde sürdürebilmek için verdiği savaş ile ölçülür ki, bu da ölümsüzlük kapısını aralar.

Ve nihayet ölüm, hayat, sonsuzluk, onları kavrayacak kadar geniş anlayışı olacak kimseler için anlamlıdır.

İş bu nedenle de ölümle sonsuzluğun yolları kesişirken; "Öldü" denen, yeniden dönebiliyorsa, sonsuzluk budur! Hiçbir şey kaybolmuyor, ölünmüyor!

Ölümsüzlük sonsuzluk kapısının anahtarı olma özelliği kazanıyor ısrarla, aşkla, isyanla…

Evet "Aşk bir lahza süren sonsuzluk"ken;[38] "Sonsuzluk, denize eklenmiş güneştir";[39] "Sonsuzluk alanıdır yüreğin."[40]

Tıpkı Ümit Yaşar Oğuzcan'ın, "Benim dünyamda ölümsüzlük,/ Seni sevmek demektir";[41] Nilgün Aslan'ın, "Sevmek, bir ölümsüzlük talebidir";[42] Nazan Bekiroğlu'nun, "Güzellik aşkın özü; aşk dünyanın evveli ve ahiri"-dir;[43] Kerstin Gier'in, "Aşık olanlar ölemez çünkü aşk, ölümsüzlük demektir,"[44] saptamalarındaki üzere…

● ● ● ●

"Ölmezlik düşüncesi kalkınca erdem aramayın..."[45] diye haykıran Fyodor Mihayloviç Dostoyevski haklıdır!

"Ama şu anda bu üstün özgürlüğün, bir gerçeğe temellük edebilecek tek şey olan var olma özgürlüğünün, evet işte bu özgürlüğün bulunmadığını çok iyi biliyorum, ölüm tek gerçek olarak durmaktadır önümde. Ondan sonra iş işten geçmiştir. Sürüp gitmekte de özgür değilim, tutsağım, hem de ölümsüz devrim umudu bulunmayan, hor görüye başvuramayacak olan bir tutsağım. Devrim ve hor görü olmayınca da kim tutsak kalabilir? Ölümsüzlük güveni olmayınca, tam anlamıyla hangi özgürlük var olabilir?"[46] diyen Albert Camus doğru söylemektedir…

Çünkü "Güçlü bir ölümsüzlük ümidi olmayan hiç kimse vatanı için ölümü göze almaz";[47] "Martılar ölümsüzlük istemez... İnsandan başka hiçbir yaratık ölümsüzlük istemez. Onlar ölümsüzlük ne, ne bilsinler? Bir insan can atar ölmemeye."[48]

O hâlde Charles Dickens'in, "Ey ölüm, sen vurdukça iyilerin yüreklerinden fışkıran tohumlar dünyaya ölümsüzlük eker!";[49] Albert Camus'nün,[50] "Ölümsüzlük yoksa ne ödül vardır ne ceza ne iyi vardır ne kötü. Ölümsüzlük olmayan yerde erdem yoktur,"[51] uyarıları eşliğinde, hatırlayın(ız):

"Düş gücünü yitiren insanın hiç umudu olur mu? Umut, düş gücünün yarattığı ve insanlığın sahip olduğu en büyük değerlerden birisi değil mi? İnsanı ölümsüzlük düşüncesine götüren yarattığı umut ve gizem değil mi?"[52]

"Gerçek ölümsüzlük[53] adının unutulmaması değil miydi?"[54]

● ● ● ●

Unutulmamak, o sonsuzluğun getirisidir.

İnsan(lar)ı "yenen" ölüm, bir sonsuzluk imkânıyken, dikkatle bakın: Dört bucak yedi iklimin sonsuzluk imkânından başka bir şey olmadığını göreceksiniz.

Yeter ki tarihsel anların hakkını veren bir cürete sahip olun…

Evet "Sonsuzluk dediğimiz şey yalnızca bir 'an'dır…";[55] en önemlisi de "Ex hoc momento pendet aeternitas/Sonsuzluk bu andadır."

Nikos Kazancakis'in, "Geçen her saniyenin sonsuzluk olduğunu biliyordum,"[56] ifadesindeki üzere "Sonsuzluk bu andadır."[57] "Biz ölümlüler için, yegâne sonsuzluk yaşadığımız andır."[58] Ya da "Her an bir sondu. İnsanda sonsuzluk duygusu uyandıran şey, an be an yaşanan bu bitmez tükenmez sonlardı belki de."[59]

Yani William Shakespeare'in, "Her yaşayan ölür, sonsuzluk hepimizin sonu,"[60] dizelerindeki üzere unutulmamak, sonsuzluğun getirisiyken; başkaldırı, sonsuzluk ile karşılaşma anıdır; tüketilip, yok edilmemektir sonsuzluk.

Hayatın savunanların iradesiyle donanan sonsuzluk, insan(lık) yaşamının ebediyen hatırlamasını devreye sokarken; hayatın sonsuzluğun ta kendisi olduğunu keşfedersiniz. Kolay mı? Sonsuzluk olmasa hayal olmazdı; hatıra olmazdı ki…

Marie von Ebner-Eschenbach'in, "Nenne dich nicht arm, weil deine Träume nicht in Erfüllung gegangen sind; wirklich arm ist nur der, der nicht geträumt hat/ Hayallerin gerçekleşmediği için kendini fakir sanma; çünkü hayal kuramayan gerçek fakirdir," uyarısını "es" geçmeden William Russell'ın, "En büyük işler büyük hayaller kurma özelliği olan insanlarca başarılmıştır," saptamasını kulağımıza küpe etmenin yararı çok büyüktür.[61]

Kolay mı? John Lennon, "Imagine/Hayal edin!"; Yahya Kemal Beyatlı, "İnsan âlemde hayal ettiği müddetçe yaşar!" der…

Siz bakmayın Murathan Mun-

gan'ın, "Ne zaman bir düş kursam, ertesi gün hayal kırıklarını topluyorum," karamsarlığına!

Ahmed Arif'in, "Kürdün gelini'ni söyler maltada biri/bense volta'dayım ranza dibinde/ve hep olmayacak şeyler kurarım,/gülünç, acemi, çocuksu..." dizelerini haykırın…

● ● ● ●

"Terk Etmedi Sevdan Beni" dedirten bir hayale muhtaç olan sonsuzluk, zaman ve mekânla sınırlanamaz; çünkü sınırsızlık, sınırlılık içinde kavranamaz.

Özgürlüğe simgeler; tutkuyu, saflığı ve adanmışlığı barındırır sonsuzluk; tomurcuğu yeşertir. Yani "bilme"nin, "yapma"nın ve bunlar için göze almanın, ödemenin verdiği üstünlüktür sonsuzluk.

Bu bağlamda güzel ve haklı olan şey(ler) sonsuza kadar sürebilirken; nihayetinde sonsuzluk içinde sınırları belirlenmiş bir şeydir ölüm.

Yani "Kimse bize sonsuzluğun kendi ömrümüz olduğunu öğretmedi,"[62] vurgusuyla Şükrü Erbaş'ın ifade ettiği üzere,[63] "Başka beden buluyor sonsuzluk kendine."[64]

"Yok ol dünya, ver elini sonsuzluk!"[65] dikotomisinde denilebilir ki varlığın özgürlüğüdür sonsuzluk. "Varlık ancak oluşta kendisini duyumsar. Varlıkta bir oluş yoktur; varlık, oluşun içinde sonsuzluk olarak konumlanır."[66]

En büyük şeyden daha büyük olup biraz da fazlası olan sonsuzluğun özü vardır insan(lık)ın yaşamında; yeter ki keşfedebilsin. (Aslında uzansan parmak uçlarınla dokunabileceğin bir gerçektir sonsuzluk!)[67]

Umut, eksik bugün(ümüz)ü tamamlama imkânıyken; Onlar da biz(ler)e yol gösteren Küçük Karabalık'lardır.[68]

Çünkü Onlar için "Sonsuzluk ölümsüzlük; sonluluk da ölümlülüktür."[69] Bu birincisi…

İkincisi: "Dünyadan kurtulmak ancak yine dünyadayken mümkündü. Sonsuzluk ancak dünyadayken kazanılabilirdi..."[70]

Üçüncüsü: "Düşlerinin peşinde olduğu sürece hiçbir yürek kesinlikle acı çekmez. Çünkü her anı … sonsuzluk ile karşılaşma anıdır."[71]

Dördüncüsü: "Sonsuzluğun egemen ve ketum bilgeliği, hayatın nafile gayretine, yaşamın beyhudeliğine kahkahalarla gülüyor"ken;[72] "Sonsuzluk kaybı unutturmaz, sadece daha katlanılır kılar."[73]

Beşincisi: "Gelecek sana umut veriyor, geçmiş sana besin veriyor ve ikisinin ortasında sonsuzluk var"ken;[74] "Hayat, sonsuzluk sarayının malzemesini daima izbelerden, küller arasından seçer..."[75]

Altıncısı: "Baudelaire'e göre, sonsuzluk sözcüğü belirli ve uçsuz bucaksız devasa bir büyüklük değildir. Tam anlamıyla, hiç sonu olmayan, sonu olmayacak olandır."[76] Yani "Sonsuzluk her zaman çok uzun sürer."[77]

Ve nihayet "Devrimler sonsuzdur."[78] Devrimciler de ölümsüz; Mustafa Suphi ve 15 yoldaşı ile 17 Ocak 1981'de Akyazı'da düşen ve 29 Ocak 1983'te idam edilen devrim kahramanları gibi…

25 Ocak 2018 ■

N O T L A R

[1] Odak Dergisi'nin 27 Ocak 2018 tarihinde İstanbul'da düzenlediği "Mustafa Suphi'ler ile Akyazı Şehitlerimizi Anıyoruz" başlıklı etkinlikte yapılan konuşma…
[2] Stanislaw Lec.
[3] F. W. Nietzsche, aktaran: Irvin D. Yalom, Nietzsche Ağladığında, Çev: Aysun Babacan, Ayrıntı Yay., 1996.
[4] Âl-i İmran, 3/185; Enbiyâ: 21/35; Ankebut, 29/57.
[5] Efsaneye göre Lokman Hekim bitkilerin yanından geçtiğinde bütün nebat dile gelirmiş, şifaları ne ise, neye derman iseler Lokman Hekime söylerler, o da hastalıklara şifa bulurmuş. Bütün otların şifasını da kara kaplı bir deftere not edermiş unutmamak adına. Ve yine derler ki Lokman Hekim ölüme de çare bulmuşmuş. Cebrail bunu duyunca türlü düşünceler almış aklını. Ne hikmetse kara kaplı defter koltuğunun altında yürümekte olan Lokman Hekim'in geçtiği diyarda şiddetli bir rüzgâr çıkmış. Defter Lokman Hekim'in koltuğunu altından savrulmuş, sayfaları etrafa dağılmış. Lokman Hekim defterin sayfalarını toparlamış sonrasında. Bir tek ölümsüzlüğe ilaç olanı yazdığı sayfayı bulamamış. Yere düşen gözyaşından ise sarımsak bitkisi yeşermiştir.
[6] İhsan Oktay Anar, Amat, İletişim Yay., 2005, s.190.
[7] "Dünyaya gelmişim ya, şu güzelim gökyüzünü, yıldızları, ayı, dağların yamacına vuran gün ışığını görmüşüm ya, insanlığın tadına varmışım ya, seher vakti, traktörümle sürdüğüm topraktan çıkan kokuyu koklamışım ya... İşte insanlığın aradığı ölümsüzlük otu bu değil mi?" (Feridun Andaç, Yaşar Kemal, Eksik Parça Yay., 2016, s.98.)
[8] Latince de "Sonsuza kadar" anlamına gelir.
[9] Ursula K. Le Guin, Çev: Çiğdem Erkal İpek, Metis Yay., 2001.
[10] Stefan Zweig, Balzac Bir Yaşam Öyküsü, Çev: Şebnem Sunar-Yeşim Tükel Kılıç, Can Yay., 3. Baskı, 2017.
[11] James G. Frazer, İnsan, Tanrı ve Ölümsüzlük, Çev: Onur Aydın Altın Bilek Yay., 2015.
[12] "Beden çözülüp dağılınca 'ruh' diyebileceğimiz bir şey kalacak mı geriye? Yoksa ölümsüzlük baharına duyduğumuz o sönmeyen özlemimiz mi gerçek olan? Hangisi doğru? Ölümsüz oluşumuz mu, yoksa o kısacık yaşamımız boyunca ölümsüz birtakım şeylerin buyruğunda kalışımız mı?" (Nikos Kazancakis, Zorba, Çev: Ahmet Angın, Can Yay., 2000.)
[13] Gabriel García Márquez, Yüzyıllık Yalnızlık, Can Yay., Çev: Seçkin Selvi, Can Yay., 70. Baskı, 2018, s.195.
[14] Bruno P. Schliephacke, Gılgamış Ölümsüzlük Peşinde, Çev: Celal Kabadayı, Yaba Yay., 2009.
[15] Hermann Broch, Vergilius'un Ölümü, Çev: Ahmet Cemal, İthaki Yay., 2012, s.198.
[16] Ferit Edgü, Hakkari'de Bir Mevsim, Sel Yay., 2006, s.60.
[17] Ataol Behramoğlu, Yiğitler Yiğidi ve Uçan At Masalı, Can Çocuk Yay., 2016, s.88.
[18] Hüseyin Yorulmaz, Bilge Lider Aliya İzzetbegoviç, Hat Yay., 2015, s.92.
[19] Karl Marx, Kapital, Sermayenin Üretim Süreci, Cilt: I, Çev: Alaattin Bilgi, Sol Yay., 1965, s.161.
[20] yage, s.166.
[21] Jean Baudrillard, Simülakrlar ve Simülasyon, Çev: Oğuz Adanır, Doğu Batı Yay., 2. baskı., 2003.
[22] Zygmunt Bauman, Ölümlülük Ölümsüzlük ve Diğer Hayat Stratejileri, Çev: Nurgül Demirdöven, Ayrıntı Yay., 2.Baskı, 2012.
[23] Simone de Beauvoir, Tüm İnsanlar Ölümlüdür, Çev: Işık Ergüden, Turkuvaz Yay., 2011.
[24] Jorge Luis Borges, Alef, Çev: Fatih Özgüven-Tomris Uyar-Fatma Akerson-Peral Bayaz Charum, İletişim Yay., 2013, s.20.
[25] John Gray, Kuklanın Ruhu- İnsan Özgürlüğüne Kısa Bir Bakış, Çev: Dürrin Tunç, Yapı Kredi Yay., 2017, s.31.

[26] Mihail Nuayme, Kendini Arayan Adam, Çev: Hüseyin Yazıcı, Kaknüs Yay., 1998, s.64.
[27] Güray Süngü, Kış Bahçesi, Okur Kitaplığı Yay., 2011, s.217.
[28] Gündüz Vassaf, Cehenneme Övgü, Çev: Zehra Gençosman-Ömer Madra, İletişim Yay., 33. baskı, 2017, s.28.
[29] Ahmet Ümit, İnsan Ruhunun Haritası, Doğan Kitap, 2. Baskı, 2007, s.27.
[30] Oğuz Atay, Tutunamayanlar, İletişim Yay., 1984, s.156.
[31] Mehmed Uzun, Yaşlı Rind'in Ölümü, İthaki Yay., 2006, s.118.
[32] Mehmed Uzun, Nar Çiçekleri, İthaki Yay., 2006.
[33] Cemil Meriç, Jurnal Cilt 1, Derleyici: Mahmut Ali Meriç, İletişim Yay., 25. Baskı, 2015.
[34] "İnsanlar ölümsüz olsalardı, doğa için yeni bireyler yaratmak imkânsız olmaz mıydı? Eğer doğa varlıklara ölümsüzlük bahşetmediyse, yok olmaları doğanın kanunlarından biridir. Doğa için yok etmek vazgeçilemeyecek kadar gerekliyse ve ölümün ona sağladığı bu fayda olmadan yaratamıyorsa, bu noktada ölümle ilintili bulduğumuz yok etme düşüncesinin gerçek olmadığını anlarız; gerçek bir yok oluş yoktur; canlıların sonu olarak nitelendirdiğimiz şey gerçek bir son değildir artık, basit bir dönüşüm, maddenin mutasyonu, bütün modern filozofların doğanın birincil yasalarından olduğunu bildikleri bir durumdur. Bu yadsınamayacak ilkelere göre, ölüm, bir biçim değişikliğinden ötekine, bir varlıktan diğerine geçmekten ve Pisagor'un "ruh göçü" olarak adlandırdığı şeyden ötesi değildir." (Marquis de Sade, En Çok Kendisine Yabancıdır İnsan, Çev: Hakan Akdoğan, Aylak Adam Yayınevi, 2015.)
[35] İoanna Kuçuradi, Schopenhauer ve İnsan, Türkiye Felsefe Kurumu Yay., 2006, s.89.
[36] Albert Camus, Sisifos Söyleni, Çev: Tahsin Yücel, Can Yay., 1997, s.154.
[37] Kürşat Başar, Başucumda Müzik, Everest Yay., 2006, s.108.
[38] Adonis, Belli Belirsiz Şeyler Anısına, Çev: Mehmet Hakkı Suçin, Everest Yay., 2017, s.80.
[39] Arthur Rimbaud, Ben Bir Başkasıdır, Çev: Özdemir İnce, İmge Kitabevi, 2015, s.102.
[40] Edip Cansever, Gelmiş Bulundum, Yapı Kredi Yay., 2008, s.35.
[41] Ümit Yaşar Oğuzcan, Şiir Denizi 1, Everest Yay., 2007, s.461.
[42] Nilgün Aslan, Paul Brousse Akşamları, Sıcak Nal Yay., 2014., s.80.
[43] Nazan Bekiroğlu, Lâ: Sonsuzluk Hecesi, Timaş Yay., 2008, s.60.
[44] Kerstin Gier, Zümrüt Yeşil, Çev: Firuzan Gürbüz, Pegasus Yayınevi., 2013.
[45] Fyodor Mihayloviç Dostoyevski, Karamazov Kardeşler, Çev: Ayşe Hacıhasanoğlu, Can Yay., 2010, s.86.
[46] Albert Camus, Sisifos Söyleni, Çev: Tahsin Yücel, Can Yay., 1997, s.71.
[47] Marcus Tullius Cicero, Her Şey Bitmek İçin Başlar, Çev: C. Cengiz Çevik, Aylak Adam Kültür Sanat Yay., 2016, s.10.
[48] Yaşar Kemal, Al Gözüm Seyreyle Salih, Adam Yay., 4. Baskı, 2000, s.326.
[49] Charles Dickens, Bir Noel Şarkısı, Çev: Nihal Yeğinobalı, Yay., 2003, s.114.
[50] "Şu saatte, tüm ülkem bu dünya. Bu güneş ve bu gölgeler, bu sıcak ve havanın derinliklerinden gelen bu soğuk: her şey gökyüzünün tüm doluluğunu acıma duyguma doğru boşalttığı bu pencerede yazılı olduğuna göre, ölen bir şey var mı, yok mu, insanlar acı çekiyorlar mı, çekmiyorlar mı diye düşünmem gerekir mi? Şunu söyleyebilirim, az sonra da söyleyeceğim: önemli olan insanca ve basit olmak. Hayır, gerçek olmaktır önemli olan, hepsi girer bunun içine, insanlık da basitlik de. Ve ben dünya olduğum zaman değil de ne zaman daha gerçek olurum ki? Daha ben istemeden yerine getirilmiş her şeyim. Ölümsüzlük şuracıkta, bense onu umut ediyordum. Mutlu olmak değil artık dileğim, yalnızca bilinçli olmak.
Bir adam çevresine dalmış, bir başkası mezarını kazıyor: nasıl ayırmalı onları? İnsanları ve saçmalıklarını? Ama işte gök yüzünün gülümsemesi. Işık kabarıyor, yaz pek mi yakın? Ama işte sevilmesi gerekenlerin gözleri ve sesi. Tüm devinimlerimle dünyaya, bütün acımam ve tüm minnetimle insanlara bağlıyım. Dünyanın bu tersiyle yüzü arasında bir seçim yapmak istemiyorum, seçmesini sevmem. İnsanlar açık görüşlü ve alaycı olmamızı İstemiyorlar. 'Bu sizin İyi olmadığınızı gösterir' diyorlar. Ben arada bir bağlantı göremiyorum. Birine aktöreye ters düştüğünü söylediklerini duyarsam, kendine bir aktöre bulma gereksiniminde olduğunu anlarım bundan; birine usu küçümsediğini söylediklerini duyarsam, kuşkularına katlanamadığını anlarım. Hile yapılmasını sevmem de ondan. Büyük yüreklilik, ölüme olduğu gibi ışığa da gözlerini kırpmadan bakabilmektir." (Albert Camus, Tersi ve Yüzü, Çev: Tahsin Yücel, Can Yay., 1988.)
[51] Albert Camus, Başkaldıran İnsan, Çev: Tahsin Yücel, Can Yay., 2009.
[52] Yaşar Kemal, Yaşar Kemal Kendini Anlatıyor, Yapı Kredi Yay., 8. Baskı, 2017, s.84.
[53] "Şuna gönülden inanıyorum ki ölümsüzlük olmasa bile yüksek insan aklı, ölümsüzlüğü er ya da geç icat edecektir." (Anton Çehov, Altıncı Koğuş, Çev: Yulva Muhurçişi, İş Bankası Yay., 1. Basım, 2017, s.32.)
[54] Tom Holland, Çölde Uyuyan Sır, Çev: Enver Günsel, Remzi Kitabevi, 1999, s.16.
[55] Hermann Hesse, Bozkırkurdu, Çev: Kamuran Şipal, Yapı Kredi Yay., 2003.
[56] Nikos Kazancakis, Zorba, Çevi: Ahmet Angın, Can Yay., 2000, s.355.
[57] Kerstin Gier, Yakut Kırmızı, çev: Firuzan Gürbüz, Pegasus Yay., 2013, s.47.
[58] Eduardo Galeano, Aynalar, Çev: Süleyman Doğru, Sel Yay., 4. basım, 2013, s.86.
[59] Zeynep Uzunbay, Yokuş Aşağı Portakallar, Evrensel Basım Yay., 2015, s.150.
[60] William Shakespeare, Hamlet, Çev: Hasan Ali Yücel, İş Bankası Kültür Yay., 2008.
[61] "Hayal kurmak yararlıdır, hayallerimizin yıkılışını görürüz, bu başarısızlık bize yeni bir şey öğretir." (Marcel Proust, "La Prisonierre/ Mahpus")
[62] Şükrü Erbaş, İnsanın Acısını İnsan Alır, Kırmızı Kedi Yay., 2014.
[63] "Öyle bir sonsuzluk ki ömrün ömründe/ Sende duruyor dünyanın bütün zamanları", (Şükrü Erbaş, Bağbozumu Şarkıları, Kırmızı Kedi Yay., s.9.)
[64] Şükrü Erbaş, Pervane, Kırmızı Kedi Yay., 2014.
[65] Müge İplikçi, Babamın Ardından, Everest Yay., 2015, s.49.
[66] Friedrich Wilhelm Joseph von Schelling, İnsan Özgürlüğünün Özü Üzerine, Çev: Mehmet Barış Albayrak, Ayrıntı Yay., 2017, s.98.
[67] Ancak "Eğer yaşamın yalnızca umutsuzluğu taşıyorsa gerisinin hiçbir önemi yoktur! İster zaferler isterse yenilgiler söz konusu olsun, senin için her şey kaybedilmiştir, sonsuzluk seni artık hiç içine almaz, seni hiç tanımamıştır veya daha da kötüsü seni tanırken seni kendi ben'ine, umutsuzluğun ben'ine çiviler!" (Soren Kierkegaard, Ölümcül Hastalık Umutsuzluk, Çev: Mehmet Mukadder Yakupoğlu, Doğu Batı Yay., 2004, s.29.)
[68] "Bir zamanlar küçük bir karabalık vardır. Küçük karabalık bir sabah erkenden uyanır ve annesini de uyandırır. Sabah sabah ne olduğunu anlayamayan anne balık yavrusuna kendisini neden uyandırdığını sorar. Küçük karabalık ise annesine yuvasına uzak olan bir yere gitmek istediğini söyler. Annesi yavrusunun böyle bir fikirden vazgeçmesini ister. Küçük karabalık çok kararlıdır fikrinden vazgeçmez. Küçük karabalığın annesiyle konuşmalarını duyan komşuları da gelir.
Küçük karabalığın fikrini duyan komşular kızar. Farklı akarsuları, denizleri, okyanusları keşfetmek de ne demektir. Bilinmeyen yerlere gitmemek gerekir. Komşular küçük karabalığa buradan gitmemesini eğer giderse de buraya tekrar dönemeyeceğini dönerse de onu öldüreceklerini söylerler. Küçük karabalık her şeye rağmen yola çıkar. Başkalarını korkutan bu plan onu heyecanlandırır, mutlu eder. Küçük karabalık yüzerek çağlayanın en ucuna gelir ve kendini aşağıya bırakır. Küçük karabalık yola çıkar. Önce bir ırmağa uğrar sonra da denize ulaşır. O günden sonra da küçük karabalığı gören olmaz. (Samed Behrengi, Küçük Karabalık, Çev: Haşim Hüsrevşahi, Can Çocuk Yay., 1999.)
[69] Max Muller, Upanişadlar- İnsanlığın İlk Felsefi Metinler, Çev: Suat Ertüzün, Okyanus Yay., 2011.
[70] Mustafa Ulusoy, Nietzsche ve Babaannem, Kapı Yay., 2015, s.18.
[71] Paulo Coelho, Simyacı, çev: Özdemir İnce, Can Yay., 1997.
[72] Jack London, Beyaz Diş, Çev: Ali Aydoğan, Arkadaş Yay., 2013, s.3.
[73] Cassandra Clare, Cennet Ateşi Şehri, Çev: Zeynep Arıkan, Artemis Yay., 2014, s.224.
[74] Osho, Yakınlık-Kendine ve Diğerine Güven Duymak, Ganj Yay., 2004, s.120.
[75] Mevlana, aktaran: Sezgin Kaymaz, Lucky, İletişim Yay., 2013, s.48.
[76] Jean-Paul Sartre, Baudelaire, Çev: Alp Tümertekin, İthaki Yay., 2017, s.29.
[77] José Saramago, Körlük, Çev: Aykut Derman, Can Yay., 2014, s.125.
[78] Yevgeni İvanoviç Zamyatin, Biz, Çev: Algan Sezgintüredi, Versus Yay.,2. Basım, 2010.

OKTAY AĞABEY(İMİZ)...[1]

■ **SİBEL ÖZBUDUN**

"Ölümsüzlük istiyorsan,
düşlerini dinle."[2]

Bazı insanlar vardır, su gibidirler. Duru, sade, iddiasız…

Tumturaklı değildirler. Patırtıcı, hiç…

İkide bir ne kadar kahraman ne kadar vaz geçilmez olduklarını anlatmazlar size. Hatta hiç anlatmazlar.

İçeride yattıklarının, gördükleri işkencenin hesap pusulasını olur olmaz koymazlar önünüze.

"Ben bu kadar çektim, şeflik bana düşer" cümlesini bir kez olsun telaffuz etmemişler, akıllarından dahi geçirmemişlerdir hayatları boyunca…

Çevrelerine yeniyetmeleri toplayıp çok bilmişlik taslamaz, "bizim zamanımızda…" ile başlayan sözcük kümelerini kullanmazlar.

Ağızlarından hiç "ben demiştim" lafını duymazsınız.

Bilgiçlik taslamaz, efelenmezler.

Dedim ya bir bardak su gibidirler. Duru, berrak, sade.

Çoğu zaman öykülerinin dudak uçuklatıcı olduğunu başkalarından öğrenirsiniz.

Oktay Ağabey onlardan biriydi…

THKP-C'li olduğunu, Elrom'un kaçırılmasına karıştığını, 14 yılını mahpusta geçirdiğini, cezaevinden çıktıktan sonra çoğu müsteşar-vali-bürokrat olmuş eski arkadaşlarının kendisinden vebalı gibi kaçtığını, Ankara'da haftalarca banklarda sabahladığını… bunları hep başkalarından öğrendim.

O ise, tüm efsanelerin uzağında; elinde fotoğraf makinesi, bütün eylemlerimize katılır, köşede sessiz, sedasız dururdu. Selamlaşır, yanyana düştüğümüzde birkaç kelam ederdik. Bazen bir çeviriden, bazen o gün polisin fena bastırdığından, bazen eyleme katılanların azlığından, ne bileyim, bazen de havaların bir türlü ısınmadığından…

Sokaklarda olduğu kadar, kongrelerin, panellerin yapıldığı salonlardaydı da. Ama kürsüye çıktığını hemen hiç görmedim. Siyasal tecrübesini ranta çevirmeye kalkıştığını, herhangi bir partinin, sendikanın, derneğin yönetimine girmek için kulis yaptığını da öyle… Belgeliyor, filme alıyor, konuşmaları çözüyor, mücadelenin ortak belleğine bir şeyler bırakabilmek için çabalıyordu…

Bu çabayı hiç elden bırakmadı…

Hastalığın bedenini istila ettiği, ciğerlerini sardığı, saçlarını döktüğü son zamanlarında dahi.

Yüzünde maskesi, Nuriye-Semih eylemlerindeydi en son. Polislerin coplarla, gazla saldırdığı. Gözleriyle incecik bedenlerini OHAL'e karşı namluya süren Nuriye'yi, Semih'i okşuyordu… Kimseye "akıl hocalığı" yapmaya kalkışmadan…

Dedim, bir daha diyeceğim: Bir bardak su gibiydi.

Yokluğunu susuz kaldığımız şu günlerde daha derinden, daha acılı hissediyoruz.

"Pahalıya mal olur ölümsüzlük,"[3] deyişine uygun yaşamıştı; "Ölümsüzlük ve sonsuzluk insanlık için üzerinde yaşadığı şu küçük gezegen kadar gereklidir,"[4] gerçeğinin de kanıtıydı sanki…

Yıldızlar her daim yoldaşı olsun…

4 Şubat 2018, İstanbul.■

N O T L A R

[1] Oktay Etiman'ın dostları tarafından 10 Şubat 2018 tarihinde Ankara'da düzenlenen "Oktay Etiman'a Saygı Toplantısı"nda yapılan konuşma…
[2] Gilbert Sinoué, Sen Bana Mevsimlerden Söz Et, Çev: Ali Cevat Akkoyunlu, Doğan Kitap, 2003, s.67.
[3] Friedrich Nietzsche, Ecce Homo, çev: İsmet Zeki Eyüboğlu, Say Yay., 7 baskı., 2016.
[4] Fyodor Mihayloviç Dostoyevski, Ecinniler, Çev: Ergin Altay, İletişim Yay., 2000

Unuttum Bağışlamayı

■ **NEVİN KOÇOĞLU**

I
Burada dur Menad,
burada, hayat'ın tam orta yerinde...
Görüyor musun izleri Menad,
evimizin üstünde mavi tabut kayıklar
ve ölümlü tanrılar...

II
Göğsümde dolanan demir kuşları
sen de görüyorsun
ve bir kalbin ıssızlığını,
ısırılmış dilin suskunluğunu.
Hiç kimse yok Menad,
hiç kimse yok bu soğuk yağmurlu köşede...

III
Gözyaşımı o nehre karıştırdım ben Menad
eskisinden hızlı aktı sular,
sarı yapraklara karıştı yanmış sözler,
yüzüne nehrin karanlık suyunu örttü tanrı,
İnsandan merhametliyim dedi demir…

IV
Yapraksız ağaçlara binlerce yuva astım
Menad
toprağa sapladım asamı!
Fısıldasın yalnızlığın kuşlarına gökyüzü
unuttum ben bağışlamayı...

V
Su tutması olmalı bu Menad,
kalbim üşüyor...

Min ji bîrkir bexişandin

I
Menad li vir raweste ,
Li vir, li navenda jîyanê...
Menad tu şopan dibînî,
Tabutên hêşîn wek kelekan li ser banê me
û yezdanê fani...

II
Tu jî dibînî di singa min de çûkên ji hesin
û tenêtî ya dilê min,
bêdengî ya zimanê hatî gezkirin.
Menad tu kes tune,
tu kes tune li vî kuçeyê serma û baranê...

III
Menad min rondikên xwe tevlî vî robarî kir
av ji berê leztir herikî,
peyvên şewitî tevlî pêlê zer bûn,
yezdan, bi tarîtîya ava robar
rûyê xwe nuxumand,
Hesin got, ez ji mirovan mîhrîvantirim...

IV
Menad
min bi hezara helîn darên bêpel ve darvekir
Çikand gopalê xwe di axê de!
Êzmanê bike pistepist ji çûkên tenêtîyê re
min bîrkir bexişandin...

V
Menad ev ketin a avêye,
dilêmin dicemide...

Werger: Ahmet Baygümüş

HASRETİNDEN PRANGALAR ESKİTEN ŞAİR...

AHMED ARİF

MEHMET DESDE

Cumhuriyet tarihi demokrasi ve özgürlük mücadelesi tarihidir. Bu mücadelenin öncüleri olan komünistler, devrimciler, muhalifler, yazarlar, aydınlar, sanatçılar ve gazeteciler bedel ödedi, ödemeye devam ediyor. Gerçeğin peşinden koşanlar, karanlıkların aydınlanmasını isteyenler, başka bir dünyanın mümkün olduğunu haykıranlar baskılara maruz kaldı. Aydınlar, sanatçılar hapislerle, sürgünlerle, katliamlarla anıldı. Çünkü bu ülkede yaşamak, bu ülkede mücadele vermek çok büyük bedeller ödemeyi gerektiriyor. Hasretinden prangalar eskiten, ömrünün elli yılını, hem şiire, hem de halkına adayan Ahmed Arif'i Güney okurlarına kısaca tanıtmak istiyorum.

Ahmed Arif, 21 Nisan 1927'de Diyarbakır'da Yağcı Sokak 7 nolu evde doğar. Asıl adı Ahmed Önal'dır. Annesi Sâre'yi çok küçük yaşta kaybeder, babası Arif Hikmet'in diğer eşi Arife Hanım tarafından büyütülür. Diyarbakır'da anaokulunda Türkçeyi öğrenir. Savaşta süvari başçavuşu olan Arif Hikmet daha sonra Harran'da vekâleten kaymakamlık ve Siverek'te Nahiye Müdürlüğü görevlerinde bulunur. Ahmed Arif'in çocukluğu buralarda geçer ve ilkokulu da Siverek'te bitirir. Daha sonra ortaokulu okuması için Urfa'ya yerleşirler. Şiire ilgisi bu yıllarda başlar. Ortaokulu bitirince babasının Diyarbakır'da okumasını uygun görmemesi üzerine Afyon Lisesi'ne yatılı olarak gönderilir. Afyon Lisesi'ne gönderilmesi, ağabeyinin İsparta Ortaokulu'nda öğretmen olması en önemli etkendir. Sekiz kardeşin en küçüğüdür. Siverek'te Zazaca ve Kürtçeyi, Harran'da ise Arapçayı öğrenir. Siverek'te okuduğu yıllarda "Vatandaş Türkçe Konuş!" kampanyasının yürütüldüğü yıllardır!

Ortaokulda şiir yazmaya başlar. Şiirini İstanbul'da çıkan "Yeni Mecmua"ya gönderir. Yayınlanıp

yayınlanmadığını öğrenemez. Ama "Yeni Mecmua"dan şiir yazmaya devam etmesi ve şiir yazmada yetenekli olduğu şeklinde bir mektup alır.

Ortaokul yıllarında Ahmed Arif için en büyük şair Faruk Nafiz'dir. Ortaokulda Nâzım Hikmet'i okur ama Nâzım Hikmet'in kim olduğu bilgisine sahip değildir. Halkevi'nin kitaplığına sürekli gider. Türkiye'de çıkan bütün dergileri Halkevi'nde okur. İzmir Halkevi "Fikirler", İsparta Halkevi "Ün", Afyon Halkevi "Taşpınar", Diyarbakır Halkevi "Karacadağ" adlı dergileri çıkarmaktadır. Ahmed Arif, buna benzer birçok dergi okur. Ortaokul yıllarında Nâzım Hikmet'in "835 Satır"ını, "Gece Gelen Telgraf"ını, "Taranta Babu'ya Mektuplar"ını okur. Bu dönemde yazdığı şiirlerini hece vezni ile yazar.

Lise Yılları...

Ahmed Arif, edebiyat bilgisini artırmak için Afyon Lisesi'nde iyi bir ortam bulur. Yıllar sonra, Refik Durbaş'a şöyle anlatacaktır o günleri:

"Edebiyat Hocamız Gündüz Akıncı idi. Gündüz Akıncı büyük bir şanstı bizim için. Akıncı, ders kitaplarından çok roman okuturdu bize. Lisede ben André Malraux'u, Max Weber'i, Dostoyevski'yi, Tolstoy'u, Gustava Flaubert, özellikle de Emile Zola'yı okudum hep. Gündüz Hoca bir karar aldırmıştı Öğretmenler Kurulu'nda. Her çocuk gece mütalaalarında roman okuyabilir diye. Nöbetçi hocalar karışmazlardı. Ama roman okuyanlar mutlaka özet çıkarırdı." (Refik Durbaş, "Ahmed Arif Anlatıyor: Kalbim Dinamit Kuyusu", s. 21, Cem Yayınevi, 1990, İstanbul)

İlk şiiri olan "Gözlerin" 1942'de Afyon Halkevi Dergisi, Taşpınar'da yayınlanır. Afyon Lisesi'nde, geniş bir okuma ortamı bulur. Sevdiği şairler listesi daha zengindir artık: Cahit Külebi, Ahmed Muhip, Behçet Necatigil, Ahmed Hamdi Tanpınar ve Nâzım Hikmet. Bu yazarları okurken, diğer yandan da kendi şiirini arar. 1940'ta Seçme Şiirler Demeti adlı dergide Neyzen Tevfik'in şiiriyle aynı sayfada basılır şiiri. On lira telif ücreti alır. Bu para babasının gönderdiği aylık harçlığın iki katıdır.

Afyon Lisesi'ni 1945'de bitirir. Lise'den sonra askere gider, 1947'de terhis olur. Aynı yılın sonbaharında Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü'ne kaydolur. İdeolojik tercihini de üniversite öğreniminin ilk yılında yapar.

Polisle İlk Karşılaşması...

Türkiye Gençler Derneği'ne üye olur. Dernektekilerin bir kısmı, aynı zamanda, illegal Türkiye Komünist Partisi'ne de üyedir. Dernekteki yakın arkadaşlarından biri de Nusret Hızır'ın doktora öğrencisi olan Melahat Türksal'dır. Melahat Türksal, Türkiye Gençler Derneği'nin Yönetim Kurulu üyesidir. Ahmed Arif, Melahat Türksal'ın yakın dostudur ve sık sık Melahat Türksal'ın evine gider.

İtalyan Komünist Partisi'nin önderlerinden Palmiro Togliatti, 14 Temmuz 1948'de meclis çıkışında suikaste uğrayarak ağır yaralanır. Palmiro Togliatti'ye suikast yapan bir faşisttir. Palmiro Togliatti'nin vurulması İtalya'da büyük tepkilere ve protesto gösterilerine yol açar. Palmiro Togliatti'nin suikaste uğraması Ahmed Arif'i de etkiler. Ahmed Arif'e göre Palmiro Togliatti büyük insandır.

Ahmed Arif'in Palmiro Togliatti için yazdığı şiir Melahat Türksal'ın evinde bulunur. Refik Durbaş'a anlattığına göre, henüz tamamlanmamış olan bu şiir kahvede otururken cebinden çalınmış, çoğaltılarak arkadaşının evine konmuş ve arama yapmaya gelen polisler tarafından, radyonun arkasında, elle konulmuş gibi bulunmuştur. Ahmed Arif polise giderek şiiri kendisinin yazdığını söyler, ifadesi alınarak serbest bırakılır.

Melahat Türksal, Şevki Akşit, Enver Gökçe, Mehmet Kemal ve Nuran Ertan gözaltına alınır. İki gün süren işkenceli sorgulardan sonra tutuklanırlar. Mahkemede, Palmiro Togliatti için yazılan şiir sözkonusu edilmez. Buradaki esas amaç Türkiye Gençler Derneği'nin kapatılmasıdır. Daha sonra yapılan kongrede dernek kendini feshetme kararı alır. Ahmed Arif derneğin devamından yana oy kullanan tek kişidir. Dernek kapanır, dava da biter. Ahmed Arif, Palmiro şiirinden sonra mimlenir.

Togliatti şiiri şöyledir:

"Palmiro, Palmiro şanlı işçi/Sıcak yaralarındaki barut kokusu/Kesik, anaların sütü/Ve kaçmıştır bebelerin uykusu/Korku katedrallerinde yarımadanın/Gün görmüş meydanları Roma'nın/Bizimledir/ Mavi mavi eser deniz meltemi/Sicilya'nın güneşli kalçaları/Bizimle kartpostal dalgınlığında Napoli bahçeleri/ Bizden yanadır hava/Bizden yanadır su/Bizden yanadır Sinyor de Gasperi'nin/Ve bütün sinyorların korkusu/ Ürkmüştür manastır fareleri."

Ahmed Arif, Palmiro Togliatti şiirinin yarım kalmasına çok üzülür. İtalyan proletaryasından ve halkından özür diler. Şöyle der: *"Şimdi buna şiir denir mi, denmez mi? Olsa olsa bir dölüt, cenin. Bundan sonra da olamaz. Bu ancak, öyle sanıyorum, edebiyat tarihçilerini, araştırmacıları ilgilendiren bir konu olabilir. Yoksa halkın huzuruna çıkacak bir şiir değil bence... Burada, yıllar sonra, hiçbir gurura, büyüklük duygusuna kapılmadan, önce İtalyan proletaryasından, sonra halkımdan özür diliyorum. Yapacak hiçbir şeyim yok. Bu şiiri ne savuna-*

bilirim ne onun için ağıt yakabilirim. Baltalanmış, boğazlanmış bir şiirdir bu. Erken doğumda ölen oğullarım var, hüngür hüngür ağladım, onun gibi bir şey işte...

Eğer, bu anlattığım olaylar olmasaydı bu şiir gelişebilirdi. Nasıl olurdu? Bilemiyorum. Ama böyle de kalmazdı. Daha bir yüz akıyla halkın karşısına çıkardı." (Ahmed Arif, "Hasretinden Prangalar Eskittim", s.162, 5. Baskı, Metis Yayınları, Kasım 2011, İstanbul)

Otuz Üç Kurşun...

Şiirleri değişik dergilerde yayınlanır. Fakat daha bir dizesi bile yayımlanmamış bir şiiri yüzünden polisler alırlar onu: "Otuz Üç Kurşun".

33'ler olayının ne olduğunu kısaca anımsamakta fayda var. Çünkü "33 Kurşun" şiiri Ahmed Arif'in baskılara ve işkencelere maruz kalmasına sebep olan bir şiirdir. Mustafa Muğlalı, 1931'de korgeneral, 1942'de orgeneral rütbesine yükseltilir. 25 Şubat 1943'de 3. Ordu Komutanlığı görevine getirilir. 1940'ların başlarında, Özalp Kaymakamı Hilmi Tuncel, Özalp Jandarma Komutanı Vasfi Bayraktar ve Hudut Tabur Komutanı Binbaşı Şükrü Tüter, sınır güvenliğini kendilerine sadık adamlardan oluşturulan çetelere havale eder. 1943 yılının yaz aylarında, bu çetelerden biri, İran'da yaşayan Milan Aşireti reisi Mehmedi Misto'nun koyunlarını kaçırıp Türkiye'ye getirir. Mehmedi Misto, Özalp Kaymakamına bir mektup yazar ve kaçırılan koyunların kendisine iade edilmesini ister. Özalp Kaymakamı, Mehmedi Misto'nun bu isteğini görmezlikten gelir. Mehmedi Misto, Temmuz 1943'de İran'da bulunan diğer bazı aşiretlerin de yardımıyla sınırı aşıp, Özalp yakınlarındaki otlaklarda otlamakta olan Özalp halkına ait 400 kadar büyük baş hayvanı alıp İran'a kaçırır. Özalp Kaymakamı, çetelerle ilişkisinin açığa çıkmaması için Van valiliğine bir grup Rus askerinin sınırı ihlal ettiğini bildirir. Tabur Komutanı da üstlerine benzer bir rapor verir. Van valisi, Özalp te arzuhalcilik yapan Rıfat adlı birinin hazırladığı liste uyarınca, Harapsorik ve Milânengiz aşiretlerinden toplam 40 kişiyi gözaltına alıp mahkemeye sevk eder. Mahkeme bu 40 kişiden sadece beş kişiyi olayla ilgili görür ve 35 kişiyi serbest bırakır. Yaşanan bu olay üzerine Mustafa Muğlalı Van'a gelir.

24 Temmuz'u 25 Temmuz'a bağlayan gece, Tümgeneral Cevat Yalım, Tuğgeneral Rasim Saltuk ve 3. Ordu Komutanı Mustafa Muğlalı, Van Valisi Hamit Onat 'ın evinde bir toplantı yapar. Bu toplantıda Mehmedi Misto'ya haddini bildirmek için Misto'nun adamı olan 35 kişinin öldürülmesine karar

OTUZÜÇ KURŞUN

1.
Bu dağ Mengene dağıdır
Tanyeri atanda Van'da
Bu dağ Nemrut yavrusudur
Tanyeri atanda Nemruda karşı
Bir yanın çığ tutar, Kafkas ufkudur
Bir yanın seccade Acem mülküdür
Doruklarda buzulların salkımı
Firari guvercinler su başlarında
Ve karaca sürüsü,
Keklik takımı...

Yiğitlik inkâr gelinmez
Tek'e - tek döğüşte yenilmediler
Bin yıllardan bu yan, bura uşağı
Gel haberi nerden verek
Turna sürüsü değil bu
Gökte yıldız burcu değil
Otuzüç kurşunlu yürek
Otuzuç kan pınarı
Akmaz,
Göl olmuş bu dağda...

2.
Yokuşun dibinden bir tavşan kalktı
Sırtı alaçakır
Karnı sütbeyaz
Garip, ikicanlı, bir dağ tavşanı
Yüreği ağzında öyle zavallı
Tövbeye getirir insanı
Tenhaydı, tenhaydı vakitler
Kusursuz, çırılçıplak bir şafaktı

Baktı otuzüçten biri
Karnında açlığın ağır boşluğu
Saç, sakal bir karış
Yakasında bit,
Baktı kolları vurulu,
Cehennem yürekli bir yiğit,
Bir garip tavşana,
Bir gerilere.

Düştü nazlı filintası aklına,
Yastığı altında küsmüş,
Düştü, Harran ovasından getirdiği tay
Perçemi mavi boncuklu,
Alnında akıtma
Üç topuğu ak,
Eşkini hovarda, kıvrak,
Doru, seglavi kısrağı.
Nasıl uçmuşlardı Hozat önünde!

Şimdi, böyle çaresiz ve bağlı,
Böyle arkasında bir soğuk namlu
Bulunmayaydı,
Sığınabilirdi yüceltilere...
Bu dağlar, kardeş dağlar, kadrini bilir,
Evvel Allah bu eller utandırmaz adamı,
Yanan cıgaranın külünü,
Güneşlerde çatal kıvılcımlanan
Engereğin dilini,
İlk atımda uçuran
Usta elleri...

Bu gözler, bir kere bile faka basmadı
Çığ bekleyen boğazların kıyametini
Karlı, yumuşacık hıyanetini
Uçurumların,
Önceden bilen gözleri...
Çaresiz
Vurulacaktı,
Buyruk kesindi,
Gayrı gözlerini kör sürüngenler
Yüreğini leş kuşları yesindi...

3.
Vurulmuşum
Dağların kuytuluk bir boğazında
Vakitlerden bir sabah namazında
Yatarım
Kanlı, upuzun...

Vurulmuşum
Düşüm, gecelerden kara
Bir hayra yoranım çıkmaz
Canım alırlar ecelsiz
Sığdıramam kitaplara
Şifre buyurmuş bir paşa
Vurulmuşum hiç sorgusuz, yargısız

Kirvem, hallarımı aynı böyle yaz
Rivayet sanılır belki
Gül memeler değil
Domdom kurşunu
Paramparça ağzımdaki...

4.
Ölüm buyruğunu uyguladılar,
Mavi dağ dumanını
ve uyur-uyanık seher yelini
Kanlara buladılar.
Sonra oracıkta tüfek çattılar
Koynumuzu usul-usul yoklayıp
Aradılar.
Didik-didik ettiler
Kirmanşah dokuması al kuşağımı
Tespihimi, tabakamı alıp gittiler
Hepsi de armağandı Acemelinden...

Kirveyiz, kardeşiz, kanla bağlıyız
Karşıyaka köyleri, obalarıyla
Kız alıp vermişiz yüzyıllar boyu,
Komşuyuz yaka yakaya
Birbirine karışır tavuklarımız
Bilmezlikten değil,
Fıkaralıktan
Pasaporta ısınmamış içimiz
Budur katlimize sebep suçumuz,
Gayrı eşkiyaya çıkar adımız
Kaçakçıya
Soyguncuya
Hayına...

Kirvem hallarımı aynı böyle yaz
Rivayet sanılır belki
Gül memeler değil
Domdom kurşunu
Paramparça ağzımdaki...

5.
Vurun ulan,
Vurun,
Ben kolay ölmem.
Ocakta küllenmiş közüm,
Karnımda sözüm var
Haldan bilene.
Babam gözlerini verdi Urfa önünde
Üç de kardaşını
Üç nazlı selvi,
Ömrüne doymamış üç dağ parçası.
Burçlardan, tepelerden, minarelerden
Kirve, hısım, dağların çocukları
Fransız Kuşatmasına karşı koyanda

Bıyıkları yeni terlemiş daha
Benim küçük dayım Nazif
Yakışıklı,
Hafif,
İyi süvari
Vurun kardaş demiş
Namus günüdür
Ve şaha kaldırmış atını.

Kirvem hallarımı aynı böyle yaz
Rivayet sanılır belki
Gül memeler değil
Domdom kurşunu
Paramparça ağzımdaki...

verilir. Ertesi gün, evlere baskın yapılır ve evlerinde bulunan 33 kişi gözaltına alınır. 33 kişinin içinde bulunan Mehmedi Misto'nun kızı Zühre serbest bırakılır. Geriye kalan 32 kişi 30 Temmuz 1943 günü, sabah saat 03.20'de Şükrü Tüter'in taburuna teslim edilir. Elleri arkadan bağlanan bu insanlar Kutur Deresi Çilli Gediği mevkiine götürülür ve burada kafalarına kurşun sıkılarak öldürülür. Kurşuna dizilenlerden İbrahim Özay yaralı olarak kurtulur ve İran'a kaçmayı başarır. Van hapishanesinde tutuklu bulunan kardeşi İsmail Özay'a bir mektup yazar ve olayı anlatır. İsmail Özay, Meclis Başkanlığına bir telgraf gönderir ve olayı anlatır.

Cevap alamayınca bir dilekçe yazarak Meclis Başkanlığına gönderir. Meclisten yine ses çıkmaz ve olay kapanır. DP (Demokrat Parti) ile CHP arasındaki iktidar mücadelesinde bu olay tekrar gündeme gelir. Aralık 1948'de, Demokrat Parti'den milletvekilleri Mecliste bir soru önergesi vererek, Van'ın Özalp İlçesi'nde 1943'de yaşanan olayın nasıl olduğunu sorar. DP bu olayı CHP'yi yıpratmak için kullanır.

19 Ocak 1949'da Mustafa Muğlalı hakkında soruşturma başlatılır. Yargılama sonucunda Mustafa Muğlalı idam cezasına çarptırılır ancak yaşı gözönüne alınarak cezası 20 yıla indirilir. Mustafa Muğlalı bu kararı temyiz eder. Temyiz başvurusu sonuçlanmadan 11 Aralık 1951 yılında ölür ve dava dosyası kapatılır. Ahmed Arif "Otuzüç Kurşunu" nasıl yazdığını şöyle anlatıyor:

"Otuzüç Kurşun"u bir ağıt olarak yazdım. Bugün de öyle düşünüyorum. Klasik ağıt. Bizim Türkçemizde sözlü ağıtlar var ya, şivan. Öyle kaleme aldım. Yayımlayacağım filan hiçbir zaman aklıma gelmedi. Çok yakınlarım, arkadaşlarım "Niye yazdın bunu" dediler. "Bunu yazacağına Mustafa Suphi'yi yaz." Ben Mustafa Suphi hakkında bir şey bilmiyorum ki... Ayrıca Mustafa Suphi çok eskide kalmış. Bu ise gözümün önünde canlı bir olay. Dedim ki: "Şu Bahçelievler'de manyağın biri otuz tane tavuğu çalsa, kesse, sokağa atsa, ertesi gün Ulus Gazetesi olayı dört sütun üzerinden verir. Tavuk değil bu yahu, 33 tane senin vatandaşın. Hiçbir suçu yok. Tertemiz. Belki hepimizden daha suçsuz. Kimsesizlikten başka suçu yok. Kimsesiz adamlar, o kadar." İçlerinde genci var, yaşlısı var. Öldürmüşler, kurşuna dizmişler. Birisi ölmemiş. Bunu da çok sonradan öğrendim. Sürüne sürüne İran'a gitmiş. Orada tedavi görmüş. Yıllar sonra mektup yazmış. Olay da böylece su yüzüne çıkmış. Bir kardeşi var o yaralı adamın, ya da amcasının oğlu. Dişli bir adam, hukukçu. Devamlı telgraf çekmiş İsmet Paşa'ya, yani sıcak tutmuş konuyu. Bu da Demokrat Parti'nin arayıp da bulamadığı bir şey. DP bunu bir siyasi sömürü haline getirdi." (…)

"İşte bu "Otuzüç Kurşun" şiiri yüzünden geldiler götürdüler beni. Gece sabaha kadar dövdüler. "Oku" dediler, okumadım." (Refik Durbaş, "Ahmed Arif Anlatıyor: Kalbim Dinamit Kuyusu" , s. 68, Cem Yayınevi, 1990 İstanbul)

Şair Ankara'da gözaltına alındığında üniversite öğrencisidir. Şimdi Atatürk Spor Salonu olan yerin etrafı tellerle çevrilidir. Dövüldükten sonra o tellerden aşağıya atılır. Orada öylece kala kalır. Sokak köpekleri gelip gelip koklar. Köpeklerin yiyeceğini sanarak çok korkar. Sabah çöpçüler gelip bulur. Çöpçülerin çağırdığı taksi ile kaldığı eve gider. Ancak bir haftada kendisine gelir. Bir hafta sonra sokağa çıkar. Sabaha kadar dövüldüğünü hiç kimseye anlatmaz. Ahmed Arif, polisin yoğun işkencelerine rağmen bu şiiri polise okumaz. Daha sonra "33 Kurşun" şiirini Salim Şengil'e verir. Salim Şengil "Seçilmiş Hikâyeler" dergisinde şiirin bir bölümü yayınlanır. "Otuz Üç Kurşun" şiirinin tamamı ancak 1968'de Soyut dergisinin 36. sayısında yayımlanır.

1951 TKP Tutuklamaları…

1951'de TKP'ye yönelik büyük bir tutuklama furyası başlatılır. 26 Ekim 1951'de, Marsilya'ya gidecek gemiye binmek üzere Galata rıhtımına giden Sevim Belli gözaltına alınır. TKP bu tutuklamalardan çok ağır bir darbe alır. Önder kadroların hemen hemen tümü burjuvaziye tutsak düşer. Sansaryan Han'ın tabutluklarındaki hücrelere atılırlar. Sansaryan Han'da tutuklulara çok ağır işkenceler uygulanır. Sansaryan Han işkenceleri ile ün kazanmıştır. Hasan Basri Alp, 1945'de Sansaryan Han'da işkence yapılarak öldürülür. Bu dönemde Sansaryan Han'daki işkenceler sonucunda 17 kişi akli dengesini yitirir. Tutuklananların sayısı 186 kişiyi bulur. 7 Ekim 1954'te yargılamalar sona erer. Toplam 186 sanıktan 131'ine on yıl ile bir yıl arasında değişen hapis cezası, üç ile bir yıl arasında değişen sürgün cezaları verilir.

Ekim 1951'de Ahmed Arif'de tutuklanır. İşkencelere maruz kalır. Çok acılar çektikten sonra serbest kalır. 1952'de yeniden tutuklanır. Ankara'dan dört polis eşliğinde trenle İstanbul'a götürülür. Sansaryan Han'da işkenceli sorgulara maruz kalır. Türk Ceza Yasasının 141 ve 142'inci maddelerine aykırı hareketten yargılanır ve iki yıl hapse ve sekiz ay Urfa'da kamu gözetimi altında bulundurulma cezasına mahkûm olur. O günleri şöyle anlatır:

"1951 yılı Ekim ayında başlatılan "solcu tevkifatı'nda" iş yerimden alınarak götürüldüm, bunun yüzünden de eğitimi mi tamamlayamadım. Dokuz gün işkenceye mahruz kaldım. Benden, para toplayarak komünistlere dağıttığıma dair bir belgeyi imzalamamı istediler. Daha sonra soruşturma kapsamın-

Anadolu

Beşikler vermişim Nuh'a
Salıncaklar, hamaklar,
Havva Ana'n dünkü çocuk sayılır,
Anadoluyum ben,
Tanıyor musun?

Utanırım,
Utanırım fıkaralıktan,
Ele, güne karşı çıplak...
Üşür fidelerim,
Harmanım kesat.
Kardeşliğin, çalışmanın,
Beraberliğin,
Atom güllerinin katmer açtığı,
Şairlerin, bilginlerin dünyalarında,
Kalmışım bir başıma,
Bir başıma ve uzak.
Biliyor musun?

Binlerce yıl sağılmışım,
Korkunç atlılarıyla parçalamışlar
Nazlı, seher-sabah uykularımı
Hükümdarlar, saldırganlar, haydutlar,
Haraç salmışlar üstüme.
Ne İskender takmışım,
Ne şah ne sultan
Göçüp gitmişler, gölgesiz!
Selam etmişim dostuma
Ve dayatmışım...
Görüyor musun?

Nasıl severim bir bilsen.
Köroğlu'yu,
Karayılanı,
Meçhul Askeri...
Sonra Pir Sultanı ve Bedrettini.
Sonra kalem yazmaz,
Bir nice sevda...
Bir bilsen,
Onlar beni nasıl severdi.
Bir bilsen, Urfa'da kurşun atanı
Minareden, barikattan,
Selvi dalından,
Ölüme nasıl gülerdi.
Bilmeni mutlak isterim,
Duyuyor musun?

Öyle yıkma kendini,
Öyle mahzun, öyle garip...
Nerede olursan ol,
İçerde, dışarda, derste, sırada,
Yürü üstüne - üstüne,
Tükür yüzüne celladın,
Fırsatçının, fesatçının, hayının...
Dayan kitap ile
Dayan iş ile.
Tırnak ile, diş ile,
Umut ile, sevda ile, düş ile
Dayan rüsva etme beni.

Gör, nasıl yeniden yaratılırım,
Namuslu, genç ellerinle.
Kızlarım,
Oğullarım var gelecekte,
Herbiri vazgeçilmez cihan parçası.
Kaç bin yıllık hasretimin koncası,
Gözlerinden,
Gözlerinden öperim,
Bir umudum sende,
Anlıyor musun?

da beni İstanbul'a götürdüler; Sansaryan Hanında bir hücreye attılar beni. Orada bulduğum bir kibrit çöpüyle duvarda bir takvim oluşturdum. Doğru mu bilmiyorum ama tam 128 gün saydım. İşkenceler çok kötüydü, iddia ediyorum bana yapılan işkence kimseye yapılmamıştır bu ülkede. Çıldırmak üzereydim, sesler duyuyordum. İnsanın bazı duyuları çalışmadığında çalışan duyular eskisinden daha fazla çalışıyor. Benim de hücrede görme duyum çalışmıyordu çünkü hep karanlıktı, çığlıklar, haykırmalar duymaya başladım. Sonra dedim ki "Oğlum Ahmed burada delirirsin filan arkandan söylenti çıkarırlar, korkusundan delirdi diye kalk önüne geç bunun" ve sonra bileklerimi kestim. Sonrasını hatırlamıyorum, hastanede uyandım; zar zor yetiştirmişler. Garip… Hem işkence ediyorlar, içerde bile acı çektirmek için o kadar uğraşıyorlar hem de ölmeme izin vermeyip beni hastaneye yetiştiriyorlar. Sakın onların yaptığını iyilik ya da insanlık olarak algılamayın. Daha fazla acı çektirmek için beni yaşattıklarını öğrenmem uzun sürmüyor. İyileşip hücreye tekrar atılmamdan sonra, bir gece yıldırım bir telgraf geliyor bana, Anamdan. Şöyle diyor "Baban öldü, cenaze yerde kaldı, ben oralara gelemiyorum. İmza: Annen Arife. O an telgrafı okur okumaz neler yaptığımı anlatmak istemiyorum. Gençler bilmesin bunları. Ama öyle demoralize olmuşum ki hemen hastaneye yetiştiriyorlar. Daha sonra bu telgrafın düzmece olduğunu doktor-

dan öğreniyorum. Meğerse Anam bana hiç telgraf çekmemiş.

Babamı 1953 yılında kaybettim, hâlâ içerdeyim o vakit. Ama benim tutuklandığımı hiç bilmedi babam, başından beri benim Avrupa'da olduğumu sanıyordu." (http://www.Ahmedarif.net/_ahmed-arif-kimdir.html)

38 ay tutuklu kalır. Tutukluluktan sonra Urfa'ya 8 ay sürgüne gönderilir. Ancak mahkemeye başvurarak, sürgün yerini Diyarbakır olarak değiştirir. Kamu haklarından yararlanması kısıtlanır. Diyarbakır'da, kızkardeşi tarih öğretmeni olan Nezihe Erdoğan'ın yanında bir süre kalır, iş bulur, ama bunalımdan kurtulamaz. Bir yıl sonra yeniden Ankara'ya döner. Öğrenimine devam etmesi mümkün değildir. Polis devamlı peşindedir. Kendisinin veya arkadaşlarının onun için bulduğu işlerden de kısa bir süre sonra ayrılmak zorunda kalır. 1956'dan sonra Medeniyet, Öncü ve Halkçı gazetelerinde düzeltmen, sekreter ve yazıişleri müdürü olarak çalışır. 1977'de gazetecilikten emekli olur.

Şiirleri başta Pazar Postası olmak üzere birçok dergi ve gazetede yayınlanır. Emekliliğinden sonra Ankara'daki evine çekilir. Gösteriş ve gürültüden uzak durur. 1983'te üvey annesi Arife Önal'ı kaybeder.

Adiloş Bebenin Öyküsü…

Adiloş Bebe'nin Ninnisi'ndeki Adiloş şairin kız kardeşi Nezihe'nin oğludur. Adiloş o sırada yeni doğmuştur. Şairin evi sürekli gözetlenmektedir. Kapının önünde sürekli gözetleyiciler beklemektedir. Şair kendi şehrinde kendini garip ve mahkûm olarak görmektedir. Dışarda ise Amerikan, Hollanda şirketleri, Dicle nehrinden sürekli kum çekmektedir. Diyarbakır bağları, Dicle kıyısı, havalimanı, askeri tesisler yapmak için tarumar edilmektedir. Şair bu talanın acısıyla yazar şiirini. Doğanın talanı, kapitalizmin vahşiliğini görür. Ve "o şiir benim sevgili vatanımın şiiridir" diye tanımlar.

Doğdun,/Üç gün aç tuttuk,/Üç gün meme vermedik sana Adiloş Bebem,/Hasta düşmeyesin diye,/Töremiz böyle diye,/Saldır şimdi memeye,/Saldır da büyü…/Bunlar,/Engerekler ve çıyanlardır,/Bunlar,/Aşımıza, ekmeğimize,/Göz koyanlardır,/Tanı bunları,/Tanı da büyü…/Bu, namustur,/Künyemize kazınmış,/Bu da sabır,/Ağulardan süzülmüş./Sarıl bunlara,/Sarıl da büyü.

Sonuç

Ahmed Arif, bir şiir yüzünden tutuklandı, aylarca işkence gördü, hücreye atıldı, zindanlarda çürütüldü. Şairin bir ayağı derin acılarda, bir ayağı "yokluğun öbür adı olan cehennem"de idi. Bir yanda "demir kapı", "kör pencere"; öbür yanda "yeşil soğan", "karanfil kokan cıgara", "dağlarına bahar gelmiş memleket". İmgelerindeki bu incelikli denge, "öfke" ile "yumuşama" arasında gidip geldi. Onu duyguların acı sızısıyla yüz yüze getiren bu denge idi. "İçerde" şiirinde "Haberin var mı taş duvar?" diye sordu, ardından "Demir kapı, kör pencere,/Yastığım, ranzam, zincirim" geldi. Ahmed Arif, halden bilmezlere, sarı engereklere, yediboğum akreplere, çıyanlara öfke duydu. Haksızı, namerdi, baskıcıyı suçlayıp sorguladı. Karanfil ve prangayı dizelerinde birlikte işledi. Karanfil simgesiyle özgürlüğü, pranga simgesiyle tutsaklığı, her ikisini birlikte kullanarak özgürlüğe olan özlemini anlattı.

"Asıl adım Ahmed Önal, Ahmed Arif olarak bilinirim. Yaşamım boyunca hakkı aradım; ezilenin ve güçsüzün yanında durdum. Memleketlilerim sömürülmesin, memleketlilerim kullanılmasın, memleketlilerim ölmesin diye konuştum. Eşitlik için yazdım, eşitlik için söyledim, eşitlik için dayak yedim, eşitlik için sövdüm. O günleri göremeyeceğimi bilsem de birilerine o günleri gösterebilmek için öldüm." (http://www.ahmetarif.net/1222_ahmed-arif-kimdir.html)

Acılara, haksızlıklara ve eşitsizliklere kayıtsız kalamamanın bedeli vardır. Bu bedeller göze alınarak onurlu bir duruş sergilendi. "Ben yanmasam/sen yanmasan/biz yanmasak/nasıl çıkar karanlıklar aydınlığa… "Dövüşenler, bu uğurda toprağa düşenler, bedel ödeyenler, insanca yaşamanın mümkün olduğu, mümkün olabileceği bir dünya için mücadele ettiler. Bedeller ödenmeden, acılar yaşanmadan karanlıklar aydınlanmıyor. Ama karanlıkların aydınlanacağı günlerde elbette gelecektir.

Acılar, işkenceler, baskılar, zülümler ve ödenen bedeller insanı çelikleştirir. Çelik aldığı suyla sağlamlaşır. Tarih ilerlemekte, sınıf mücadeleleri gelişmekte, otoriter sistemler tarihin çöplüğünde yerini almaktadır. Gerçek kendini şairin ifadesi ile dayatmaktadır. Ve asıl belirleyici olan egemenlerin zulüm ve despotluklarına karşı, onların yarattıkları ve insanı köleleştirmekten, boyun eğmeye zorlamaktan başka bir işlevi olmayan her türden köhne ve yoz uygulamalarına karşı mücadele etmektir. Umutsuzluğa düşmek şaire yakışmayan bir duruştur. Çünkü devrimci şairin kendisi, insanlığın yarını ve umududur. Şairin dünyaya bakışı ile şiirleri arasında tam bir uyum olmalıdır.

Ahmed Arif, 2 Haziran 1991'de Ankara'da yaşama veda etti. Cebeci Mezarlığı'nda toprağa verildi.

03.12.2017 ■

ŞEKİLDE GÖRÜLDÜĞÜ GİBİ

■ **GÜLBİN SODAN**

Bu yazım başıma dert açacak. Budamak gerek, başına buyruk ve girişik bir durum almış. Yayıldıkça yayılmış. Sanki biraz da saldırgan gibi… Modası geçmiş kavramlar da var; özgürlük, adalet, yasalar önünde eşitlik falan. Bir de vicdandan söz edip durmuşum habire. Gereksiz tekrar… En güzel gezi ayı haziran, demişim sözgelimi. Temmuzun neyi var?

İşte bütün sorun: Temiz bir vicdanla uyanık kalmak, gönül rahatlığıyla uyumak. Ama eksik. Ve başarılı olmak. Bir de para kazanmak. Gazeteden kovulmadan. Bu sonuncuları açıkça söylenmez elbet. Yakışık almaz.

Şimdi işleme başlayalım ve şöyle düşünelim: Harfler bir simgedir, değil mi? Evet. Ya sözcükler? Onlar da. Peki ya şekiller? Hem de nasıl. Örneğin bir kar tanesini alalım ele: Geometri, simetri, oran, sayı ve benzersiz mükemmellik. İçinde özgürlük de var, eşitlik de adalet de haziran yok; haziranda kar yağmaz.

Özünü bulduk mu yazının, bu iş bitmiş demektir. Ne kalıplaşmış sözcükler ne gereksiz ayrıntı. Geometri, simetri, sayı ve oran…

Kendime diyorum şimdi; Derinden bakın ey yazar, derinden. Şekilde görüldüğü gibi…

İşte son yazım:

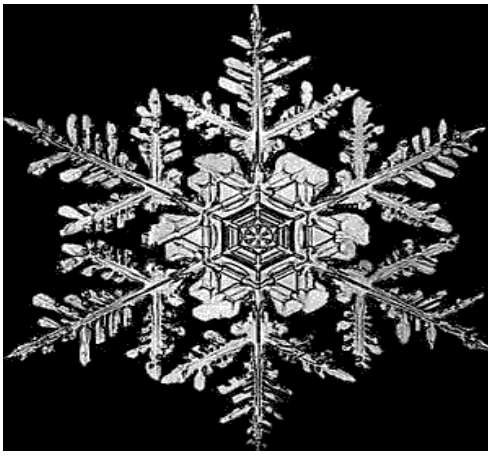

Diren

■ **SEMİH ÖZAKÇA**

Geliyor zebaniler bir gece yarısı
Hırsız gibi sessizce değil
Kapıları kırarak çığlıklarla geliyor
"Kırılması çok güç kale gibi kapılar"
Diyor televizyonlara servis edilen haberler
Kırılması güç olan aslında iradeler
Girilmesi güç olan beyinler
Yok edilmesi imkânsız düşünceler
Haykırıyor "Ya öleceğiz ya zafer"
Diyen direnişçiler

Fermanı okunmuş kararlarla
Çaresizce alçakça geliyor zebaniler
Korkak ve titrek bir gece yarısı
Verilen padişah fermanı
Karşısına direnişçilerin gözleri
Direniş kararı
Gözünü karart sen de gel
Gel ki kanamasın artık halkımızın yarası

Sincan 2017

HOLLYWOOD'DAN BAŞLAYAN KADIN İSYANI DÜNYAYA YAYILIYOR!

ARTIK YETER!!!

■ **GÜLFER UĞUR**

1960'larda kendinden "cinsel devrim" olarak da sözettiren kadın hareketi, yaklaşık 50 yıl sonra ikinci bir hamle yapıyor!!!

Geçen yılın Ekim ayında Amerikalı sinema oyuncusu Alyssa Milano'nun Twitter üzerinden cinsel tacize uğramış herkesi #MeToo (Ben de) etiketini kullanmaya çağırmasıyla başlayan hareket bir çığ gibi büyüyor. Bu adımın geri planında onlarca kadın sinema yıldızının Hollywood'un en ünlü ve güçlü yapımcılarından Harvey Weinstein'ı cinsel içerikli ,uygunsuz davranış, taciz ve hatta tecavüz' ile suçladığı bir yazının Times dergisinde yayınlanması yatıyordu.

15 Ekim'de Alyssa Milano'nun ilk Tweet'i attığı gün 200 bin, ertesi gün yarım milyon ve üçüncü gününde 12 milyondan fazla paylaşım yapıldı.

Bunun ardından Hollywood'da 300'den fazla kadın oyuncu, yönetmen ve yazar, film ve medya endüstrisi ve diğer alanlardaki sistematik cinsel tacizle mücadele etmek için Time's Up (Süre doldu) adını verdikleri kampanya başlattı.

Kampanya her gün yeni "skandal" haberlerle büyüyor. Cinsel saldırıya maruz kalanlar salt kadınlar da değildi... Güç sahibi erkekler tarafından cinsel saldırıya maruz kaldığını açıklayan erkekler de vardı: Kevin Spacey'nin 1986'da 14 yaşındaki Amerikalı aktör Anthony Rapp'i taciz ettiği ileri sürülmesinin ardından başkaları da #MeToo diyerek bu suçlamalara katıldılar.

Hollywood'dan başlayan kampanya büyüyor ve film ve medya endüstrisini aşarak, politika ve başka alanlara da yayılıyor. Skandal üzerine skandal yaratan saldırı suçlamaları şimdiye kadar Amerika, Japonya, İngiltere, Fransa ve Avustralya'da birçok politikacı, bakan, gazeteci, müzik ve eğlence sektöründen erkeğin tepetaklak gitmesine ve yerinden olmasına yolaçtı.

Almanya'da ünlü rejisör Wedel'in yıllar yılı birlikte çalıştığı kadın artistlere kötü ve aşağılayıcı davranışlarda bulunduğu, taciz ve hatta tecavüze yeltendiği ve bunun birlikte çalıştığı çevre tarafından bilinmesine karşın susulduğu, kendisi hakkında suç duyurusunda bulunan kadınların ise onlarca kez araya giren arabulucular ve mahkeme dışı "anlaşmalar" ile susturulduğu açığa çıktı.

Fransa'da birçok tanınmış isim hakkında taciz suçlaması yapıldı. Bunlar arasında Cumhurbaşkanı Macron'un partisi "Yürüyüş"ten bir milletvekili de bulunuyor. Devam eden kampanyanın sadece "sanal alanda" kalmaması için gazeteci Carol Galand'ın inisiyatifiyle kampanya sokağa da taşındı. Paris'te 2 bin 500 kişinin katıldığı bir protesto yürüyüşü düzenlendi. Marsilya, Bordeaux ve Lille gibi diğer şehirlerde de aynı zamanda protesto yürüyüşleri/mitingler düzenlendi.

Yapımcı Weinstein ve rejisör Wedel ile ilgili bütün detaylarıyla kamuoyuna yansıyan açıklamalardan okuduğumuz, bütün bunların esasta bilinenin açığa vurulmasından başka birşey olmadığını gösteriyor. Yeni olan, bu taciz ve saldırıların yaşanıyor olması değil! Yeni olan tek şey, Hollywood'dan Milano'nun ilk cesaret adımını atıp bunu açığa vurmuş olması VE bunun susturma mekanizmasının harekete geçmesinden önce ve

Alyssa Milano

Harvey Weinstein

Kevin Spacey

çok yaygın bir şekilde bütün dünya kamuoyuna yansıyan bir #MeToo kampanyasına dönüşmüş olmasıdır.

Şimdi tartışılıyor... Bir yanda hâlâ "bu bir linç kampanyasıdır" diyerek cinsel saldırıları (taciz ve tecavüzü) açığa vuran kadınları suçlayanlar var... Diğer yanda ama, film ve medya endüstrisinden kadın ve erkeklerin "evet, bütün bunlar herkesin bildiği ve ama göz yumduğu gerçeklerdir" diyen cesur insanlar!..

Eğer yine gündem değiştirilerek ve egemenlik mekanizmasının çarkları işletilerek bu kampanya bastırılmazsa... kadınlar (ve erkekler) susturulmazsa... kadınlara ve (erkeklere) taciz ve tecavüzü kendi hakkı gören erkek egemen sistem esaslı bir biçimde sarsılabilecektir!

Ve elbette, bu kampanya içinde sinema ve sanatın tüm diğer alanlarındaki mevcut erkek egemenliğini sorgulamak ve sarsmak isterken provokatif yöntemler seçenler de var... Örneğin, Londra'da bir müzeden Venüs heykelinin kaldırılması, çekilmiş filmlerin bir kenara atılarak yeni baştan yeni oyuncuyla çekilmeye başlanılması, Berlin'de bir okul duvarındaki şiirin "seksist" olarak damgalanarak öğrenciler tarafından silinmesi gibi... Bu tür sansür ve hatta "linç" hareketleri ne adına yapılırsa yapılsın doğru değildir ve sonuçta haklı olan MeToo kampanyasına da zarar vermektedir. Sanat eserleri, onların ortaya çıktığı dönemin/ çağın bakış açısını sergilemektedir ve olumlu ve olumsuz yönleriyle o şekilde değerlendirilmek zorundadır. Ancak kampanya sürecindeki aşırılıklara ve sansür anlayışlarına karşı çıkarken, bu hiçbir şekilde kampanyanın temelde haklı ve yerinde olduğunun önüne çıkmamalıdır.

Neden şimdi?

Evde, iş yerinde, sokakta... hayatın tüm alanlarında kadınlara yönelik cinsel içerikli saldırıların, taciz ve tecavüzün hemen hemen tüm kadınların yaşadığı bir genel durum olduğu bilinen bir gerçektir. Kadın yoktur ki, hayatında birçok kez şu ya da bu boyutta cinsel içerikli taciz ve saldırıya uğramış olmasın! Bu o kadar olağan bir durumdur ki, erkekler bunu kendine hak görmektedir. Ve o kadar "olağan" bir durumdur ki erkek egemen dünyadaki yaygın anlayış: "erkek saldırır, kadın kendini korumalı" ya da "kadın erkeklerin saldırı alanlarına girmemeli" şeklindedir. Ve işin açıkçası, saldırıda bulunan erkekler değil, saldırıya uğrayan kadınlar suçlanmaktadır. Sanki, erkekler aslan-kaplan-sırtlan gibi vahşi hayvanlardır... ve onların alanlarına girip saldırıya uğrayanlar dikkatsiz davranmış, yanlış yapmışlardır... Yaklaşım tam anlamıyla böyledir!

Bu yüzden de taciz ve tecavüze karşı direnen kadınlar bu anlayış üzerinde yükselen sistem tarafından susturulmakta ve suçlanmaktadır. Nerde bir kadın sesini çıkarmaya, isyan etmeye yeltense onu susturmaya çalışan bir mekanizma hemen harekete geçmektedir.

Ancak bu kez #MeToo ile bu –en azından bir süre– değişeceğe benziyor!

Film ve medya sanayiinde de "olağan" olanın açığa vurulmasıyla skandallaşan durumda yine aynı şeyler yaşanıyor... Yine kadın ve erkeklerden bir koro... kadınların intikam aldığı, başka hesaplarının olduğu, flört ve cinsel özgürlük düşmanı katı bir pozisyonun savunucusu oldukları vb. söylemleri hep bir ağızdan bağırılıyor. Bunların bir örneği de Fransa'da yaşandı. Bu kampanyayı gerici ve flört ve cinsel özgürlük düşmanı olarak niteleyenler var.

Hayır! #MeToo kampanyası ile flört ve cinsel özgürlük sarsılmaya çalışılmıyor! Sarsılmaya çalışılan, erkeklerin kendilerine hak olarak gördükleri –ve toplum olarak hiç de yadırganmayan biçimiyle– kadınlara ve kendilerinden güçsüz erkeklere cinsel saldırı "özgürlüğü"dür. Bir başkasının üzerinde baskı, hükmetme ve acı verme üzerinde yükselen böyle bir özgürlüğü biz tanımıyoruz! Bu erkek egemen saldırı serbestliği gerçekten de yıkılmalı, yok olmalıdır.

Her kadın, her çocuk ve her insan neyin flört olduğunu (sempatik ve sevimli bir yakınlaşma istemi) neyin ise istenmeyen, iğrenme ve nefret duygusundan başka bir şey yaratmayan taciz olduğunu gayet iyi ayırt edebilir. Sorun, bunun ayırt edilememesinde değil, cinsel saldırıların üstünün örtülmesine devam edilmesindedir.

"Time's Up" – Evet, neden şimdi?

Şimdi, çünkü görülen o ki... artık zamanı gelmiştir... Toplumsal eşitlik için, toplumun özgür ve tüm hak ve özgürlüklerine sahip birer üyeleri olarak kabul edilme mücadelesi veren kadınlar dünya çapında erkek egemen sistemin zincirlerini kırmak için birçok devrimci hamle yapmışlardır.

18. yüzyılın sonlarında kadınlar seçme ve seçilme hakkı için mücadeledeydiler...

19. yüzyılın başında kadınlar tam toplumsal eşitlik için mücadeleydiler...

20. yüzyılda Sovyetler Birliği başta olmak üzere ‚sosyalist blok' içinde yeralan ülkelerde tam toplumsal eşitlik için olağanüstü büyük hamleler yapılırken... Batı Avrupa'da özellikle 68 hareketiyle birlikte cinsel özgürlük talepleriyle "ikinci feminist dalga" gündemdeydi.

Şimdi, 21. yüzyılda genel olarak değil, ama özellikle kadınların ekonomik ve toplumsal olarak belirli bir konuma gelmiş olduğu ABD, Almanya, Fransa, İskandinavya ülkeleri vb. gibi bazı ülkelerden yeni bir devrimci dalga yükseliyor... Kadınların şiddete ve cinsel saldırılara karşı mücadelesi. Ve bu mücadele bütün dünyaya yayılma potansiyelini içinde taşıyor.

"Şimdi zamanıdır!" - Bizde de!

Kadınlara yönelik cinsel saldırıların ülkelerimizde de film ve medya sanayiinde de yaygın olduğu eskiden beri bilinen bir gerçekliktir.

Kadın sinema sanatçılarının "meşhur olmasının yolunun rejisörün yatak odasından geçtiği" sabit bir deyim haline dahi gelmiştir ki, bunu taaa zamanında, biz çocuk yaşta dahi bilir ve ‚espri olsun' diye kullanırdık! (kabullenilen espri anlayışına bakınız!) Hatta Yeşilçam sinemasının bizzat kendisi onlarca kez bu konuyu işleyen filmler yapmıştır: Gösteren, ama yargılamayan bir film diliyle! Değiştirmek için değil, kabullenmeye hizmet eden bir sinema diliyle! Başka türlüsü de beklenemezdi zaten!... Hâlâ daha film sanayiinde erkeğin tam egemenliği sözkonusu. Tanıdığınız kaç kadın rejisör olduğunu bir düşünmeniz yeter... tablo ortaya çıkar zaten.

Hal böyleyken... #MeToo kampanyası Türkiye sinema ve medya dünyasında henüz bir kıpırdanma yaratmış değil... Haber olarak geçiyor, o kadar...

Biz, Güney Dergisi olarak, şimdiye kadar kadınların bize açıkladığı tüm cinsel saldırı olaylarında kadınların yanında tavır aldık ve KADINLARIN BEYANI ESASTIR! anlayışının yerleşmesi için mücadele ettik. (Bununla ilgili genel tavrımızı ortaya koyan bir yazı Güney sayı 44, sf.71'de yeralmaktadır.)

Ancak, sorunun tek tek kadınların sorunu olmaktan çıkıp, bir bütün olarak taciz ve tecavüzü mümkün kılan, onaylayan ve mağdurları susturan sistemin sorgulanması için daha köklü ve yaygın bir hareket gerek! #MeToo kampanyası Türkiye'de de böyle bir kampanya olabilir! Haydi öyleyse!

Suskunluğu aşalım!

#MeToo! Ben de --- Şimdi zamanıdır!

9 Şubat 2018 ■

YAŞAMIN SIRRI

■ **TURAN DAL**

Nihayet, uzun soluklu bir kışın ardından kente bahar gelmişti. Gün, yeşilin her tonunu tadarcasına güzel; güneş, gülüşleri dahi ısıtacak kadar sıcaktı.

Böyle renkli bir güne merhaba dedi Esra. İki odalı evlerinin balkonundan göğün mavi yüzüne çevirdi başını. Sıcaktan yüzünün ısındığını hissetti. Gülümsedi. Başını aşağıya, sokağa çevirdi bu sefer. Okul çağına gelmemiş çocuklar, kışın acısını çıkartırcasına oyun oynuyorlardı. Karşı komşuları Nazife Hanım bahar temizliğine başlamıştı şimdiden. Her eve farklı sinen sihirli bir mevsimdi, bahar.

Esra, iki katlı bahçeli bir evin, ikinci katında yaşıyordu. Sekiz yaşında, mavi gözlü, kıvırcık, sarı saçlı, dünya tatlısı bir çocuktu. Üç kardeştiler. Abisi Mehmet kendinden iki yaş büyük, kız kardeşi Evin ise dört yaş küçüktü. Babası sıva ustasıydı; köylere, inşaatlara gider çalışırdı. Annesi ise ev işleri ile uğraşırdı.

"Esra! Nerdesin kızım sen?" diye seslendi annesi.

Annesinin kendisine seslenmesiyle irkildi. Yılların pasını taşıyan demir merdivenlerden evin bahçesine doğru ilerledi.

Baharın gelişiyle kadınlar evlerinden çıkmış, bahçede muhabbet sofrasına oturmuşlardı. Annesi de yanlarındaydı, çok hararetli bir konuşmanın içerisindeydiler.

Yanlarına doğru yürüdü.

Gözlerini kadınlardan ayırmadan, "Büyüyünce ben de onlar gibi mi olacağım?" diye geçirdi içinden. "Arkadaşlarım Hatice ve Zekiye de böyle mi olacaklardı?" Bunun cevabı, küçük bir düşün içerisinde saklıydı.

Annesinin yanındaki plastik mavi sandalyeye oturdu. Annesi Melek, komşuları Ayfer, Fatma ve Medine teyze geçenlerde mahallede yaşanan bir cinayeti konuşuyorlardı. Mahallenin söz muhtarlarından Medine teyze yayvan bir dille biraz kendinden katarak, biraz da yaşanılandan alıntılayarak cinayeti anlatıyordu.

"Zaten bu kızda bir haller vardı. Ben bile anlamıştım. Yürüyüşü, konuşması, giyinişi, her şeyi değişmişti. Geçen gün de abisi telefonda biriyle konuşurken yakalamış. Mesajlaşıyormuş. Abisi de 'kardeşim kötü yola düştü, ben laf getirtmem kendime' diyerek kardeşinden telefonu istemiş. Vermemiş kız da tele-

fonu. Vermeyince zorla almış abisi elinden. Kız bir de telefona şifre koymuş. Şifreyi istemiş abisi. İnat etmiş kız, 'vermem' demiş. Sen misin vermem diyen! Abisi önce okkalı bir tokat atmış kıza, sonra tekmelemeye başlamış. Bayağı sinirlenmiş, öyle böyle değil. Hıncını alamamış, sopa ile dövmeye başlamış. Gözü korksun diye su getirip dökmüş üstüne. Çocuklar oyun oynuyoruz diye kablo getirmişler eve. Abisi kabloyu da almış eline, bir ucunu prize vermiş, bir ucunu kızın bacaklarına. 5-6 kez elektrik vermiş kıza. Kız yere serilmiş. Kendinden geçti zannetmiş abisi, sonra anlamış ki ölmüş!"

Harıl harıl dökülen bu sözlerin ardından kuru bir sessizlik çöktü kadınların arasına. Ayfer'in "Yazık oldu kıza!", Fatma'nın da "Allah'ım bizden esirgesin inşallah!" sözleriyle bozuldu sessizlik.

Esra o ana dek hiç tanışmadığı bir korkuyla yüzleşti. Muhabbet devam ederken o, içindeki korkunun dalgalarına kapılıp bir başka diyara çekilmişti. Kalbinin ucuna keskin bir hançerin dayandığını hissediyordu. Anlamsız bakışlarını etrafta gezindirerek, duyduklarından uzaklaşmaya çalışmak istediği yüzünden okunuyordu. Ama uzun sürmedi ve çekildiği diyardan gerçek dünyaya tekrardan ayakbastı. Çünkü korku, hiçbir yere kaçamayacak kadar sarmıştı bedenini...

Esra, ilkokul üçünü sınıfa gidiyordu henüz. Mahallenin en eski okulu olan Bağlar Mahallesi İlköğretim Okulu'ndaydı. Birçok arkadaşı vardı sınıfta ama içlerinden biri vardı ki gülüşüyle, sözüyle, bakışıyla diğerlerinden ayırıyordu kendini. Ömer, esmer ve en az kendisi kadar tatlıydı. Ayakları yerden kesilirdi Ömer'i görünce, dersi dahi dinleyemez, gün boyu Ömer'e takılıp giderdi gözleri.

Ömer de Esra'ya karşı adını bilmediği duygular taşıyordu. Hatta Esra'yı göremediği için hafta sonlarından nefret eder olmuştu. Abilerinin dinlediği müziklerle geçirirdi bu sonları. Pek anlamazdı sözlerini ama melodisine kapılır giderdi.

Ömer'e karşı farklı duygular beslemeye başladığından beri zihnine bulanan korku iyice yüzüne sinmişti Esra'nın. Aklına hep abisi tarafından öldürülen kız geliyordu. Esra etkilendiği konuşmanın ardından, abisi Mehmet'e karşı tuhaf takıntılar içerisine girmeye başlamıştı. Aslında Mehmet değil, bu tuhaf tavırların kahramanı kendisiydi. Halbuki abisi onu çok seviyordu. O da bunu biliyordu ama kadınların anlattıkları abisini gözünde bir canavara dönüştürmüştü.

Akşam iyice siniyordu kente. Yarasa sesleri dolmuştu evin üst bölümlerine. Esra, sabah erkenden okula gideceği için yemekten sonra küçük odaya yatağını serip uykuya daldı.

Muhabbet Esra'yı öylesine korkutmuştu ki, bilincine işlenen o sözler uykusuna patır kütür dalıp bir kâbus olarak karşısına çıktı. Rüyasında abisinin, Ömer'e olan duygularını öğrendiğini gördü. Bunun üzerine abisi, hışımla kendisini tekmeleyip tokatlamaya başladı. Kadınların anlattığı bir abi, nasıl kız kardeşini öldürmüşse, Mehmet abisi de aynı şekilde kendini öldürüyordu. Uykusundan "Hayır, ben yaşamalıyım!" dercesine fırladı. Nefes alamıyordu sanki. Kıyafetleri de ter içinde kalmıştı.

Suçu, elinde olmadan küçük kalbinde sihir gibi yeşeren hisli. Oldukça güzel, anlamlı ama insan soyunun kirlettiği, ötelediği bir his...

Televizyon başına dikilip dizi izleyen ev halkı, Esra'nın yaşadıklarından bihaberdi. Gördüğü kâbus ise biraz daha korku açmıştı içinde. Korkuyordu. Ya abisi öğrenirse, öldürür müydü?

Küçük kalbini bir fare kemiriyormuş gibi suskunca duvara doğru baktı bir süre. Ne olacaktı şimdi?

Uzun düşüncelerin ardından yorgun düşüp uykuya teslim etti kendini. Gözlerini annesinin, "Kahvaltı hazır!" demesiyle açtı. Yepyeni bir gün serilmişti her şeyin üzerine. Ellerini ve yüzünü yıkamak için ilkin lavaboya doğru yürüdü. Bir şeyler eksiliyordu kendisinden. Küçüktü, anlam verecek kadar büyümemişti daha. Kahvaltısını yaptı. Aynanın karşısına geçince yanına Ömer'i değil korkusunu almıştı. Yüzündeki korkunun büyüklüğünü seçebiliyordu. "Ya abim anlarsa? " diye düşünmeden edemeyecek kadar korkuyordu.

Hüznü ile beraber okul elbiselerini giyindi. Ayakkabılarını evin kapısında geçirdi ayaklarına. Barbie desenli pembe çantasını da sırtlayıp okula doğru yola koyuldu. Evine yüz metre uzaklıktaki okulunun kapısından içeri girdi. Cuma günü okudukları İstiklal Marşı ile hafta sonuna girdikleri okulda, hafta başını andımızı okuyarak açtılar. Sınıf sınıf okulun kapısından içeri girdiler. Ömer her zaman ki gibi koşar adım çantasını sırasına atıp dersliğin kapısına geçti. Ama Esra bugün, hiç yapmadığı bir şeyi istemeyerek yaptı.

Öğretmenin merdivenlerden yukarı çıktığını gören öğrenciler, koşar adım sıralarına koştu. Ömer sırasına geçtiğinde, Esra'nın Merve'nin yanına oturduğunu fark etti. Ne olduğunu anlamak için Esra'ya doğru baktı. Esra ise bakışı hissetmiyormuş gibi yüzünü tahtaya çevirdi. İçinde hiç olmadığı kadar iğrenç ve tatsız bir şeylerin gezindiğini hissediyordu. Bir süre sonra Ömer, Esra'nın yüzüne bakmaktan vazgeçti. Dersin bitmesi için defalarca can alıp verdi. Esra, daha büyük bir can pazarının içerisindeydi oysa... Büyük bir korku zindanında esir düşmüştü. Nihayet zil çaldı. Tüm çocuklar dışarı koşuştururken, Esra da yıllanmış gibi gelen bacaklarıyla ağır ağır kapıya doğru yürüdü. Ömer dayanamadı, yanına gitti.

"Ne oldu Esra" diye sordu.

Esra, büyük bir iç gürültüsüyle sustu.

Ömer tekrardan sorusunu yineledi ve Esra, Ömer'in üzgün yüzüne solmuş bir gökyüzünü andıran gözlerini dikerek, sanki tüm korkularını tek bir cümle ile anlatmak ister gibi, "Ben, ölmek istemiyorum!" dedi. ■

’68 HAREKETİ VE CİNSEL ÖZGÜRLÜK VE KADIN HAREKETİ

■ GÜNEY

Dünya çapında gençliğin anne-babalarının kuşağının köhnemiş anlayışlarına, sistemin kokuşmuşluklarına, kapitalist devletlerin baskılarına ve yer yer her türden otoriteye bir başkaldırısı olan 1968 gençlik hareketi, çeşitli ülkelerde mücadele biçim ve öncelikleri açısından farklılıklar gösteriyordu. Ancak şurası açıktı: Bütün dünyada gençlik ayaktaydı!

ABD'de 1965'te Vietnam savaşına karşı barış hareketi olarak da ortaya çıkan Hippi hareketi (Çiçek çocuklar) kendilerine asla sınır koymayan bir cinsel özgürlüğü savunuyorlardı. Öne çıkan slo-

ganları "Make Love Not War" (Savaşma! Seviş!) ve "Love, Freedom and Peace" (Aşk, Özgürlük ve Barış") idi.

68 Mayıs'ında Fransa/Paris'ten başlayan ve bütün Batı Avrupa'yı saran isyanın gündeminde de her yönüyle ve derhal ÖZGÜRLÜK! duruyordu. Kalıplar parçalanmalı, eskiye dair ne varsa sorgulanmalı ve hatta YARIN DEĞİL – ŞİMDİ! tarihin çöplüğüne atılmalıydı!..Sistemde yanlışlık yoktu. Yanlış sistemin ta kendisiydi... Yeni yaşam, ancak ve ancak bu sistemin bütünüyle ve radikal biçimde reddedilişinin üzerinde yükselecekti.

Gençliğin bu taşkınlığı ve isyanına hiçbir şekilde tahammülü olmayan eski kuşaklar devleti, hükümeti, kurumları göreve çağırıyordu. Gerisi malum: Daha fazla yasak- ceza ve şiddet!

Ne var ki, bütün bir gençliği sarmış olan bu hareketi bastırmak hiç de öyle kolay değildi.

"Koş yoldaş, eski dünya arkanda!"

Gençlik hareketinin içinde nasıl yaşanması gerektiği ve doğrunun ne olabileceği hakkında şüphesiz çok çeşitli ve hatta temelden farklı yanıtlar mevcuttu. Gençliğin en ilerici kesimleri NASIL bir yaşam ve NASIL bir gelecek hakkında açık bir vizyona sahip iken, aynı şey hareketin bütün kesimleri hakkında söylenemezdi. Fakat, NASIL? sorusuna çıkış noktasında verilen yanıt belliydi: Her ihtimalde şimdiye kadar olagelmişten farklı!!! Giyim-kuşamda farklı, yaşamdan beklentilerde farklı, kadın-erkek ilişkilerinde farklı, cinselliğin tanımlanması ve yaşanmasında farklı, çocuk eğitiminde farklı vs. vs. vs. Hayatın hiçbir alanı yoktu ki, derinlemesine yürütülen tartışmaların konusu olmasın... Ve gençlik hareketinin devrimci dinamizmi ve coşkusu, Türkiye'de "Gezi Hareketi"nde tanıştığımız türden bir ironi ve yaratıcılık üretiyordu.

"Gençler Sevişir, İhtiyarlar Müstehcen Jestler Yapar!"

1969 yazında "Woodstock" müzik festivaliyle Hippi hareketi zirve yaparken toplumdaki kuşak çatışması da günden güne sertleşiyordu. Mini eteklerin boylarının giderek kısalması, erkeklerin saç ve sakallarının uzaması, o güne kadar geçerli olan "adabı muaşeret kuralları"nın açıkça çiğnenmesi, gençlerin "uluorta" öpüşmeleri, birbirlerine sarılıp koklaşmaları, "Yasaklar Yasaktır!" şiarıyla madde kullanımını da onaylayan tavırları, kadınların yine "uluorta" orgazm yaşadıklarını, kürtaj yaptırdıklarını ilan etmeleri vb. her gün yeni skandallar yaratmıştı. Aynı dönemde Almanya'da bir dergide yayınlanan bir fotoğraf bütün bir toplumun değer yargılarını sarsacak derecede etki yaratıyor ve bir daha silinmemek üzere zihinlere kazınıyordu: Bir duvar önünde yedi kadın ve erkek ve bir çocuk! Hepsi çırılçıplak! Gözaltında yoklanmayı andıran biçimde yüzleri duvara dönük, bacaklar ve kollar açık, eller duvara yapışmış durumda. Bir tek çocuğun yüzü fotoğrafçıya dönük, merakla bakıyor. Çıplaklığı, cinselliği "mahrem" sayan ve tabulaştıran küçük burjuva "aile ahlakı"na karşı 1 Nolu Komün evinin muhteşem şamarı! Şimdiye kadar onbinlerce kez basılmış olan bu fotoğraf, 68 Hareketinin "cinsel devrim" talep ve eyleminin nerdeyse simgesi haline gelmiştir.

Kentli küçük burjuvazinin "çekirdek ailesi"ne karşı ortaklaşa yaşam/komün evleri!

Zamanın modeli anne-baba ve çocuklardan (muhtemelen 2 çocuk!) oluşan çekirdek aileydi. Baba ücretli çalışır, anne ise ev kadınlığı yapardı. Erkek ailenin reisiydi, kadın ve çocuklar ona itaat etmek zorundaydılar. Bu otoriter, ataerkil çekirdek ailede roller çok belirgin ve kesindi ve bunun dışına çıkmak nerdeyse mümkün değildi.

Gençlik bu aile yapısının bunaltıcılığından sıkılmış kabına sığmıyordu...

Özelde Almanya'da farklı bir faktör daha rol oynuyordu. Yeni yetişen nesil geçmişi sorgulamaya başlamıştı... İkinci Dünya Savaşı'na giden süreci ve özellikle de Holocaust'u (Yahudi Soykırımı) sorguluyor, anne-babalarının hangi rolü üstlendiklerini ve neden bu vahşeti engellemediklerini soruyordu... Anne-baba nesli, Hitler faşizminin destekçileri ya da en azından sessiz destekçileri olarak bizzat kendi çocukları tarafından yargılanmaktaydı. Toplumbilimcisi Adorno, toplumun en küçük birimi olarak çekirdek ailenin –sistemin gericiliğini koruduğu ve faşizmi mümkün kıldığı teorisini ileri sürüyordu. Psikanalist Wilhelm Reich, "Faşizmin Kitle Psikolojisi" adlı kitabında temel içgüdü olarak cinselliğin önemini ortaya koyan Freud'un teorisini daha da ilerleterek faşizmin ve her türden kötülüğün kaynağının bastırılan cinsellik olduğu tezini ileri sürüyordu. Bu teoriler hararetli bir şekilde tartışılırken, marksist-leninist ve devrimci gençliğin öncüleri "devrimcilik eylemdir!" önermesiyle çoktan harekete geçmişti:

Berlin'de oluşan ünlü Komün 1, yeni ortaklaşa yaşam biçimlerine modeldi. Komünlerde hemen hemen aynı yaş grubunda olan kadın ve erkekler (ve tabii ki süreç içinde dünyaya gelen çocuklar)

"Komün 1", 1967, Fotoğraf: Thomas Hesterberg

ortak yaşam kolektifleri oluşturuyorlardı. Komünlerde kadın-erkek-çocuk herkes eşitti. Teoride ev işleri ve çocuk bakımının da ortaklaşalığı sözkonusuydu... Senin eşin-benim eşim, senin çocuğun-benim çocuğum yoktu! Özel mülkiyetin ve kapitalist tüketiciliğin her türlüsü reddediliyordu. Herkesin herkesle sevişebileceği "özgür aşk"ın propagandası yapılıyordu. "Küçük burjuva" özel mülkiyetçi anlayışlara ve bunun bir ifadesi olan eş-kıskançlığına karşı mücadele adına "Aynı kişiyle üst üste iki defa yatan (seks yapan) düzenin insanıdır!" türünden aşırı şiarlar dahi –öncelikle de erkek devrimciler tarafından– ileri sürülüyordu.

"Kadınlar Olmadan Devrim Olmaz!
Devrim Olmadan Kadınlar Kurtulmaz!"

Hareketin içinde ve komünlerde yürüyen tartışmalarda kadınlar giderek daha fazla seslerini çıkarıyorlardı. Üniversite ve okullarda kadın grupları ortaya çıkıyor ve onlar kendi taleplerini formüle etmeye başlıyorlardı. Yeni bir kadın hareketi dalgası yükseliyordu... Kadınlar cinsel özgürlük talep ediyorlardı... Doğum kontrol hapı vardı ve artık kadının cinselliğinin monogamik evlilik sınırları içine hapsedilmesinin madden de gereği kalmamıştı. Kadınlar hayatın her alanında yer almak istiyorlar, evlenip evlenmeyeceklerine, ne zaman ve kaç çocuk doğuracaklarına kendileri karar vermek istiyorlardı! Erkek için evlilik öncesi ve dışı seks mümkün ise, kadınlar da aynı hakkı istiyorlardı.

Özellikle Katolik kilisesinin yoğun etkisiyle zamanın Avrupa devletlerinin hemen hemen tümünde kürtaj yasağı yürürlükteydi. İstenmeyen gebelik durumunda kadınlar kimi zaman oldukça elverişsiz koşullar altında illegal kürtaja başvurmak zorunda kalıyorlardı. Kürtaj yaptıran kadınlar "devlete karşı işlenmiş suçlar" düzeyinde cezalandırılıyordu. Kadın hareketi kürtaj yasağının kaldırılması için "Elinizi bedenimizden çekin!" şiarıyla uzun soluklu mücadeleyi başlatıyordu. 68 hareketinin içinde oluşan kadın gruplarının daha sonraki ayrışmasıyla 70'li ve 80'li yıllarda feminist ve radikal feminist hareketler gelişmişti.

Aynı şekilde, yüzyıllardır ağır bir baskı altında yaşayan LGBTİ bireylerin mücadeleleri de 68 hareketinin içinde ivme kazanmış ve ülkeden ülkeye yayılarak günümüze kadar süregelmiştir.

Devrimci ve sosyalist hareket içinde yer alan kadınlara da "Kadınların kurtuluşu Devrimdir!" sosyalist önermesi artık yetmiyordu... Kendi özgürlüklerini devrimden sonraya ötelemeye sabırları yoktu! Toplumdaki kadın ve erkek rollerini ve buna bağlı ayrımcılığın ret ve mahkûm edilmesinin ötesinde bunların devrimci hareketin saflarındaki yansımalarının da – yarın değil, şimdi!– sorgulanmasını talep ediyorlardı. Devrimci hareket içinde erkeklerin ezici çoğunlukla karar mekanizmalarında ve sorumluluk taşıyan görevlerde olması, kadınların ise yine çoğunlukla –pankart ve daktilo, bildiri ve gazete dağıtımı gibi– tali gö-

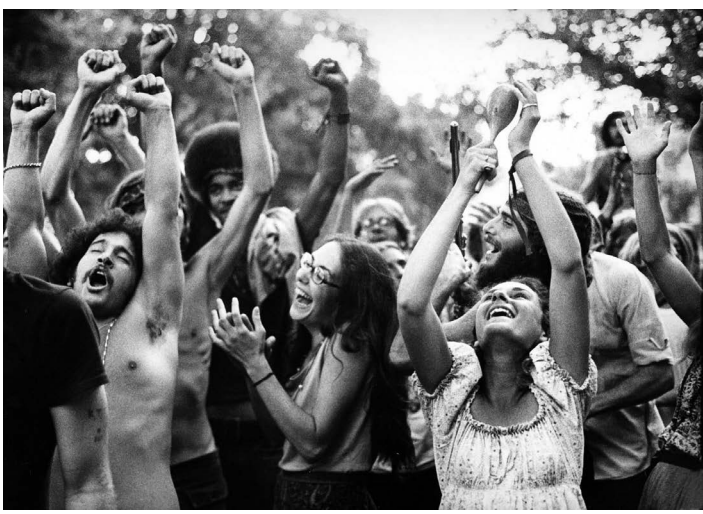

revlere layık görülmesi onları rahatsız ediyordu. Ev işleri ve çocuk bakımı da "bütün eşitlik ve paylaşma gayretlerine karşın" yine çoğunlukla kadınların omuzlarında kalıyordu. Bütün bu nedenlerle kadınlar seslerini yükseltiyor ve "Kadınlar olmadan devrim olmaz! doğru önermesinin "özgür kadınlar olmadan devrim"in de mümkün olamayacağı önermesiyle birleştirilmesini, buna uygun bir değişimin hemen gündeme getirilmesini istiyorlardı.

68 gençlik hareketi gerçekten de Batı Avrupa'nın birçok ülkesinde toplumun temel direklerini önemli ölçüde sallamıştı... Özellikle cinsellikle ilgili tabular, kadın ve erkeğe ilişkin katı rol anlayışları, ataerkil - otoriter aile yapısı ve eğitim sistemi sarsılmış ve bütün aşırılıklarıyla birlikte "yeni" arayışların yolunu açmıştı. Onu izleyen yıllardaki kadın ve LGBTİ hareketleri, "Yeşil" çevre hareketleri, tüketim toplumuna karşı hareketler vs. vs. bu açılan yol üzerinden çeşitlenerek toplumsal dönüşümün devamını getirmişlerdi.

... ve Türkiye'de 68 Hareketi...

Türkiye'de de 68 Hareketi yaşandı! 1968'de ülkelerimizde de gençlik isyandaydı! "Demokratik Üniversite" talebi ile başlayan gençlik hareketi, çok kısa süre içinde "Tam bağımsız ve gerçekten demokratik bir Türkiye" şiarının ana taşıyıcısı oluyordu. Üniversiteler kaynıyordu... Halkın deyişiyle "Talebeler" ayaktaydı! Türkiye'deki gençlik hareketinin saikleri, batıda daha çok antisavaş ve kişisel özgürlük talepleri ile gelişen hareketten farklıydı. Demokrasi ve hürriyet, bağımsızlık ve antiemperyalizm-Devrim! Öne çıkan şiarlar bunlardı! Buna karşın cinsel özgürlük ve cinsel devrim bu hareketin gündeminde değildi! Antiemperyalist ve devrimci hareket içinde kadınlar da yer alıyordu. Bunlar öncelikle kentli, iyi eğitimli kadınlar ya da öğrencilerdi. Üniversitelerdeki gruplarda ve eylemlerde 'kızlar ve erkekler karışık' ve "eşit" olarak yer alıyorlardı. Batı'daki hareketlerin tersine ama cinsellik üzerine uluorta tartışmak ve toplumsal zihniyetin sorgulanması sözkonusu değildi. Bekarete verilen olağanüstü önemin, monogaminin (tek eşliliğin) sorgulanması hiç değildi! Onların "devrimciliği" aşk ilişkilerini de hareket içinde yine "tek eşlilik" çerçevesinde yaşamalarıydı. Ve anne-babalarının izni olup olmadığına bakmaksızın devrimci hareket içinde sevdikleri ile birlikte olmalarıydı. Bu dönemde "devrim nikahı" denilen bir şey de ortaya çıkmıştı... Bu, ilişkilerin aile/anne-baba ve devlet nezdinde değil, devrimci hareket içindeki yoldaşların nezdinde resmiyete kavuşturulmasına verilen önemdi. Devrimci hareket içinde yer alan kadınlar açısından belki de en önemli şey, onların devrim ile aşkı birleştirmiş olmalarıydı. Devrimci mücadeleye gönül vermiş kadınlar toplumsal baskılara göğüs gererek, anne-babalarından, çevrelerinden ve birçok şeyden vazgeçebiliyorlardı. Ancak, aşka gelince, hayatlarına devrimci olmayan birini asla sokmaya yanaşmıyorlardı. Hatta kendi devrimci çevrelerinden ve hatta kendi fraksiyonlarından başka birine gönüllerini kaptırmamaya da gayret ediyorlardı.

Yine Batı'daki hareketlerden farklı olarak Türkiye'deki devrimci hareket o dönemlerde halkın değer yargılarını sorgulamak yerine "halkımızdan ayrı düşmemeye" önem veriyordu. Kitle çalışmasında olmazsa olmaz şey, halkımız tarafından kabullenilmekti... Bu da giyim kuşam meselesinden, kadın-erkek ilişkilerine kadar "kalıpları kırma" yerine halk tarafından "örnek" gösterilecek bir çizgi izlemek oluyordu... Özellikle Kültür Devrimi ve Mao Zedung düşüncesi takipçileri bu noktalarda bağnazlık derecesinde bir hat izlemekteydiler. "Halkımız ne der?" devrimci olmanın "kıstasları" ve davranışların yargılanması bu ölçü çerçevesinde oluyordu. Devrimci "bacılar"ımız süslenmez, makyaj yapmaz - ruj sürmez, giyim kıyafetine, oturup-kalkmasına, erkeklerle ilişkilerine dikkat ederdi... Onlar giyim kuşam ve davranışlarıyla "kadınsı" olan her şeyi bir kenara bırakıp (ki bunlar küçük burjuvaziye ait şeyler olarak damgalanıyordu) her yönüyle devrimin "militanları"na uygun bir tutum sergilemeliydiler... Çizilen yön bu olunca, devrimci mücadele içindeki kadınlar da erkeklerle eşit olma adına onların hal ve davranışlarını kopyalamaya çalışmaktaydılar.

Olumlu olan, "kadınlar olmadan devrim olmaz! Devrim olmadan kadınlar kurtulmaz!" şiarına uygun olarak kadınların devrim mücadelesine kazanılmasına önem verilmesiydi. Devrim saflarında "kadın ile erkek eşittir" denilip, nokta konuluyordu. Toplumsal eşitsizliklerin devrimci hareket içine de yansıyabileceği henüz yeterince gündeme gelmiyor, yeterli derecede sorgulanmıyordu. Bu, daha sonraki dönemde, 12 Eylül'den sonraki dönemde gündeme gelecekti... Batı'daki benzer bir "cinsel devrim"in yaşanması ise kesinlikle sözkonusu değildi. Bunun yaşanmamış olması, ne yazık ki, ülkelerimizde bugüne kadar ve hâlâ özellikle kadınlar açısından çok acılı süreçlerin yaşanmakta olması sonucunu beraberinde getiriyor.

10 Mart 2018 ■

“MAYIS ÇİÇEĞİNDEN BARIŞ TÜRKÜSÜNE...”

JOAN BAEZ’DAN MAHZUNİ’YE... ’68 MÜZİĞİ

■ GÜLSEN GÜLBEYAZ

Kitaplığımda elime geçen 1986 basımlı Burak Eldem’in çalışması “Mayıs Çiçeğinden Barış Türküsüne – Joan Baez’e rastlamam 68 Kuşağı ve Muhalif Haykırış/Protest Müzik konulu bu yazıyı yazmama sebep oldu.

Acaba sanatçılar müzikleriyle bir şeyleri harekete geçirebilirler mi? Bir müzik parçası dünyayı değiştirebilir mi? Yönetimler yıkabilir mi? Peki, bununla dünya daha iyi bir yer olabilir mi? 60’lı, 70’li yıllarda birçok insan buna inanıyordu. O yıllarda kapitalist ülkelerde işçi sınıfı, öğrenci gençlik, başta ABD’de siyahiler olmak üzere ezilen halklar, kadınlar, eşcinseller, kısacası bütün ezilen gruplar kendi hakları için ayağa kalkıyordu. Emperyalizm tarafından ezilen ülkelerde, başta Vietnam, Latin Amerika ve Filistin de büyük bir mücadele dalgası yükselmiş, bürokrasi tarafından yozlaştırılmış sosyalizme geçiş toplumların-

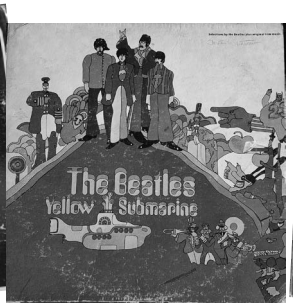

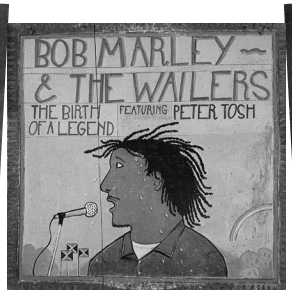

da da halk ve öğrenciler rejime başkaldırıyordu.

Ve isyancı kuşağın öfke fışkırması ayaklanmalarla bir kuşağı tarih sahnesine çıkarıyordu. 1968 denince dünyada, akla önce 68 hareketinin başkenti Paris ve Fransa'da Mayıs ayında yaşanan olaylar, Türkiye'de ise Haziran ayındaki üniversite boykot ve işgalleri gelir. Çıkan olayların kaynaklandığı nedenler Dünya'da ve Türkiye'de sosyolojik, politik açıdan birçok değişikliğe yol açıyor, fakat hiçbir sosyal ve politik hareketin sınırlarına sığmıyordu.

Önce üniversitelerde başlayan, ardından sivil halkı da içine alan olaylar, halkı yönetimle, sistemle karşı karşıya getirir. On yıllarca süren bu politik olayların etkisi, doğal olarak kültüre ve müziğe de yansır. Baskının, adaletsizliğin olduğu her yerde mutlaka eleştiri, protesto ve isyan da vardır. Ve bunların en yoğun şekilde dile getirildiği alan ise müziktir.

Bir kuşak ayağa kalkıyor, dayatılan tüm egemen kurum ve kurallara başkaldırıyordu. Öğrenci hareketleriyle başlayan başkaldırının dünyanın dört bir yanına hızla yayılması, genel olarak o dönemin dünya müziklerini de etkilemesi Protest/Muhalif müzik diğer adıyla "Devrim" müziğinin de doğmasına yol açar. Protesto kelimesinden adını alan, toplumsal, siyasi içerikli, dili ve karakteri sert, toplumda susturulmuş kesimlerin muhalif görüşünün haykırışıdır.

Kitle iletişim araçlarının o dönemde vardığı gelişim sayesinde müziğin evrensel yayılımının da önüne geçilemez. Müziğin yaşamın özgün bir bileşeni olarak kabul görmesiyle yeni kuşağın müziğe olan yaklaşımı, gençliğin başkaldırısı da protest folk ile birlikte ön plana çıkar. Artık bir şarkı mutlaka bir şeyleri harekete geçirebilir, çok iyi bir protest müzik parçası gözardı edilemezdi.

Dünyayı müzikle değiştirme değildi belki söz konusu olan, ama bunun için müzik önemli bir destek ve bileşendi. Ve politik unsurlarla birlikte protest-folk müzik ekolünün yarattığı birçok müzisyen, şarkı yazarı, müzik sanatçısı, kısacası yüz yılımızın efsaneleri de artık sahnedeydi: Bob Dylan, Joan Beaz, Barry McGuiere, Donovan, Bob Marley, Beatles, Janis Joplin, Santana, Rolling Stones, Eric Burdon and the animals, Ray Charles, Harry Belafonte... Ve adlarını anamadıklarım...

Onlar sayesinde, benim gibi 68 hareketi başladığında henüz bebek olanlar ya da sonradan doğanlar da bu ekolden; protest müzikten beslenmişlerdir. İngilizce bilmememe rağmen Joan Baez'in "Donna Donna"sı gençliğimin en önemli şarkısıydı. Her tınısını tutkuyla dinlediğim, kızıma da ilk yaşlarında ninni gibi dinlettiğim bu şarkının Türkçe çevirisini okuduğumda ise daha çok etkilendim. Sözlerini Arthur Kevess'in, müziğini Teddy Schwartz'ın yazdığı bu şarkı Auschwitz toplama kampına götürülürken trende yazılmış.

DONNA DONNA

Pazara götürülen bir arabada
Bir dana vardı yasla bakan.
Yukarısındaysa bir kırlangıç
Gökyüzüne kanat açan.

Nasıl da gülüyor rüzgâr
Gülüyor tüm gücüyle.
Gülüyor, gülüyor gün boyu
Ve yaz gecelerinin ortasında.
Donna donna donna…

Bırak şikayeti dedi çiftçi
Dana olmanı sana kim söyledi?
Niye kanatların yok uçacak
Özgür ve onurlu kırlangıç gibi?

Danalar kolayca bağlanır ve öldürülür
Hiç bilemeden nedenini.
Kim kazanabilir özgürlüğünü
Uçmayı öğrenen kırlangıç gibi?

Joan Beaz, 68 kuşağına ait ne varsa nostaljisini iliğimize kadar hissettiren bir sanatçıdır. O, sadece güzel sesi, söylediği halk şarkıları için sevilmedi. Halk hareketinin bir parçası olarak tutkuyla söylediği barış ve özgürlük şarkılarıyla merkezi bir rolü

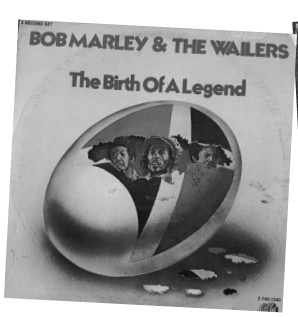

vardı. Ve barış simgesi olarak çağdaş Amerikan tarihine adını yazdırdı. Onun sesinden dünyaya yayılan ve kaynağı tam olarak bilinmeyen "We shall overcome", "Kazanacağız" adlı folk şarkısı ilk kez demiryolu direnişlerinde duyulmuş sonra da grev ve direnişlerin vazgeçilmez ezgisiydi.

KAZANACAĞIZ
Kazanacağız, kazanacağız
Kazanacağız bir gün.
Bütün yüreğimle inanıyorum ki
Kazanacağız bir gün.

Elele yürüyeceğiz, elele yürüyeceğiz
Elele yürüyeceğiz bir gün,
Bütün yüreğimle inanıyorum ki
Kazanacağız bir gün.

Korkmuyoruz, korkmuyoruz
Korkmuyoruz bugün.
Bütün yüreğimle inanıyorum ki
Kazanacağız bir gün.

"Hiç kimse pasif olmasa, her zaman sadece annesinin, babasının ve başkanın ne dediğini dinlemese..." diyen Joan Beaz yanlızca protest şarkılar söylemekle kalmıyor, konuştuğu her yerde açık sözleriyle de Vietnam savaşını ırkçılığı protest ediyordu. Çünkü ülkesini yönetenlerin dünyanın her yanında olan bitene burnunu sokması yüzünden binlerce insanın uzak ülkelerde; topraklarda ölmesine ya da tek amaçları kendi topraklarını savunmak olan hiç tanımadığı insanları öldürmesine dayanamıyordu.

Bu nedenle savaş karşıtı gösteriler neredeyse gitarıyla orada hazır bulunuyordu. 8 Haziran 1965'de Madison Sqare Garden'da yapılan savaş karşıtı bir toplantı sırasında Joan şarkısına ara verip kalabalığa: "Bu söyleyeceklerim asıl olarak genç insanlara, genelde herkesedir. Yüreğinizin sesini dinlemelisiniz. Savaşa gitmek sizce yanlışsa, askere çağıranlara "Hayır" demelisiniz. Ve siz genç hanımlar, eğer insan öldürmek sizce yanlış bir şeyse, savaşa gitmeyi reddeden delikanlılara "Evet" demelisiniz.", der.

EN GARİP DÜŞÜ GÖRDÜM DÜN GECE
En garip düşü gördüm dün gece
Bugüne dek gördüklerim içinde.
Tüm dünya anlaşmıştı
Savaşa bir son vermekte

Kocaman bir oda gördüm
İnsanlarla doluydu oda
İmzaladıkaları kağıtta yazan
Savaşmayacaklarıydı bir daha.

Ve kağıdı herkes imzalayıp
Bir milyon kopya yapılınca
Elele verip eğdiler başlarını
Şükran dolu dualar edildi.

Aşağıda, sokakta insanlar
Dans ediyorlardı çevrede
Kılıç, tabanca ve üniformalar
Atılırken yerlere.
(Söz ve Müzik: Ed McCurdy)

Gökkuşağının tüm renklerini içinde barındırarak dünyayı sarsmanın mümkün olduğunu hatırlatan 68'liler sosyal mücadeleler tarihi açısından da çok önemlidir. Emperyalizme karşı özgürlük sloganına bağlı, tam anlamı ile otoriteye başkaldıran renkli bir kuşaktılar. Paris'in sloganlarından birisi, "Bütün iktidar hayal gücüne!" idi. Ve dünyanın birçok yerinde: ABD, Tokyo, Belgrad, Mexico City, Madrid, İstanbul, Londra, Varşova, Pekin, Prag ve Paris'te 'Enternasyonal'i bir daha yazıp, söylediler.

Kapitalizmin her türlü sömürü oyunuyla dayattığı gez, toz, eğlen, tüket kültürüne karşılık evrensel bir eylemle: "Daha güzel bir dünya kurmak için başkaldır, yarat!" diye haykırıyorlardı. Kimilerine göre onlar çiçek çocuklardı. Dünyayı değiştirmek istiyor ama kendileri için hiçbir şey istemiyorlardı. Çünkü toplumsal düzendeki çarpıklığı düzeltmek, insanca ve halkça bir düzen kurmak amacıyla yola çıkanların kendileri için bir şey istememesi, devrimciliğin esaslarındandı. 68'in devrimcileri her yerde ahlâkî denetime karşı bir özgürlük başkaldırısındaydılar. Kurtuluş için girişilen eylemler insanlık içinken bu uğurda ölümü göze almak olmazsa olmazdı.

Protest müziğin kendini bulduğu dönemle ilişkili; Woodstock, Barış Güvercinleri, Çiçek Çocuklar, Bob Marley, Joan Baez'in yanısıra günümüze kadar bilinen Protest müziğin en güçlü örneğini "Give Peace a Chance", "Barışa Bir Şans Ver"i yazan eski Beatlesli John Lennon savaş karşıtı müzisyenler olarak akıllara gelir.

John Lennon ve karısı Yoko Ono barış hareketinde çok aktiflerdi. Lennon, "Summer of Peace" adlı ünlü parçasını Montreal/Kanada da bir otel odasında kaydeder. Çok basit, sıradan barış marşı herkesi söylemeye davet ediyor, böylece kısa zamanda popüler olup, barış marşı olarak dilden dile dolaşıyordu. Bunun için çok bir şeye ihtiyaç yoktu, çünkü barışı herkes istiyordu.

Dünyada cereyan eden olaylar doğal olarak Tür-

kiye'deki Popüler Müziğe de yansır. Halkın kendi fikrine, emeğine ideolojisine sahip çıkma düşüncesiyle temelleri atılır. Bu müzik türlerinin oluşumunda, olgunlaşmasında ise içerisinde tarihten bugüne protest öğeler barındıran ozanlık geleneğine bağlı Pir Sultan Abdal gibi protest duruşlu ozanlar büyük ölçüde esin kaynağı olmuştur. Anadolu Pop ya da Anadolu Rock olarak adlandırılan müzik türleri de yine 68'liler tarafından üretilmiş, beğenilmiştir. Aşık İhsani, Aşık Mahzuni Şerif, Cem Karaca, Selda Bağcan, Barış Manço, Erkin Koray, Moğollar, Ruhi Su ve adını daha sayamadığım birçok sanatçı ve grup bu muhalif türün gelişimine büyük katkılar sağlamışlardır. Protest Müzik daha sonra Özgün Müzik türü gibi müzik türlerinin de doğmasına yol açmıştır. Geleneksel müziklerden ilham alarak farklı siyasi görüşlerin karşı tarafın düşüncesini çürütmek amacıyla kullandığı bir müzik türü olarak yoluna devam etmiştir.

Yüzyılımızın Pir Sultanı olarak anılan, 1998 yılında dünyanın yaşayan üç büyük ozanı arasında ilk sırada gösterilen 17 Mayıs 2002'de kaybettiğimiz Aşık Mahzuni Şerif'in bazı dizelerini paylaşmak istiyorum.

YUH YUH
Boşa dövüşmeyin bizim yiğitler
Sizi vurduranlar vurulmuyor ki
Kim bilir nerde hangi koltukta
Kömürde tarlada yorulmuyor ki

Uzaktan yakından yuh çekme bana
Sana senin gibi baktım ise yuh
Efendi görünüp bütün insana
Hak'kın kullarını yıktım ise yuh

Yuh yuh soyanlara soyup kaçıp doyanlara
Fakire, yetime, halka kıyanlara
Yuh nefsine uyanlara yuh

Ben hoca değilim muska yazmadım
Boş boşuna Arap halkı gezmedim
Kuvvetliyi sevip zayıf ezmedim
Namussuza boyun büktüm ise yuh

Yuh yuh ben böyleysem
Yuh yuh sen öyleysen yuh
…

İnce ince bir kar yağar
Fakirlerin üstüne
Neden felek inanmıyor
Fukaranın sözüne
Öldük öldük biz açlıktan
Yapma ağam n'olur n'olur
Adam mı ölür, okul olunca
Yol yapılınca, çeşme olunca
Kendin bulunca n'olur
…

Protest müziği birçok müzik türünden farklı kılan özellik politik bir duruşa sahip olmasıdır ve bu nedenledir ki toplumsal konulardaki sıkıntıları dile getirmeyi amaç edinmiştir. Hepsinin buluştuğu ortak nokta toplumsal çürümüşlük, eşitsizlik, katliamlar ve 'insan' kavramıdır. İsyanın müziği, teknolojik ve sosyolojik gelişmelerle birlikte müzikal olarak değişim ve gelişim gösterse de, içerik olarak herhangi bir değişime uğramamıştır. Zaten bu müziği belli bir müzikal kalıp içerisine sokmak çok yanlış olur. Çünkü protest müziklerde önemli olan melodiler değil sözlerdir, yani şarkının bize ne mesaj verdiğidir.

Bu müzik türü, ülkemizde arabesk ya da pop müzik gibi bir gelişim gösterememiştir. Çünkü sıkça sekteye uğratılmış, susturulmuştur. Her yerde, her dönemde olduğu gibi bazı protest müzik sanatçıları şarkılarında komünizm propagandası yaptıkları gerekçesiyle yargılanmış, tutuklanmıştır.

"Bir şeyler için mücadele verenlerin yanında olmak politik olmak değildir" D. Cohn-Bendit (Politikacı)

Bu düşünce birçok savaş karşıtı müzisyenin, sanatçının da duruşunun temelidir. Belki de hiçbiri böylesi bir rolü üstlenmek istememişlerdir. Ama dönemin gençliğinin güvensizlik duygusunu, öfkesini şarkılarına yansıtmışlardı. Ve birçoğu da barış marşı olmuştur. Toplumlar ve insanlar aniden değil, aşama aşama değiştiklerinden, yaşanmış olanların asıl değeri de tarihe karıştığında daha çok açığa çıkıyor.

Politik protest, karşı duruş ve sosyal hareketler hep müzikle eşlik edilmiştir. Müzik her zaman vardı ve toplumsal bir mesajı, meseleyi güçlendirmek, halka, kamuya duyurabilmek için vazgeçilmez bir araçtı. 60'lı yıllardan günümüze kadar yapılan müzik örneklerine bakılınca, hangi müziğin neden ve hangi sosyal hareketin karakterlerini taşıdığını rahatlıkla görebiliriz.

Bir ülkede Protest müziğin bitmesi için orada protesto edilecek hiç bir yanlışlık, hiç bir kötülük kalmamış olması gerekir. Her gün yeni bir acıya uyandığımız, insanların aidiyeti, mezhebi, dini, cinsiyeti, sebebiyle ötekileştirilip, ayrımlaştırılıp, katledildiği bu günlerde hepimize Protest Müziğin ne olduğunu bile hatırlamayacağımız, bizden olmayanı dışlamadığımız, birbirimize hoşgörüyle, saygıyla, sevgiyle yaklaştığımız günler görmeyi diliyorum…

15 Mart 2018 ■

SUSTURULMUŞLAR KONUŞTUĞUNDA

■ **GANİME GÜLMEZ**

Yeryüzü iki kez toz ve gaz bulutları içerisinde paramparça edilir. Bu gazlar, bu tozlar, doğanın canlılara değil, insanın insana yönelttiği silahlardan, bombalardan çıkanlardır artık. Ve "vatan" diye kanla çizilen topraklar, yine sınırlarına sığmayıp çatlar.

Ve yeni fidanlar, üzerinde kök salacakları topraklarda kıpırdanmaya başlarlar. Topraklara çizilen sınırlar, sınırların içerisinde sunulan yaşam normları, yasalar dar gelir onlara. Kök salmak istedikleri bu dünya değildir. Sokaklarda, üniversite anfilerinde, fabrikalarda, şehirlerde, köylerde; "daha iyi bir dünya mümkün" diye haykırmaya başlarlar. SUSTURULMUŞLAR SÜREKLİ KONUŞURLAR.

İkinci Dünya Savaşı sonrası doğan çocuklar, 60'larda gençtir artık. Che'nin ölümüdür bir yanda duydukları, Küba'dır takip ettikleri. Che'nin mirası olarak addedip, "Dayanışma Halkların Zerafetidir" sözünü taşırlar dünyanın dört bir yanında. Ho Chi Minh taşınır; Vietnam çınlar dünyanın dört bir yanında. Mao taşınır; Çin çınlar. Sovyetler'de, Çin'de, Vietnam'da olanlar tartışılır harıl harıl... Hangi model örnek alınacaktır?

Konuştukça, düşündükçe, düşünüp yeniden konuştukça ve yürüyünce; yeni yolların keşfine çıkarlar. Aileden çocuk eğitimine, kılık kıyafetten müziğe, sanat dallarına, edebiyata dek yığınla şey sorgularlar. Yeni yolların keşfine ve keşiflerini pratiğe geçirmeye başlarlar. Yeni yollara girenlerin çoğu vurulurlar, kırılırlar, hapsedilirler.

Dünyanın dört bir yanındakilere dar gelen bu dünya, daha da darlaştırılma harekatlarıyla buluşur. Daha boyutlu yasaklara hapsedilir yeryüzü...

Polonya'dan, Bulgaristan'dan Hindistan'a; Almanya'dan, Fransa'dan, Amerika'dan Türkiye'ye, Latin Amerika'ya; yani dünyanın tüm kıtalarında iletişim teknolojisinin yeni yeni mümkün kıldığı araçlarla, adeta tek bir elden düğmeye basılmışçasına ortak şeyler tartışılır.

Aranılan; yaşanılabilir bir ORTAK DÜNYADIR.

Susturulmuşlar konuşmaya başladığında; yüz binlerce sayfa yazı da başlar dünyayı dolaşmaya. Hâlâ yaşayan yetmiş yaş üstü insanlardan o dönemin teorilerini/yazılanları/olanları değerlendirmeleri istendiğinde çoğu; insanın zulme karşı koymak zorunda kalan bir canlı varlık olduğunu yinelerler. Ve bunu şöyle özetlerler: "Hepsi! Ama ne gerçekleştiyse hepsi yeniden olabilir. Ama hepsi! Kesin olan sadece bu!" ■

60'LARDA DÜNYADA KONUŞULANLARDAN-YAZILANLARDAN-DÜŞÜNÜLENLERDEN

Aşağıda yayınladığımız yazıları Almancadan Türkçeye Ganime Gülmez çevirdi.

KARİN SCHRADER-KLEBERT[1]

Kadın Kültür Devrimi[2]

"... Haklı olarak, kadınların erkekleri ruhen ve bedenen, fiziksel güçlerinin etkisinin ikincilliğinin ötesinde, bütün aktivitelerde özgürce gölgede bırakacağını söyleyebilirim. Kadınlar azınlık olarak itham edilme önyargısına itiraz ettikleri zaman, erkekler onların öfkeli ve rahatsız edici olduklarını bildirmeye çalışırlar. Eril kıskançlık daima dişi yazarlara yönelmiş, felsefe kadınları akademik şan şöhretten uzak tutup horlayarak mutfağa geri göndermiştir.

Bilgili kadınlar bu hakaretlere layık olmasa gerek? Köle; efendisini taklit etmek isteyen, sadece efendisinin hor gören bakışlarını kazanır. Burnu havada şöhretliler, kitap yazmaya, bir kaç cildi milyonlarca gereksiz kitaba eklemeye mi ihtiyaç duymaktalar? Kadınların yazarları yoktu, aksine özgürleştiricileri yaratarak, politik Spartaküsler, dehalar, cinsiyetlerini bu kepazelikten alıp yukarıya taşımaya söz verenlerle mutabık oldular". –Charles Fourier[3], Sevgi ve Evlilik–

Charles Fourier'in aktardığı bu anlayış 1808'de okunmak üzere yayınlandı ve bu kâğıtlar bugüne dek korundu. Politik Spartaküsleri yaratan kadın hareketinin başarısının tarihsel gücü, çok etkili baskı mekanizmalarını bozup dağıtarak bazı biçimsel hakları birleştirdi. Başarının negatif yönü ise çok daha büyük oldu: Kadın hareketi erkeğe, onun yüzde yüz emin bir şekilde bugüne dek kadına karşı yönelttiği bir silah üretti: Soytarılık. Tıpkı erkek kuşaklarının dünyayı iyileştirme "soytarılığında" faka basması gibi, kadın da erkeğin tuzağına düştü. Ve bununla birliktedir ki, iyi bir dünya rüyası illüzyonla çamurlandı.

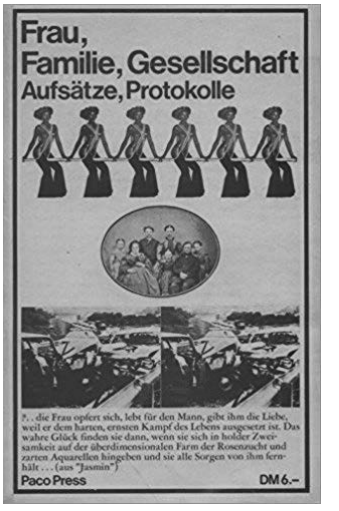

Günümüzde nerede zulmedilmiş, vahşileşmiş halkların emperyalist ve kolonyalist şiddete karşı verdiği savaş varsa orada; kısıtlanmış ve politik haklarından men edilmiş grupların tekelci kapitalist ülkelerdekilerin kendi tarihsel güçleri haline gelmesi tesadüf değildir. Kadınlar da esasta kendi vahşileştirilmelerini tanımaya başlamışlardır. Kadınlar, halkların zencileri ve kolektif tarihidir. Mesele; tıpkı zenciler için olduğu gibi kadınlar için de şiddetin tarihinin anlaşılmaya başlanmasıdır. Ve ürünü kadınlar olan şiddet zorbaların kendilerine gerisin geriye dönmekte; kurban statüsü ve nesnellik, oyunculuk ve öznelikle yer değiştirmektedir. Hatta hatta eşit haklara sahip olan diğer gruplarla kadınlar arasındaki belirgin fark hemen göze çarpıvermektedir: Kadınlar hiçbir zaman birbirleriyle dayanışmamış olanlardır. Beyaz kadın zencilere karşı beyaz adamla dayanışma içerisindedir. Burjuva kadın proleter kadına karşı burjuva adamla dayanışma içerisindedir vb. *"Azınlıklar olarak işçiler, kadınlar ve Yahudilerin (ya da zencilerin), kaderleri ancak toplumsal sistemin zapturaptından okunanların kenetlenmesi-içe kapanması esasta meşrudur. Aşağılanmış bu grupları bu aşağılık statüden çıkaracak olan tek şey insanın insancıllaştırılması hedefinin gerçekleştirilmesidir. Egemenlere uyum sağlamak, kendi aşağılanmalarını devri daim içerisinde tutmaktadır..."*[4] Kadınlar için şimdiye kadarki uyum daima, her ayaklanmadaki bazı akıbetler biçimindedir.

Kadınların pozisyonları Amerika'daki zencilerle benzerdir, ancak stratejileri onlardan farklı olmalıdır. Çünkü kendi egemenleriyle bağları çok daha farklıdır. Zenciler bir zenci toplumu kurmayı deneyebilirler. Onlar önce kendi bağımsız toplumlarında yaşamayı, sonra düşmanına karşı tekrar savaşmayı deneyebilirler. Kadın ise kendi kendisine düşman olandır. Savaşması gereken bütün toplumsal zorunluluklara zincirlenmiş olandır. Kocası egemenler tarafındaysa, o da zulmedenlerin çanak yalayıcılığını yapmaktadır. Bu çanak yalayıcılıktır ki onu yağlandırmakta, köreltmekte ve aciz içinde bırakmaktadır. Bizzat kocasının kurbanı olduğunda ise çaresizce fiziksel ve fiziki sefalete düşmeye teslim olur. **Kadın; ya insanın toplumsal doğasını tamamen değiştirmelidir ya da kurban ve**

nesne statüsünde bir canlı kalarak, sonsuza dek kendi kaderini belirlemekten feragat etmelidir. Kadının, isyan eden erkek gibi, onun dayandığı gibi bir tarihi hiçbir zaman olmamıştır. Çünkü onun, kurtulmak için değiştirmek zorunda olduğu bir dünya vardır. Kadın, tarihin şimdiye dek süregelen yasası gibi; her rasyonalitenin, her tarihsel sürecin sadece bir nesnesi olmuştur. **Erkek; her zaman müessesesine, değiştirmeyi, yıkmayı, kendini gerçekleştirmeyi dayanak yapandır. Buna karşın kadın daima tarih öncesinde yaşayandır.** O sadece bir insan suretidir ve tarihi sadece erkek tarihi olarak yansıtabilir: Boyun eğdiği şiddet tarihi akıllarda kaldığı müddetçe bu böyle olacaktır...

Erkeğin kadına karşı koruduğu şiddet tekeli, kadının bir insan sureti ve cinsel yaratık oluşu hakkında Simone de Beauvoir[5] detaylı çalışmış ve bunu fenomolojik olarak analiz etmişti. Bu kitabın arkasında durup tarihsel motivasyonumuza yeniden buradan başlayamayız.

Biz kadınları ilgilendirmek zorunda olan nedir; şimdiye kadar insan olma hakkı elinden alınmış kadının, özne olmayı isteyip istemediğinin metotlarının analizidir....

1) Tarihte kadına yönelik erkek şiddet tekeli.

2) Doğa yaratığı olarak kadın üzerine hipotezler.

3) Ev eşyası ve hizmet kölesi olarak kadın.

4) Özel eşya ve kurban olarak kadın –Evlilik ve Fuhuş–

5) Kadının eşya karakteri.

6) Şiddetin müessesesi ya da şeytan üçgeni.

7) Önemsiz şey ve onun özellikleri.

8) Cinselliğin olumsuzlanması. Sömürme mekanizması olarak cinsellik.

9) Erkeklerce önemsenmeyen kavram: Kutsal dünyanın kaideleri.

10) Kadının umutsuz hali ve insanın atomize edilmesi.

11) Kadının talihsiz bilinçliliği ve şiddet karşıtlığındaki problemi

NOTLAR

1 [ÇN: Sosyolog Karin Schrader-Klebert, 68 hareketinde yeralmıştır ve o dönem kurulan ilk Kadın Meclisleri'nin kurucularındandır. Bu çalışmalarını günümüze dek çeşitli biçimlerde sürdürmektedir.]
2 Kaynak: Hans Magnus Enzensberger Kursbuch, Sayı: 17 Haziran 1969. [ÇN: Yazının tamamı 45 sayfadır ve sıralanan konu başlıkları altında devam eder. Kursbuch 17'nin tamamı Kadın-Aile-Toplum içerikli, 68 dalgasının düşündürdükleri üzerine yazılardan oluşmaktadır. Yine bu sayıda; o dönem denenen komün yaşamları ve çocuk eğitimi üzerine de yazılar mevcuttur.]
3 Ch.Fourier; Sosyalizm'in Şafağında Sevgi ve Evlilik Üzerine. Basım: Tilo Ramm, Stuttgart 1956
4 U. Schmiederer: Kadının Hak Eşitliği, 1965.
5 Simon de Beauvoir. Başka Cins, Hamburg-1968

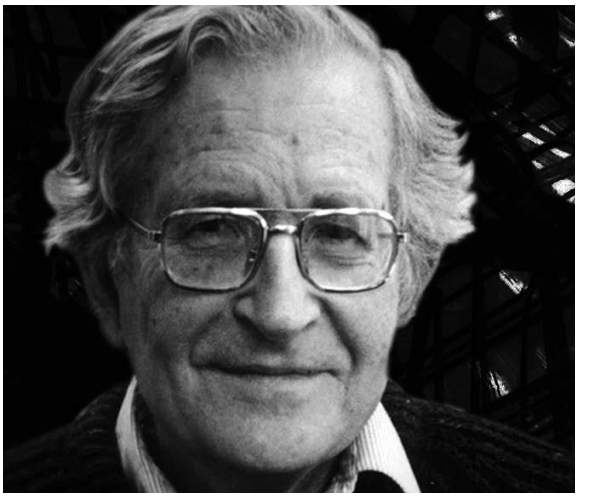

NOAM CHOMSKY

Vietnam ve Aydın Namusluluğu

Dwight Macdonald yirmi yıl önce bir dergide, halkların ve özellikle de aydınların sorumluluğu üzerine bir yazı dizisi yayınlamıştı. Bir öğrenci olarak, savaştan hemen sonraki yıllarda okumuştum bunları ve birkaç ay önce bunları tekrar okuma fırsatı buldum. Tekrar okuduğumda, etkileyiciliğinden hiç ama hiçbir şey kaybetmediğini gördüm. Macdonald savaş borçlarıyla meşgul olur. Ve şu soruları yöneltir: Bir savaş biçimi olarak Batı demokrasisinin mükemmel bir gelişim sağladığı, Hiroşima ve Nagazaki'de doruklara ulaştığı bu saldırılarda, tarihte benzeri görülmemiş bu cinayetlerde, sivil halka bombalarla alçakça saldırılar gerçekleştirilmesinde, Britanya ya da Amerika halkının sorumluluğu ne orandadır?

1945-46 yıllarında öğrenci olan biri için –tabii otuzlu yılların korkunçluğundan, Etyopya'daki savaşı, Rus temizlik harekâtını, Nazileri, Batı'nın bu olaylara tavrını ve kısmen suç ortağı olduğunu bilip, politik ve ahlaki bilinç edinmiş her birey için de– bu soruların çok özel anlamları ve aciliyeti vardı.

Aydın sorumluluğundaki probleme ilişkin sonrasında da tabii ki rahatsızlık verici sorular yöneltilmeye devam edildi. Aydınlar; yönetimdekilerin yalanlarını açığa çıkarmak ve yaptıklarının sebeplerini, sinsi kötü niyetlerini analiz etmek durumundadırlar. En azından Batı'nın politik özgürlükten, bilgi akışından ve namusluluktan aldığı iktidar gücü, aydınları buna sevketmektedir. Batı demokrasisi ayrıcalıklı bir azınlığın hakikat arayışına; bir örtü arkasına gizlediği bozuk çehresinden, manasını ters yüz ettiği ideolojisinin, sınıf çıkarının ardına gizlenip, yeterli zaman, ola-

nak ve eğitim imkânı sunmaktadır. Dolayısıyla eşi benzeri olmayan ayrıcalıklılar, bunun keyfini sürenler için aydın sorumluluğu; Macdonald'ın halkların sorumluluğu olarak nitelendirdiğinden çok daha derin içeriklidir.

Macdonal'ın vardığı düşünceler, tıpkı bundan yirmi yıl öncesi gibi bugünle de çakışmaktadır...

Aydınların görevi gerçeklere sebat etmek ise, olayları tarihsel perspektifleri içerisinde görmek de onların sorumluluğudur... İstediğimiz Asya'yı işgal etmek değildir; biz sadece "Asya ülkelerinin gerçekten açık ve sağlam bir toplum olarak ekonomik modernizasyonla ilerlemesini hem ulus hem de tek tek halklar olarak özgürleşmelerini, engelsizce ilerlemelerini" istiyoruz. Uygun olan formülasyon budur. Son zamanlarda, hangi ülkede hangi yönetim biçimi olduğuna, "açık toplum" olarak duran toplumun, ekonomik olarak Amerika tarafından kalkındırılıp, onun politik kontrolü altında olması anlamına gelişiyle pek ilgilenmiyoruz. Vietnam'daki soykırıma yaklaşmak, bu hedefe ulaşmak bir gereklilikse, özgürlüğün ve insan haklarının savunulması gibi bir bedelin de ödenmesi gerekir...

Kısacası; Vienam halkının tercih şansı olsaydı, pazarlardaki davranışlarının gösterdiği gibi, şeker rafinerisi ve yol inşaatı makinelerindense; Buick (bir Amerikan araba markası –ÇN) ve klima cihazlarını tercih ederdi. Ve biz onların bağımsız kararlarına merhamet göstermek istediğimiz gibi, insanları kendi yollarında özgürce gitmelerine izin vermek zorundayız. Orada, taşralarda ayaklara dolananlar, dört bir tarafta iki ayaklı yük hayvanları gibi dolananlar olsa da tıpkı her ekonomi-politik öğrencisinin açıklayabileceği gibi söz konusu olan; bir sorumluluk sahibi, ileriye doğru tazyik yapan bir aydın tabakasının mevcudiyeti değildir. **Aksine söz konusu olan, sadece biyolojik bir üstünlükle insani ırk ortaklığının bağlantısını taşıyan yaratıklardır.**

Aydınların duruşu ise, tıpkı Vietnam'daki bu katliamlarda suç ortağı olanlar gibidir. Bunlara karşı açıkça karşı koymamız en iyi tavırdır; aksi halde hükümetimizin Vietnam'daki "kesin çözüm"ünü ve bir çok Vietnam'da yaklaşan kaçınılmaz karşı koyuşların arifesinde olduğumuzu göreceğiz.

Kaynak: Hans Magnus Enzensberger, Kursbuch; Sayı 9, Haziran 1967 [ÇN: Yazının tamamı 25 sayfadır; içeriği esasta Vietnam'a, Küba'ya, Çin'e, Sovyetler Birliği'ne vd. ilişkin, geçmişten o döneme dek aydın yazılarının-konuşmalarının değerlendirilmesinden oluşmaktadır.]

İngilizce'den Almanca'ya çeviren: Barbara Nirumand

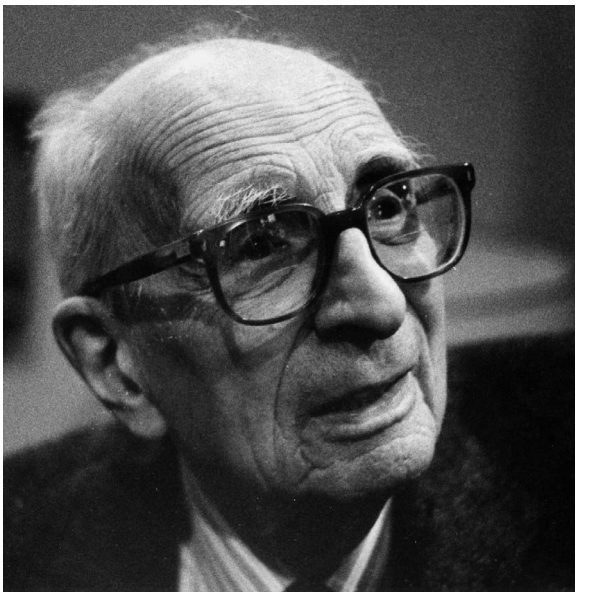

CLAUDE LÉVİ-STRAUSS

İnsana Ait Matematik

"Bilimler doğaya, model olarak geniş, güzel caddeleri tesis ettiler ve insanlar bu yollarda çıkış bulamadılar. Hamallar çalıları ve bu minvaldeki her türlü engeli; bir geçit yolunu kapatabilmek, bize sadece yüzyıllardır art arda takip ettiğimiz, yolumuzu kaybettiğimiz çetrefilli patikalar göstermek için ortalığa yığdılar. Orada burada bir dahi hedefe ulaşmıştı, ancak esasta bu insanların hedefe nasıl ulaştıkları bizlerin görüş açısının dışındaydı. Ve onlar hedefe nasıl ulaştıklarını bize söylemeyi kendi tasarruflarında tuttular ya da art niyetli olarak gizlediler. Bu yüzden bizler onların engelleri nasıl aştığını anlayamayacağız. Biz yeryüzü üzerinde hareket ederken lanetler okurken, onların engellerin üzerinden sıçrayıp geçtiklerine, gök yüzünde süzüldüklerine inanıp duracağız. Lâkin onların engelleri nasıl aştıklarını ya da üzerinde süzüldüklerini, onlardan daha iyi anlayanlar biz miyiz ki? Şüphesiz ki değiliz. Bu yüzden, yeni bir geçit bulabilmek için kapatılan yolları yeniden açmayı deneyip duruyoruz. Ancak bizim için artık başka bir geçit yolu yok. Bu engel bu kadar zorluğa sahipse, o zaman öncelikle bize yansıdığı kadar büyük olmasa gerek. Bunun dışında biz, bizden önce bir dâhinin keşfettiği bu güzel caddelere yöneleceğiz. Ve belki de onlar bizim bu yeryüzünde oralara nasıl varabildiğimizi keşfedecekler.

Öncelikle sadece yolumda nelerin durduğunu anlamak için bu konu üzerine her şeyi toparlamak üzere düşündüm. Bu yüzden yavaş yavaş ilerliyorum ve

matematikçilerin hiçbir zaman kafa yormadıkları sorular üzerine uzun süre düşünüyorum. Çünkü bu sorular metafizik sorularıdır ve matematikçiler metafizikçi değildirler. Onlar; cebrin sadece henüz gramatiği olmayan, sadece metafiziğin ona gramatik kazandırabileceği bir dil olduğunu bilmemekteler." –Etienne Bonnot de Condullac, 1798–

Bilimler tarihinde insan araştırma-incelemelerinin programlanışının çok çok öncesinde tanınarak ilerlenen her şey, bir kez kâğıda döküldükten sonra insanın tüm bunları gerçekleştirmeye muktedir olduğu umut edilmiştir. Bilimsel düşüncenin başlangıcı olarak Yunan filozofları atoma dair fiziksel problemleri sorgulamaya başlarlar. Bu başlangıçtan elli iki yüzyıl sonrasında biz şu anda ilk olarak ve onların çaba gösterip hesaplayamadığı kesin bulgular üzerindeyiz. Bunun aynısı matematiğin insani problemler için kullanımında da geçerlidir; çünkü ilk geometriciler ve aritmetikçilerin spekülasyonları fiziki dünyadan çok daha önce insana yöneltilmiştir. Pisagor sayıların ve figürlerin antropolojik anlamlarının doğruluğundan şüphesiz bir şekilde emindir; Platon aynı düşüncesi itibarıyla bunları çok iyi bilen olarak durmaktadır.

Yaklaşık on yıldır bu antik meditasyon (içe bakış-ÇN-) yeni bir aktüellik kazanmıştır. Ancak, sadece sosyal bilimlere kesin uygunsuzluğuyla problemlidir. Bu aktüellik ifadesini ruh bilimleri olarak adlandırılan dalda bulur; hatta hatta şunu da söylemek isterim: Belki de bu heyecan verici gelişim ilk önce kendisini ruh bilimlerinde ifadelendirebildi. Çünkü ilk bakışta her kavramın kesinliği ve ölçülebilirliğinden böylelikle uzaklaşılabildi; ancak muhtemelen onlara yasaklanan geleneksel matematiğe dayanma ve bulundukları yerin nitel karakteri buna sebebiyet verdi. Matematiksel düşüncelere karşı acilen; çığır açıcı biçimlerin ve cesaretlerinin tüm kudretiyle yöneldiler; tıpkı uzun zamandan beri sosyal bilimlerin yaptığı gibi...

Bu durum içerisinde şu fark bana bazı şeyleri açıkça ispatladı, izninizle bunları hatırlatmak isterim. Yıl 1944. Evlilik ve soy kavramlarının iletişimde esas itibarıyla ayrıştırılmadığı, dil biliminde şiddetli bir merhametsizlikle, üstü kapatılarak bu kullanımın hâkim olduğu, bunları yeni yeni kavramaya başlayıp eski matematikçilere hor bakarak yöneldiğim zamanlardı: "Evlilik" dediler, ne toplamaya ne de çarpmaya benzer (ne de çıkarma ve bölmeye) ve bu yüzden ona matematiksel bir biçim vermek imkânsızdır. Ta ki günün birinde, yeni bir okulda genç bir hocanın bu problemi ele alıp, evlilik kurallarının teorisini ortaya koymak, evliliği kesinlikle nicel olmayan bir sürece indirgemek ihtiyacıyla açıklayışına dek. Evet, onun evliliğin ne olduğunu bilmeye hiç ihtiyacı yoktu. Sunduğu her şey, öncelikle toplum içerisinde gözlenen evliliğin sonsuz bir sınıflandırmaya indirgenişini destekliyordu. Bu sınıflar, belirlenmiş ilişkiler yoluyla birbirlerine kopmaz bir şekilde bağlıydı (örneğin, erkek kardeşin evliliği ya da kız kardeşin evliliği sınıflandırmaları, ya da aileler arasındaki evlilikler, ya da kimin kimin çocuğuyla evlendiği vb. diye süregelen hep aynı tür evlilik devamlılıkları-sınıflandırmaları). O andan itibaren, incelenen fenomenlerin iç yapısı –evlilik– söz konusu bile değildi ve hatta bu tamamen tanımsız bırakılabilirdi. Bir toplumdaki bütün evlilik normları-kuralları aynılaştırılıyordu ve bu aynılaştırma keskin bir iddiayla ve test edilmiş metotlarla ispat edilmiş oluyordu.

Bu basit ve kısa örnek; şu anda matematik ve ruh biliminin ortak çalışmalar gerçekleştirmeye meyletmesi gereken bir yolu açıkça göstermektedir. Geçmişteki büyük zorluklarımızın sebebi, araştırmalarımızın nitel karakteridir. Nicel bir muameleye girişebilmemiz için gereken, hilekârlık yapmak ya da onlara umutsuzca kucak açmaktı. Günümüzde ise matematiğin sınıflar arasındaki gerilimli ilişkisini, onun birbirinden koparılan belirsiz değer yargıları yoluyla tanımlanan şahsiyetini ortaya çıkarmamızı sağlayan çeşitli dalları mevcuttur (cümle kıyaslamaları, grup teorileri, topoloji gibi). Bu belirsizlik, toplulukların birbirleriyle nitel ilişkilerinin asıl özelliğidir ve bunun sebebi sözümona "ölçülemez", "ifade edilemez" karakterinden kaynaklanmaktadır...

Bu problemin yeni dersler organize edilmesine, sosyal bilimcilerin matematiğin yeni-ilerleyen yankılarını toparlayacak olmalarıyla çözüleceğine inanmak yanlış olur. Sonuç olarak; her şeyden önce, kesinleşmiş metot ve sonuçlarıyla matematiğin kopya edilmesi değildir söz konusu olan. Bu sosyal bilimlerin, özellikle kendi durduğu yerin karakteriyle matematiği özel bir uyum ve icat çabasına iteklemesidir. Ortak çalışma sadece tek bir yönde ilerleyemez. Bir açıdan matematik sosyal bilimleri ileriye taşır, diğer açıdan ise matematiğe ilişkin perspektiflere ilişkin talepler açıklanmalıdır. Bu minvalde mesele, yeni bir matematiğin yaratılmasıdır. İnsan, bizzat kendi ayrıştırılmış tek yönlü aydınlanmasının ağırlığını taşımaktadır. Tıpkı bir grup içerisindeki kolektif varlığında, güvensiz ve düşmanca tutumları taşıdığı gibi. Her farklı toprak parçası için bilgilerin kesin bilgilere indirgenemez olduğu gibi, düşünce metotlarının standardize edilmesi üzerine çalışmak, bir iç harmoniyi aramaya çıkmak, belki de bütün bilgeliklerin gerçek koşullarını bulmaya yardımcı olacaktır.

Kaynak: Hans Magnus Enzensberger, Kursbuch 8, Mart 1967
[ÇN: Yazının tamamı on sayfadır.]
Fransızcadan Almancaya çeviren Eva Moldenhauer.

“NE ÇOK ‘SUSMALAR’I VAR BİZLERİN”

■ **TURAN DAL**

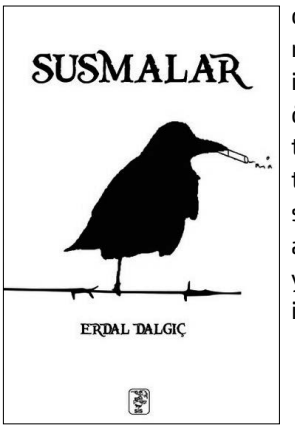

Şair Dalgıç, “Çok eksik kalmış, çok susmuşum. Gözlemimde alenen ortaya çıkan fukara yanım adını kitaba verdi. Kitabımın adı ‘Susmalar’ oldu. Hepimiz susturuluyoruz bir şekilde. Kitabımın bu başlığı aslında bu dönemin birçok insanına hitap ediyor. Ne çok ‘susmalar’ı var bizlerin” Erdal Dalgıç, Kültürhane’de düzenlenen bir etkinlikle geçtiğimiz ay ‘Sis Yayınları’ndan çıkan ‘Susmalar’ adını verdiği kitabının tanıtımını yaparak, okuyucuları için kitabındaki şiirleri seslendirdi. 120 kısa şiirden oluşan kitabı hakkında konuşan Dalgıç, “Duygu göğünüzden yağan şiirleri birileri okuduğu zaman o şiiri sizden almalı. Kendine ait hissetmeli” düşüncesinde olduğunu belirtti.

“NE ÇOK SUSMALARI VAR BİZLERİN”

Şiirlerini ilk kaleme aldığı dönemler fark edemediği ama sonrasında o şiirleri okurken gözlerine sevdayı, yaşadıklarını kelimelerle, imgelerle somutlaştırmaya çalışırken hep eksik kalmışlık fukaralığı dolduğunu kaydeden Dalgıç “Çok eksik kalmış, çok susmuşum. İşte bu gözlemimde alenen ortaya çıkan fukara yanım adını kitaba verdi. Kitabımın adı ‘Susmalar’ oldu. Hepimiz susturuluyoruz bir şekilde. Kitabımın bu başlığı aslında bu dönemin birçok insanına hitap ediyor. Ne çok ‘susmalar’ı var bizlerin” dedi.

“ASIL ŞİİRİMİZİ SÖYLEDİ”

Kitabın kapağına şiirlediği tek ayaklı karga resmini anlatan Dalgıç, “Susmalarımı taşıyan kitabın kapağındaki resim Serpil Odabaşı’nın. Karganın bir ayağının olmaması, varoluşsal eksikliklerimizi simgeliyor. O nedenle bu resim, asıl şiirimizi söyledi. Kitabımızın kapağında bu ülkenin ötekilerinin temsili şiiri olarak yer aldı” diye belirtti.

“BİRBİRİMİZİ ANLAYABİECEĞİMİZ DİLİ KULLANMAK GEREKİR”

Şiirlerini yaşamla buluştururken yalın bir dil kullanmaya özen gösterdiğini belirten Dalgıç, “Kanımca bol imge, bol soyutlukla sarmanın bir anlamı yok şiiri. Bunun hiç kimse için bir anlamı yok. Duygu göğünüzden yağan şiirleri birileri okuduğu zaman o şiiri sizden almalı. Kendine ait hissetmeli. Beni toplumun her kesimindeki insan anlamalı, diye düşünüyorum ve öyle yazıyorum. Çünkü ‘Susmalar’daki tüm şiirler hayatın içerisinden öyküler taşımakta. Hepimiz bu hayatın parçasıyız ve bu öyküler yaşadığımız hayat ağacında yeşermiştir. Birbirimizi anlayabileceğimiz dili kullanmak gerekir” ifadelerini kullandı.

“KİTABINIZI BASTIRACAK BİR YER DAHİ BULAMIYORSUNUZ”

Son olarak edebiyat dünyasını sarıp sarmalayan popüler kültüre eleştiri getiren Dalgıç, “Halkın içinde kendi duygularımızın ortada olduğu edebiyattan yanayım. Kapitalizm bir şekilde duygularımızı sömürüyor. Duygularımızı, alınıp satılabilen bir meta haline getirmeye çalışıyor. Aslında bende bu kitabı ticari bir kaygıya dönüştürme korkusu da gelişti. Olmaması gereken bir şey bu. Kitabınızı bastırabilecek bir yer dahi bulamıyorsunuz. ‘Popüler değilseniz, kitabınızın her şeyi size ait dediler’ bana. Bu sorun, popülerlikten uzak durmaya çalışan bütün yazarlarda olağan bir hal almış durumda. Böyle bir söz bile popüler kültürü ve kapitalizmin edebiyatı ne şekilde hapsettiğini gösteren bir örnektir” dedi.

Mart 2018 ■

Denizde

Denizdeyken o teknenin kendisiydi
aldatıcı bir vaatle
savaştan gemi enkazına
taşıdı seni...
O denizin kendisiydi
senden geriye kalanlar savruldu üzerine.
Diğer şeyler yanında iki yüz fotoğrafla
birkaç giysi...
Kaldırıldı o fotoğrafların
suda boğulanlar müzesine

■ **CLAUDİA PİCCİNNO** / İtalya
Çeviri: Mesut Şenol

MISIR KOÇANLARINI KIZARTAN KOKU NİBEL GENÇ

■ **GÖKSU BAYKAL**

Elimde çeyrek yüzyıldır parmaklıkların ardında yaşama tutunmaya ve üretmeye çalışan Nibel Genç'in romanı var. Her biri ayrı öykü tadında 15 bölümden oluşan kitabı okumaya başlayınca kahramanların birbiriyle bağlantısı anlaşılıyor ve anlatı bütünleniyor.

Çember anlatımı yeğlemiş yazar. Keçi Kılından Heybe ile başlayan roman bir dönemi anlatarak ilerliyor ve gene aynı isimli öykü ile çember kapanıyor.

(3 Eylül 1994 tarihli güne 'Mısır Koçanlarının Kızardığı Gün adını verdi. Ad kulağa hoş geliyordu, şiirsel bir ritmi de vardı.') diyor yazar ilk sayfada. Dil akıcı, sözcükler özenle seçilmiş. Latin Amerika edebiyatını andıran gerçeküstü bir anlatım var denilse bile bence gerçeği masalsı biçimiyle beynimize sokuyor.

"Kuş hareketli renklerini nehrin sularına bırakıp uçtuğunda" (s.11) cümlesinde olduğu gibi roman boyunca özgün betimlemeler kullanılmış.

Dudakları eğri dikilmiş bez bebek

Durmadan yürüyen, evlere girmeyip, bulduğu düğmeleri, bez parçalarını, iplikleri toplayan, köyün delisi diye nitelendirdikleri Waye İvrayim'in ağzından anlatılmış. Kendi adını taşıyan Ezima'ya dilek ağacından topladığı bezlerden bebek diker. Meyman köyünün yakıldığı gün eve girer ve oradan çıkamaz.

Sandıktaki sürreal gözler

Ezima, Meyman'a gelen Arakel adındaki Ermeni ressamın yaptığı tablodan yola çıkarak Zeyne ile yaşadığı aşk öyküsünü dillendiriyor. Ezima'nın büyük büyük ninesi Bese, sandığında sakladığı siyah kasketi "bu senin dedenindi" diyerek Arakel'e uzattığında yaşanan Ermeni tehcirini düşünüyor okuyucu. Ermeni kafilelerinin ölüme götürülüşünü Bese nine gibi anlatan yoktu. "Sarı saçlı bir kız çocuğu yere düşünce annesi onun burnunu buğday başağı işli bir mendille sildi." diyordu. Yazar ince ayrıntıların ustası ve buna roman boyunca şahit oluyoruz.

Sarı boncuklu tülbent

Eşliye, ailenin Bese'den sonra Meyman'daki hikâye anlatıcısı. Masallarına rüyalarını katarak anlatıyor. Her cümle ayrı bir güzellikte, tekrar tekrar okuma isteği veriyor. Bu bölümde gene bir nesne 'çakmak' üzerinden savaş, zindan, isyan ve dört ülke insanının kaderini okuyoruz.

Gayet mühim tespitlerin yazıldığı defter

Ezima'nın eniştesi İmam defterine gayet mühim tespitlerini yazıyor. Eczacı Kemal'in kitaplığında bulunan kitapları okuyan İmam'a "şiir mi yazıyorsun, âşık mısın, âlim mi olacaksın?" diyor Meyman'lılar.

"Babamın gölgesini üzerimde hissedince yazmayı bıraktım. Geç kalmıştım, defteri elimden öyle bir hiddetle çekti ki öne doğru sarsıldım. Hiddet: Öfke, kızgınlık. Yüzüme uzun uzun baktı ve 'At öldü' dedi."

Vüs'at O. Bener'in Havva öyküsünü anımsatan bir son. Vurucu tek cümle: "Havva öldü", "At öldü"

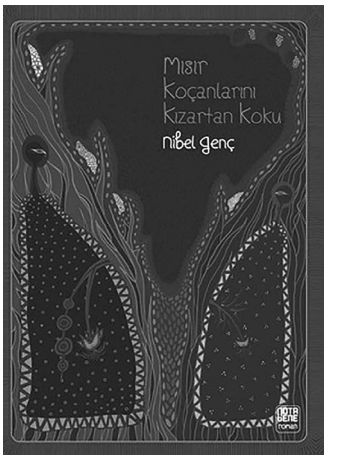

Fitilli gaz lambasının dantel kılıfı

Yazar, bu bölümde on beş yaşındaki Elif üzerinden, Kivare'nin kaygılarını aktarır. Romanın en gerçekçi bölümlerinden biri daha.

Sağ köşesi kırık siyah kaset

Ezima'nın, Ömer'in klamlarının bulunduğu kasetle babasına sürpriz yapmak istediği bölüm hapishane gerçeğini didaktik olmadan anlatıyor. Nibel'in başarısı, yıllardır konuşulması, dile getirilmesi zor konuları bir kelebek hafifliğinde okuyucuya aktarması. Ezima'nın korkularından endişelenirken bir anda gülümsetiyor, dram tebessüme, tebessüm yüreğin burkulmasına neden oluyor.

Koçer bir muska

Üç dört sayfada dengbejleri, kimi klamların, isyan savaşçısı gibi, kimi klamların kırımların ağıtçısı gibi, kimi klamların da kavuşamayan âşıkların hasretiyle söylendiğini öğreniyoruz.

Pipo içen dedenin fotoğrafı

Ezima'nın babası Hüseyin'in çocukken çığ altında kalmasıyla başlayan bölüm sır üzerine kurulmuş. Hüseyin çığın altında Waye İvrayim'in adını hatırlamaya çalışırken uyumamış ve bu sayede kurtulmuş. Kızına da bu yüzden Ezima adını vermiş. Kimselere değil Ömer'e anlattığı sır bu. Ömer de ona bebekken evlerine gelen bir dengbej sayesinde iyileştiği-

ni, boynundaki koşer muskayı da onun taktığını anlatır.

Büyük dedenin kaçak olduğu dönemde Diyarbekir'e gittiğini ağaç oymacılığı yapan bir arkadaşının pipo hediye ettiğini, dedenin de ona tütün tabakası verdiğini öğreniriz. Gülizar bütün hikâyelerin tamamlanacağına inanırken Hüseyin kendi hikâyesinin yarım kaldığına inanır.

Yazar gene nesneler üzerinden okuyucunun merakını diri tutmayı başarıyor.

Tütün tabakası

Sürgüne gönderilen Mehmet Tahir İskanoğlu'nun hergün mevcudiyetini ispat için imza atma serüvenini anlattığı bölüm Kafka öykülerinin tadında. Acı mizah boğazınıza oturuyor.

Pembe şemsiyeli tel toka

Daha önce Zeyne'ye âşık olduğunu öğrendiğimiz enteresan fikirlerin adamı Haydar Dayı'yı tanıyoruz. Eczanede ağabeyi Kemal'e yardım etmektedir. Eczane, mektupların, kolilerin geldiği bir yerdir aynı zamanda.

Ezima için istediği kırmızı montun cebinden pembe şemsiyeli iki tokayı gösterir Hüseyin. Kızının rüyası iki tel tokadır. Süleyman ve Haydar dayı tokaların hikâyesini dinleyince, Süleyman, "Sahiden de Tahtakapı Ailesi'nden herkesin bir tahtası eksik oluyor," dedi.

Bir kez daha sıra dışı bir ailenin varlığıyla karşılaşır okuyucu.

Uçuk mavi yünden şifa çiçeği desenli erkek kazağı

Dedesi, kocaya kaçan Lili'ye, "hayatın boyunca Meyman'a ayak basmayacaksın" diyor. Gene kitaptan etkileyici bir özeleştiri: "Yani anlayacağınız bizimkiler sürgün şehrinde devletin Dersim'e dönüş affını beklerken, Lili teyzem dedesinin de babasının da onu asla affetmeyeceğini biliyor." diyor Gülizar. Gülizar, oğlu Şiyar'la Lili teyzesinin yanına dönmektedir. Kızı Ezima ve Hüseyin'e âşıkken ördüğü "uçuk mavi yünden şifa desenli kazağı" köyde bırakmıştır.

İki dişi kırık gerilla tokası

Ezima köyden uzaklaştığı bir gün Bermal kod adlı gerilla kızla karşılaşır. Beş taş oynar ve sohbet ederler. Bermal, Şeker Portakalı kitabından söz eder. Ezima eve döner dönmez kitabı açar ve ilk cümle onu derinden etkiler.

"Günün birinde acıyı keşfeden küçük bir çocuğun öyküsü" Küçük çocuğun adı Zeze'ydi. "Ben de acıyı keşfetmiş bir çocuğum" dedi.

Uzak coğrafyalardan iki çocuğu özdeşleştirmiş yazar.

İşlemeli çakmak

Dede İvrayim ve babasının katliamdan kurtuluş hikâyeleri. O gün kesin öldürüleceğini bilen adamın gümüş işlemeli çakmağını İvrayim'e vermesi. Hüzünlü bir bağışlanma ve kurtuluş öyküsü. İvrayim "Canım Ezima'm" dedi, "bazı günlerin bir batımı yoktur, bir gölge olup ömrün diğer günleri üzerinde dolaşırlar. Bırak dolaşsınlar kızım, hayat onlara rağmen de yaşanır."

Keçi kılından heybe

Başlangıç öyküsüyle aynı adı taşıyan ve çemberi tamamlayan son hikâye.

"Yarın 'Mısır Koçanlarının Kızardığı Gün'e beş gün kala şelalenin aktığı yere gidecekti. Metnin içindeki Ezima 'Belki şelaleye doğru yine bir kuş uçar,' dedi. Metnin dışındaki Ezima masanın üzerindeki fincanı alırken gülümseyerek 'Kuş gelmezse bile bir cümleyle geliverir,' dedi. Metin yazarı Ezima 'Olur mu öyle şey?' dedi. 'Bazen bazı şeyleri eksik anlatıyor, yanan binlerce şey içinden hikâyemi yazmak için kimi şeyleri seçiyor olabilirim ama asla uydurmam, ben romanı olmayan bir roman karakteriyim."

Bu yıl içinde okuduğum en iyi kitaplardan biri oldu Mısır Koçanlarını Kızartan Koku. Umarım edebiyat dünyası böyle bir eseri görmezden gelmez. Yüzyıllık Yalnızlık ve Sevgili Arsız Ölüm'ün yanına koydum. ■

Ahmet

Ey evin balkonunda dikilen baykuş
Ey boğazlanmış güvercinin dansı
Ey sözün fısıltısı ve sessizliğin devrimi
Sınır tanımadan
Ey akan gözyaşları
Kulaklarda çınlayan
Feryatlar solan gülün
Suskunluğuna batırdı bizi
Acizliğimiz çağıldar
Boyun eğişimizi tükürürüz
Bozgunun damlalarıyla

■ **FATMA NAZZAL** / Filistin
Çeviri: Metin Fındıkçı

BAŞLANGIÇ

■ **H. DEMİRCİYAN**

Dan Brown, Başlangıç kitabında; "Nereden Geldik? Nereye Gidiyoruz?" sorularına cevap arıyor.

Okuyanı çok olan bir yazar Dan Brown. Sürükleyici kurgusu ile okuyucusunu kitaba bağlayan bir yazar. Büyüleyici bir mekân tasviri ile insanı geziye ayaklandıran bir yazar. Kurgudaki olayların sonuçları ile her zaman okuyucuyu şaşırtan yazar. Yazmadan önce yaptığı araştırmaların sonuçlarını okuyucu ile paylaşmasını iyi beceren bir yazar. Kullandığı akıcı dil ile romanını okutan yazar.

Aynı zamanda sınıflar arası çelişmelerde suya sabuna dokunmayan yazar

Evet, bu yazarın yeni kitabının adı **Başlangıç**'a geçmeden önce kendisi ve eserlerine kısa bir göz atmak O'nu tanımak açısından fena olmaz.

Dan Brown en çok satan kitaplar listesini en fazla meşgul eden Amerikalı yazardır. Bugüne kadar Türkçe yayınlanan "***Kayıp Sembol***", "***Melekler ve Şeytanlar***", "***Cehennem***", "***İhanet Noktası***", "***Digital Kale***" isimli romanların yazarıdır. Aynı zamanda tüm zamanların en çok okunan romanlarından ***"Da Vinci Şifresi"***ni de yazan da Dan Brown'dır.

Hemen hemen tüm kitaplarında ***din*** alanında dolaşır.

1964'de Amerika'nın New Hampshire eyaletinde dünyaya geldi. Babası matematik profesörü, annesi ise ilahiyat müzisyeniydi, kendisi de başarılı bir müzisyen olmak istiyordu. Eşi Dan-Blythe ile birlikte yaptıkları ilk müzik albümlerine verdikleri isim ***"Melekler ve Şeytanlar"*** oldu. Bu ismi daha sonraları çok satan romanına da verdi. Bir dönem İspanyolca öğretmenliği yaptı. İyi derece İspanyolca bilmesi romanlarına kaynak araştırırken çok işine yaradı.

Bir gün Dan Brown'ın ve eşinin öğretmenlik yaptığı okula iki FBİ (A.B.D. gizli servisi) ajanı gelir. Amerikan Başkanı Clinton hakkında uygunsuz içerikte mail yazıp arkadaşına gönderen bir öğrenciyi soruşturmaktadırlar. Dertleri çocuğun yazdıklarında ciddi olup olmadığını öğrenmektir. Bu olay, Dan Brown'a ilk romanı ***Dijital Kale*** (1998) için ilham kaynağı olur. *Dijital Kale*, Federal Güvenlik Teşkilatı (FBİ) ile halkın arasındaki mahremiyeti ele alan bir romandır.

Din ve bilimin bir arada yaşadığı ailede büyüyen Dan Brown'a bu yaşantı; edebiyat hayatındaki en önemli etken olur ve ona ilham verir. "***Melekler Ve Şeytanlar***"*(*2000*)* adlı eserin ortaya çıkış nedeni budur. Romanda, din ve bilim kurumlarının arasında geçen kavgadır anlatılan.

2001'de yayınladığı romanın adı "***İhanet Noktası***"dır. Romanda teknolojinin halktan gizlenen yanları, güvenlik ve ahlak konularını işler Dan Brown.

Da Vinci Şifresi'nde (2003) İsa'nın kilisenin iddia ettiği gibi tanrısal bir kişi olmadığını anlatır. Ayrıca İsa'nın Mecdelli Meryem (Mariya Magdelena) adlı bir kadınla evli olduğu da işlenir. Bu eseri ile Dan Brown ününün doruğuna ulaştır.

Dan Brown'ın bir sonraki kitabı "***Kayıp Sembol***", (2009) Masonluk temasını işlemiştir.

Dan Brown'ın 2013'de yayımladığı "***Cehennem"*** adındaki kitabındaki olayların bir kısmı İstanbul'da geçmekteydi.

Sinemaya uyarlanan *Melekler ve Şeytanlar*, *Cehennem*, *Da Vinci Şifresi* kitaplarının baş karakteri Prof. **Robert Langdon'u** bana göre rolüne hiç yakışmayan Tom Hanks canlandırmıştır.

Başlangıç'ta anlatılan nedir?

Klasik bir Dan Brown romanından beklenen verilmektedir. Yazar bugüne kadar yakaladığı başarı çizgisini hiç bozmadan sürdürmektedir.

Kitaptaki olaylar İspanya'da geçmektedir. Romanın sanat eserleri tanıtımında bu defa **Bilbao**, **Madrid** ve özellikle **Barselona** merkezde durmaktadır. Anlatımdaki çekicilik, insanın imkânı olsa hemen Barselona'ya gidip bahsi geçen yerleri görme iştahını kabartmaktadır. Okuyanlar bilir Da Vinci Şifresi'nde Paris, Melekler ve Şeytanlar'da Vatikan, Cehennem'de Florensa/Roma ve İstanbul, Kayıp Sembol'de Washington'dur merkezde duran şehirler. Yazdığı romanda seçtiği şehrin bir nevi gönüllü turizm reklamcısı olmaktadır. Bu romandaki Gaudi müzesinin reklamına diyecek yok!

Kurguda birleştirdiği gerçek mekânlarla kahramanların uyumunu bu kitapta da görmekteyiz.

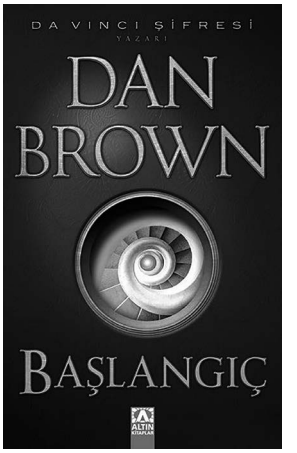

Roman; bilim insanı **Edmond Kirsch** ile üç tek tanrılı dinin temsilcileri, Katolik papaz **Valdespino**, haham Yehuda **Köves** ve ulema **Seyyid el-Fadıl** ile yaptıkları gizli toplantı ile başlar.

Kirsch için tuhaf olan; "*dünyanın en tehlikeli insanları din görevlileri*" olmasına rağmen buluşundan ilk haberdar olacakların da onların olmasıdır.

Kirsch kendi deyimi ile "*arı kovanına kızgın bir çomak sokmak üzereyim*" düşüncesiyle yaptığı bu toplantıda vermek istediği mesaj "*kim olursan ol, neye inanırsan inan, çok yakında her şey değişecektir"*. Dinin temellerini yıkacak olarak kavradığı keşfini, ilk olarak neden bu kutsal üçlüye anlatır… Okuyunca anlarsınız.

Kirsch, din adamlarına anlattığı buluşunun kendisi açıklayana kadar kimselerle paylaşılmaması sözünü yemin ettirerek onlardan alır.

Dünyanın tanıdığı milyarder bilgisayar uzmanı Kirsch Prof. Robert Langdon'un öğrencisidir ve buluşunu açıklayacağı geceye çağrılan seçilmiş yüzlerce davetliden biridir.

R. Langdon Kirsch'e "*Yahudiliğin, Hıristiyanlığın ve İslamiyetin paylaştığı yaratılış hikâyesi ile Brahma'nın Hindu hikâyesinden Babil'in Marduk hikâyesine kadar dünya inançlarının bir özetini anlatmıştı*"

Tüm medyada canlı olarak yayınlanacak sunumun yapılacağı mekân **Bilbao'**daki **Guggenheim** müzesindedir. Sunumu örgütleyen müze müdiresi aynı zamanda babası hasta olduğu için yakında kral olacak tek varis **Julian'ın** nişanlısı **Ambra Vidal**'dır.

Daha sunum başlamadan ulema Seyyid Dubai'de bir İspanyol tarafından kaçırılıp "*özlediği*" dünyaya gönderilir. Ama nasıl?

Sunum başlamadan önce katılımcılara dağıtılan akıllı kulaklıklar kişiye özeldir ve akşamki sunumun bir

parçasıdır. Neden ve nasılını romanda öğreneceksiniz.

Langdon'a kulaklıktan hitap eden ve onu müzede yönlendiren akıllı kulaklıktan gelen "***dost canlısı***" ses **Winston'ın** sesidir. Bu isim gelişi güzel seçilmiş bir isim değildir. Nedenini okuyunca anlarsınız! Çünkü **yapay zekâ** ile ilgili çok ilginç bilgiler paylaşılmaktadır.

Edmond Kirsch sunumun öncesinde Prof. Langdon ile yaptığı konuşmada "*Çığır açıcı bir buluşa yol açan önemli bir projede tek başıma çalıştım… Bu akşam bunu tüm dünyayla paylaşacağım için hissettiğim heyecanı tarif edecek kelime yok"* diyordu. Ve soruyordu *"Tüm tarihimiz boyunca insanoğlunun sorduğu iki temel soru nedir?"*

"*Her şey nasıl başladı*? *Nereden geliyoruz?*" ve "*Nereye gidiyoruz*?" "*Hiç şüphesiz bu soruları cevaplayarak…*"

Daha bu kadim soruları cevaplamadan ve buluşunu açıklamadan davetliler listesine son anda kraliyet sarayından gelen bir telefonla eklenen Amiral emeklisi Avila romanın macerasını tetikler.

Bilim insanı Edmond Kirsch buluşunun girişini yaptıktan sonra tam buluşunu açıklayacağı sırada sahnede vurulur. Yapay zekâ çalışmasına 1 milyar dolar harcayan Edmond Kirsch öldürülmüştür.

Cinayete kimler karıştırılmaz ki? Şüpheliler arasında kraliyet ailesinden tutun, Başpiskopos Valdespino dâhil Langdon bile bulunmaktadır. Katilin kim olduğunu ve cinayetin nasıl örgütlendiğini ancak kitabı okuyunca anlayacaksınız!

Bu arada haham Köves te öldürüldüğü için buluşu tek bilen kişi Katolik Valdespino hayattadır. Sorun elbette yalnızca cinayetin aydınlanması değil aynı zamanda Kirsch'in buluşunun ne olduğunun bulunması görevi öğretmeni Prof. R. Langdon'a kalmıştır. O söz konusu keşfi öğrencisinin anısına dünyaya duyurmaya karar verir. Bu ilginç macerada ona destek olan yanındaki kişi müze müdiresi Ambra Vidal olacaktır. Bu macerada, kendilerini bekleyen şifrelerden, sürprizlerden ve ölümcül tehlikelerden habersizdirler...

Romanda öne çıkan bazı noktalar:

■ Tabular üzerine gidilmekle din bilim çatışması daha da körüklenmekte, 'Acaba?' diye sordurup gizemli bir şekilde Tanrı fikri üzerinde dolaşılır, bu kez kuşkulu Tanrı'nın varlığı bir bilmece konusuna dönüştürülür.

SELAHATTİN DEMİRTAŞ / **SEHER**

"Katledilen ve Şiddet Mağduru Bütün Kadınlara…" atfedilen öykü kitabı üzerine

Selahattin Demirtaş Kürtlerin "Selo"su HDP Eşbaşkanı ve milletvekili iken önce dokunulmazlığı kaldırıldı, ardından 04.11.2016'da bir gece yarısı operasyonu ile Diyarbakır'da gözaltına alındı, ziyaretçilerine zorluk olsun diye Silivri'ye nakil ettirildi. O gün bu gündür hapistedir Selo "Seni başkan yaptırmayacağız" sloganını "tarihin en kısa grup konuşması"nda meclise taşıyandır! İyi hatiptir. İyi propaganda/ajitasyon yapar, iyi örgütleyicidir Selo! Devrimci bir geçmişi var. Gerçek hak arayan ve hak yemeyen cinsinden meslekten avukattır Selo. Bulunduğu mevkii kişisel çıkarları için asla kullanmayanlardandır Selo. Selo'yu seven 6-7 milyon arası seçmen de vardır. Selo "dün dediğini" inkâr edenlerden değildir. Demokrasi dostu ve savunucusudur. İlk duruşmasında yargılayanları yargıladı Selo. Şimdi öykü yazmaya başlamış... İlki yayınlandı... Ne de hoş yazmış. İnsan bir yudum su gibi içerek okuyor, aslında okutuyor. Oya Baydar'ın dediği gibi "tutsaklık günlerinde vakit doldurmak için yazan biri değil." İlk eseri "Seher"i okuyunca anlarsınız. 1.-16. baskıları 170 bin sattı. 17. baskı 5 bin bastı. Kitabın geliri çocukların eğitimi için kullanılacak.

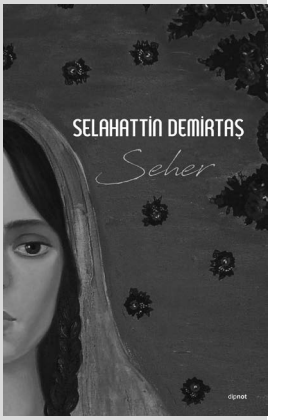

12 küçük öyküden oluşur Seher. "İçimizdeki Erkek" ile başlar "Sonu Muhteşem Olacak" ile tamamlanır...

Hepsi farklı farklı konulara yer verilen öyküler hayatın kendisini anlatır. Kitaba ismini veren Seher'i/namus cinayeti öyküsünü okuyup da duygulanmayana rastlamadım.

"İçimizdeki Erkek"te kaldığı hücreyi tasvir etmek için kullandığı diyalektik yöntem çok hoşuma gitti.

Hele babasının kızı "Temizlikçi Nazo"da otobüste işe gidiş serüvenindeki bizim cenah ve karşı cenahtakileri anlatırken "araba sevdasının" anlatım sadeliği ve öykünün "Gezi Olaylarına" bağlanması ustalığına ne demeli?! Bir de "Halep Ezmesi" var ki, yeme tadında... İnsana; "Nereden nereye?" dedirtiyor… Çok kısa da olsa "Denizkızı" öyküsü insanlıktan nasibini almamışlar ve laf ebelerine çok iyi bir tokattır.

Fazla söze gerek yok... Bizim Selo iyi yazmış.

Mutlaka okuyun, SEHER'i seveceksiniz!

11.03.2018 ■ **HD**

■ İspanya'daki krallık sorgulanmakta, yer yer faşist Franco rejimi ve onun mirası ile hesaplaşılmakta, kilisenin Franco rejimini nasıl desteklediği, Hıristiyanlığın çeşitli yeraltı mezheplerinin üzerine gidilmekte ve onlar teşhir edilmekte,

■ Ateizm'e önemli yer verilirken, geçmiş ateistlerden Nietzsche "***tanrı öldü ölü kalacak ve onu biz öldürdük"*** sözlerine yer vermesi, kutsal kitaplardaki mucizelerin gelinen yerde fazla bir anlam ifade etmediklerine de vurgu yapıyor, "***cehalete izin vermek, ona güç vermektir"*** denilirken okullardaki eğitimin gericiliğine dikkat çeker.

■ Başlangıç anlamında yaratılış teorileri karşı karşıya konurken, evrim teorisi öne çıkarılmakta, kilisenin gelişmeyi en az 100 yıl ertelediğine yapılan vurgu, "***yaşamın tanrıya ihtiyacı yok***" vb. sözler öne çıkarılmakta,

■ "*Tanrı ve vatan için*" fikrinin birbirini tamamladığına kutsal kitaplardan verilen örneklerle çekilen dikkat,

■ "*İntikam*" düşüncesinin nasıl dinle bağlantısı olduğunun açıklanması,

■ Öngörülebilir teknik perspektifler bilimsel temellerle açıklanmakta; geleceğimizin teknik ile ilişkileri sorgulanmakta, son sözü kimin söyleyeceğinin ipuçları verilmekte,

■ İnsan teknik ilişkisi sorgulanmakta, yapay zekâya, romanda önemli bir şekilde yer verilmekte,

■ Darwin'in evrim teorisini çü-

rütmeye kalkanların çoğunun din eksenli olduğunun açıklanması ve "*yolculuğumuz İsa'dan dört milyar yıl önceydi*" denilebilmekte,

■ Etkisinin kırılmasına rağmen bir zamanlar "*sayısız boşluğu sayısız tanrı ile dolduran*" Tanrı düşüncesinin insanlığı daha uzun bir süre nasıl meşgul edeceğinin gerekçeleri sunulmakta;

■ Antik Yunanlar "*denizlerdeki gelgiti Poseidon'un değişen ruh hallerine bağlamıştı*" ama "*gelgitlere Ay döngülerinin sebep olduğunu öğrendiğimizde artık Poseidon'a ihtiyacımız kalmamıştı*" denerek, bugün egemen olan tek tanrı düşüncesi de mi bu kaderi paylaşacak soruları sorulmakta, bilim ile inanç seçim için karşı karşıya konulmaktadır.

Romanda dinle bilim karşı karşıya konulur ve seçim okuyucuya bırakılır. Biz ise "**Dinini ve Kitabını... İyi Tanı!"** adlı dosyamızda (**Dönüşüm Yayınları'ndan kitap olarak çıktı**) daha ileri gidip yaratılışın dinsel yaklaşımını sunduğumuz bilimsel gerekçelerle ateistler olarak cepheden ret etmekteyiz. Bilimsel sosyalizmin materyalist anlayışını öne çıkarmaktayız. Dan Brown ile aramızdaki fark ta budur. BAŞLANGIÇ'ta insan tanrıyı yarattı demek yetmez! "*Bakış açısını değiştirmek lazım*" derken çok haklı!

Romanda "*BOLLUK GELECEK ÇOK DAHA GÜZEL OLACAK*" deniyor. Elbette diyoruz ve ekliyoruz, ancak bir dizi DEVRİMLERLE!

06.03.2018 ■

NOT:
Tüm italikler romandan alıntılardır. [Bu kitabın Türkçe çevirisinin çok akıcı, çeviri olarak sırıtmayan dili övgüyü, çevirmen kutlanmayı hak ediyor. -DN]

ZAMANSIZ ÖLÜMLER ÜLKESİ

■ HALİL YENİ

Minibüs, istediği yerde yolcu alıp sadece durakta yolcu indiriyor; kaptan, bol keseden havalı kornasını basıp ağır ağır ilerliyordu. Ağrıyan başımı minibüsün camına dayamış, yorgun bedenimi, bir çuval gibi koltuğa atmış, evime gidiyordum. Ticari işletmelerin olduğu bir caddede yanan kırmızı ışıkta durmuştuk ki hareketsiz hâlimi bir iğne batarcasına hareketlendirip havalandıran, aklıma bir çivi gibi çakılan ve beni derin, depderin bir çukurun içine atan kapkara bir haberle yüz yüze geldim. Elektronik eşya satan mağazanın içindeki televizyon ekranında, onun, yerde yatan cansız bedenini gördüm. Evet, bu oydu. Mağaza camının önüne dizilmiş boy boy onlarca televizyonun içinde aynı kanal ve her birinde aynı haber vardı: "Hrant Dink, uğradığı silahlı saldırı sonrası öldürüldü."

19 Ocak 2007 tarihiydi. "Ermeni olduğum için, hayatımda birçok ayrımcılık yaşadım. Bunlardan biri de askerlik yaparken oldu. Devremdeki tüm arkadaşlarıma yemin töreninden sonra, erbaş rütbesi taktılar ve bir tek beni ayırıp er olarak bıraktılar. İki çocuk sahibi koca bir adamdım, umursamamam gerekiyordu belki. Amma velakin fena koymuştu bu ayrımcılık. Tören sonrasında herkes ailesiyle mutluluğunu paylaşırken, teneke barakanın arkasında tek başıma saatlerce ağladım. Elimde tuttuğum anahtarı, ağladığım duyulmasın diye oluklu tenekeden barakaya sürtüyordum yürürken. Bir o yana, bir bu yana yürüdüm, yürüdüm ve ağladım..." diyen Hrant, yoktu artık.

Hrant'ın ölümü, beni bir caddenin kırmızı ışığında durdurmuş, bir mağaza içindeki onlarca televizyon ekranında yakalamıştı. Yeşil ışık yandı. Şoför gaza bastı. Minibüs yola devam etti. Bedenim araçta eve doğru ilerledi. Ruhum düğmeye basıp: "Durakta inecek var kaptan!" dedi. Aklımsa Şişli'de Agos gazetesinin önündeydi.

2007'nin Ocak ayı, sanki büyük felaketlerin habercisiydi. Ölümler durmadan artarak devam etti. Ölüm ve acının en kanlı tarihi yazıldı. Çok sayıda iş cinayetleri, kadın cinayetleri, çocuk katliamları, doğa

FÎSTANSORÊ

■ AHMET KARLI

Orhan Çelik'in Fîstansorê Kürtçe kitabı, Haziran 2017'de Belge Yayınları tarafından yayınlandı.

Toplam 131 sayfa olan kitap, iki Kürtçe tiyatro oyunundan oluşmaktadır. Orhan Çelik, tiyatronun yanında roman yazma sanatı ile de uğraştı. İlk öykü denemelerine, Ordu'nun Canik dağlarında 4 yıl boyunca öğretmenlik yaptığı sırada başladı. İlk romanı "Büyük Dağda Küçük Köy" 1984'te, Belge Yayınları tarafından yayınlandı. Bu roman hakkında soruşturma açıldı ve Orhan Çelik sürgün cezasına çarptırıldı. 1988'de Ermenek'e tayin edildi. Toros eteklerinde sekiz ayrı yerleşim yerinde öğretmenlik görevini sürdürürken, ilk tiyatro çalışmasını sahneledi. 2001'de "Sağırtaş", 2003'te "Kumluk Diyar" ve

katliamları, hayvan katliamları, infazlar, toplu katliamlar, LGBT cinayetleri yaşandı. Gezi'den Soma'ya, Özgecan'dan Nuh Köklü'ye, Ermenek'ten Sur'a, Reyhanlı'dan Ankara'ya kadar, bu kitaba sığdıramayacağım daha birçok katliam, peş peşe gerçekleşti. Geride çok büyük acılar ve korkular bıraktı. Geride yarım yaşanmış hayatlar bıraktı. Ve tüm bu acılar yaşanırken, sorumlu kişiler, katliamlar karşısında "Fıtrat" dedi. "Kader" dedi. "Orada ne işleri vardı" dedi... Yandaş basın ve yayın kuruluşları ise, katliamlara ve ölümlere karşı tepki gösteren yaşam savunucularını "provokatör", "terörist", "çapulcu" olarak yansıtmak istedi. Ve tüm bunlar olurken ölümleri ve acıları meşrulaştırmaya çalışan AKP iktidarı eliyle "resmî" bir tarih yazılmak istendi. Bu kitap, şiddete uğramış insanların "gayri-resmi" tarihini anlatmak amacıyla hazırlandı.

Bu kitabı hazırladım, çünkü haber karalamaya başladığım günden beri, ölümden daha beter, yaşamdan daha kıymetli, yazılacak bir şey bulamadım. Bu ülke, çok büyük acılardan geçti. Zalimin zulmü, geçmişten günümüze halkların hep ensesindeydi. Elbet ki bu kitaba daha yüzlerce yaşanmış insan hikâyesi eklenebilirdi. Fakat hak verirsiniz ki yaşanan her bir acıyı ve ölümü yazmak imkânsız. Ben bu nedenle, daha önce haberini yaptığım insanların, daha sonra, "öyküsünü de yazsam nasıl olur?" düşüncesiyle yola çıktım ve kitaptaki insan, olay sınırlamam, birkaç yazı dışında bu yönde gerçekleşti.

Bu kitap, somut olanla soyut olanı harmanlamaya kalkıştı. Yaşanmış olayları bir miktar öyküleştirmeye çalıştı. Acının içini deşip, son damlasına kadar akıtmaya uğraştı. Öfkenin canını yakıp, tüm hıncıyla haykırmasına çabaladı. Umudun ve direncin yol arkadaşlığını yapıp, ona yoldaşlık etmek için yayımlandı.

Bu kitap, bir borç defteridir. Yazılmasının asıl sebebi, yaşanan katliam ve acıların unutulmaması ve hesabının sorulması içindir. Elbet bugünleri, mücadele tarihinin cesur ve yürekli insanları hep hatırlayacaktır. Ve son sözü tarih defterine yine onlar yazacaktır. ■

2015'de "Ar" adlı romanları Belge Yayınları tarafından yayınlandı. 2006'da 'Gilidax' adlı tiyatronun kurulmasına öncülük etti. 2007'de, kendi yazdığı STÊRKÊN EZMANÊN HESİN (Gökyüzünün Metal Yıldızları) adlı oyunu yönetti. Orhan Çelik,1993'ten bu yana Almanya'nın Hamburg kentinde çalışmalarını sürdürüyor.

Orhan Çelik, Fîstansorê Kürtçe tiyatro (şano) kitabını şöyle özetliyor:

"Kitap, Sıterkén Ezmanın Hesın ve Fîstansoré diye iki Kürtçe tiyatro oyundan oluşmaktadır. 'Sterkén Ezmanéın Hesın' 2007 yılında Gılidax tiyatromuzca sahnelenen bir oyun, 12 Eylül Askeri Cuntanın Kürt diline yapılan yasakları konu edinirken, milyonlarca Kürdün anadilini, paslı kama gibi kesen asimilasyonun hikayesi diye özetleye biliriz. Oyun, on sekiz oyuncu ile altı bölümden oluşmaktadır.

'Kitapta yer alan ikinci oyun, Fîstansoré, Avrupa'da mülteci bir Kürt ressamın hayat hikayesini konu edinmektedir. Sekiz bölümden kurgulanan tiyatro oyunu, iki evli (Gozé ve Ar) karakterlerin diyaloglarından oluşmaktadır. iki farklı yörüngede dönen hayatlar tek odada yaşamak durumunda kalsalar da, odayı perdeyle ikiye ayırmak durumunda kalan ilişki oyunun esas temasını oluşturmaktadır. Bu vesileyle Ar, salonun bir bölümünü resim atölyesine dönüştürür. Ar'ın resim yapma tutkusu rüyalarına varınca, Gozé ile çatışmalar hat safhaya ulaşmaktadır. Ar'ın resim uğraşına karşı olan tutkusu, Gozé'nin hayatını çekilmez bir duruma getirir ve Ar'ı kayıp etme korkusundan, bunalıma girer. yalnız kaldığı vakitlerde, duyduğu bebek özleminden dolayı, kendini bir evcilik oyununa kaptırıp huzur arayışına girer. Gozé, beslendiği geleneksel Kürt kültürü ve eşiyle olan denklemi çözmeye uğraşsa da, bunalımlı hayatı her gün ilerliyerek devam eder. Bu iki farklı yörüngedeki çiftin ilişkileri ekonomilerine yansır. Ar, devletten aldığı işsizlik parasını resimlerin giderlerine harcarken, açlık sınırında yaşadığını hiç umursamaz. Resim yapmak ve müzelerdeki resimleri izlemekle geçen zamanda, Picasso'nun görkemli panolarına tanık olur. Bu tanıklıkla resim yapma tekniği üzerine yoğunlaşır. Ve özlem duyduğu ülkesiyle ilgili duyguların tamamını tek bir panoda toparlama uğraşına girer. Ancak bu uğraşla uzun süre bocalama evresini yaşar. Ve kimi resimleri bitirmeden kırıp atar. Ar, resimle olan uğraşından dolayı dış dünya ile bağını koparıp izole bir hayat yaşar. Yıllarca mülteci hasretliyle yanıp tutuştuğu ülkesindeki acıyı, sevgiyi, aşkı ve özgürlüğü simgeleyen resmi bir gün nakış ederken 'Fîstansoré' diye çığlıkla kendisi-

ni dışarıya atar. Gozé, iş bitiminde eve döndüğünde odanın tamamı boya kutuları, boya fırçaları ve resim panolarının serpilmiş olduğunu görür. Ani bir refleksle çığlık atıp resim tablolarının tamamına boya fırçasıyla boya serper. Ar, eve dönüp bu durumla karşılaştığında, dünyası kararan bir ressam gibi sağır olmayı yeğler. Sonra tanıdığı resim galerisine teslim eder. Eve döner dönmez 'Fistansoré' serpilen boyaları, tabloya estetik katmasından ötürü zengin bir alıcıyla telefonla görüşür. Ar, bu duruma evde cenaze çıkmış gibi hüzünlenir. Gozé inanılmaz mutluluğa erişir. Çünkü hayal etmediği para ile karşılaşmaktadır. Her şey göz açıp kapatmak kadar sürede gergin..."

Tiyatro'dan önce roman yazma uğraşı, Orhan Çelik'in hayatında belli bir döneme tekabül eder. Yazar, tiyatroyu sanatın gövdesi diye tanımlar. Roman yazan birinin tiyatro oyunu da yazabileceğini belirten yazar, her roman yazanın da tiyatro oyunları yazacağı şeklinde bir kuralın olmadığını özellikle vurgulama gereği duyuyor.

Orhan Çelik, Kürtçe tiyatro yazmak ve Kürtçe oyun sergilemenin nasıl bir duygu olduğunu şöyle anlatıyor:

"Kürtçe oyun yazıp sahneye taşıdığımda kendi çocukluğumu bir daha yaşamışım gibi huzura kavuşuyorum. Dolaysıyla ördüğüm karakterlerin her biri Kürtçe melodi tadında ruhumu okşuyor. İnsanın kendi çocukluğunun en duru halde yaşama duygusu gibi bir şey. Çünkü düşlediğim karakterler Kürtçeden mayasını almış, başka dilden konuşturup oynattığımda, salyangoz tipi karakterleri sahneye taşınmış gibi oluyorum.. Sonra yitik bir dili sahneye uyarlamakla kültür ibadetini yerine getirmenin huzurunu yaşıyorum."

Orhan Çelik'in çalışmalarında başarılar diliyoruz. ■

OKURKEN BU TOPRAKLARIN KOKUSUNU DUYACAĞIMIZ ÖYKÜLERİN KİTABI;

LEYLA'YI BEKLERKEN

Küçük yaşlarda şiirle çıktığı edebiyat yolculuğuna 1992 yılından itibaren öykü ve denemelerle devam eden Yusuf Nâzım'ın yeni kitabı yayımlandı. "Kızak" öykü kitabı 2012'de okuyucuyla buluşan Yusuf Nâzım. Nâzım'ın ikinci öykü kitabı; "Leyla'yı Beklerken" İnkılâp Kitabevi etiketiyle okurlarıyla buluştu. T24 haber sitesinde de köşe yazıları yazan Yusuf Nâzım (Yakup Sayın) ile yeni kitabını, gerçek hayattan ilham alan hikâyelerini ve şiir, belgesel ve roman çalışmalarını konuştuk.

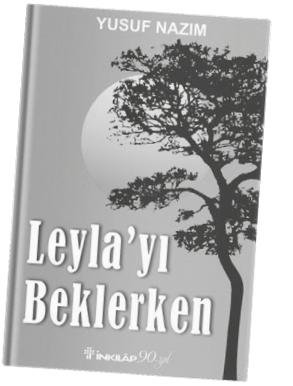

■ **Röportaj: MEHMET UTKU**

- Bize daha doğrusu bu röportajı okuyan okurlara biraz kendinden söz eder misiniz?

YUSUF NÂZIM: Biraz klasik olacak ama galiba gerekli. Ardahan, Hanak yaylalarının çocuğuyum. Çocukluğumu Çukurova'da büyüttüm. Ergenliğim ise Ardahan'ın karında, zemherisinde şekillendi. Liseyi burada bitirdim. Kimi öykülerimdeki çetin kış koşulları, belki de içine doğduğum coğrafyanın sertliğinden kaynaklı. Üniversite yıllarım Ankara'da geçti. Elektronik mühendisliği okudum. Ancak yirmi beş yıl bilişim sektöründe çalıştım. Sonrası, çocukluğumdan beri kıyılarında dolaştığım edebiyat deryasına kendimi bırakma çabası. Biraz şiir, biraz öykü, gazete yazıları; biraz politika, bir ara bir belgesel çalışmasına bulaşma, üzerinde çalıştığım bir roman çalışması… Bakalım o deniz beni kabul edecek mi? Bu arada, bazı sivil toplum çalışmaları da tüm çalışmalara eşlik ediyor.

- Yazmaya nasıl başladınız?

YUSUF NÂZIM: Aslında çocukken dindar biriydim ben. Okumayı çok seviyordum, acımasızca, soluksuz okuyordum. Ku'ranın Arapçasını defalarca

okuduğum gibi, bir gün Türkçesini de okudum. Türkçe Ku'ranı okuyunca, benim zihin ve hayal dünyamın kabul edemeyeceği bambaşka bir dünya çıktı karşıma. Büyük bir değişim başladı bende. 13-14 yaşlarımda **Nâzım Hikmet**'in Bütün Eserleriyle tanışmam bana şiiri sevdirdi. O yıllarda Cem Yayınları çıkarmıştı bunları. Evimizin bodrum katında, rahmetli amcama ait gizli kitaplığı keşfettikten sonra durmak mümkün olmadı. Şiir serüvenim böyle başladı ve halen devam etmekte. Yaklaşık iki dosyalık oldular. Ancak hâlâ dinlenmede…

İlk gazete yazılarım, 1992 yılında Özgür Gündem'le başladı. Sonraları **Özgür Ülke, Emek, Evrensel**, gazeteleriyle devam etti. 1999'a kadar zaman zaman **Gerçek** ve **Evrensel Kültür** dergilerinde yazı ve öykülerim yayınlandı. 2010 yılında bilişim sektöründeki profesyonel çalışmam sona erdikten sonra, yine serbest olarak **Cumhuriyet, Radikal, Evrensel, Özgür Gündem** ve **Birgün** gazeteleriyle; **T24** ve **Bianet** platformlarında yazılar yazdım. Öykü ve denemelerim **Evrensel Kültür** ve **İnsancıl Kültür Sanat** dergilerinde yayımlandı. Aynı yıl Güneydoğu'da Diyarbakır, Batman ve Van illerinde çekilen **Düşümdeki Uçurtma** adlı belgesel filmin koordinatörlüğünü yaptım. Bu arada 2012'de sunuş yazısı ve editörlüğünü çok sevgili **Adnan Özyalçıner**'in yaptığı ilk öykü kitabım ***Kızak/İçinden hayat geçen yolculuklar***, 2017 sonlarında ise **Leyla'yı Beklerken** öykü kitapları çıktı. Yani kitabın sunuş yazısını ise sevgili **Sunay Akın** kaleme aldı. Son iki yıldır da **T24**'de sürekli yazıyorum.

- Kitaplarınızı ne kadar sürede yazıyorsunuz? Başka bir deyişle bir öykünün ortaya çıkması ne kadar sürer?

YUSUF NÂZIM: Bu değişken bir şey. Oturup zamanımı sadece öykülere ayırsam, altı ayda bir kitap olacak öykü çıkar. Ancak son yıllarda hayat buna pek izin vermiyor. Öyle bir alt üst oluş içinde yaşıyoruz ki, oturup rahat rahat öykü, şiir yazayım diyemiyorsunuz. Zira gerçek yaşamın kendisi öyle dehşetengiz hikâyeler biriktiriyor ki, buna kayıtsız kalmanız mümkün olamıyor. Yoksa oturup bir günde de bir öyküyü yazabilirsiniz.

- Biraz bize "Leyla'yı Beklerken"den bahseder misiniz? Tüm öykülerin gerçekten yaşanmış olaylarla bağı var mı?

YUSUF NÂZIM: ***Kızak*** öykü kitabımı okuduklarında okurlar, hep kendilerinde, ya da içinden geçtikleri yaşamdan kimi hakikatlerle karşılaştılar. Bazı öykülerin, bu ülkenin tarihine, olaylarına, kişilerine dokunduğunu gördüler. Bir öykü hariç **Kızak**'taki tüm öyküler böyleydi. Bir süre sonra okur bunu fark etti.

Böyle olunca, ***Leyla'yı Beklerken*** çıktığında, yine aynı beklentiyle kitabı okumaya başladı okurlar. Ve her öyküde bir gerçeklik arayışına girdi. Bir TV söyleşisinde de söylemiştim, şu kadarını söyleyeyim; her öyküde bir ya da birden çok yaşayan bir kahraman var… Ve kahramanlar tümüyle ve olduğu gibi olmasa da yaşayan olayların içinden gelerek öykülere giriyorlar.

- Şimdi aklıma takılan bir soru daha var... Öykülerin içindeki kahramanlarla gerçek hayatta karşılaştınız mı hiç?

YUSUF NÂZIM: Şöyle bir anekdot aktarayım, bu sorunun yanıtı orada var. Bir imza etkinliği sırasında elinde getirdiği kitabı imzalatan bir okur, bir öykudeki kahramanın adını söyleyerek, ona ne oldu dedi, yaşıyor mu?..

Bazen, ne kadar ilginç tesadüfler oluyor hayatta. Bu kadar mı olur yani; sorduğu öykü kahramanı, o esnada okurumun tam yanındaydı. Soruyu duydu, göz göze geldik, karşılıklı gülümsedik. Okurum, kendisine gülümsediğimi, olumlu bir yanıt verdiğimi sanıyordu...

- Kurguyla gerçekleri nasıl birleştiriyorsunuz? Ne kadarı gerçek ne kadarı kurgu?

YUSUF NÂZIM: Her seferinde beni tetikleyen bir şey oluyor. Bir olay, rastladığım bir kişi, birinden dinlediğim gerçek bir olayın anlatımı. Aslında bunu duyduğum anda, anında öykü şekilleniyor. Yani tek bir satır, bir cümle, bir söz, bir olay… Öykünün omurgası oluyor işte bu. Sadece omurga değil, öykünün varacağı hedef de ortaya çıkmış oluyor. Hemen not alıyorum. Unutmayayım yeter… Bir gün, bazen o bir gün yıllar sonra gelebiliyor, oturup yazmaya kalktığımda nasıl olsa omurga belli, hedef belli. Bundan sonra, belli olan omurgayı ete kemiğe büründürerek esas öykünün yüzünü ortaya çıkarmak kalıyor. Yan karakterler, biçim, karakterlere eşlik edecek doğa, betimlemeler… Bazen bir karakter gerçek oluyor, bazen de bir olay, bazen de olayın bir bölümü.

- Leyla'yı Beklerken kitabındaki iki öykü arasında ilginç bir bağ var. Kitabın finalinde, son öykünün son paragrafında, belki de son sözcüklerinden ilginç bir metaforla karşılaşıyoruz. Biraz bundan bahseder misiniz?

YUSUF NÂZIM: Evet, kitabın önemli sürprizlerinden biri bu. Aynı zamanda, belki de kitaptaki tüm öyküler toplamında verilen bir mesaj. Diğer tüm öykülerde bu toprakların kokusu var; acılı, hazin, dramatik. Her öyküde kendimizden, bu coğrafyadan

bir şeyler yaşıyoruz. Belki kitabın sonuna kadar bir karamsarlık da kaplıyor okuru. Fakat o son öyküdeki beklenmedik final önemli bir mesaj olarak öne çıkıyor ve okuru kendine getiriyor. Finalde duvardaki silah patlıyor. Finalde bir parmak kalkıyor adeta. O parmak bir sınıfın başka bir sınıfa işaret etmesi gibi. Başkalarının ödediği çok ağır bedeller üzerinden sahip oldukları ve sessiz, ağır, sakin bir senfoni gibi süregiden huzurlarının ilelebet sürmeyeceğini işaret eden bir parmak o.

- Kitapla ilgili nasıl yorumlar alıyorsunuz?

YUSUF NÂZIM: Kitapla ilgili okuyucu yorumları güzel. Kitaptaki uzun öykülerin varlığı beni tedirgin ediyordu. Özellikle novella türü bir öykü olan "***Nein***" öyküsü 65 sayfalık bir öykü. Ancak okurların bu öyküyü bile sıkılmadan okuduklarını gördüm. Tabii bana yansıyanlar bunlar. Olumlu yorumları değil de daha çok ciddi eleştiriler bekliyorum. Özellikle dikkatli ve sıkı okurlardan, edebiyat çevrelerinden. Şöyle bir eleştiri vardı, benim de katıldığım. Bazı öykülerin, özellikle birbiriyle ilişkili iki öykünün kitabın en sonunda ve ardışık olarak yer alması önemliydi. Bunu atlamış olduk.

- Bir de İstanbul'un çılgın kalabalığından dünyanın en yavaş şehirlerinden Seferihisar'a taşınma hikâyeniz var. O konuda konuşalım isterseniz... Nasıl geçiyor Seferihisar'da hayat? İstanbul'u özlüyor musunuz?

YUSUF NÂZIM: Kire, betona, kaosa boğulmuş bir şehirden kaçmak önemliydi benim için. Orada kaldığım her gün, İstanbul'un silüeti o şehrin göklerine değil adeta benim yüreğime saplanıyordu. İzmir ve Seferihisar birçok açıdan beklentilerime uyan bir yerdi. Sessiz, sakin, yavaş bir şehir. Zaten **Cittalslow** (yavaş kent) akımının Türkiye başkenti. Denizi, mandalina bahçeleri, temiz havası... Edebiyat çalışmalarını biraz kendi içime kapanarak sürdürmek için ideal bir yer. İzmir'e bir saatlik mesafedeyiz. Dilediğimiz zaman İzmir'in kültürel olanaklarından yararlanmak da olası.

Tabii bir şeye parmak basmadan geçmeden olmaz; İstanbul'u betona boğan gözü dönmüşlük korkarım ki İzmir'e de sirayet etmekte. Buraya geldiğimden beri Körfez'de gökdelenler yükselmeye başladı. Burada da kente dair işlenen suçlar her geçen gün artmakta. Kentsel rantları maksimize etmek uğruna İzmir Körfezi talan yavaş yavaş edilmekte olduğunu gözlemekteyim.

İstanbul'u değil ama eski İstanbul'u; bir zamanlar bu ülkenin geleceğine dair düşlerimizi üzerinden kurduğumuz o eski İstanbul'u özlüyorum. Gitmiş ve bir daha geri gelmeyecek olanı yani. Bizim, yani düşleri temiz olanların; emeğiyle, alın teriyle, göz nuruyla hayat kuranların İstanbul'unu... Bu yüzden, İstanbul'dan ayrılırken terk ettiğim şehre dair bir manifesto yazdım. Sanırım İstanbul'a ait hepimizin hissettiği duygular o yazıda mevcut. Okuyucular internetten bulabilirler: "***Gitmek/Dilime dolanan bir fiilin adı.***"

- Köşe yazıların ve öykülerine ek olarak belgesel ve roman çalışmalarınız da var, bildiğim kadarıyla, önümüzdeki günlerde, aylarda gün yüzüne çıkacak mı? İzleyebileceğimiz yeni belgeseller, okuyabileceğimiz yeni öyküler hatta bir roman var mı?

YUSUF NÂZIM: Aslında, normalde köşe yazıları yazmak istemiyorum. Seferihisar'a geldiğimde bütün zamanımı edebiyat çalışmalarına vermek istiyordum. Lakin daha önce dediğim gibi, son yıllarda hayat durmadan damarımıza basıyor. Böylesi anlarda içimde bir çığlığa dönüşüyor kelimler. Dayanamıyor, oturup yazıyorum; yazmak zorunda kalıyorum. Yazmasam belki boğulacağım. İçinde yaşadığımız coğrafyanın sesine, acılarına, haykırışlarına kulak vermeden edemiyorsunuz ki...

-Gazetelerdeki yazıların genelde bir köşe yazısı gibi değil, biraz farklılar; çoğunda bir öykü dili var, genellikle lirik, tekrar tekrar okunacak yazılar. Bu yazılar nasıl çıkıyor, bunları kitaplaştırmayı düşünüyor musunuz?

YUSUF NÂZIM: Evet, gazete yazılarım düz köşe yazıları gibi değil. Bir analiz, bir politik değerlendirme içermiyorlar. Daha çok öykü karakterli yazılar; yine hayattan, ondan aldıklarım, hayatın bana verdikleri. Ve o kadar çoklar ki onlar… Çoğunda derin bir yara var, kanıyor; çoğunda bir çığlık, kulaklarınızın zarını deliyor; bir ağrı, yüreğinize saplanıyor. Yani duyuyorsunuz, görüyorsunuz, yaşıyorsunuz; tanık olduğunuz o şeyler, bir bıçak olup bir yerlerinize saplanıyor. Yazmasam, o bıçak orada kalacak ve kanamaya devam edecek. Benim için yazmak, o bıçağı kabzasından tutup çıkarmak gibi bir şey. O zaman rahatlıyorum.

Bazen de kimi tarihsel olayları, bir öykü diliyle anlattığım oluyor. Aslında, bu tarihsel olaylar da gerçek. Ben sadece, ayrıntılara iniyor, bilinmeyen, gözden kaçan yanlarına iniyor, bunları birleştirip öykü diliyle aktarıyorum.

Okurlarımdan bazıları bu yazılar boşa gitmesin, kitap olarak çıksın, istiyorlar. Böyle bir baskı var, doğru. İleride bir seçki yaparak belki yayınlanırlar, kim bilir… ■

68. BERLİNALE ÜZERİNE **SİNEMA NOTLARI**

■ **ANUŞ PAZARCIYAN**

Berlin 15-25 Şubat 2018 tarihleri arasında yine Sinema'nın başkenti idi. Berlinale 68. kez festival filmlerini seyircinin beğenisine sundu. 10 gün içinde Festivalin çeşitli bölümlerinde seyre sunulan 450'nin üzerinde filmi 330 000'in üzerinde biletli seyirci izledi. Ayrıca 23.000'nin üzerinde akredite katılımcı (medya temsilcileri; sinema emekçileri, dağıtım şirketi çalışanları; özel davetliler vb.) vardı.

68. Berlinale'de yarışma filmlerinde ödüllendirmeyi yapan "Enternasyonal Jüri"nin başkanı Lola rennt, Das Parfum, The International, Cloud Atlas, Ein Hologramm für den König filmlerinin yönetmenliğinden tanıdığımız Alman sinemacı Tom Tykwer idi. Tykwer'in yanındaki diğer Jüri üyeleri ise şunlardı: İspanyol Sinematek'inin eski başkanı ve fotoğraf sanatçısı Chema Prado, Belçikalı kadın sinema artisti Cecile de France, Japon komponist Ryuichi Skamoto, ABD'li film yapımcısı Adele Romanski ve ABD'de Time Dergisi'nde sinema eleştirileri yazan Stephanie Zacharek.

Aşağıda 68. Berlinale'de, festivalin değişik bölümlerinde gördüğüm filmler üzerine bilgi vereceğim. Yarışma filmlerinin tümü hakkında, bunları ödüllüler/ödül almayanlar olarak ayırarak bilgi vereceğim. Yarışma bölümü dışındaki bölümlerde gördüğüm filmler içinde ise yalnızca görülmesini tavsiye edeceklerim hakkında yazacağım.

■Yarışma Bölümü

Ödüllüler

Enternasyonal Jüri 68. Berlinale'de verilen en büyük ödül olan "**En iyi Film için Altın Ayı**" ödülünü Romanyalı kadın yönetmen Adina Pintile'nin "**Touch Me Not**" isimli filmine verdi.

Touch me not, bence bu Berlinale'nin yarışma bölümünde yer alan filmlerin en kötüsü idi. Jüri'nin bu filme, Altın Ayı'yı bir kenara bırakalım, herhangi bir ödül vermesi, bence anlaşılmaz bir beğeni sapkınlığıdır. Ya da Jüri Berlinale'ye katılanları hangi edimle maksimum şaşırtabiliriz diye tartışıp almıştır bu kararı! Ben başka açıklama bulamıyorum. Daha önce de yazdığım gibi ben emeğe olan saygımdan dolayı herhangi bir filmi orta yerinde bırakıp çıkmam. Sonuna kadar dayanıp seyrederim. Film bitmeden çıkıp gittiğim filmler sayılıdır. Bunlar bence seyircinin aklıyla alay eden, seyirciye saygısız filmlerdir. "Touch me not" bu Berlinale'de bitirmeden çıktığım iki filmden biri.

Touch Me Not

(Romanya/Almanya/Çek Cumhuriyeti/Bulgaristan/Fransa

2018) 125 dak.
Yönetmen & Senaryo:
Adina Pintilie
Oyuncular: (Önemli bölümü kendi kendini oynuyor/film yarı dökümanter)

Laura Benson, Tómas Lemarquis, Christian Bayerlein, Grit Uhlemann, Hanna Hofmann, Seani Love, Irmena Chichikova, Rainer Steffen, Georgi Naldzhiev, Dirk Lange vd.

Adine Pintilie ilk uzun metraj sinema filmi olan "Touch Me Not" 'ta, kamerasını çoğunlukla beyaz bir geri plan önünde cinselliklerini yaşayan, birbirlerine "dokunan" veya "dokunamayan", dokunmalar üzerine birbirleri ile ve kameraya konuşan insanlara çeviriyor. Arada bir sohbetlere Pintilie'nin kendisi de kameranın gördüğü bir ayna üzerinden katılıyor. Ve "Benim senin yatak odanda ne aradığımı olduğumu biliyor musun" gibi çok derin! sorularla filmi ilerletiyor! Ben zaten cinselliğini yaşamada biz dizi sorunu olan insanları bir denek olarak gören, kelimenin gerçek anlamında dikizleyen bu cinsel terapi filminden bu noktada koptum! Siz de –gelmez ama gelirse– zamanınıza kıymayın. Film en iyi hâlde üniversitelerde psikoloji derslerinde, cinsel takıntıların tedavisi konusunda bir belgesel olarak bir işe yarar.

(Eksik kalmasın: "En iyi ilk film" için verilen ve 50.000 euroluk GWFF ödülünü de "Touch Me Not" aldı!)

Jüri'nin Büyük Ödülü "**Gümüş Ayı**" **Twarz** adlı filme gitti.

Twarz

(Polonya 2018) 91 dak.
Mug
Surat
Yönetmen:
Małgorzata Szumowska
Senaryo:
Małgorzata Szumowska, Michał Englert
Oyuncular: Mateusz Kościukiewicz (Jacek), Agnieszka Podsiadlik (Jacek'in kızkardeşi), Małgorzata Gorol (Dagmara/ Jacek'in sevgilisi, "kilise nikahlı" eşi), Roman Gancarczyk (papaz), Dariusz Chojnacki (Jacek'in erkek kardeşi), Robert Talarczyk (Jacek'in eniştesi), Anna Tomaszewska (Jacek'in annesi), Martyna Krzysztofik (Jacek'in yengesi) vd.

"İyi filmler, festivalin ikinci yarısında gelir", Berlinale'nin sürekli izleyicilerinin genel kanısıdır. Bu yıl açılış filmi ile

bozulan bu "gelenek", daha sonra yine "ben buradayım, aslında değişmedim" dedi. Kapanıştan bir gün önce gösterilen Małgorzata Szumowska'nın Twarz'ı bu geleneği kurtaran filmlerden, yarışma bölümünün en iyi filmlerinden biri idi.

Małgorzata Szumowska filmde Polonya'nın taşra kentlerinden birinde yaşayan sıra dışı bir kişiliğe sahip Jacek isimli bir genç adamın öyküsünü anlatı-

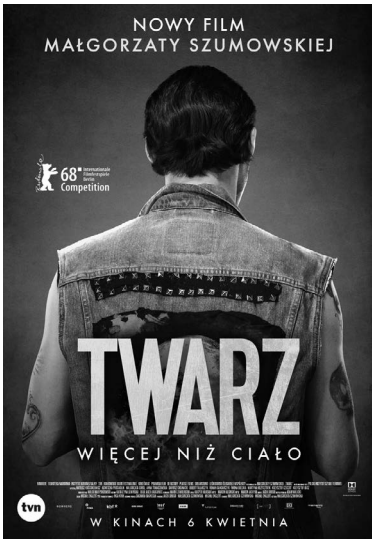

yor. Söz konusu kent " Rio'dakinden de büyük" bir İsa heykelini inşa etmekle övünen tutucu Katolik, "yabancı" düşmanı, ırkçı bir toplum çoğunluğunun, ya da bugünkü Polonya toplumunun "normal"inin bir modelidir. Jacek, sürerken gazını köklediği eski model "doğulu" arabasıyla, arabasını sürerken sesini sonuna kadar açtığı Heawy Metal müziğiyle, kliseyi fazla ciddiye almayan tavrıyla bu "normal"in dışında biridir. Dünyanın en büyük İsa heykelinin yapımında tehlikeli yüksekliklerde çalışan genç bir işçidir. Polonyalı olması nedeniyle onun "başka"lığı, "yabancı"lığı belli ölçülerde kubullenilen (bizim çılgın Jacek) hoşgörü ile karşılanan bir şeydir. Bu durum Jacek'in geçirdiği bir iş kazası sonucu bir yüz ameliyatı geçirmesi ile değişir. Jacek aslında Polonya'da tam yüz/surat değiştirme ameliyatı geçiren ilk insanı olarak ülke çapında ünlenir. Fakat kendi kasabasında artık yabancıdır. Sevgilisi/eşi onu terk eder. Bizzat annesi onun kendi çocuğu olup olmadığını sorgulamaya başlar. Aileden bir tek kız kardeşi sahip çıkar ona.

Małgorzata Szumowska Berlinale'nin yabancısı değil. 2013'te Berlinale'nin yarışma bölümüne "W imię" isimli filmi ile katılmış, film Teddy ödülünü almıştı. 2015'te Body isimli filmi ile en iyi yönetmen için Gümüş Ayı ödülünü de kazanmıştı.

Twarz, bugünkü Polonya toplumunun "normal"ini yer yer kara mizah kullanarak ortaya koyan, sinema dili sağlam, oyunculuğu başarılı, iyi bir film. Egemen ırkçılığı, bunu savunan insanları küçümsemeden, aşağılamadan ortaya koymak çok zor bir iş. Twarz'da Małgorzata Szumowska bu zoru başarıyor.

Yeni perspektifler açan bir filme verilen **Alfred Bauer Gümüş Ayı Ödülü'**nü Enternasyonal Jüri "**Las Herederas**"a verdi.

Las Herederas

(Paraguay/Uruguay/Almanya/Brezilya/Fransa/Norveç, 2018)
95 dak.
The Heiresses / Mirasçılar
Yönetmen & Senaryo: Marcelo Martinessi
Oyuncular: Ana Brun (Chela), Margarita Irún (Chiquita), Ana Ivanova (Angy), Nilda Gonzalez (Pati), María Martins (Pituca), Alicia Guerra (Carmela), Yverá Zayas (şarkıcı) vd.

Uzun yıllardır lezbiyen bir çift olarak yaşayan Chela und Chiquita'nın, öncelikle de ama Chela'nın öyküsü anlatılan. Chiquita bu ilişkide baskın olan, belirleyen, dışarıyla ilişkileri çekip çeviren pozisyonda. Chela ise içine kapanık, evden fazla dışarı çıkmayan, zamanını resim yaparak geçiren bir kişi. Daha filmin ilk sahnelerinde bu "rol dağılımı"nı görüyoruz. Chiquita mali zorluklar sonucu satışa çıkarılan evdeki antika eşyaları, servis takımlarını vb. görmeye gelen alıcılarla pazarlık yapıyor; Chela ise odasında bu pazarlıkları odasında, kapı aralığından görünmeksizin dinliyor. Günün birinde Chiquita ödenemeyen borçlar, krediler nedeniyle hapise düşüyor. Chela hayatını yalnız başına düzenleme durumunda kalıyor. Baba'dan miras ve satılığı çıkarılmış olan eski bir Mercedes'le, biraz da kumarcı komşu Pati'nin zorlaması ile şoförlük yapmaya başlıyor. Kendinden daha genç biseksüel

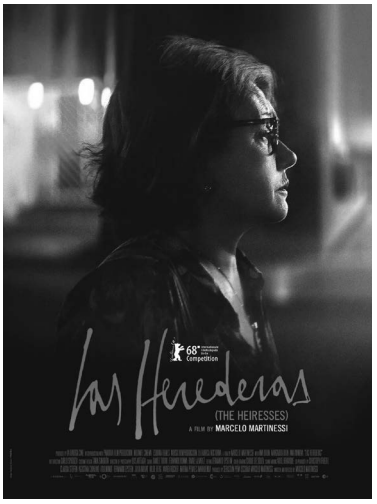

bir kadınla arkadaş oluyor. Chela için sanki yeni bir hayat başlayacakmış gibi oluyor. Fakat tam da bu genç kadınla buluşmaya karar verdiğinde Chiquita eve dönüyor. Sanki her şey eskiye dönecekmiş gibi oluyor.

Mirasçılar Paraguay toplumunun, güncel gelişmelerden kopuk kendi hayatını yaşayan,

bir bölümü eski zenginliğini kaybeden orta ve üst kesiminden "mirasçı" yaşlı insanların öyküsü olarak başlıyor ve sürüyor. Fakat Chela'nın hapishane ziyaretlerinde Paraguay toplumunun başka gerçekleri ile de tanışıyoruz.

Las Herederas Marcelo Martinessi'nin ilk uzun metraj sinema filmi. İlginç ve gelecek için umut verici.

FIPRESCI Jürisi'nin yarışma bölümünde en iyi film olarak "Las Heredaras"ı seçti.

Herederas Teddy okuyucularının ödülünü de kazandı.

Enternasyonal Jüri, **En iyi Kadın oyuncu için Gümüş Ayı Ödülü**nü de, **Las Herederas**'ta Chela'yı canlandıran **Ana Brun**'a verdi.

İlginç olan, en iyi kadın oyuncu ödülü'nün bu yıl ilk kez uzun metraj sinema filminde oynayan bir oyuncuya gitmesi. Bence, Chela figürünün inandırıcılığı göz önüne alındığında savunulabilir bir ödüllendirme bu.

Enternasyonal Jüri, **En iyi Yönetmen için Gümüş Ayı Ödülü**'nü **Isle of Dogs**' için **Wes Anderson**'a verdi.

Isle of Dogs

(Almanya/İngiltere 2018)
101 dak.
Isle of Dogs / Köpekler Adası ya da Atari'nin Seyahati
Yönetmen & Senaryo:
Wes Anderson
Müzik: Alexandre Desplat
Karakterleri Konuşan Oyuncular: Bryan Cranston (şef), Koyu Rankin (Atari), Edward Norton (Rex), Liev Schreiber (Spots), Greta Gerwig (Tracy), Bill Murray (Boss), Jeff Goldblum (Duke), Bob Balaban (King), Scarlett Johansson (Nutmeg), Courtney B. Vance (Anlatıcı), Kunichi Nomura (Kobayashi kentinin yöneticisi)

"Köpekler Adası" ya da "Atari'nin Seyahati" Berlinale'nin 68 yıllık tarihinde bir ilk. İlk kez bir animasyon filmi ile açıldı bu yıl Berlinale. Bir yandan günümüz sinemasının en kendine özgü yönetmenlerinden biri Wes Anderson'un ismi bunun kötü olmayacağı vaadinde bulunuyordu. Fakat diğer yandan Berlinale'nin açılışının bir animasyon filmi ile yapılmasının pek iyi olmayabileceği kuşkusunu taşıyordum. Bu ikircikli düşüncelerle gittim filme.

Wes Anderson, şimdiye kadar gördüğüm bütün filmlerinde olduğu gibi animasyon filminde de daha girişte filmin içine çekti beni.

Anlattığı öykü görünürde 12 yaşındaki bir erkek çocuğunun, Atari'nin, Kobayashi kent yönetiminin bütün köpekleri sürdüğü kent çöplüğü olan bir ada da, köpeğini araması öyküsü. İlan edilen sürgün gerekçesi "halk sağlığı" gerekçesidir. Köpekler "köpek gribi" gibi öldürücü salgın hastalıkların kaynağıdır. Bu yüzden bütün köpeklerin sürgün edilmesi gereklidir.

Filmin isminin, oyuncularının tanıtıldığı giriş bölümünde Kobayashi'de (Bunu dünyanın herhangi bir yerinde, ya da genelinde diye okuyabilirsiniz) insanlarla/köpekler arasındaki ilişkinin kısa tarihi anlatılıyor. Bu kısa tarih insanın kendini doğanın efendisi ilan ettiği, doğada özgür yaşayan köpekleri köleleştirdiği "süs köpekleri" haline getirdiği bir tarihtir. Direnen "sokak köpekleri"ni bekleyen belediyeler tarafından "toplanmak"tır. Bu ilişkide, geleceğe aktarılan bir tarihte gelinecek yer, köpeklerin tümden yok edilmesi, doğal köpeklerin yerini yapay köpeklerin almasıdır! Sürgün kararını alan Kobayashi yönetimin aynı zamanda bu yapay köpekleri üreten tekelin yöneticileri olması "tesadüf"tür tabii. Aynı, aslında güya köpeklerin yaydığı ölümcül hastalıkların tümünün serumlarının bulunmuş olduğu gerçeğinin yönetim tarafından hasır altı edilmesinin, ya da serumu bulan bilim adamının "intihar ederek ölmesi"nin "tesadüf "olması gibi!

Neyse ki haksızlığa, kâr hırsıyla gözü dönmüş kapitalistlerin sistemine karşı direnenler vardır! En başta köpekler ve Atari gibi hayvan ve doğa sever genç insanlar.

Böyle bir animasyon Wes Anderson'un yeni ve bence şimdiye kadarki en olgun filmi!

Nihayet iyi bir filmle açıldı Berlinale! Böylece iyi filmlerin festivalin ikinci yarısında başlaması geleneği! de bozulmuş oldu.

Gelirse seyredin bu filmi. Seveceğinizden eminim.

Tabii Isle of Dogs' için Wes Anderson'a en iyi yönetmen ödülünü veren Jürinin, film sanatı ile fazla ilgisi olmayan "Touch Me Not"a en iyi film ödülünü vermesi gizi olduğu yerde duruyor.

Enternasyonal Jürinin "En iyi erkek oyuncu için Gümüş Ayı" ödülü "La priere" isimli filmdeki oyunu nedeniyle **Anthony Bajon**'a gitti.

"La priere" Berlinale'deki genelde ortalama, "eh işte" filmler içinde –bence açık katolisizm propagandası dışında– en ortalama olanlarındandı. Antony Bajon'un oyunu da ortalama idi, ona en iyi oyuncu ödülü getirecek bir olağandışılığı yoktu. Örneğin yarışmada yer alan iki Alman filminde oynayan Franz Rogovski de İran filmi "Khook"-da oynayan Hasan Majuni de Dovlatov'daki Milan Maric te ("Don't Worry. He want Get far out on foot" daki Jouquim Phoenix ve "Museo'daki Gael Garcia Bernal'den hiç söz etmiyorum, onlar başka ligte oynuyorlar) Antony Bajon'dan iyi idiler. Belki genç oyuncuları yüreklendirmek için verilmiş, ya da o kadar gelmişler Fransa da ödülsüz dönmesin kafasıyla verilmiş olabilir bu ödül.

La prière

(Fransa, 2018), 107 dak.
The Prayer / Dua
Yönetmen: Cédric Kahn
Senaryo: Fanny Burdino, Samuel Doux, Cédric Kahn
Oyuncular: Anthony Bajon (Thomas), Damien Chapelle (Pierre), Alex Brendemühl (Marco), Louise Grinberg (Sybille), Hanna Schygulla (rahibe Myriam), Antoine Amblard (Pater Luc), Magne-Harvard Brekke (Olivier), Maïté Maille (Agnès) vd.

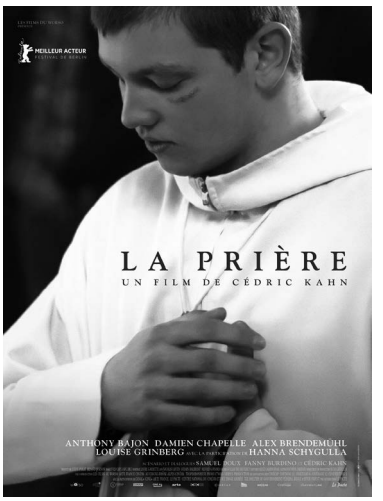

Bir dağ başı. Bir Rahibe'nin kurduğu bir vakıf okulu/manastır. Ve o manastırda koyu katolisizmle ve tam bir tekke disiplini altında yaşayan –tabii kız erkek ayrı mekânlarda!– genç insanlar. Hepsinin ortak noktası geçmişlerinde madde bağımlısı olmaları ve bu bağımlılıktan kurtulma istekleri. Dua/din bağımlılığı, madde bağımlılığının yerini alıyor. Uyuşturucular değişiyor. Okula yeni gelen 22 yaşındaki Thomas'ın somutunda bu süreci izliyoruz. Gençlerin birlikte okudukları etkileyici dini şarkıları dinliyor, anlayışlı eğiticileri görüyoruz. Cografi olarak zaten tam bir cennet gördüğümüz yer. Öyle bir süreç ki, sonunda Thomas kendini bütünüyle Tanrı'ya adamak için "Papazlık seminerine" başlama kararına kadar varıyor. Neyse ki genç çocukların arada bir yardıma ve manastır için alış verişe gittikleri çiftliğin genç kızı Agnes var! Yani gerçek dünyada da hayat var. Görmeseniz de olur bir film "La priere." Görürseniz dinler/tekkeler/tekkeciliğin hepsinin ne kadar akraba olduğunu da görebilirsiniz.

En iyi Senaryo için Gümüş Ayı ödülü Enternasyonal Jüri tarafından **Museo** filminin senaryosunu yazan **Manuel Alcalá ve Alonso Ruizpalacios**'a verildi.

Museo

(Meksika 2018) 128. dak.
Museum / Müze
Yönetmen: Alonso Ruizpalacios
Senaryo: Manuel Alcalá, Alonso Ruizpalacios
Oyuncular: Gael García Bernal (Juan Nuñez), Leonardo Ortizgris (Benjamin Wilson), Alfredo Castro (Juan'ın babası Dr. Nuñez), Simon Russell Beale (Frank Graves), Bernardo Velasco (Bosco), Leticia Brédice (Sherezada), Ilse Salas (Silvia), Lisa Owen (Juan'ın annesi) vd.

20'lerinin sonlarında baba parası ile geçinen iki genç –gedikli– üniversite öğrencisi arkadaş: Juan ve Wilson. Aslında Meksika'nın tarihi eserlerinin sömürgeciler tarafından

yağmalanmasına hınçlılar. Ailenin dar kalıpları içinde kendileri için öngörülen üst orta sınıf hayat geleeceği de gelecek düşleri değil. Ne istemediklerini biliyorlar. Ne istedikleri ise henüz belli değil. Hayatlarını değiştirecek bir maceraya giriyorlar. Meksika'nın başkentindeki Ulusal Antropoloji Müzesi'nden Maya, Mixtek ve Zapotek'lerin dini törenlerinde kullandıkları, paha biçilmez kutsal eserleri çalıyorlar. Meksika'nın en nefret edilen insanları haline geldiklerini her gün TV haber ve yorumlarından öğreniyorlar. Çaldıklarını satma imkânları yoktur. Çünkü bunlar tek tek kolleksiyonerler için çok pahalı, müzeler için ise kullanılmaz durumdadırlar. Ayrıca yurtsever hırsızlarımız kültürel

kolonyalizme de karşıdır. Tek çözüm eserleri müzeye fark ettirmeden geri götürmektir.

Museo iyi oynanmış, ortalama, olmasa da olur bir film.

Senaryonun da ödül alacak bir özelliği yok. Dovlatov, Khook, İn den Gaengen, Mein Bruder ist Robert, und er ist ein İdiot senaryo açısından çok daha iyiidiler. Isle of Dogs'dan hiç söz etmiyorum. Onun da ligi ayrı.

Olağanüstü Sanatsal Katkı için Gümüş Ayı Ödülü, Dovlatov filmindeki **kostüm ve set dizaynı için Elena Okopnaya**'ya verildi.

Bu da çok önemli bölümü yüzün yakın çekimlerinden oluşan, esas olarak söze dayanan bir film için ilginç bir ödüllendirme. Belki dönemin muhalif aydınlar üzerindeki baskı havasını kahverengi/gri tonlarla vermeyi iyi başaran görüntü yönetmenliği için ödül verilse anlaşılır olabilirdi.

Dovlatov

(Rusya/Polonya/Sırbistan 2018) 126 dak.
Yönetmen: Alexey German Jr.
Senaryo: Alexey German Jr., Julia Tupikina
Oyuncular: Milan Marić (Sergei Dovlatov), Danila Kozlovsky (David), Helena Sujecka (Elena Dovlatova), Artur Beschastny (Joseph Brodsky), Elena Lyadova (genç redaktör), Anton Shagin (Anton Kuznetsov), Svetlana Khodchenkova (Artist), Piotr Gasowski (Semyon Aleksandrovich), Eva Gerr (Katya Dovlatova), Hanna Sleszynska (edebiyat dergisinin redaktörü) vd.

Dovlatov, 1971 yılının Kasım ayının ilk 7 gününü, daha sonra batıya iltica eden Sovyet yazarı Sergei Dovlatov'un gözünden anlatan bir film. Leningrad harıl harıl Ekim Devrimi'nin 54. yıldönümünü kutlamaya hazırlanıyor. Aslında bir roman üzerinde çalışan Dovlatov hayatını kazanmak için bir işletme gazetesinde yazılar yazıyor. Ancak yazdığı yazılar o günkü Sovyet edebiyat çizgisine uygun olmadığı için, fazla sinik ve kötümser bulunduğu için basılmıyor. Kendisine bir edebiyatçı için ayak işi olarak görülebilecek yazılar ısmarlanıyor. Örneğin 7 Kasım'da denize indirilecek bir büyük geminin Sovyet sisteminin üstünlüğünü gösteren bir filmle tanıtılması gündemde. Dovlatov bu film çekimleri hakkında yazı yazacak, söyleşiler yapacak vs. Eşinden ve çocuğundan ayrı yaşayan Dovlatov için bu tam bir işkencedir. Onu her gün kendisi gibi "muhalif" yazar ve sanatçıların kendi aralarında yaptıkları okuma, tartışma, eğlenme toplantılarında görürüz. Gördüğümüz bir şeylerin değişebileceğine kimsenin inancı kalmamış, herkesin ülkeden kaçmayı çare olarak gördüğü umutsuz bir ortamdır.

Dovlatov ve onun gibiler için çare "batı"dadır. Filmde verilen mesaj bu.

Ve filmin sonunda filmde tanıştığımız "muhalif aydın"lardan önemli bölümünün batıya göçüp, eserlerini orada bastırdıklarını, birinin –Joseph Brodsky– Nobel edebiyat ödülü aldığını, Dovlatov'un eserlerinin Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra Rusya'da da basıldığını ve onun yeni dönem Rus edebiyatının en çok okunan yazarlarından biri olduğunu öğreniriz.

Dovlatov esasında baskıcı bir rejimde "muhalif aydın"lar için var olan boğucu atmosferi, yaygın umutsuzluğu iyi anlatan bir film. Sorun şu ki, 1971'de sosyalist/komünist olarak adlandırılan rejimin yalnızca adı öyle ve bu muhaliflerin "kurtuluş" olarak, özgürlük, demokrasi olarak gördükleri "batı" da, işçiler-emekçiler-devrimciler açısından hiç de öyle değil.

Sonuç olarak Dovlatov, sosyalizm adına hareket eden sosyalfaşist bir rejimin, "liberal demokrat" bakış açısıyla eleştirisi filmi. Şu anda yapılabilecek, yapana en fazla getirisi olan, en kolay işlerden biri bu.

Yarışmanın Ödülsüz Filmleri

Damsel

(ABD 2017), 113 dak.
Yönetmen & Senaryo: David & Nathan Zellner
Oyuncular: Robert Pattinson (Samuel), Mia Wasikowska (Penelope), David Zellner (Parson Henry), Nathan Zellner (Rufus), Robert Forster (Alter Prediger), Joe Billingiere (Zachariah) vd.

Bazı filmler vardır, daha girişte seyirciyi sarar sarmalar, filmi merakla izlettirmeye başlatır. David ve Nathan Zellner kardeşlerin "Damsel"i de öyle, güzel, vurucu bir açılışla başlıyor. Filmin başında eşini doğum yaparken kaybeden Henry Parson ile tanışıyoruz. Yepyeni

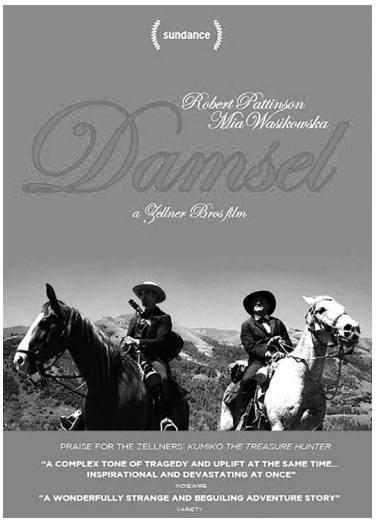

bir hayat kurmak istiyor. Fakat birlikte posta arabasını bekledikleri ve dini yaygınlaştırmak için batıya gelmiş olan ve fakat insanlardan büyük hayal kırıklığına uğrayan papaz ona yeniden kurulacak hayatın da boktan olacağını, "her şeyin, her yerde aynı bok" olduğunu söyleyerek terk ediyor onu. Papaz kıyafetini ve büyük bölümünü sigara kağıdı olarak kullandığı eski İncil'ini ona bırakarak.

Sonra Samuel Alabaster giriyor devreye. Aşık olduğu ve kaçırıldığını düşündüğü Penelope'yi onu kaçıranların elinden kurtarıp onunla evlenmek isteyen bir kaçık. Papaz olduğunu sandığı Parson'u kurtaracağı Penelope ile nikahını kıyması için kiralayarak yanına alıyor.

Tam bir absürd, yanlış anlamalar üzerine kurulu western formatında bir kara mizah filmi Damsel.

Filmde aklı başında ve güçlü olan tek figür kadın: Penelope.

Zellner kardeşler, mizah açısından biraz Coen kardeşlere öykünmüşler gibime geldi. Fakat onların seviyesinde değiller.

Film açılışta verdiği umudu gelişmesi içinde öldürüyor. Ne yapmak istediği konusunda kararsız bir film olarak bitiyor. Festivalde yarışma filmleri içinde yer almasının nedeni herhalde baş oyuncusu Robert Pattinson'la Berlinale'ye biraz Hollywood havası getirme isteğinin ürünü olsa gerek.

Eva

(Fransa/Belçika 2017), 102 dak.
Yönetmen: Benoit Jacquot
Senaryo: Benoit Jacquot, Gilles Taurand (uyarlama)
Oyuncular: Isabelle Huppert (Eva), Gaspard Ulliel (Bertrand), Julia Roy (Caroline), Marc Barbe (Georges), Richard Berry (Regis) vd.

Eva bir yeniden çekim. James Hadley Chase'in romanını 1962'de, Joseph Losey, başrollerde Jeanne Moreau, Stanley Baker, Virna Lisi ile sinemaya uyarlamıştı. Ve bayağı iyi uyarlamıştı. Şimdi 55 yıl sonra Benoit Jacquot Eva'yı yeniden çekmiş. Eğer bir kitap sinemaya iyi uyarlanmışsa, yeniden neden uyarlanır –daha iyisi yapılmazsa tabii– bilmiyorum. Bence Benoit Jacquot'un uyarlaması "daha iyisi" değil. O zaman benim için bir neden kalıyor geriye: Benoit Jacquot herhalde en sevdiği oyuncusu Isabelle Huppert' ile yeniden çalışmak istemiş. Eva ile altıncı birlikte çalışmaları.

Öykü şu: Eline, yanında ölen yaşlı, ünü solmuş bir tiyatro yazarının henüz yayınlanmamış, oynanmamış eseri geçen genç bir adam –Bertrand–, bu oyunu kendi eseri olarak tanıtıyor. Oyun ve "yazarı" büyük başarı kazanıyor. Bertrand ünleniyor.

Ünlenmesi ile üzerinde ikinci eserini yazması beklentisi ve baskısı artıyor. Zengin bir babanın tiyatro/edebiyat sever kızıyla sevgili oluyorlar. Bu arada devreye gizemli bir kadın giriyor: Eva. Eva kocasının sürekli gezilerde olan biri olduğunu anlatan gizemli bir kadındır. Oldukça pahalı bir seks işçisidir. Bertrand bu gizemli kadınla önce onun "işi" üzerine konuşmalarla başlayan biri ilişkiye girer. Bu ilişkinin kendine göre bir açıklaması vardır: Kendisinden beklenen tiyatro eseri için Eva ile ilişkisi konu olacaktır. Kurgusuna göre Eva ona aşık olacaktır. Fakat diyalog ilişkisi bir süre sonra Bertrand'ın giderek bağımlılaştığı bir seks ilişkisine dönüşür. Eva için

para karşılığı seks ilişkisi, onun sınırlarını belirlediği bir ilişkidir. Eva'yı kendine aşık edip onun sonuçlarını tiyatroya yansıtmak isteyen Bertrand için ise ilişki tutkulu ve sonu kötü biten bir aşk ilişkisidir.

Isabelle Huppert yine iyi oynuyor. Ama bu kez talihsiz. Çünkü karşılaştırmada karşısında bir başka ve bence ondan daha büyük bir dev var: Jeanne Moreau. Eva'yı görmek isterseniz bence 62 versiyonunu bulmaya çalışın.

Transit

(Almanya/Fransa 2018), 101 dak.
Yönetmen & Senaryo:
Christian Petzold
Oyuncular: Franz Rogowski (Georg), Paula Beer (Marie), Godehard Giese (Richard), Lilien Batman (Driss), Maryam Zaree, Barbara Auer, Matthias Brandt, Sebastian Hülk, Emilie de Preissac, Antoine Oppenheim vd.

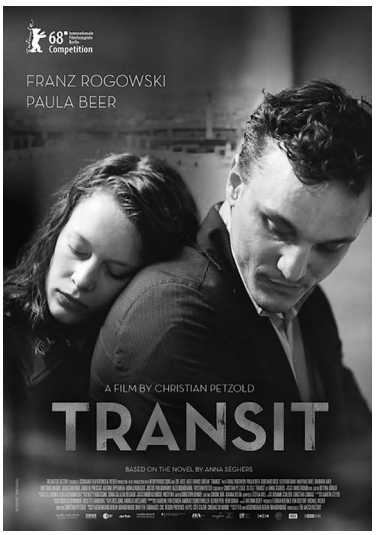

Anna Seghers Almanya'nın 20. yüzyıldaki kadın yazarları arasında en önemlilerinden biri. Hayatı boyunca işçilerden, emekçilerden, ezilenlerden yana açık tavır takınan "taraflı" bir yazar. 1925'ten sonra KP üyesi. Nazi İmparatorluğu döneminde sürgüne kaçmak zorunda kalan, Nazi İmparatorluğu'nun yıkılması ertesinde Doğu Almanya'ya dönen ve orada yeni bir toplumun yaratılması için çalışan bir aydın. Transit onun 1944'de yazdığı ve 1940'da Paris'in işgalinden sonra Fransa'nın güney bölgesine doğru ilerleyen Alman işgalinden kaçmaya çalışan Alman göçmenlerinin durumunu konu alan bir roman. Christian Petzold bu romanın metnini, mekânlarını birebir alarak, yalnızca zamanı bugünkü zamana aktararak sinemaya uyarlamış Transit'i. Henüz Alman işgali Marsilya'ya ulaşmamış. Fakat işgalin bugün/yarın kapıda olduğu biliniyor, bekleniyor.

Baskı henüz işbirlikçi Fransız polisi, jandarmasından geliyor. "Kâğıtsız" göçmenler –bugün olduğu gibi– tutuklanıyor. Göçmenlerin bir bölümü kara yoluyla İspanya ve Portekiz'e kaçmaya çalışıyor. Bir bölümü gemilerle Latin Amerika ülkelerine, ya da ABD'ye iltica etmek için vize ve transit vizesi peşinde koşuşturuyor.

Transit'te aslında ülkesini terk etmek zorunda kalan insanların durumunda çok büyük değişiklikler olmadığını görüyoruz.

Transit ilginç bir çalışma. Off'tan sürekli konuşan anlatıcı –göçmenlerin buluştuğu bir kahvehanenin sahibi– biraz rahatsız edici. Fakat bunun romana bağlı kalma isteği sonucu olduğunu düşünüyorum.

Toppen av ingenting

(İsveç/İngiltere 2018) 88 dak.
The Real Estate/Emlak
Yönetmen:
Axel Petersén, Måns Månsson
Senaryo: Axel Petersén
Oyuncular: Léonore Ekstrand (Nojet), Christer Levin (Lex), Christian Saldert (Chris), Olof

Rhodin (Mickey), Carl Johan Merner (Carl Serum), Don Bennechi (Don) vd.

60'lı yaşlarının sonlarında İsveçli bir kadın, Nojet. Genç yaşta İspanya'ya göçmüş, hayatı emlak sahibi zengin babasının parasıyla dolu dolu yaşayan biri. Babasının ölümü üzerine Stockholm şehir merkezinde babasına ait, 70 daireli bir apartman ona miras kalıyor. Aslında hiç de uğraşmak istemediği bir şey. Şimdiye kadar olduğu gibi babasından gelen parayla, bu paranın nerden geldiğini sorgulamadan, uğraşmadan yaşamak çok daha iyi ve eğlenceli idi. Şimdi emlak sahibi olarak söz konusu emlakın vergisi ile, bakımı ile, kiracıları ile vs. uğraşmak zorunda. Küçük bir araştırmada söz konusu emlakın babasının başka bir anneden oğlu ve onun alkolik bir akrabası tarafından yüksek kiralarla oturma izni olmayan insanlara kiralanmış olduğunu, emlakın dökülmekte olduğunu görüyor.Uğraşmak değil, derdi yaşamak. Çözüm: en kısa zamanda emlakı satıp elden çıkarmak. Fakat buna engel olanlar var. O zaman o engellerin ortadan kaldırılması gerek!

Nojet filmin anarşist sonunda bunu yapıyor.

Nojet son yıllarda filmlerde gördüğüm güçlü kadın figürleri içinde en ilginçlerden biri. 68'in özgürlükçü havasını 2018'lere taşımak istiyor, ama zor! Film janrlar arasında oynayan sinema diliyle, başarılı görüntü yönetimiyle, oyunculuğuyla, senaryosu ile Berlinale'nin ortalamasının biraz üzerinde olan filmlerden biri idi.

Figlia mia

(İtalya/Almanya/İsviçre 2018), 100 dak.
Daughter of Mine/Benim Kızım
Yönetmen: Laura Bispuri
Senaryo: Francesca Manieri, Laura Bispuri
Oyuncular: Valeria Golino (Tina), Alba Rohrwacher (Angelica), Sara Casu (Vittoria), Udo Kier (Bruno), Michele Carboni (Umberto) vd.

Laura Bispuri, "Figlia mia"da bir çocuğu paylaşamayan iki annenin ve gerçek annesini arayan ve bulan, iki anneden de daha güçlü 10 yaşında bir kız çocuğun öyküsünü anlatıyor.

Mekân Sardunya adasında bir balıkçı köyü. Mevsim yaz. 10 yaşındaki Vittoria, kızıl saçlı, onun üzerine titreyen annesi Tina'ya tip olarak pek benzemeyen, meraklı, yaşıtları tarafından dışlanan bir kız. Günün birinde köy meydanında düzenlenen rodeoda Tina'ya hiç benzemeyen, kızıl saçlı bir kadına, Angelica'ya, uygunsuz ama merakını çeken bir durumda rastlıyor. Filmin gelişmesi içinde alkolik olan ve geçinmek için kendini satan Angelica'nın Vittoria'nın biyolojik annesi olduğunu ve doğumun hemen ertesinde Vittoria'yı çocukları olmayan bir balıkçı ailesine verdiğini öğreniyoruz. Aile Angelica'ya maddi destek sunuyor. Karşılığında ise istediği şey Vittoria'yı görmemesi. Bu gerçeği Vittoria ile birlikte öğreniyoruz. Sonrası iki annenin Vittoria'yı kazanma kavgaları, biyolojik annesi ile birlikte yaşamayı deneyen Vittoria'nın annesini eğitme çabaları ve sonunda Vittoria'nin Angelica ile Tina'yı, rolleri, yaşam tarzları değişik olan iki anne olarak kabullenip peşine takması.

Vittoria bu Berlinale'nin en güçlü karakterlerinden biri idi.

Sardunya yazının göz kamaştırıcı ışığında çekilen film, görsel olarak zengin filmlerden biri idi.

7 Days in Entebbe

(ABD/İngiltere, 2018), 107 dak.
Entebbe'de 7 gün
Yönetmen: José Padilha
Oyuncular: Rosamund Pike (Brigitte Kuhlmann), Daniel Brühl (Wilfried Böse), Eddie Marsan (Shimon Peres), Lior Ashkenazi (Yitzhak Rabin), Denis Menochet (Jacques Lemoine), Ben Schnetzer (Zeev Hirsch), Angel Bonanni (Yoni Netanyahu), Juan Pablo Raba (Juan Pablo), Nonso Anozie (İdi Amin) vd.

"Entebbe'de 7 Gün" bir dokümanter havasında 1976'da yaşanmış bir uçak kaçırma ve İsrail Özel Harekât güçlerinin kaçıranlara karşı düzenlediği başarılı bir askerî harekâtı anlatan bir film.

27 Haziran 1976'da bir Air France uçağı Tel Aviv-Paris uçuşu sırasında kaçırıldı. Uçağı kaçıran, uçağa Atina havaalanından binen Batı Almanya'daki "Devrimci Hücreler" adlı örgütten iki devrimci ile Filistin Halk Kurtuluş Cephesi'nden iki devrimci idi. Uçak önce Libya'nın Bengazi hava alanında bir gün kalıp yakıt aldıktan sonra Uganda'nın Entebbe hava alanında konakladı. Yolcular arasında çok sayıda İsrail vatandaşı vardı. Uçağı kaçıranların talebi İsrail'de tutuklu 40 Filistinli devrimcinin salıverilmesi idi.

Film esas olarak Entebbe'de yaşanan 7 gün üzerine yoğunlaşıyor. Bu yedi gün içinde yolcuların İsrail vatandaşı olmayanlarının büyük bölümü serbest bırakılıyor. İsrail hükümeti içinde "teröristlerle pazarlık olmaz" diyenlerle, hayat kurtarmak için pazarlık da olur diyenler arasında hararetli tartışmalar yaşanıyor. Sonuçta İsrail hükümeti o güne kadarki "teröristlerle

pazarlık olmaz" çizgisini ilk kez değiştiriyor. Ve fakat "pazarlık" sürerken aynı zamanda askeri bir operasyonun da hazırlıkları yapılıyor. İsrail'den 4000 km uzaklıkta bir hava alanında, bir yabancı ülke topraklarında, o yabancı ülkenin izni olmayan bir operasyonla 100'ün üzerinde rehin kurtarılacaktır! Film bu operasyonun değişik safhalarını bir aksiyon/savaş/macera filmi tarzında anlatıyor.

Filmin başında ve sonunda devreye giren mükemmel modern dans topluluğu gösterileri, antik trajedyalardaki koronun görevini üzerleniyor.

Entebbe'de 7 Gün, sonuçta siyonist İsrail ordusuna övgü filmi. Eğer amaç bu idi ise, bu işi hakkıyla yerine getirdiğini teslim etmek zorundayım.

Utøya 22. juli

(Norveç 2018) 90 dak.
U – July 22
Utøya 22 Temmuz
Yönetmen: Erik Poppe
Kamera: Martin Otterbeck
Oyuncular: Andrea Berntzen (Kaja), Aleksander Holmen (Magnus), Brede Fristad (Petter), Elli Rhiannon Müller Osbourne (Emilie), Solveig Koløen Birkeland (yaralı kız), Sorosh Sadat (Issa), Ada Eide (Caroline) vd.

22 Temmuz 2011'de Norveç yakın tarihinin en büyük terör saldırısı ile sarsıldı. Norveçli bir ırkçı faşist önce Oslo'da bir hükümet binasında uzaktan kumandalı bir bomba patlattı. Ardından daha bu olayın ne olduğu anlaşılmadan başkente yakın Utøya isimli adada Sosyal Demokrat Parti'nin gençlik örgütünün düzenlediği, 500'e yakın çocuk ve gencin katıldığı yaz kampını basarak, çocuklar ve gençlere otomatik silahlarla ateş açtı. İlk kurşun sıkıldıktan sonra tam 72 dakika süren bu katliamda 69 çocuk ve genç yaşamını yitirdi.

Erik Poppe "Utøya 22 Juli" isimli filminde, bu katliamı kurbanlardan biri olarak yaşayan bir genç kızın, Kaja'nın gözünden anlatıyor. Filmin başında, çadırlarına yerleşen, kurallar üzerine bilgilendirilen, akşam ne yapacaklarını tartışan, neşeli genç ve çocukları görüyoruz. Sonra cep telefonları üzerinden, Oslo'da patlama haberi geliyor. Birçok genç telefonlarda endişe içinde ana-babalarını, yakınlarını, arkadaşlarını arıyor.

Sonra bir tok patlama sesi duyuyoruz. Ve bağırarak kaçışan çocuklar, gençler görüyoruz. Bu andan itibaren kamera Kaja'ya kilitleniyor. Onunla birlikte 72 dakika boyunca, panik içinde hem

kızkardeşini arıyoruz hem de nerden geldiği belli olmayan aralıklı yapılan atışlardan korunacak bir yer arıyoruz. Bütün bu 72 dakika boyunca hiçbir an ateş eden katili –bir kez siluet olarak görme dışında– görmüyoruz. Yaralanan, ölen insanları da –bir istisna dışında ve filmin sonunda Kaja'nın vurulması dışında– görmüyoruz. Ama terörü, onun yarattığı çaresizliği iliklerimize kadar his ediyoruz.

Poppe'nin 72 dakikası tek çekim olan "Utøya 22 Juli" bence bu Berlinale'nin en iyi filmlerinden biri idi.

3 Tage in Quiberon

(Almanya/Avusturya/Fransa 2018) 115 dak. (siyah-beyaz)
3 Days in Quiberon/
Quiberon'da 3 Gün
Yönetmen & Senaryo:
Emily Atef
Oyuncular: Marie Bäumer (Romy Schneider), Birgit Minichmayr (Hilde Fritsch), Charly Hübner (Robert Lebeck), Robert Gwisdek (Michael Jürgs), Denis Lavant (Fischer/ şair), Yann Grouhel (resepsiyon görevlisi), Christopher Buchholz (Dr. Frelin), Vicky Krieps (oda temizlikçisi), Vincent Furic (Dr. Moriette), Loïc Baylacq (lokal sahibi) vd.

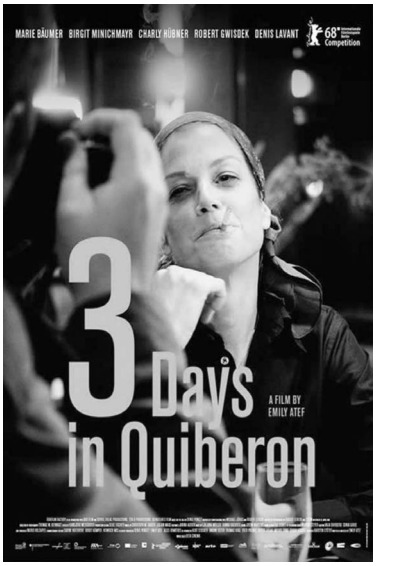

Sinemanın önemli kadın oyuncularından biri olan Romy Schneider, kendileri de oyuncu olan anne babanın kızı olarak çok gençken oynadığı Sissy rolü ile ünlendi. Alman seyircisi ve özellikle de basını onu hep Sissy olarak gördü. Yalnız-

ca Alain Delon'la yaşadığı aşk ilişkisi nedeniyle değil, öncelikle Sissy ile özdeşleştirilmekten bıktığı için ve bundan kurtulmak için Almanya'dan Fransa'ya göçtü. Alman magazin basını Fransa'da çok daha iyi filmlerde oynayan Romy Schneider'i adeta hain ilan etti. Onun hakkında yalan haberler yaydı. Verdiği az sayıda röportajı çarpıttı. Özel hayatını didik didik etti. Romy Schneider ile Alman magazin basını arasındaki ilişki adeta bir nefret ilişkisi idi. Romy Schneider 1970'li yıllarda Alman basını ile konuşmama kararı aldı ve uyguladı. Bu ambargoyu yalnızca bir kere, 1981 yılında bir kur için gittiği Quiberon'da Stern dergisi adına Michael Jürgs ile yaptığı ve kişisel olarak arkadaş olduğu ve güvendiği Robert Lebeck'in fotoğrafladığı bir röportaj ile bozdu. Emilyi Atef, Quiberon'da 3 Gün adlı siyah-beyaz filminde (Lebeck'in bu üç gün içinde çektiği siyah-beyaz fotoğraflar Romy'nin belki en güzel fotoğraflarıdır) bu röportajı anlatıyor.

Romy Schneider'in bu son röportajlarından birinde, kendi sözleri ile "42 yaşında mutsuz bir kadın; sinema dünyasından çekilip nihayet çocukları ile zaman ayırmak isteyen bir kadın, (…) Sissy değil...Romy" ile tanışıyoruz.

Filmin Romy'ye saygı, sevgi, empati ile yaklaşan bir kadın rejisörün elinden çıktığı her karede belli. Romy'i çarkları arasında ezen, erkek egemen sinema ve magazin dünyasının ve bu dünya içinde yer alan Romy'nin anne babasının, öncelikle de annesinin bağırıp, çağırmadan yapılan bir eleştirisi film.

Marie Bäumer ise Romy'i mükemmel canlandırıyor. Sanki Romy'nin kendisini görüyorsunuz filmde.

Romy Schneider'i sevenler için öneririm.

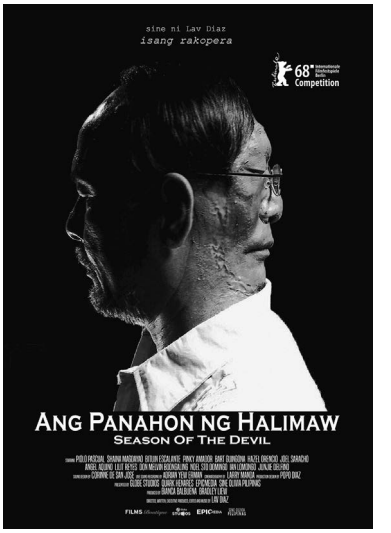

Ang Panahon ng Halimaw

(Filipinler 2018), 234 dak.
(Siyah-beyaz)
Season of the Devil/
Şeytan Mevsimi
Yönetmen & Senaryo & Kurgu & Müzik: Lav Diaz
Oyuncular: Piolo Pascual (Hugo Haniway), Shaina Magdayao (Lorena), Pinky Amador (Aling Sinta / Kwago), Bituin Escalante (Kwentista), Hazel Orencio (Teniente), Joel Saracho (Ahas), Bart Guingona (Paham), Angel Aquino (Angelita), Lilit Reyes (komando 1), Don Melvin Boongaling (komando 2), Noel Sto. Domingo (Başkan Narciso), Ian Lomongo (Ian)

Bir dizi sinema eleştirmeninin hayran olduğu, en kısası 4 saat olan, hemen hepsi renkli çekilip, siyah beyaza dönüştürülen, Filipinler'in uzak ve yakın tarihi ile ilgili filmlerin yazarı/yönetmeni Lav Diaz, Berlinale 68'de yine 4 saati aşkın bir filmle vardı. Ve yine bir dizi film eleştirmeni onun bu filmini de öve öve bitiremedi.

Ben bir önceki 8 saatlik filminden ara ara çıkıp, ara verip, öyle seyretmiştim. Ve aslında bir şey de yitirmemiştim. Bu kez dört saatlik filmi iki saat sonra terk ettim.

Anlatılan öykü Filipinler'de Marcos döneminde sivil silahlı çetelere PKP'ye karşı mücadelede öldürme yetkisinin verilmesi. Bu öyküde oyuncular şarkı söyleyerek konuşuyor. La La La Laa… LalalaLalalaLala nakartları ile! Ne kadar orijinal!

Aslında seyirciye saygısız, ben yaptım, anlayan anlar burnu büyük yaklaşıma sahip bir sanatçı Lav Diaz.

Kötü!

Don't Worry, He Won't Get Far on Foot

(ABD, 2018), 113 dak.
Merak Etme, yürüyerek fazla uzağa gidemez
Yönetmen & Senaryo:
Gus Van Sant
Oyuncular: Joaquin Phoenix (John Callahan), Jonah Hill (Donny), Rooney Mara (Annu), Jack Black (Dexter), Mark Webber (Mike), Udo Kier (Hans), Carrie Brownstein (Suzanne), Beth Ditto (Reba), Kim Gordon (Corky) vd.

John Callahan ABD'li ünlü bir karikatürist/Cartoonist. Karatürlerinin en temel özelliği hiçbir tabu tanımamaması. Ta-

nıdığı, dokunmadığı hiçbir kutsal yok. Bu yüzden de hemen her kesimden eleştiriler alan, saldırıya uğrayan biri. Kendisi 21 yaşında iken alkollü/uyuşturuculu bir eğlence ertesinde yaptığı bir araba kazası sonucu ömür boyu –zaten fazla uzun da yaşamadı– tekerlekli sandalyeye mahkûm oldu. Filmde zaten adını yine hızla sürdüğü tekerlekli sandalyeden düştükten sonra etrafında yardım için toplanan gençlerden birinin söylediği sözlerden alıyor. Gus Van Sant'ın Callahan üzerine yaptığı biopic profesyonel, iyi bir çalışma. Joaquin Phoenix'in oyunu da mükemmel.

Don't Worry, He Won't Get Far on Foot ortanın biraz üzeri bir Hollywood filmi.

Callahanseverler için mutlaka görülmesi gerek, diğerleri için olmasa da olur bir film.

Khook

(İran 2018), 108 dak.
Pig/Domuz
Yönetmen & Senaryo:
Mani Haghighi
Oyuncular: Hasan Majuni (Yönetmen Hasan Kasmai), Leila Hatami (Oyuncu: Shiva Mohajer), Leili Rashidi (Yönetmenin Eşi: Goli), Parinaz Izadyar (yönetmenin stalkeri Annie), Mina Jafarzadeh (Yönetmenin annesi Jeyran), Aynaz Azarhoosh (Yönetmenin kızı Alma), Ali Bagheri (Polis Azemat), Siamak Ansari (yönetmenin arkadaşı Homayoun) Ali Mosaffa (Yönetmenin baş rakibi Sohrab Saidi) vd.

İran sinema sosyetesi, onların somutunda genelde İran'ın batıcı "aydın" sosyetesi üzerine renk cümbüşü içinde kara mizah yüklü, ilginç bir İran filmi Khook. Benim bu Berlinale'nin olumlu sürprizlerinden biri idi.

Filmin başkişisi ünlü bir sinema yönetmeni Hasan Kasmai. Görünüş ve tavır tam bir maço, ama gerçekte etrafı onu yönlendiren güçlü kadınlarla sarılı. Yeni filmi için başrole düşündüğü sevgilisi Shiva, onun başrakibi ve düşmanı yönetmen Sohrab Saidi'nin filminde oynuyor! Bir stalkeri var, sürekli peşinde, rol istiyor. Kızı aslında menejeri. Annesi her zorluğunda, onun başını kucağına alıp okşuyor. Azerice "üzülme oğlum her şey iyi olacak" filan. Eşi de aslında gerçek yönetici!

Üç ünlü sinema yönetmeninin kesilmiş, alınlarında domuz yazısı olan başları bulunuyor yollarda! Hasan "yahu ben bunlardan iyi yönetmenim, niye bana gelmiyorlar" modunda. Annesi "Üzülme oğlum, yakında sana da gelirler mutlaka" diye avutuyor oğlunu! Sonunda kendi kendine saldırı düzenlemeye kadar varıyor iş. Fakat Hasan yalandan saldırı sahnelerken, domuz maskesi takmış gerçek katil giriyor sahneye. Neyseki Hasan'ın annesi ve onun fi tarihinden kalma tüfeği vardır! Böyle bir film Khook.

Renk cümbüşü yanında hard rock'/Heavy Metal'den folklora uzanan bir müzik cümbüşü.

Zevkle, eğlenerek izlediğim bir film Khook. Umarım Türkiye'de de girer gösterime. Basın toplantısında yönetmen Mani Haghighi, İran'da festivalin hemen arkasından gösterime gireceğini, bu konuda bir zorluk olmadığını söyledi. Bu da ilginç. Yani İran dıştan göründüğü ya da tanıtıldığı gibi tek boyutlu değil!

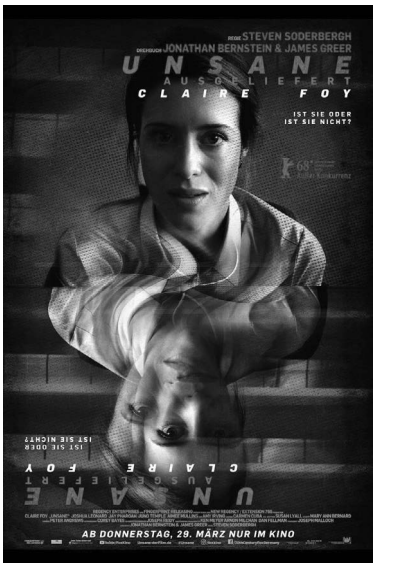

Unsane

(ABD 2018), 98 dak.
Unsane – Ausgeliefert/Çaresiz
Yönetmen: Steven Soderbergh
Oyuncular: Claire Foy (Sawyer Valentini), Joshua Leonard (David Strine), Jay Pharoah (Nate), Juno Temple (Violet), Aimee Mullins (Ashley Brighterhouse), Amy Irving (Angela Valentini), vd.

Bir genç kadın, Sawyer Valentini. Yaşadığı kentten David isimli bir tipin sürekli tacizinden kurtulmak için kaçıyor. David, Sawyer ve kendisinin birbirleri için yaratıldığına inanan, görünüşü gayet sağlıklı, hasta bir tip. Tam bir stalker. Fakat Sawyer, annesi dahil kimseyi inandıramıyor. Taşındığı kentte yeni bir iş

bulup, yeni bir hayata başlıyor. Ancak stalkeri orada da buluyor onu. Yardım istemek için gittiği ünlü bir ruh sağlığı hastanesinde isteği dışında gözlem altına alındığında bakıcı olarak çıkıyor karşısına! Burada söz konusu hastanenin tam bir kapitalist kâr makinesi olarak çalıştığını, hasta olmayan insanları da bir bahane ile "gözlem" altına alıp, güya tedavi ettiğini görüyoruz. Bu "tedavi" sigorta para ödediği sürece sürüyor. Para kesildiğinde "hastalar" sağlığına kavuşmuş olarak çıkabiliyorlar hastaneden. Polis de göz yumuyor olup bitenlere. Tam bir çaresizlik Sawyer'in yaşadığı, korkunç bir karabasan. Sonu kanlı bitiyor.

Steven Soderbergh, korku/polisiye janrlarını karıştırdığı bu filmle katıldı 68. Berlinale'ye. Herhalde filmin Avrupa pazarında ön tanıtımı amaçlı bir katılım bu. Yönettiği tüm filmlerde olduğu gibi Holywood ortalamasının üzerinde bir film Unsane.

Mein Bruder heißt Robert und ist ein Idiot

(Almanya/Fransa/İsviçre 2018) 174 dak.
My Brother's Name is Robert and He is an Idiot/
Benim erkek kardeşimin ismi Robert'tir ve o bir salaktır.
Yönetmen & Senaryo:
Philip Gröning
Oyuncular: Josef Mattes (Robert), Julia Zange (Elena), Urs Jucker (Erich), Stefan Konarske (Adolf), Zita Aretz (Cecilia), Karolina Porcari (Öğretmen), Daniel Zillmann (Şişman Adam), David Zimmerschied (1. müşteri), Vitus Zeplichal vd.

Biri kız/diğeri erkek ikiz kardeşler, Robert ve Elena. Mevsim yaz. Bir hafta sonu. Kırlık bir bölge. Tahıl tarlalarının ve kırların ortasından geçen bir yol. Yol kenarında bir benzin/alışveriş istasyonu.

Robert ve Elena tarlaların ortasında, felsefe dersinde Elena'nın lise bitirme sınavı için hazırlanıyorlar. Arada bir benzin istasyonuna gidip bira, yiyecek vb. alıyor, onun dışında zaman üzerine felsefi tartışmalar yürütüyorlar. Robert Elena'ya Heidegger'den alıntılarla aslında gerçekte zaman denen şeyin olmadığını anlatıyor. Arada ders dışında şeyler de konuşuluyor. Robert'in okul arkadaşı Cecilia ile yatıp yatmadığını ısrarla öğrenmek istiyor Elena. Robert cevap vermiyor. Elena bu hafta sonunda kendisinin mutlaka biriyle yatacağını söylüyor Robert'e. Ve bir iddiaya giriyor. İddiayı kazanması halinde Robert'in her istediğini yapacaktır. Böyle çocukça, Robert'in fazla ciddiye almadığı bir iddia. Filmin ilk bölümü böyle geçiyor. Bu arada istasyona gidişlerde Robert ve Julia'nın küçük çocukluklarında da istasyonun önemli bir yer tuttuğunu görüyoruz. İstasyonda çalışanlarla Robert ve Elena akraba gibidirler. Birbirlerini yakından tanımaktadırlar.

Film böyle yavaş kendi halinde gelişirken, Elena'nın iddiasını gerçekleştirmek için istasyonda çalışan babası yaşındaki Adolf'a yatmayı teklif etmesi, onun ret etmesi ve arkasından gelen kısa bir arbede sonrasında birdenbire şiddet dolu bir filme dönüşüyor. İkizlerin birbirinden kopması, kendileri için insanlar haline gelmesi, ergenlerin yetişkinler haline gelmesi korkunç bir şiddet patlaması ile gerçekleşiyor. "Mein Bruder heißt Robert und ist ein Idiot." Özellikle set/dekoru (istasyon özel olarak film için kurulmuş) ve iki genç oyuncunun oyunculuğu ile dikkat çekici bir film. Ticari şansı yok, festival filmi.

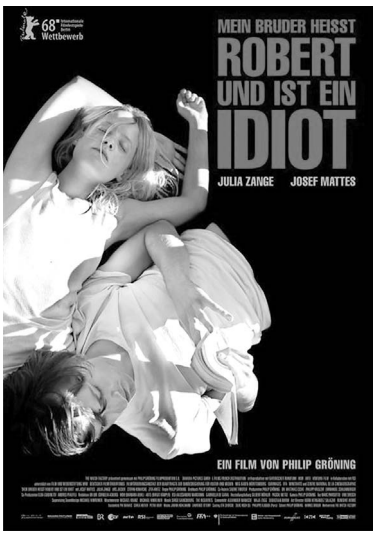

Eldorado

(Almanya/İsviçre 2018) 92dak.
Yönetmen & Senaryo:
Markus Imhoof
Belgesel

Eldorado'da Markus İmhoof kamerası ile İtalyan donanmasının, Akdeniz'de Avrupa'ya geçebilmek için ölümü göze alıp köhne teknelerle yola çıkan Afrikalı göçmenlerin ölümden kurtarılma operasyonunu izliyor. Operasyonun adı "Mare Nostrum." Daha sonra kurtarılanların bir bölümü ile yapılan mülakatlar var. Imhoof bugünün

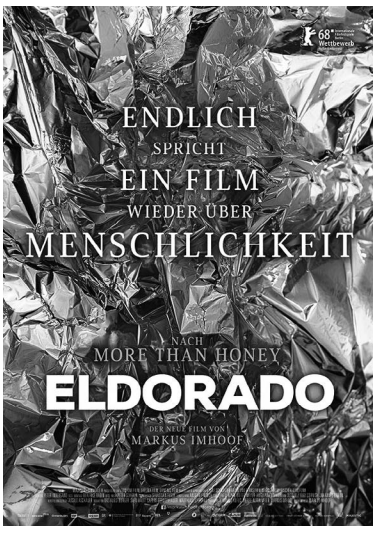

göçmenlerinin öyküsünü, İkinci Dünya Savaşı döneminde bizzat kendi ailesinde yaşadığı bir başka göçmen öyküsü ile birleştirerek anlatıyor. Çağrısı, çözüm olarak Avrupalı beyaz insanların zenginliklerini paylaşmayı öğrenmesi çağrısı. İyi niyetli etkileyici bir belgesel.

Ága

(Bulgaristan/Almanya/Fransa 2018), 96 dak.
Yönetmen: Milko Lazarov
Senaryo: Milko Lazarov, Simeon Ventsislavov
Oyuncular: Mikhail Aprosimov (Nanook), Feodosia Ivanova (Sedna), Galina Tikhonova (Ága), Sergey Egorov (Chena), Afanasiy Kylaev (Kamyon Şoförü)

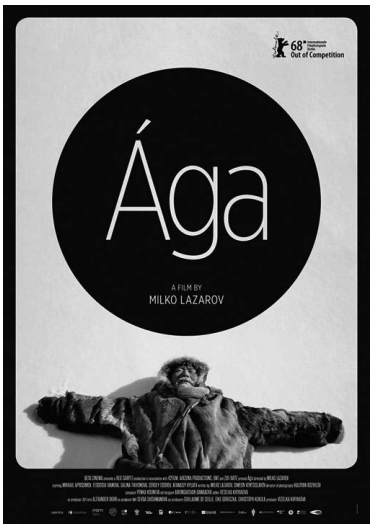

Kuzey kutbuna yakın bir buz çölü bölgesi. Orada arkaik hayatlarını yaşayan ihtiyar bir karı koca. Geyik avcısı Nanook ve eşi Sedna. Onları doğa şartlarının belirlediği normal yaşamları içinde görüyoruz. O şartlar acımasız. Kendi kuralları var. İnsana her şeye egemen olmadığını, olamayacağını öğreten kurallar. Hayatın akışını, temposunu doğal koşullar belirliyor. İnsana kalan kendini doğanın, kendi dışındaki hayatın egemeni değil, bir parçası olarak kavrayıp, yaşamak.

Doğa filmde aslında başrolde. O kendi dilini konuşuyor. Nanook ve eşi uzun süredir birlikteliğin getirdiği, konuşmadan anlaşmak durumunu yaşıyorlar. Nerede ise diyalogsuz bir film Aga. Kısa konuşmalarda yurdunu (çadır) terk edip, bir elmas madeninde mühendis olarak çalışan bir kızın, Aga'nın var olduğunu öğreniyoruz. Ağır hasta olan Sedna öldükten sonra, Nanook kızına/medeniyete yolculuğa çıkıyor.

O medeniyetin nasıl bir şey olduğunu, son sahnede kamera yükselerek yere giderek genişleyen bir açıdan baktığında görüyoruz: Delik deşik edilmiş donmuş toprak üzerinde yükselen çirkin mi çirkin bir kent görüntüsü; her taraf duman içinde!

"Ága" daha önce kısa filmler ve belgeseller yapan Lazarov'un ilk uzun metraj sinema filmi. Belgeselciliği filme yansıyor.

Doğa ile uyum içinde yaşamaya naif bir çağrı filmi "Ága".

In den Gängen

(Almanya 2018) 125 dak.
In the Aisles/Koridorlarda
Yönetmen: Thomas Stuber
Senaryo: Clemens Meyer, Thomas Stuber
Oyuncular: Franz Rogowski (Christian), Sandra Hüller (Marion), Peter Kurth (Bruno), Andreas Leupold (Rudi), Michael Specht (Paletçi-Klaus), Ramona Kunze-Libnow (Irina), Henning Peker (Wolfgang), Steffen Scheumann (Norbert), Matthias Brenner (Jürgen), Gerdy Zint (Tino)

1990'de iki Almanya birleştiğinde, daha doğrusu kapitalist/emperyalist Batı Almanya, kendine sosyalist diyen ve fakat gerçekte sosyalizmle ilgisi olmayan bir bürokratik revizyonist sistemin egemen olduğu Doğu Almanya'yı ilhak ettiğinde, dönemin başbakanı Helmut Kohl Almanya'ya "parlayan" bir gelecek vaat ediyordu. Doğu Almanya kısa zamanda kalkınacaktı. Eski Doğu Almanya gerçekte birleşmeden 28 yıl sonra şimdi Batı Almanya tarafından finanse edilen, sanayisi nerde ise olmayan, yoksul kırlık bölgesi durumunda. "In den Gängen"de Thomas Stuber bir Büyük Market'te çalışanlar üzerinden bugünkü Doğu Almanya'nın öyküsünü anlatıyor. Batıya göçmeyip de, doğuda kalmış emekçiler, "birleşme"nin kaybedenleri, gelecekten umutsuz, buldukları işlerde çalışıyor, mutsuz bir halde günü yaşıyorlar. Onları ayakta tutan tek şey, kendi aralarındaki dayanışmaları. Filmdeki tek umut verici yan da bu.

"In den Gängen" anlatımı ve oyunculuğu ile Berlinale'de yarışma bölümünün iyicelerinden olan bir filmdi.

Ekümenik Jüri yarışma filmleri bölümünde en iyi film ödülünü "Koridorlarda"ya verdi.

Alman Sinema Salonları Birliği ödülü de "Koridorlarda" filmine verildi.

Berlinale'nin yarışma bölümünde gösterilen ve fakat yarışmaya katılmayan Black 47 isimli film, bence yarışmaya dâhil olsa mutlaka ödüllendirilmesi gereken filmlerden biri idi.

Black 47

(İrlanda/Lüksemburg 2018), 100 dak.
Kara 47
Yönetmen: Lance Daly
Senaryo: PJ Dillon, Pierce Ryan, Eugene O'Brien, Lance Daly
Oyuncular: Hugo Weaving (Hannah), James Frecheville (Feeney), Stephen Rea (Conneely), Freddie Fox (Papaz), Barry Keoghan (Hobson), Moe Dunford (Fitzgibbon), Sarah Greene (Ellie), Jim Broadbent (Lord Kilmichael)

Film ismini İrlanda'da halk için yoğun bir açlık/salgın hastalık/ölüm yılı olan 1847'den alıyor. İrlanda halkı için kara bir yıl 1847. Kara 47.

Bunu Afganistan'da Büyük Britanya İmapartorluğu ordusunda Afganistan halkına karşı savaşan İrlandalı Özel Harekt Askeri Feeney'in gözünden görüyoruz. Feeney 1847'de ordudan kaçarak ülkesine geri dönüyor. Döndüğünde gördüğü hastalıktan, açlıktan kırılan, evleri yakılıp yıkılmış köylüler. İngiliz toprak ağasının acıması yok. İngiliz polisinin acıması yok. İngiliz askerinin acıması yok! Feeney'in annesi açlıkta bile –bir sıcak tas çorba için katoliklikten protestanlığı geçmeyi ret ediyor ve açlıktan ölüyor. Feeney'in kardeşi ağaya–impatorluğa karşı isyan ettiği için asılıyor. Kardeşinin eşinin büyük oğlu gözleri önünde İngiliz polisi tarafından vuruluyor. Direndiği için Feeney de göz altına alınıyor. Göz altından karakoldaki polisleri öldürerek, karakolu ateşe vererek kurtuluyor. Kardeşinin eşinin evine döndüğünde onları çatısı yakılmış, yıkılmış evlerinde donmuş olarak buluyor.

Sonrası Feeney'in intikam seferi. Feeney'in peşinde iki avcı var: Bir İngiliz subayı ve ona olası bir idam cezasından kurtulmak için yol gösteren, yardım eden bir özel harekâtçı, Hannah. Hannah Afganistan'da Feeney ile aynı birlikte savaşan bir eski asker. Feeney onun hayatını kurtaran bir arkadaşı.

Black 47 İngiliz sömürgeciliğini teşhir eden, tarz olarak bir Western/intikam filmi.

Ortalamanın üzerinde bir film.

Yarışma filmleri bir bütün olarak ele alındığında, içlerinde baş eser, ya da mükemmel diyebileceğim tek film olmayan, en iyisi Isle of Dog olan, ortalama filmler festivali görünümünde idi.

Berlinale'nin iyi yanı, öncelikle yakın, orta ve uzak doğu ülkelerinden batıda gösterime girme şansı az olan filmlere de imkân tanıması, bunları seyirciyle buluşturması.

Bunun yanında bu yılki Berlinale, filmlerde güçlü kadın figürlerinin (Las Herederas, Damsel, Figlia Mia, Khook, Mein Bruder…, Toppen an ingenting, Utoya 22 July, Unsane) öne çıkması ile anılacak bir festivaldi. Festivalin bütün bölümlerinde gösterilen filmlerin yapımcı/yönetmen/görüntü yönetmeninin %40'dan fazlasının kadın sinemacılar olması; Büyük Jüri'nin verdiği en önemli iki ödülün de kadın sinemacılara gitmesi (Adina Pintilie'ye verilen ödül bence bir skandal olsa da) de bence çok önemli bir gelişmenin habercisi. Sinemada kadınlar giderek pratikte erkek egemenliğini sorgulamaya başlıyorlar. Bu en az me too kampanyası kadar önemli.

■Berlinale Special

Bu bölümden üç film üzerinde durmak istiyorum:

Das schweigende Klassenzimmer

(Almanya 2017), 111 dak.
The Silent Revolution/
Susan Sınıf
Yönetmen & Senaryo (uyarlama): Lars Kraume
Oyuncular: Leonard Scheicher (Theo Lemke),Tom Gramenz (Kurt Wächter), Lena Klenke

(Lena), Isaiah Michalski (Paul), Jonas Dassler (Erik Babinski), Ronald Zehrfeld (Hermann Lemke), Florian Lukas (Okul Müdürü Schwarz), Jördis Triebel (Müfettiş Kessler), Michael Gwisdek (Edgar), Burghart Klaußner (Halk Eğitimi Bakanı Lange) vd.

"Alman Demokratik Cumhuriyeti" İkinci Dünya Savaşı ertesinde Sovyetler Birliği işgal bölgesinde (Doğu Almanya) 1949'da kurulan devletin adı. İngiliz/Fransız/ABD işgal bölgesinde (Batı Almanya) de bilindiği gibi ADC'nin kuruluşundan kısa süre önce Federal Almanya Cumhuriyeti kuruldu. Bu iki Alman devleti 1990 yılına kadar yan yana, düşman komşular olarak yaşadılar. ADC'nin başkenti olan Berlin'de 1990 yılına kadar batılı işgal güçlerinin denetiminde Batı Berlin; ADC'nin başkenti Doğu Berlin biçiminde bölünmüş özel konumda olan bir kentti. 1961 yılında kentin ortasında bir duvar inşa edilene dek ADC vatandaşlarının Batı Berlin'e günlük ziyaretler yapmaları mümkündü, kontrol duvar örüldükten sonraya göre oldukça azdı. ADC'de, Batı Almanya'dan değişik olarak eski Nazi kadrolar yeni devletin inşasında çok önemli ölçüde tasfiye edildiler. ADC kendini başlangıçta anti-faşist ve 1952'den sonra sosyalist bir devlet olarak adlandırdı.

Filmin başında "Bu film yaşanmış olaylardan yola çıkmaktadır" deniyor. Filmde 1956 yılında Doğu Almanya'nın "Stalin Kenti"nde (Stalinstadt) –1961'de bu isim değiştirildi, Eisenhüttenstadt oldu– bir lise son sınıfının öyküsü anlatılıyor. Bu sınıftan çok iyi iki arkadaş olan Kurt ve Theo bir gün Theo'nun annesinin savaşta ölen babasının mezarını ziyaret etme bahanesi ile Batı Berlin'e geçiyorlar. Söz konusu dede aslında bir Nazidir. ADC ve onun sosyalizmi ile fazla ilgileri ve problemleri olmayan iki genç adamın gerçek dertleri aslında başkadın oyuncunun çıplak memelerinin göründüğü Liane filmini görmektir. Filmin öncesinde "Haftaya Bakış" adlı dökümanter haber/yorum/propaganda kısa filminde Macaristan'daki olayların antikomünist /ajitatif yorumunu görürler. Macaristan halkı özgürlük için ayaklanmıştır; Komünist Rus askerleri ise bağımsızlık, özgürlük, demokrasi ayaklanmasını kanla bastırmaktadır. Dönüşte o dönemde "Özgür Dünyanın Sesi" olarak yayın yapan CIA radyosu "RİAS" haberlerini de, sınıftan arkadaşları Paul'ün eşcinsel/anarşist amcası Edgar'ın evinde gizlice dinlediklerinde kafalarında Macaristan'da direnişte ölenlerin anısına saygılarını ve mücadele ile dayanışmalarını göstermek için bir eylem yapma fikri oluşur. Haberlere göre o dönem Macaristan'ın en ünlü futbolcusu Ferenc Puşkaş da olaylarda ölmüştür. Kurt bütün sınıfa Macaristan'da ölenlerle dayanışma için eylem fikrini açar. Bir kişi, babası Komünist Parti'nin milis örgütü Kızıl Cephe Mücadele Birliği üyesi olarak temerküz kampına atılan ve orada ölen Erik dışında bütün sınıf fikri iyi bulur. İlk derste iki dakika bütün sınıf susacaktır. Ve susarlar.

Sonrası önce okul yönetiminin, sonra Halk Eğitimi Bakanlığı"nın baskıları, sınıfın birliğinin bozulması, bir yalan açıklama ile işin içinden sıyrılmaya çalışma, eylemin yönetim tarafından "Karşı Devrim" olarak yorumlanması, bütün sınıfın okuldan atılması ve ADC'de eğitim yolunun kapanmasıdır.

Filmin sonundaki açıklamada da sınıfın öğrencilerinin büyük çoğunluğunun daha sonra Batı Berlin/Batı Almanya'ya kaçtığı. Sadece 4 öğrencinin ADC'de kaldığı söylenir.

Film çok kaba kimi hatalar (örneğin okulda törenlerde asılı bayrak Doğu Almanya bayrağı değil, Birleşik Almanya bayrağı) dışta tutulursa, iyi bir dönem filmi.

Üzerinde tartışmak, dönem konusunda değişik kaynaklardan bilgilenmek kaydı ile görülmesi de yararlı bir film.

Film bir gençlik isyanı/kuşak çatışması, birey /toplum-sistem çatışması filmi olarak da sıkılmadan seyredilebilir.

Lars Kraume, daha önce "Devlet Fritz Bauer'e karşı" filmi ile

tanıdığımız, daha çok TV filmciliği yapan, yetenekli Alman yönetmenlerden biri. Onun yeni filmi "Suskun Sınıf" Batı Almanya'da devletin kuruluşunda Nazilerin rolünü soruşturan ve sistemi sorgulayan "Devlet Fritz Bauer'e karşı" filminin, doğudaki rejimin de eleştirisiyle dengelenmesi işlevini yerine getiren bir film gibi göründü bana.

Almanca orijinal ismi "Suskun Sınıf" olan film, İngilizce konuşan pazara "sessiz devrim" ismi altında sunuluyor. Bu "nabza göre şerbet" usulü, aslında saf bir öğrenci eylemini devrim gibi gösteren bir isimlendirme.

The Bookshop

(İspanya/İngiltere/Almanya 2017), 113 dak.
Florence Green'in Kitapçı Dükkânı
Yönetmen & Senaryo (uyarlama): Isabel Coixet
Oyuncular: Emily Mortimer (Florence Green), Bill Nighy (Edmund Brundish), Patricia Clarkson (Violet Gamart), James Lance (Milo North), Honor Kneafsey (Christine Gipping), Frances Barber (Jessie Welford), Jorge Suquet (Mr. Thornton), Charlotte Vega (Kattie), Hunter Tremayne (Mr. Keble), Reg Wilson (General Gamart)

İngiltere'nin sakin bir taşra kıyı kasabası olan Hardborough'da yaşayan Florence Green eşi çok genç yaşta ölen dul bir kadındır. Kelimenin gerçek anlamında bir kitapseverdir. Çok sevdiği eşi ile de bir kitapçı dükkânında birlikte çalışırken tanışmışlardır. Eşi öldükten sonra içine kapanık bir hayat sürdüren Florence günlerini kitap okuyarak, deniz kıyısında gezinip eski günleri yad ederek geçirmektedir. Kasabada herkes birbirini tanımaktadır. Dedikodu kasabalıların esas meşguliyetlerinden biridir. Florence eşinin ölümünden 10 yıl kadar sonra boş duran evlerinde bir kitapçı dükkânı açmaya karar verir. Fakat kasabanın esas iktidar sahibi konumunda olan zengin Gamart çifti, en başta da Violet Gamart buna karşıdır. Aslında bu eski evi satın alıp, o olmazsa devlet tarafından "tarihi ev" olarak el koydurup bir kültür merkezi açmak istemektedir. Florence'in planını engel-

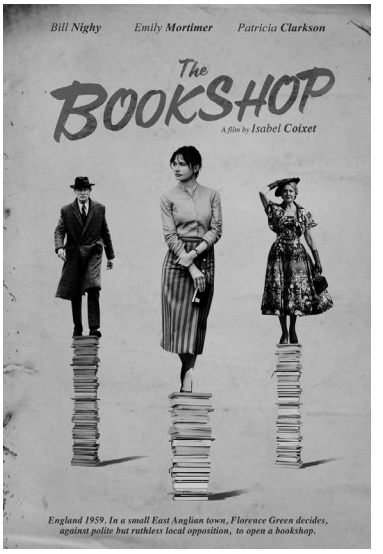

lemek için, sonuçta yasa çıkartmaya kadar uzanan, bir dizi tuzak kurar. Kasaba'nın "çıkarları" adına hemen bütün kasabalı da Gamart'lara yardım eder. İki istisna vardır: Yalnız yaşayan bir kitapsever olan yaşlı Edmund Brandish ve Florence'in dükkânında okul saatleri sonrasında çalışan 11 yaşındaki Christine Gippy.

Filmde öykünün anlatıcısı de zaten daha sonra kendisi kitapçı dükkânı sahibi olan bu genç kızdır.

Bizi 1950'li yılların İngiltere'sine taşıyan "The Bookshop" her gün daha da digitalleşen dünyada basılı kitaba övgü filmi. Bir diğer yanı ile de film insanlara her şeye rağmen rüyalarınızı gerçekleştirmek için cesaretle mücadele edin çağrısı.

Oyunculuğu çok iyi bir film.

Viaje a los Pueblos Fumigados

(Arjantin 2017), 97 dak.
A Journey to the F
umigated Towns/
Zehirlenen Köylere Seyahat
Belgesel
Yönetmen & Senaryo:
Fernando E. Solanas

Bence belgesel denince sinemanın en önde gelen isimlerinden biri olan Solanas'ın bu son filmi bize kapitalist gıda endüstirisinin doğal kaynakları nasıl hoyratça kuruttuğunu ve insanları nasıl zehirlediğini herkesin anlayabileceği bir berraklıkta gösteren bir film.

Film kısaca alternatifleri de tartışıyor. Fakat sorun azami kâr üzerine kurulu sistemin kendisinde. Solanas bunu açıkça söylemiyor. Devrime çağırmıyor. Fakat bu filmi gören düşünen insanların bundan başka bir sonuca varması zor.

Şimdi 92 yaşında olan Solanas'ın 10 yılı aşkın bir çalışmasının ürünü film.

Bir türlü görün bu filmi. Sinemalarda gösterime girmez. Fakat internette bulunabilir.

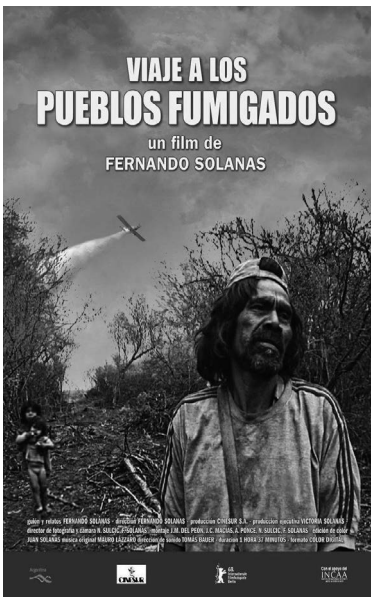

■Panorama

Panorama bölümünde görülmesini önereceğim filmler şunlar:

Hotel Jugoslavija

(İsviçre, 2017)
Yönetmen: Nicolas Wagnieres
(78 dak.) Belgesel

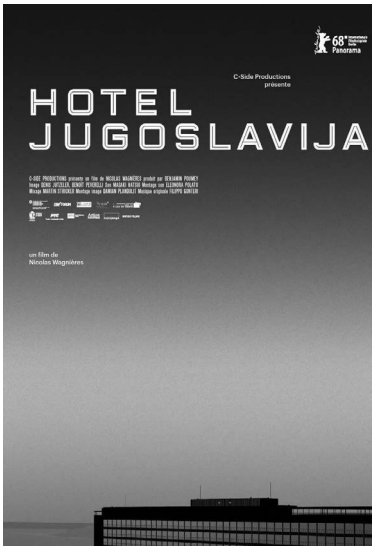

Nicolas Wanieres Yugoslavya kökenli bir İsviçreli. Çocukluğunda öncelikle annesinin anlatımları üzerinden tanıdığı "Birlik ve Kardeşlik"in ülkesi Yugoslavya 1991'den beri artık yok. Belgrad'ın en büyük otellerinden biri olan Hotel Yugoslavya'nın tarihi üzerinden yönetmen bugünün ideallerinin ne olduğunu; o dönemde ilan edilen ideallerin de ne ölçüde gerçekleştirilmiş olduğunu sorguluyor. Özellikle Yugoslavya'nın Yugoslavya olduğu döneme ait belgesel bölümler ilginç.

Generation Wealth

(ABD 2017) 106. dak.
Yönetmen: Lauren Greenfield
Sağlık Kuşağı

ABD'li fotoğraf ve film sanatçısı 25 yıldır hep daha fazla zenginleşmeyi amaç edinen, para içinde adeta yüzdükleri hâlde paraya doymayan insanları adeta bir antropolog gibi izleyip onları fotoğraflıyor, onlarla röportajlar yapıyor. Zenginler kulubü yanında bir de cerrahi operasyonlarla vücutlarını "güzelleştirme"ye çalışanları belgeliyor. Ağırlıklı olarak ABD'nin zenginleri, fakat yalnızca onlar değil Çin'in, Rusya'nın yeni zenginlerinin de içinde yaşadıkları anlamsız, arsız lüksü gösteriyor bize.

Bir "değerler" sorgulaması yapıyor Generation Wealth'te.

Aklına aile değerlerini çıkarmaktan başka bir şey gelmiyor.

Wall Street kapitalizminin karşısına çıkardığı değer daha az arsız bir kapitalizm sonuçta.

Bu arada çokça kendi ailesinin, kendisinin ve en son kitabının da reklamını yapıyor. Bir belgeselcinin belgeselinde kendisinin reklamını yapması hiç hoş değil. Ama oluyor: Sonuçta kapitalist bir toplumda yaşıyoruz!

Matangi/Maya/M. I. A

(ABD/İngiltere/Sri Lanka, 2018), 97 dak.
Yönetmen: Steve Loveridge
Maya Arulpragasam üzerine belgesel

M.İ.A. herhalde anda pop müziği ile ilgilenen gençler açısından bilinen bir isim. Ben ilk kez 1983'de Tamil Kaplanları örgütünün kurucularından olan babası ve ailesi ile küçük bir kız olarak İngiltere'ye göçen bu sanatçının adını ilk kez onun üzerine yapılmış olan belgeselde duydum. İyi ki yapılmış bu film. Çünkü yeni kuşak Pop'un/Hiphop'un/ Rap'ın ne kadar ciddi siyasi konularla gençleri tanıştırmak için nasıl bir araç olabileceğini çok iyi gösteriyor bu belgesel.

Matangi/Maya/M.İ.A'da Maya Arulpragasam'ın isyancı bir ailenin küçük kızından nasıl bir siyasi pop ikonuna geliştiğinin öyküsünü iziliyoruz. Steve Loveridge çeşitli dönemlerde çekilmiş –bir bölümü süper sekiz– filmleri, bir bölümünün yönetmenliğini bizzat Maya'nın kendisinin yaptığı müzik videolarını ve bunların set çekimlerini mükemmel bir şekilde harmanlamış.

Maya'nın hayatı ise zaten film!

Ortaya tam bir "Tümsel Sanat Eseri" çıkmış.

Bu film eğer Türkiye'de göste-

rilirse mutlaka görün. Gelmediyse, M.İ.A yazıp girin YouTube'de tanışın bu olağanüstü yetenekli genç sanatçı ile.

STYX

(Almanya/Avusturya 2018),
94 dak.
Yönetmen: Wolfgang Fischer
Oyuncular: Susanne Wolff, Gedion Oduor vd.

40 yaşlarında, ilk yardım doktoru olarak çalışan bir kadın Ria (Susanne Wolff). Onunla filmin başında bir otomobil kazasında yaralanan bir kişiyi hayata döndürürken tanışıyoruz. Sonra 12 metrelik yelkenli yatını uzun bir yolculukta gerekli olabilecek yiyecek içecek ve diğer eşya ile doldururken görüyoruz. Seyahat başladığında ise seyahatin hedefini elinden düşürmediği bir resimli kitap üzerinden ve harita üzerinden yaptığı hesaplamadan görüyoruz: Darwin'in seyahatlerinde "Cennet Adası" olarak adlandırdığı Atlantik'teki tropik Ascension adası. Seyahatin ilk günleri herkes için bir düş tatili aslında. Sonra korkunç bir fırtına bayağı zorluyor Ria'yı. Fakat fırtınanın ertesi yine deniz süt liman, yine güneş ve mavi gök. Fakat o ne? Birkaç yüz metre ötede sürüklenen çürük bir balıkçı teknesi. Üzerinde yardım isteyen, onlarca insan. Ria ne yapacağını bilemez. Hemen telsiz üzerinden yardım ister. Yardım için görevli yerler –sahil muhafazası– kendisinin karışmamasını, yardım göndereceklerini söylerler. Ria'dan istenen sanki onu hiç ilgilendirmiyormuş gibi seyahatine devam etmesidir. Fakat Ria'nın teknesini gören birçok insan kurtulmak ümidiyle denize atlamaktadır. Bir bölümünün yüzme bilmediği açıkça görülmektedir. İnsanlar belki kurtuluruz ümidi ile ölüme atlamaktadır. Bu kadar çaresizdirler. Ria teknesini durdurur, yardım çağrılarını sıklıkla tekrarlar. Teknesinin yakınına kadar yüzerek gelebilen ama son metrelerde artık gücü kesilen boğulma durumunda bir siyah erkek çocuğu zorlukla kurtarır. 24 saat geçmesine rağmen yardım gelmez. Radarda görünen, birisinin kaptanı ile Ria'nın daha önce telsiz üzerinden konuşup şakalaştığı, 3 büyük tanker vardır yakında. Onların hiçbiri de yardıma gelmez. Firmaların kuralı böyledir!

Kurtarma onların işi değildir. Fakat kurtarma görevine sahip olanlar için de herhalde onlarca, belki yüzlerce göçmen de o kadar önemli değildir. Ria'ya tek tavsiyeleri yola devam etmesidir. Bu arada Ria'nın teknesinde ilginç olaylar yaşanır. Ria'nın kurtardığı çocuk kendine geldiğinde Ria'dan başıboş tekneye yardım etmesini ister, ona yalvarır. Ria ise bunun mümkün olmadığını,12 metrelik bir tekne ile tümünün kurtarılmasının mümkün olmadığını söyler. Çocuk Ria'yı denize iter. Motoru çalıştırır. İstese Ria'yı okyanusun ortasında kendi kaderine terk etme imkânına sahiptir. Fakat kısa süre sonra motoru durdurur. Yüzerek tekneye çıkan Ria'nın tepkisi ilginçtir: "Sen ne yaptığını sanıyorsun. Beni BENİM TEKNEM'den nasıl atarsın?!" Çocuk yalnızca susarak bakar!

Ria sonunda kendi teknesinin batmakta olduğu imdat haberini telsizden geçtikten sonra, telsizi kapatır ve teknesi ile başıboş sürüklenen tekneye yanaşır. Yanaştığı tekne aslında bir mezardır artık. Söz konusu olan beyaz bir Avrupalı olduğunda tabii yardım da gecikmez! Bir savaş gemisi kurtarma tekneleriyle birkaç saat içinde Ria'nın "Batmakta olan tekne"sine yardıma gelir. Yardımın esası ölülerin tahliyesidir.

STYX çok katmanlı, insanlığı sorgulayan, etkileyici, iyi bir film.

Susanne Wolff, iyi niyetli, yardım sever batılı beyaz insanların, insanca olmayan sistem içinde ve karşısında çaresizliklerini çok iyi canlandırıyor.

Gelirse görün.

Styx Panorama bölümü filmleri içinde Ekümenik Juri Ödülü ve Avrupa Sinemaları Örgütü'nün verdiği ödülü ve Heiner Carow" adına verilen ödülü kazandı.

Az Prijde vakla

(Çek Cumhuriyeti/Hırvatistan),
76. dak.
(When the war comes)/
Savaş Başladığında
Jan Gebert
Belgesel

Jan Gebert kamerası ile bir yıla yakın bir süre Slovakya ormanlarında askeri eğitim yapan paramiliter bir faşist grubu, bu grubun kurucusu olan Peter Svrcek'i ve bu grubun ilk gönüllülerinden olan Adam'ı izliyor. Peter Svrcek üzerinden askeri uniformayı çıkardığında iyi gi-

yimli, kibar bir iş adamı veya bürokrat olarak dikkat çekmeyen, normal bir vatandaştır. Fakat o kendine "Slovak" milliyetçiliğinden "sapan", Pan-Slavizmden uzaklaşan genç Slovakları eğitme, onlara doğru yolu gösterme, onlara önderlik etme misyonunu biçen bir faşisttir. Yasaklanma tehlikesini aşmak için resmi olarak kurulmayan, "Slovak Gönüllüleri" örgütünün inisiyatörüdür. Filmde bu grubun bir yıl içindeki faaliyetleri somutunda eski doğu bloklu ülkelerinde ırkçılığın ve faşizmin nasıl geliştiğini izleriz.

Filmin sonunda bir yıl içinde neredeyse 200 kişilik bir silahlı güce ulaşan grubun legal bir parti kurma tartışmalarını ve parti kuruluşu için başvurularını görürüz.

İlginç olan grubun "reklamın kötüsü yoktur" motosu ile hiç korkusuz kamera önüne çıkmasıdır.

Bunda tabii söz konusu ülkelerde burjuvazinin faşizmi aslında bir iktidar opsiyonu olarak görmesi ve bu gelişmelere –eğer doğrudan destek vermediyse– en azından göz yummasının da payı vardır.

Korkutucu bir gelişmenin belgeseli "Az Prijde vakla".

Je vois rouge

(Fransa/Bulgaristan, 2017)
83. dakika
(I see red people)/
Ben Kızıl İnsanları Gördüm
Yönetmen: Bojina Panayotova
Belgesel

1990 başlarında doğu bloku yıkıldığında, ressam babası ve Fransızca tercümanı olan annesi ile Paris'e göçen Bojina Panayotova 2014'de "her şeyi görmek, her şeyi anlamak, her şeyi belgelemek" için ilk kez Bulgaristan'a gidiyor. Film bu seyahatin filmi. Bu seyahat fakat aynı zamanda Bojina'nın ailesinin ve Bulgaristan'ın "sosyalist" döneminin tarihine de bir seyahat. Uçağa bindiği andan itibaren kamera açık. Ve sürekli olarak "evde kalanlar"la, şimdi çoktan ayrılmış olan anne ve babası ve erkek arkadaşı ile SKYPE üzerinden de sohbetler var. Ayrıca sekiz yaşına kadar yaşadığı Bulgaristan'da çekilmiş aile videoları, fotoğraflar, dönemden belgeseller var. Bunların hepsi mükemmel bir şekilde harmanlanıyor. Seyahatin yapıldığı dönem Bulgaristan'daki hükümete karşı büyük kitle eylemlerinin olduğu bir dönem. Bojina'yı "Kızıl Çöpler Kahrolsun!", "Komünistler defolsun!" sloganlarının temel sloganları olarak atıldığı yürüyüşlerde kendi kendine "Bunlar komünistlerden ne istiyor?" sorusunu sorarken görüyoruz. Bojina'nın büyük annesi, büyük babası, babası şimdi lanetlenen komünist partisinin üyesi idiler. Ve komünistler hiç te öyle şimdi şeytan gibi gösterilen insanlar değildi. Bojina, Bulgaristan seyahatini aynı zamanda ehliyet yapmak için bir fırsat olarak da kullanıyor. Eski bir Bulgaristan gizli polis teşkilatı üyesi olan şoförlük öğretmeni ona komünist dönemde örneğin kolaylıkla yurtdışı seyahatine çıkabilen insanların (Bojina'nın ailesi böyledir) rejimin insanları, "Nomenklatura" denen yönetici elit kesimin imtiyazlı insanları olduğunu, bunların bir bölümünün hatta gizli polise ajanlık yapmış olabileceğini vs. anlatıyor. Bu noktadan itibaren Bojina'nın Bulgaristan seyahati, öncelikle SKYPE üzerinden ikiye bölünmüş perdede yapılan görüşmeler yoluyla ailenin geçmişine yolculuğa dönüyor.

Hem öyküsü hem ilginç anlatım tekniği ile, kurgusu ile iyi bir film "Ben Kızıl İnsanları Gördüm".

O Processo

(Brezilya 2018) 137 dak.
(The Trial)/Dava
Yönetmen: Mario Ramos

Parlamentonun önünde kocaman bir alan. Orta geniş boş alan. Alanın iki yanında toplan-

mış büyük kitleler. Bir Brezilya başkanı Dilma Roussef taraftarı. "Dilma, kahraman kadın, Brezilya seninle" "Darbeye Hayır!", "Temer Defol!" (Temer Dilma Roussef'in yardımcısı, onun yerine başkanlık yapmaya hazırlanan senatör) diye tezahürat yapıyor. Ellerinde Brezilya ve parti bayrakları. Çoğu Brezilya İşçi Partisi bayrağı; bunun yanında görünür olarak Brezilya Komünist Partisi bayrakları da var. Alanın diğer tarafındakilerin favori ve neredeyse tek bayrağı Brezilya bayrağı. Görünür parti bayrağı yok. Bunlar da hançereleri yırtılırcasına "Dilma Defol!" diye bağırıyor! Ortadan ikiye bölünmüş bir alan. Ortadan ikiye bölünmüş bir toplum. İçerde parlamentoda Dilma Roussef'in dokunulmazlığının tartışılması konusunda oylama yapılıyor. İsimle yapılan açık oylama bu. Her parlamenter tek tek dokunulmazlığın kaldırılmasına evet mi hayır mı dediğini bağıra çağıra ve gerekçelendirerek açıklıyor. Dışarıda kurulmuş büyük ekranlardan oylama canlı yayınlanıyor. Her oy açıklaması hangi tarafın işine gelmiyorsa, o tarafın kitlesi tarafından coşku ile kutlanıyor. Sonuç: Parlamentoda gerekli 3'te 2 çoğunlukla Dilma Roussef'in dokunulmazlığı kaldırılıyor.

Sonrası aynı prosedürün senatoda tekrarlanması. Parlamentodaki oylama ertesinde her iki tarafın siyasi ve hukuki sözcülerinin senato oylamasına nasıl hazırlandıklarını görüyoruz. Sansürsüz! Her iki taraf ta, safları sağlamlaştırmak ve genişletmek için her türlü üç kâğıdı yapmaya hazır. Senato'da sonuç değişmiyor. Dilma Roussef'in Anayasa Mahkemesi tarafından 'yargılanması" sürecinin önü açılıyor. "Dava" bu süreci, iki kanadın "uzman"larının peşine takılarak izliyor. Sonucu biliyoruz. Dilma Roussef "seçim sürecinde devlet imkânlarını parti için kullanmak", "devlet bankalarını zarara uğratmak" gerekçeleriyle hüküm giyiyor. Başkanlığı elinden alınıyor. Yapılan aslında Brezilya tarihinin ilk seçilmiş kadın başkanının, parlamento+yargı yoluyla görevinden uzaklaştırılması. Buna Roussef taraftarları haklı olarak darbe diyorlar. Onun düşmanları ise, bunun rüşvete, yiyiciliğe karşı mücadele olduğunu; anayasal olduğunu vs. söylüyorlar. Herhalde iki taraf ta doğrunun bir bölümünü söylüyor! Yani ikisi de yalan söylüyor. Halk da ikiye bölünmüş, egemenlerin iktidar mücadelesinde onların bir bölümünün kuyruğunda tezahürat yapıyor.

Eğer gelirse görün bu belgeseli. Size bir şeyler hatırlatabilir.

Tinta Bruta

(Brezilya 2018), 118 dak.
Yönetmen: Filipe Mutzenbacher & Marcio Reolon
Oyuncular: Schico Menagat, Bruno Fernandes vd.

Homoseksüel bir genç adam, Pedro'nun öyküsü. Hayatını "Neon Boy" nicknameli Chatroom'da yaptığı gösterilerle kazanıyor. Gösteri karanlık bir odada

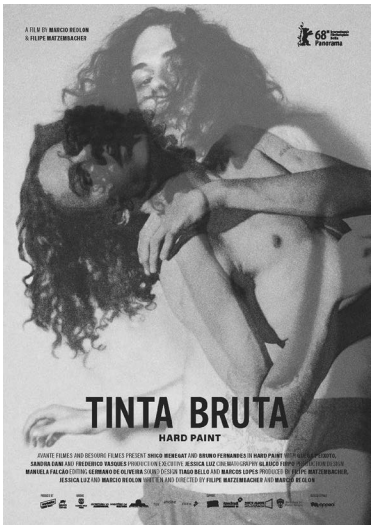

çıplak vücudunu fosforize renklerle boyayarak "müşteri"lerin istekleri doğrultusunda dans/mastürbasyon vs. şeklinde bir şey. Üç bölümlük filmin ikinci bölümünde bu gösterilere Leo isimli siyahi bir dansçı da katılıyor. Burada bol miktarda homoseksüel sevişme sahneleri var. Pedro aşık oluyor Leo'ya. Fakat Leo'nun gelecek için başka planları vardır. Pedro'nun ise yoktur. Filmin sonunda onu yine yalnız ve fakat Chatroom'da değil bir diskotekte yalnız olarak görüyoruz.

Tinta Bruta belki Queer Sinema ödülü olan Teddy 7 ödülünü kazandı.

Türkiye'de ise herhalde zaten gösterilme şansı olacağını sanmıyorum.

Zentralflughafen THF

(Almanya/Fransa/Brezilya 2018), 97 dak.
Yönetmen: Karim Ainouz

Dünyanın en büyük hava alanı binası Berlin'de şehrin merkezi semtlerinden biri olan Tempelhof'tadır. Halk arasında adı Tempelhof Havaalanı olan havaalanının resmi adı Zentralflughafen' (Merkez Hava Alanı) dir. 1924'te trafiğe açılan hava-

alanı,1936'da Nazi Almanyasının prestij projelerinden biri olarak büyütüldü, havaalanı binası dünyanın yalnızca en büyük havaalanı binası değil, en geniş alanı kapsayan yapısı haline getirildi.

İkinci Dünya Savaşı ertesinde Almanya ikiye bölündüğünde, Tempelhof Batılı emperyalistlerin işgal bölgesi olan Batı Berlin'de kaldı. 1948/49'daki Berlin ablukası sırasında ablukayı delmenin en önemli aracı oldu. Batı Berlin'in tüm ihtiyacı kurulan hava köprüsü yoluyla Tempelhof üzerinden sağlandı.

Bu tarihe sahip Tempelhof havaalanı, daha sonra Batı Berlin'de daha yeni ikinci bir havaalanı açıldığında, eski önemini yitirdi. Şehrin ortasında olması, çevre bilincinin gelişmesi ile bu havaalanına karşı halk içinde tepki gelişti. Almanya'nın birleşmesi ertesinde Berlin'de kent dışında daha büyük bir havaalanı açılması projeleri gelişti. Bu proje karara bağlandığında, diğer iki havaalanının ne olacağı sorusu tartışılmaya başlandı. Tempelhof konusunda iki öneri vardı: Tempelhof ya küçük özel uçaklar için havaalanı olarak kullanılmaya devam edilecek, ya da havaalanı olarak bütünüyle kapatılacak, havaalanının iniş/kalkış alanı park haline getirilecek, binaların nasıl kullanılacağına ise daha sonra karar verilecekti. Bu iki alternatif halk oyuna sunuldu. Ve halk oylamasının sonucu Tempelhof havaalanının kapatılması, alanın park olarak halkın kullanımına açılması yönünde oldu. 2004'den bu yana Tempelhof bir park, oyun, mesire, spor alanı.

2016'daki göçmen akımı sırasında, dağıtımda Berlin'e düşen göçmenlerin ilk yerleşim mekanlarından biri Tempelhof havaalanı binası içinde kurulan kamp oldu. Tempelhof havalanı, başlangıçta göçmenlerin dağıtım öncesinde en fazla 6 ay kalması için planlanan bu kampta yaşamı, bir kaç somut göçmenin bir yıllık öyküsü üzerinden anlatıyor. Burada göçmenlerin umutları, beklentileri, rüyaları ile tanışıyoruz. Tempelhof havalanı, iyi niyetli bir TV belgeseli. Daha fazlası değil.

Tempelhof havalanı, Amnesty İnternational'in verdiği ödülü kazandı.

Inkan, gongkan, sikan grigo inkan

(Güney Kore, 2018) 122 dak.
Human, Space, Time and Human/ İnsan, Uzay, Zaman ve İnsan
Yönetmen & Senaryo:
Kim Ki-duk
Oyuncular: Mina Fujii (Eva), Jang Keun-suk (Adam), Ahn Sung-ki (İhtiyar), Lee Sung-jae (Adamın babası/politikacı), Ryoo Seung-bum (gangsterlerin şefi), Sung Ki-youn (kaptan), Joe Odagiri (Havva'nın arkadaşı) vd.

Bir savaş gemisi ile yola çıkan bir grup insan. Ünlü bir politikacı ve onun oğlu Adam. Yeni evli balayını yaşamak isteyen bir genç çift. Bir grup seks işçisi kadın. Bir grup, gemidekileri politikacı adına terörize etmeye hazır gangster. Kaptan ve takımı ve gizemli, makine dairesinin üzerinde bir yerde bitki yetiştiren ve bütün olayları gülümseyerek izleyen bir ihtiyar.

Kim Ki Duk, formel olarak dört bölüme ayırdığı bölümde insanlığın kısa tarihini, insanın insanın kurdu olduğunu, sadece insanın değil kendi dışındaki doğanın da kurdu olduğunu anlatıyor. Daha ilk andan itibaren o dar kapalı mekânda iktidar savaşları başlıyor. Sonra gemiyi denizden göğe yükseltip olanları izletiyor Kim Ki Duk. Dönüşü belli olmayan bir yolculukta çok az yiyecek ve içeceğin olduğu bir dar mekânda ne olur? Sonuçta insanlar birbirini yemeye, barbarlığa vardırırlar işi. Neyse ki zamanın gücü, insansız bir dünyayı da mümkün kılmaktadır. Tabii insanlar geri dönmezse!

"Inkan, gongkan, sikan grigo inkan" insanlara bu yoldan geri dönmezseniz, bugünkü yaşam tarzınızı sürdürürseniz sonunuz barbarlık içinde çöküştür diyen, çok güncel ve bence Berlinale'de gösterilenler içinde en etkileyici olan filmdi.

Profile

(ABD/İngiltere/Rusya/Kıbrıs 2018)105 dak.
Profil
Yönetmen: Timur Bekmambetov
Oyuncular: Valene Kane (Amy), Shazad Latif (Bilel), Christine Adams (Vick), Amir Rahimzadeh (Lou), Morgan Watkins (Matthew)

IŞİD'in internet/sosyal medya üzerinden Avrupalı genç kadınları nasıl devşirdiğini araştırmak isteyen gazeteci Amy'nin öyküsü anlatılan. Amy önce internet hizmet sunucusu ile anlaşıyor; sonra kendisine Müslüman bir kadından beklenenlerin neler olduğu konusunda her an ulaşabileceği bir yardımcı buluyor. Kendine Facebook'ta bir yeni kimlik yaratıyor. Amy Facebook'ta Müslümanlığa geçmiş, kafası örtülü Melody Nelson oluyor. Bu kimlikle Suriye'de IŞİD saflarında savaşan Pakistan kökenli, yakışıklı İngiliz vatandaşı Bilel ile tanışıyor. Chatleşmeye, SKYPE üzerinden görüntülü görüşmeye başlıyorlar. Araştırmacı gazetecilik olarak başlayan öykü giderek genç kadının Bilel'in etkisi altına girmeye, onun Suriye'ye gelip eşi olmasını kabullenme noktasına doğru gelişiyor. Sanal gerçeklik, giderek gerçek hayata dönüşmeye, ya da tersi, başlıyor.

Timur Bekmambetov'un 105 dakikalık filminin tümü bilgisayar monitörünün görüntüleri üzerinden yürüyor.

Profil bu anlatımı ile, Berlinale'nin en yenilikçi filmi idi. Anlattığı konu ile de kuşkusuz en güncel filmlerindenbiri idi.

Panorama bölümünde ayrıca Hindistan'dan **Q** isimli yönetmenin **Garbage** adlı filmi ve İran'dan **Shahram Mokri'**nin "**Hojoom**" adlı filmi ortalamanın üzerinde, dikkat çekici filmlerdi.

Forum

Forum bölümünde gördüklerim içinde tavsiye edebileceklerim şunlar:

Casanovagen

(Almanya 2018)
Kazanova Geni
Yönetmen: Louise Dornschen
Oyuncular: John Malkovich, Wolfgang Forstmeier, Undine de Riviere vd.

Bir evrim biyolojisi bilimcisi kuşların cinselliğini araştırma üzerinden çok eşliliğin genetik olup olmadığını araştırıyor. Tezi şu: Erkekler için çok eşlilik "Kazanova geni" adı verilen bir gen ile biyolojik olarak verilidir. Dişilerde ise, bu genetik özellik, erkeklerin çok eşli yaşamları üzerinden verili hâle gelmektedir.

Bu tezin peşini izleyen bir kadın araştırmacı sinemada Casanova'yı canlandıran Malkovich ile bir söyleşi gerekleştiriyor.

Bir SM seks işçisi kadını işini yaparken ve psikiyatrist te trans içinde orgazm yaşarken görüntülüyor.

Bu arada bir birahanede genç kadın ve erkekleri bunlar birbirlerini gözlerken izliyor.

Oradaki tavırların başta deneyde gördüğümüz kuşların tavrından pek farkı yok aslında.

Aslında cinsellikte doğada belirleyici olan dişi. Eğer dişi istemezse erkeğin şansı yok!

Tabii insanlarda erkek egemenliğinin şiddeti, zor dışta tutulursa!

Kurgu ile bilimsel bilgiyi harmanlayan ilginç bir belgesel Casanovagen.

Accidence (10 dak.) & The Green Fog

(ABD/Kanada 2017), 62 dak.
Yönetmen: Guy Maddin, Evan & Galen Johnson

Accidence 10 dakikalik bir kısa film. Bir apartman balkonunda başlıyor. Bir kaza veya

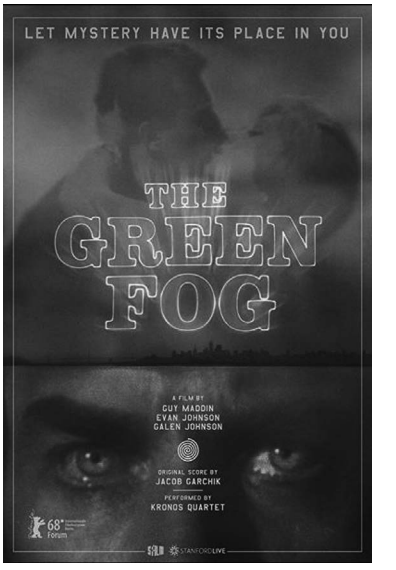

cinayet mahalli balkon. Sonra kamera geri çekiliyor. Yüzlerce balkonda ve bu arada merdiven boşluklarında olanları görüyoruz. Bir mikrokosmos. Hangisine yoğunlaşacağınızı bilemiyorsunuz. O kadar çok hayat, o kadar çok öykü var ki bir anda gördüğünüz, sonuçta hiç bir öykü yok gibi.

The Green Fog ise, San Fransisco'da çekilmiş onlarca film parçalarından, ses kısılarak montajlanmış bir film. San Fransisco tehlike altında. "Yeşil bulut", korkutucu, gizemli, sarıyor kenti.

Guy Maddin ilginç bir sinemacı. Film/sinema seven, bunu her filminde yeniden gösteren biri. Bu kez San Fransisco filmlerine/en başta de Vertigo'ya selam filmi.

Geçerken şunu da söyleyeyim: Forum bölümünde gösterilen Burak Çevik'in Tuzdan Kaide (Türkiye 2017), 70 dak. isimli filmi, bu Berlinale'de gösterilen en kötü filmlerden biri idi.

Forum Expanded'te gösterilenlerin zaten Türkiye'de izlenme şansı olmayacağı için, onları geçiyorum.

Generation

Çocuk ve gençlik filmlerinin gösterildiği Generation bölümünde gördüklerim içinde önereceklerim şunlar:

Dressage

(İran 2017), 95 dak.
Yönetmen: Poya Badkoobeh
Oyuncular: Negar Moghaddam (Golsa), Yasna Mirtahmasb (Amir), Baset Rezaei (Milad), Houshang Tavakoli (Amou), Ali Mosaffa (Golsas Vater), Shabnam Moghaddami (Golsas Mutter), Beh Afarid Ghafarian (Shirin), Shayan Fasihzadeh (Arash), Rambod Motalebi (Mehran), Lotfollah Seifi (Norooz) vd.

İran'ın üst orta sınıfından, yüzleri batıya dönük kesiminden 6 genç bir gece hiç ihtiyaçları olmadığı hâlde, macera/eğlence olsun diye küçük bir marketi soyuyorlar. Para ve içki çalıyorlar. Kendileri için boş bir evde kurdukları kulüplerine gidip başarılarını kutlamaya başladıklarında, dükkânın video kaydını birlikte almayı unuttuklarını görüyorlar. Aralarında tartışma başlıyor. Videoda hepsi vardır. Bunun yabancı ellere geçip, hele hele internette yayınlanması halinde sadece gençler için değil, aileleri için de felaket söz konusudur. Birinin geri dönüp videoyu alması gereklidir. Herkes kendisinden başkasının bu işi yapmasını istemektedir. Gençler içinde iki genç kız vardır. Biri, Golsa, soyguna aktif olarak katılmıştır. Sonuçta istemediği hâlde, erkek arkadaşının tokadında zirvesini bulan grup baskısı ve "demokratik oylama" ile ihale üzerine kalır! Golsa cürüm yerine geri döner. Kafasına vurdukları market çalışanı baygın ve kanlar içinde yerde yatmaktadır. Videoyu alır. Yaralının yaşadığına emin olduktan sonra hızla olay yerinden ayrılır. Videoyu ertesi günü çok severek gittiği bir at ahırına gizler. Sonrası arkadaşların ve ailelerin Golsa üzerine videoyu teslim etmesi için kurdukları, giderek artan baskıdır. Buna paralel olarak da Golsa'nın yaptıklarının doğruluğunu sorgulama süreci gelişir. Golsa bütün baskılara direnir, kendi doğru bulduğunu yapar. Öyküde insanların sistem tarafından nasıl "drese edildiklerini", şekillendirildiklerini görürüz. Çıkar için her şey mübahtır; arkadaşlık eğer varsa ancak çıkar olmayan yerde mümkündür, gemisinin kurtaran kaptandır vs. Ama buna rağmen düzgün insanlar, Golsa'lar da vardır. Umut onlardadır. Sistem onları dışlasa, cezalandırsa bile.

İyi bir film Dressage.

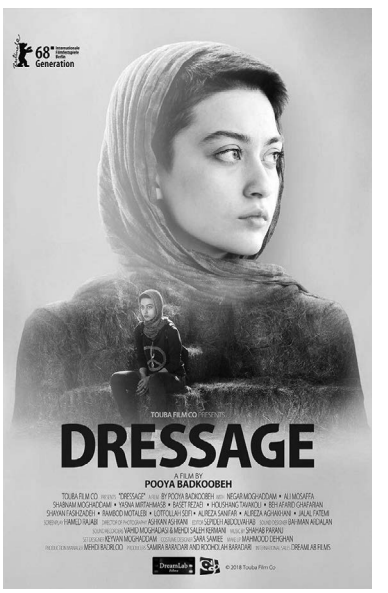

What Walaa Wants

(Kanada/Danimarka 2018), 90 dak.
Walaa'nın istediği
Yönetmen: Christy Garland
Belgesel

Walaa, İsrail hapishanelerinde 8 yıl "terörist" suçlamasıyla yatan, 2011'de bir İsrail askerinin ölüsü karşılığında serbest bırakılan 1000'nin üzerindeki Filistinli mahpustan biri olan bir annenin kızlarından biri. Christy Garland Walaa'nın annesi henüz hapisteyken onun ailesi üzerine, Batı Şeria'daki kamplardan birinde Anneler Günü dolayısıyla bir belgesel yapmış. Bu

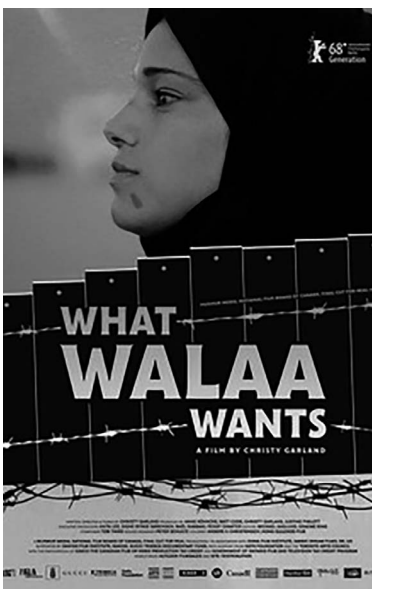

belgeselde Walaa 13 yaşında ve fakat ne olmak istediği konusunda kafasında kesin bir planı var: Filistin Bölge Yönetiminin Güvenlik Güçlerine katılmak. Legal güvenlik gücünün bir üyesi olarak silahlanmak! Garland, anne serbest bırakıldıktan sonra da 5 yıl boyunca Walaa'yı kamerasıyla izliyor. Film 15-20 yaşları arasındaki isyancı, dikkafalı ama sevecen Walaa'nın hayatından kesitler sunuyor bize. Son bölüm Walaa'nın polis okulundaki askeri eğitimi bölümü. Walaa'yı yer yer isyan ettiren, onu neredeyse kararından dönme noktasına getiren ağırlıkta bir eğitim bu. Fakat Walaa kafasına koyduğunu her şeye rağmen gerçekleştiren bir genç kadındır. Sonunda onu işinin başında görürüz.

Bundan sonraki 10 yıl aslında iyi bir devam belgeseli olur.

Güvercin

(Türkiye 2018)
The Pigeon
Yönetmen & Senaryo:
Banu Sıvacı
Oyuncular: Kemal Burak Alper (Yusuf), Ruhi Sarı (Halil), Michal Elia Kamal (Gülfem), Demet Genç (Rümeysa), Mazlum Taşkıran (İrfan), Evren Erler (Seymen), Emin Özdenvar (İsmet), Maverdi (Güvercin Maverdi)

Adana'da bir evin damında güvercinleri ile yaşayan, güvercincilik yapan bir genç adam: Yusuf. Onu nihayet doğru dürüst bir işte çalışmaya zorlayan ağabeyi.

Güvercin Maverdi ile Yusuf arasındaki dostluk ilişkisi, birçok insanın aralarındaki ilişkiden çok daha sahici, çok daha çıkarsız bir ilişki.

Banu Sıvacı'nın bu uzun metraj ilk filmi, ilerisi için umut verici.

Les rois mongols

(Kanada, 2017)
Cross My Heart
Moğol Kralı
Yönetmen: Luc Picard
Senaryo: Kendi romanından uyarlayan Nicole Bélanger
Oyuncular: Milya Corbeil-Gauvreau (Manon), Anthony Bouchard (Mimi), Henri Picard (Martin), Alexis Guay (Denis), Clare Coulter (Großmutter), Maude Laurendeau (Jeanne Ducharme), Julie Ménard (Simone St-Jean), Jean-François Boudreau (Gaston St-Jean), Martin Desgagné (Pierre Ducharme), Sophie Cadieux (Sosyal Kurum çalışanı) vd.

1970 Kanada'sı. Fransız Kanada'sında "Quebeck Kurtuluş Cephesi" bölgenin bağımsızlığı için silahlı eylemler yapıyor. Bu ortamda 12/13 yaşlarında genç kız Manon ailesinin dağılma sürecini yaşıyor. Baba ölüm döşeğinde hasta, anne iki çocuğa bakacak imkânlara sahip değil. Küçük kardeşi Mimi'yi bir başka aileye evlatlık olarak verme önündeki tek seçenek olarak görünüyor. Bu ortamda kardeşini çok seven Manon, yeğenleri Martin ve Denis ile birlikte yakın komşuları ihtiyar bir kadını rehine alıyor ve yeğenlerinin babasının boş olan av kulübesine sığınıyor. Ne yazık ki, kaçırdıkları kadın Fransızca bilmemektedir. Hâlbuki Mimi onu büyükanne olarak istemektedir. Dağılan bir aileyi yeniden, başka bir biçimde kurma rüyası ne yazık ki sonuçta gerçeğin soğuk duvarına çarpıyor.

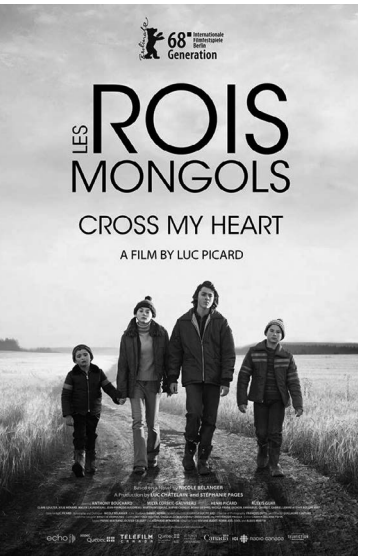

"Les rois mongols" çocuksu bir rüyayı şiirsel bir dille anlatan iyi bir film. Generation çocuk jürisi en iyi filme verilen Camdan Ayı'yı bu filme verdi. Doğru seçim.

Aynı Jüri'nin en iyi kısa filme verdiği ödülü alan **"A field Guide to Being12-Year-Old-Girl"** de sadece Generation bölümünün değil, Berlinale'nin en neşeli filmlerinden biri idi. İnternette bulabilirsiniz.

2 Mart 2018 ■

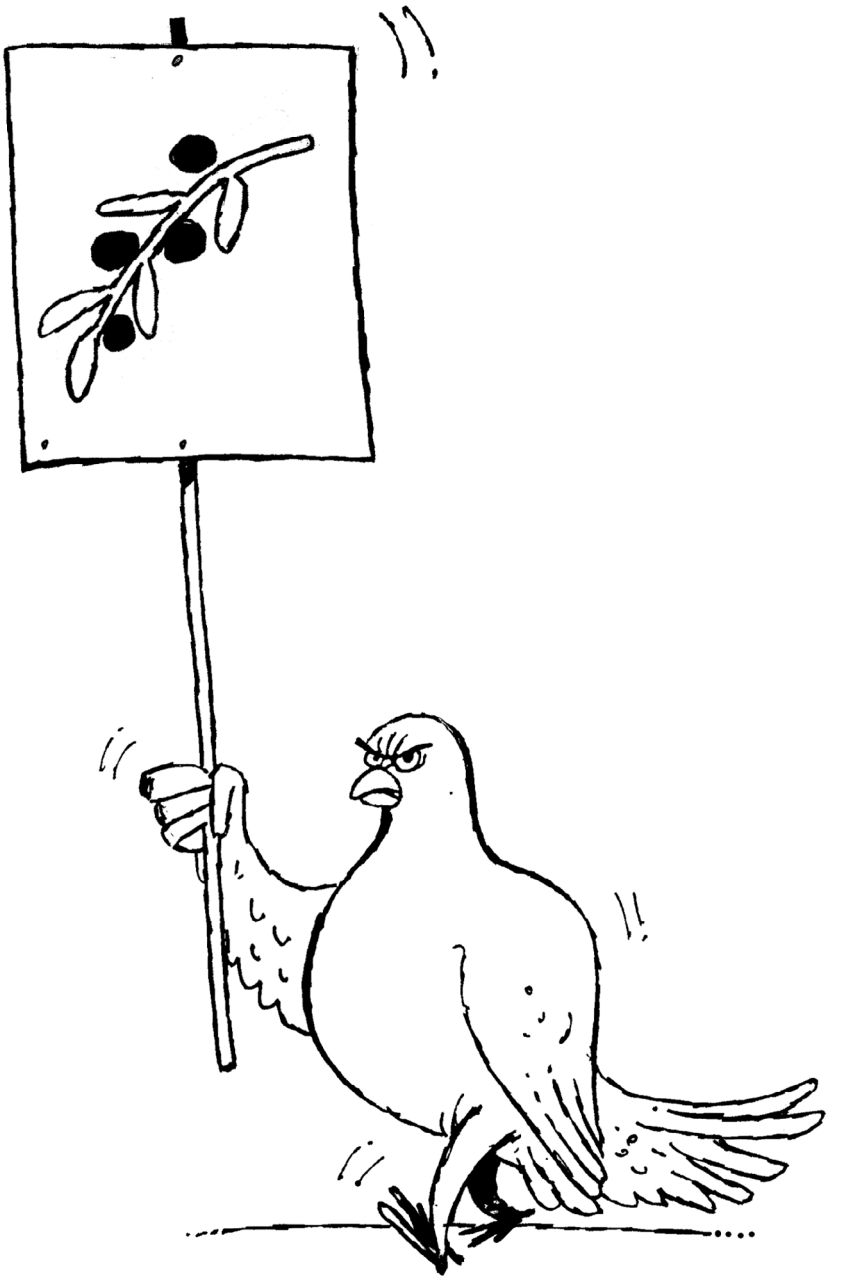

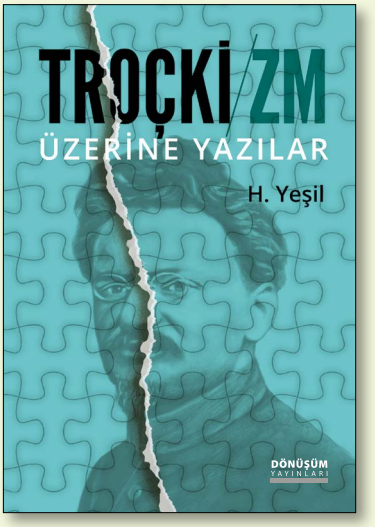

OKU... ARAŞTIR... TARTIŞ!

İSTEME ADRESI:

DÖNÜŞÜM YAYINLARI
Sultaniye Mahallesi
625 Sok No: 7/1
Esenyurt/İstanbul

Tel.: 0530 973 73 95

www.interyayinlari.com
info@interyayinlari.com
donusumyayinlari@gmail.com

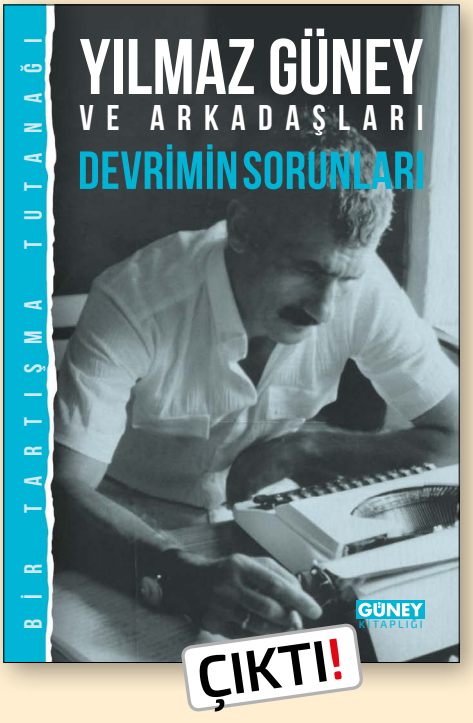

"1983 yılının 6-7 Şubat tarihlerinde, Yılmaz Güney ve çevresindeki bir grup devrimci, Paris'te iki gün boyunca Kürdistan-Türkiye devriminin temel sorunlarını demokratik bir ortamda tartışırlar. Elinizdeki kitap o toplantının tutanağıdır. Toplantıya katılan devrimciler, daha önce Yılmaz Güney öncülüğünde yayınlanmış Güney, Yurtsever Devrimci Demokrat ve Demokrasi Bayrağı adlı dergilerdeki ve Ekim Birlik Yayınları'nın yayınladığı broşürlerdeki siyasi görüşleri esas alarak ve onları derinleştirerek bir örgüt platformunun hazırlanması görüşünde birleşirler.

Bu görevin üstesinden gelmek üzere bir Hazırlık Komitesi oluşturulur. Komite daha sonra kendini ve işleyişini tanımlayan "Hazırlık Komitesinin Görev, Sorumluluk ve Yetkileri Üzerine Bir Taslak Çalışması" başlıklı, dar çevrede dağıtılan bir metin yayınlar. Bildiğimiz kadarıyla bu belge otuz dört yıl aradan sonra ilk defa bu kitapta günışığına çıkmaktadır."

(Sunu'dan)

İSTEME ADRESLERI:

GÜNEY

Üç Aylık Kültür Sanat Edebiyat Dergisi
Asmalımescit Mah.
Terkoz Çıkmazı Sok.
Terkoz İşhanı No: 1/62
Beyoğlu - İstanbul

Tel.: 0212 - 25 111 91
www.guneykultursanat.org
guneydergisiistanbul@gmail.com

DÖNÜŞÜM YAYINLARI

Sultaniye Mahallesi
625 Sok No: 7/1
Esenyurt/İstanbul

Tel.: 0530 973 73 95
www.interyayinlari.com
info@interyayinlari.com
donusumyayinlari@gmail.com

GÜNEY

ÜÇ AYLIK KÜLTÜR · SANAT · EDEBİYAT DERGİSİ